

ΙΑΚΩΒΟΣ ΡΙΖΟΣ

Ο ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Ο πατήρ του 'Ιακώβου 'Ρίζου του 'Ραγκαβῆ ἦν Γεώργιος, υἱὸς 'Ιακώβου, καὶ ἔγγονος 'Εμμανουήλ, κοινῶς λεγομένου Μανέ, υἱοῦ 'Ανδρονίκου, τοῦ Μεγάλου 'Ρήτορος τοῦ Πατριαρχείου, ὃν ὁ Καντεμίριος λέγει « ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν 'Ραγκαβῆ » (de la noble famille des Rangabé), αἰνιττόμενος προφανῶς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς 1' ἑκατονταετηρίδος, ὧν εἰς ἴδρυσε καὶ τὴν ἐν 'Αθήναις, κατὰ τὴν ὁδὸν τῶν Τριπόδων, φερώνυμον αὐτοῦ ἐκκλησίαν 'Αγίου Νικολάου τοῦ 'Ραγκαβῆ.

Μήτηρ τοῦ 'Ιακώβου ἦν ἡ μεγάλη σεβασμοῦ ἐν Φαναρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπολαύουσα 'Ραλοῦ, ἀδελφῆ τοῦ ἡγεμόνος 'Αλεξάνδρου Σούτσου, τοῦ τελευταίου ἄρξαντος ἐν Βλαχίᾳ πρὸ τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως. Πρὸς πάππου δὲ θεία του ἦν ἡ κ. Τωαννίτη, ἥτις διὰ τὴν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους σπανίαν παιδείαν τῆς ἐξόχως ἐξετιμᾶτο καὶ ὑπὸ τῶν τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐδρευόντων ξένων διπλωματῶν, καὶ παρ' ἧ διετηροῦντο τὰ ἀποδεικτικὰ ἔγγραφα τῆς καταγωγῆς τῆς οἰκογενείας.

Ὁ 'Ιακώβος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1780, ἔλαχεν, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν τότε Φαναριωτῶν, ἐπιμελεστάτης ἀνατροφῆς, ἐγκρατέστατος ὧν τῆς τε 'Ελληνικῆς καὶ τῶν ξένων φιλολογιῶν, μάλιστα δὲ τῆς Γαλλικῆς καὶ τῶν 'Ασιατικῶν γλωσσῶν, τῆς 'Οθωμανικῆς, τῆς Περσικῆς καὶ τῆς 'Αραβικῆς ἐντριβέστατος προσέτι γενόμενος.

Τὸν θετὸν του ἡγεμόνα Σούτσον εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ Αὐθεντείαν παρακολουθήσας, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸν βαθμὸν Κο-

μίσσου. Εἶτα δέ, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς Αὐθεντείας, ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνυμεύθη τὴν Ζωὴν Λαπόθου, προὔχοντος τῆς Θεσσαλίας ἐγκατεστημένου ἐν Κωνσταντινυπόλει, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων του, ἣν ἤθελεν Ἑλληνοπρεπεῖ καὶ πατριωτικῇν.

Ὅτε τῷ 1818 ὁ Αὐθέντης Ἀλέξανδρος Σούτσος (Ἀλέκο-Βόδας) ἐκλήθη ἐκ νέου εἰς τῆς Βλαχίας τὴν ἡγεμονίαν, τὸν ἀνεψιὸν του ἀφῆκεν ἐν Κωνσταντινυπόλει ὡς ἐπιτετραμμένον ἀντιπρόσωπόν του (Καποῦ-κεχαγιάν), ἐπὶ ἑν ἔτος, μεθ' οὗ τὴν ἐπίσημον ταύτην θέσιν εἰς τὸν κ. Ἀριστάρχην, τὸν πάππον τοῦ νῦν Μεγάλου Λογοθέτου ἐπαφείς, μετεκάλεσε τὸν ἀνεψιὸν του παρ' ἑαυτῷ, καὶ τὸν διώρισε πρῶτον μὲν Ποστέλι-νικον, εἶτα δὲ Σπαθάριον, τὰ δύο τότε ἀνώτατα ἀξιώματα ἐν Δακίᾳ, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐθεωρεῖτο ὡς καταρύγιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, προπαρασκευαστικὸν τῆς μελλούσης αὐτοῦ ἀναστάσεως.

Τοιαυτὴ ἐντελῶς ἦν ἡ ἐποψὶς ὑπ' ἣν ὁ Ἰάκωβος Ρ. Ραγκαβῆς ἐθεώρει ἃς κατέλαβεν ὑψηλάς θέσεις. Ἡ πρώτη αὐτοῦ μέριμνα ὑπῆρξε νὰ ἰδρῦσῃ ἐν Βουκουρεστίῳ τὸ μέγιστον καὶ πληρέστατον τῶν Ἑλληνικῶν γυμνασίων ὅσα ποτὲ μέχρις ἐκείνου εἶχον ὑπάρξει ὅπου Ἑλληνες διητῶντο. Καὶ ὡς Γυμνασιάρχην μὲν μετεκάλεσατο τὸν Βαρδαλάχον ἐξ Αἰγύπτου, ὡς καθηγητὰς δὲ τὸν Γ. Γεννάδιον καὶ ἄλλους ἐκείνου ἐφαμίλλους, τὸν δὲ Κλεόβουλον ὡς πρῶτον μυητὴν καὶ εἰσαγωγέα τῆς τότε νεοφανοῦς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου.

Μετὰ δὲ τὴν πλήρη εὐδωσιν τοῦ Γυμνασίου, οὗ πολλοὶ τῶν φοιτητῶν ὑπῆρξαν μετ' οὐ πολὺ πρωτοστάται τοῦ Ἱεροῦ λόγου, ὡς ἄλλην πρωτίστην ἐθνικὴν ἀνάγκην ἐξετίμησε τὴν σύστασιν Ἑλληνικοῦ Θεάτρου, καὶ διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ κόπων ἐπέτυχεν ἐντελῶς, στρατολογήσας μεταξὺ τῶν λογιωτέρων τότε νεανιῶν, ὧν τινες, ὡς φερ' εἶπειν ὁ Σωμάκης, κατέλαβον μετὰ ταῦτα καὶ ἐπισήμους πολιτικὰς θέσεις ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐμπνεύσας αὐτοῖς πατριωτικὸν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς σκηνῆς ἐνθουσιασμόν.

Συγχρόνως δ' εἶχε λάβει γινῶσιν τῆς Ἐταιρίας, ἥτις ἦν παντὸς αὐτοῦ τοῦ βίου τὸ ὄνειρον, καὶ ταχθεὶς ἐν αὐτῇ, διετέλει εἰς ἀδιακόπους ἀτομικὰς σχέσεις μετὰ Γεωργίου τοῦ Ὀλυμπίου

καὶ τῶν ἄλλων πατριωτῶν, οὓς ἐκάλυπτε διὰ τῆς θέσεως καὶ τῆς ἐπιρροῆς του. Προσεπάθει δὲ διὰ πλαγίων νύξεων νὰ καταστήσῃ εὖνον τῷ ἐπιχειρήματι καὶ τὸν θετὸν του, τὸν Αὐθέντην, ὅστις, ὡς ὁ Ἰάκ. Ραγκαβῆς, διηγεῖτο πολλάκις μετέπειτα, ἦν μὲν ἐν γνώσει αὐτοῦ, καὶ ἤγαστο τῆς ἐπιτυχίας του, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του προσεποιεῖτο ἄγνοιαν πλήρη.

Τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος Σούτσου ἀπέδωκάν τινες εἰς δηλητηρίασιν ὑπὸ τῶν Ἐταιριστῶν. Ἄλλ' ἠξυύρομεν ὅτι ὁ ἀνεψιὸς του, εἰς οὐ τὰς ἀγκάλας παρέδωκε τὸ πνεῦμα, διέψευσε πολλάκις τοῦτο ὡς ἐντελῶς ἀνυπόστατον. Μετὰ τὴν ἐκρηξὴν δὲ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Δακίᾳ, ὁ Ἰάκ. Ραγκαβῆς παρηκολούθησε τὴν χήραν ἡγεμονίδα εἰς Βρασοβὸν τῆς Τρανσυλβανίας, τὸ τότε καταρύγιον τῶν ἐκ Δακίας φυγάδων. Ἐκεῖ δὲ, θεὶς ἐν ἀσφαλεῖ τὴν οἰκογένειάν του, ἔσπευσεν ὀπίσω εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὑψηλάντου, ἵνα συνεργασθῇ μετ' αὐτοῦ. Ἄλλὰ μετὰ λύπης βαθείας του εἶδε μετ' οὐ πολὺ ὅτι πᾶσαι αἱ προτροπαὶ του, καὶ πᾶσαι αἱ συμβουλαὶ ἃς ἡ γνώσις τῶν τόπων καὶ τῶν πραγμάτων τῷ ὑπεργόρευον ἀπέβησαν μάταιαι, μὴ εἰσακούμεναι, καὶ ἀπογνοῦς ἀπήλθε μετ' οὐ πολὺ δὲ εἶδεν ἐν ἀπελπισίᾳ μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν θυσίαν τοῦ Ἱεροῦ Λόγου ἐπελθοῦσαν τὴν ἀποτυχίαν ἣν εἶχε προῖδει καὶ προαγγεῖλει.

Ἐκτοτε ἡ στερεὰ ἀπόφασίς του ἦν νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν ἡδὴ ἀναβιοῦσαν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ ὁμως διὰ πρόσωπα γνωστὰ ἢ διὰ τῆς Αὐστρίας διάβασις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦν τότε ὄλως ἀδύνατος, μετέβη οἰκογενειακῶς εἰς Ὀδησσόν, ἐλπίζων νὰ κατορθώσῃ τοῦτο διὰ θαλάσσης καὶ τῆς Κωνσταντινυπόλεως. Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἀπεδείχθη σχεδὸν ἀδύνατον. Προσέτι δὲ καθῆκον εἶχε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὀλίγα τινὰ μέσα ὑπάρξεως εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ἣν θὰ κατέλειπεν ἐστερημένην παντὸς πόρου, διότι ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις εἶχε δημεύσει πάντα τὰ κτήματα αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινυπόλει, ὡς Ἑλληνοσ προὔχοντος, καὶ μάλιστα ὡς ἑταιριστοῦ.

Διὰ ταῦτα ἡ ἀπέλευσίς του ἀνεβλήθη μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου, ὅτε ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Παρίσιον, ἵνα ἰδῇ τὸν ἄνδρα εἰς οὐ τὰς χεῖρας ἐμελλε ν' ἀνατεθῇ τῆς Ἑλλάδος ἡ τύχη. Συγχρόνως δὲ τῆς ὁδοπορίας του σκοπὸς ἦν καὶ νὰ συμβουλευθῇ καὶ προμηθευθῇ βιβλία τινὰ

ἀναγκαῖα εἰς σύγγραμμα εἰς οὗ τὴν σύνταξιν εἶχεν ἐπιδοθῆ ἔν Ὁδησσῷ, θεωρῶν οὗτο ἀναγκαῖον εἰς τὴν νεολαίαν τῆς ἀναγεννηθησείας Ἑλλάδος. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συνεντεύξεως ταύτης ἀπῆλθεν ἐν ἀπογοητεύσει· διότι ὁ νέος κυβερνήτης, παρεξηγῶν πιθανῶς τὴν πρόθεσίν του, καὶ ὑπολαμβάνων ὅτι ἦλθε ἵνα θέσιν ἐπιδιώξῃ, τῷ εἶπεν ὅτι δὲν βλέπει διατὶ νὰ θέλῃ νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾧ αὐτὸς ἦτον Κωνσταντινοπολίτης!

Οὐχ ἦττον κατῆλθεν ἅμα ἡδυνήθη, ἀλλ' οὔτε ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου, οὔτε ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἀρχῶν ἐζήτησεν ἢ ἐλαβε ποτε θέσιν, λέγων ὅτι θεωρεῖ ἑαυτὸν εὐδαίμονα διότι συνετέλεσθη τὸ φίλτατον τῶν ὀνείρων του, τοῦ νὰ ζῆ ἐν τῇ πατρίδι του ἐλευθέρα. Μόνον δ' ἐπὶ τινὰ χρόνον τῷ ἐζήτηθη καὶ ἐδέχθη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διερμηνεὺς καὶ μεταφραστὴς παρὰ τῇ Ἑλληνοτουρκικῇ ἐπιτροπῇ, ἕνεκα τῶν ἐκτάκτων του γνώσεων τῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς.

Τὸ ἔργον περὶ ὃ εἵπομεν ὅτι ἤρξατο ἐν Ὁδησσῷ ἀσχολούμενος καὶ δ' ἐπεράτωσε πολλὰ ἔτη μετὰ ταῦτα, ἦν τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἑλληνολογία», τρίτομος γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ περιγραφή, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων μέχρι τῶν νεωτέρων, πασῶν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ἄς ἐνόμιζε μελλούσας ν' ἀποτελέσωσι τὸ ἐλεύθερον κράτος, σύγγραμμα καὶ διὰ τὰς βαθεῖας ἐρεῦνας, καὶ διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ χάριν τῆς γλώσσης, ἐκτικτὸν ἔχον τὴν ἀξίαν διὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐγράφη.

Ἄλλ' ἢ συγγραφικὴ αὐτοῦ ἰκανότης πολὺ καὶ πρὶν εἶχεν ἐκδηλωθῆ. Ὡς ὁ πατὴρ του Γεώργιος εἶχε μεταφράσει ἐμμέτρως τὸν «πιστὸν βοσκὴν» τοῦ Γουαρίνη, καὶ ὁ πάππος του Ἰάκωβος, καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Ἰωάννης, ἦσαν ποιηταί, οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος Ἰάκωβος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, καὶ ἐξεργάσθη, πλὴν πολλῶν πρωτοτύπων λυρικῶν ποιημάτων, εἰς ἃ διαλάμπει εὐφυΐα καὶ κολλιέπεια, μεταφράσεις ἀριστουργημάτων τινῶν τῆς γαλλικῆς δραματικῆς ποιήσεως, μετ' ἀπαραμύλλου ἀκριβείας, καὶ καλλιτεχνικώτατα ἀποδοὺς στίχον πρὸς στίχον. Οὐ μόνον δ' ἡ ὁμοιοκαταληξία αὐτοῦ ἐστὶ πάντοτε πλουσία καὶ ἀνεπίληπτος, ὅπερ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ στοιχειωδέστερον προσὸν τῶν ἀξιούτων τὴν δάφνην τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ γλώσσά του οὐδέποτε ἐκπίπτει

τῆς εὐγενείας καὶ καθαρότητος ἧτις πρέπει εἰς τὴν ποίησιν, οὕσαν τὴν ὑψίστην τῆς γλώσσης καλλιτεχνίαν. Ὁ Ἰάκ. Ρίζος ὁ Νερουλὸς, δικαίως θαυμάζων τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ τῆς Φαίδρας τοῦ Ρακίνου, ἔγραψε δι' αὐτὴν τὸ ἐπόμενον ἐπίγραμμα:

«Ὁ Ρίζος ὁ Ἰάκωβος μετέφρασε Ρακίνον,
Αὐτὸν ἐκεῖνος, ἢ αὐτὸς μετέφρασεν ἐκεῖνον.»

Καὶ ἐν μεταγενεστέροις δὲ χρόνοις οὐδέποτε ἐπαύσατο περὶ τὴν ποίησιν ἀσχολούμενος, καὶ μετέφρασε καὶ ἄλλα δράματα, ὡς τοῦ Ρακίνου τὴν Ἀνδρομάχην, καὶ ἔγραψε καὶ πρωτότυπα (τὸν Κόρεσσον), ἀνταποκρινόμενα κατὰ τὸν τύπον καὶ τὰ ἐξωτερικὰ των πλεονεκτήματα πρὸς τὰς μεταφράσεις του. Ἐν δὲ τῶν δραματικῶν τούτων ἔργων του ἐστὶν ἡ «Ἐπάνοδος τῶν Μουσῶν», δραματικὴ σύνθεσις εὐφυστάτη, πνεύουσα ποίησιν καὶ πατριωτισμὸν. Ἔργον δὲ σπανίας ἀξίας δι' οὗ ἐπλούτισε τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν, ἐστὶν ἡ δίτομος μετάφρασις του τῆς Αἰνειάδος τοῦ Βιργιλίου εἰς ἐξαμέτρους ἐντελεστάτους, καὶ ἐκαστὸν εἰς ἐκαστὸν τοῦ πρωτοτύπου ἀνταποκρινόμενος. Ἐξεδόθη δὲ τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεταφραστοῦ, συμβάντα τῷ 1855, ἐνῷ ἤσχολεῖτο περὶ τὴν ἐκδοσὶν τῶν Ἑλληνικῶν του. Τὸν τρίτον τόμον αὐτῶν τῷ ἔφεραν, μόλις ἐκδοθέντα, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Ἀντωνιάδου, καὶ λαβὼν δ' αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς του, τὸν εἶδεν ἐλαφρῶς μειδιάσας, καὶ τὸν ἀπέδωκεν εἰπὼν γαλλιστί: «Oeuvre posthume!» Τῷ ὄντι δὲ τῇ ἐπαύριον τὴν πρῶταν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ὁ ἐκδότης παρέλειψεν ἔκτοτε τὴν ἐκδοσὶν καὶ τοῦ τετάρτου τόμου, περιέχοντος τοὺς ὀνομαστικοὺς πίνakas, οὓς ὁ συγγραφεὺς εἶχε παρασκευάσει.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ὀλίγων τούτων βιογραφικῶν σημειώσεων παρατίθεμεν ᾧδε τὸ κάτωθι ποίημα, μεστὸν χάριτος καὶ τρυφερότητος, τὸ ὁποῖον μετ' ἐνδιαφέροντος, ἐσμὲν βέβαιοι, θὰ διέλθωσιν οἱ ἀναγνώσται τοῦ Ἡμερολογίου, οὐ μόνον διότι τυγχάνει ἄγνωστον σχεδόν, καθὼ ἀποσπασθὲν ἐκ συλλογῆς πρὸ ἐξηκονταετίας περίπου ἐκδοθείσης, ἀλλὰ καὶ διότι ἀναφέρεται πρὸς τὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρον, τὸν πολὺν τούτεστι πατριάρχην τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας, τὸν πρῦτανιν

ἐκ τῶν συγχρόνων πεζογράφων καὶ ποιητῶν, τὸν καὶ ἡμέτερον πολῦτιμον συνεργάτην κ. Ἀλέξανδρον Ρ. Ῥαγκαθῆν, τοῦ ὁποίου ἡ ἔξοχος ἐν ταῖς γράμμασι καὶ τῇ κοινωνίᾳ θέσις δὲν εἶνε βεβαίως ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν κατὰ πόσον ὑπερηκόντισε τὴν προφητεῖαν τῆς μούσης καὶ τῆς πατρικῆς στοργῆς τοῦ ἀειμνήστου γεννητόρος.

Ὁ υἱός μου Ἀλέξανδρος εἰς Μόναχον.

Εἰς τὸν κηπὸν μου εἰς τόπον εὐθαλῆ καὶ ἀνθισμένον.
 Εἶχα ἓνα περιστέρι· ἐκεῖ μέσα γεννημένον,
 Εἶχε χάριν, εἶχε κάλλος ἢ ἐκ φύσεως στολὴ του,
 Καὶ κατέστραπτ' ἢ ὠραία χρυσομένη κεφαλὴ του.
 Ἦτον ἔξυπνον, νοήμον, καὶ μετ' ἡν μικρότητά του
 Μ' ἔδειχνε παντοιοτρόπως τὴν αἰσθητικότητά του.
 Εἰς τοὺς κόλπους μου τὸ εἶχα, τὰ πτερά του ἐφιλοῦσα,
 Τὸ ἀνέτρεφα μὲ πόθον καὶ τὸ ὑπεραγαποῦσα.
 Μὲ αὐτὸ παρηγορούμην εἰς τὰς ὥρας τῶν δεινῶν μου,
 Καὶ τὸ ἔβλεπα ὡς φίλον καὶ τοῦ βίου κοινωνόν μου.
 Ἐτρεμα μὴν τύχη βέλος, μήπως ὄρνις τὸ πηράξῃ,
 Καὶ τὸ ἔδειχνα τὸν δρόμον ποῦ καὶ πότε νὰ πετάξῃ.
 Ἐκεῖ αἴφνης ἓνας μέγας ἀετὸς ἀπὸ τὰ νέφη
 Καταβαίνει, τὸ ἀρπάζει καὶ δρομαῖος ἐπιστρέφει.
 Ὡ θεέ! ὅποταν εἶδα πῶς ἐχάθη ἀπ' ἐμπρός μου,
 Ἐχασα καὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν γοῆσιν τοῦ νοός μου.
 Φεύγω, τρέχω μετὰ πόθου καὶ σχεδὸν μετὰ μανίας,
 Καὶ μανθάνω πῶς ἐπῆρε τὴν ὁδὸν τῆς Γερμανίας.
 Προχωρῶ καὶ μὲ ἀγῶνας καὶ μὲ βάσανα μυρία
 Φθάνω τέλος ὅπου κεῖται ἡ εὐδαίμων Παυαρία.
 Ἐκεῖ βλέπω . . . ὦ τί θεά! εἰς μεγάλην πεδιάδα
 Ἐπὶ ἄρματος τὸν Ἄρην, ἐπὶ θρόνου τὴν Παλλάδα.
 Βλέπω ἕρος, τὸ γνωρίζω, καὶ μὲ φαίνεται ἔδικόν μας.
 Καὶ τῷ ὄντι εἶν' ἐκεῖνος, εἶν' ὁ θεῖος Ἑλικών μας.
 Τοῦ ἀρχαίου τοῦ ἐδάφους πῶς καὶ πότε ἀπεσχίσθη!
 Ἀπὸ γῆν τὴν Ἑλληνίδα πότε, πῶς μετεκομίσθη!
 Ἐκεῖ φαίνεται ὁ Ἀπόλλων μὲ ἀκτίνας φωτισμένος,
 Ἀπὸ ὅλην τὴν χορείαν τῶν Μουσῶν τριγυρισμένος.
 Καὶ κρατῶν μετὰ τῆς λύρας εἰς τὸ δεξιόν του χέρι . . .
 Τὸ κρατεῖ! . . . τὸ φίλτατόν μου, τὸ καλόν μου περιστέρι.

Ναί, τὸ βλέπω, εἶν' ἐκεῖνο, εἰς τὴν λύραν ἀναβαίνει,
 Τὴν ἐγγίζει, τὴν ἀφίνει, εἰς τὰς Μούσας μεταβαίνει,
 Τρέχει, παίξει μὲ τὸν Ἄρην, μὲ τὸ δόρυ τὸ πικρὸν του,
 Τὸν φιεῖ καὶ τὸν χαδεύει μὲ τὸ ῥάμφος τὸ μικρὸν του.
 Ἡ Παλλάς τὸ περιθάλλει, μὲ τὸ χέρι τῆς τὸ τρέφει,
 Τὴν ἀσπάζεται καὶ πάλιν εἰς τὰς Μούσας ἐπιστρέφει.
 Ἐγὼ βλέπω δὲ καὶ χαίρω καὶ λυποῦμαι καὶ θαυμάζω,
 Καὶ τὰς χεῖράς μου ἐκτείνω, μὲ παράπονον τὸ κράζω.
 Περιστέρι μου ὠραῖον, ποθητόν μου περιστέρι,
 Πῶς πλανώμενον σὲ βλέπω; πῶς πετᾷ εἰς ἄλλα μέρη;
 Σὲ ἀνέθρεφα μὲ πόνον, πῶς μὲ ἄλλους οἰκειώθης;
 Πῶς τὸ ἔργον τῶν χειρῶν μου ἀπ' ἐμέν' ἀποξενώθης;
 Ἔλα πάλιν εἰς τοὺς κόλπους ὅπου τόσον ἀγαποῦσες,
 Ἐνθυμήσου πῶς σὲ εἶχα, ὅταν μόλις ἐπετοῦσες.
 Σεῖς δ' Ὀλύμπιοι τὰ ξένα διατὶ κατακρατεῖτε;
 Δότε το, εἶν' ἔδικόν μου, πῶς τὰ δίκαια πατεῖτε;
 Τότε ἐκεῖνο μὲ κυτᾷζει, καὶ θαρρῶ πῶς μὲ γνωρίζει.
 Οὔτε ὅμως ἐπιστρέφει, οὔτε κἂν μὲ προσεγγίζει.
 Φωνὴ δ' ὡς ἐκ τῆς χορείας τῶν Μουσῶν ἐξερχομένη,
 «Μὴ βιάζεσαι, μὲ λέγει, ἄφες, ἄφες τὸ νὰ μὲνῃ.
 «Μετ' ὀλίγον τὴν ἰσχύν μας φανερά θὰ καταλάβῃς.
 «Περιστέρι τὸ στερήθης, ἀετὸν θεὸ νὰ τὸ λάβῃς.
 «Φοῖβος, Ἀθηνᾶ καὶ Ἄρης καὶ μεις ἅπασαι συγχρόνως
 «Εἰς τὴν μεταμόρφωσίν του συνεργοῦμεν ὁμοφώνως.»
 Τότε ἔκραξα μὲ πόνον ἀπὸ βάθους τῆς καρδίας:
 «Ὑποτάσσομαι προθύμως εἰς ἐπιταγὰς τὰς θεῖας.
 «Ὀν μου φίλτατον, προχώρει τὴν ὁδὸν σου ἐλευθέρως,
 «Ἄετὸς γενοῦ καὶ πέτα εἰς τὰ ὕψη τοῦ αἰθέρος.
 «Ὅλα τὰ πτηνὰ τοῦ κόσμου εἰς τὴν πτήτην ὑπερτέρι.
 Πλὴν ποτὲ μὴ λησμονήσῃς ὅτι ἦσουν περιστέρι.»

ΤΟ ΚΑΡΡΟΝ

[ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΕΛΙΣ]

Τὸ κάρρον ἤρχετο μακρόθεν, φορτωμένον χῶμα. Τὸ ἔσυρε μονάχον του ἐν ἄλογον, οἰκτρὸς ψαρρὸς ροσι-
νάντης κάτισχος, τὸ ἐτρέβα ἐπωδύνως, ἀναστελλό-
μενος σχεδὸν κατὰ πᾶν βῆμα, ὅπερ ἔκαμνεν ἀσθμαί-
ων. Ὁ καρραγωγεὺς, ἀθηναῖος καρραγωγεὺς, ὡσεὶ τριακοντούτης,
μὲ πλατύγυρον καπέλλον καὶ ἐπανωθράκια πλακιώτου, παρηκολού-
θει εἰς ἀπόστασιν τινὰ πεζός, τὰς χεῖρας του συμπελεγμένας ἔχων
ἐξοπίσω του, καὶ περασμένον τὸ καμτσίκι μεταξύ, βραδέως. Τὸ χῶμα
εἶχε προφανῶς ριφθῆ ἔντος κατὰ μεγάλας πτωριάς, εἶχεν ἀρθῆ
εἰς λόφον ἐν τῷ μέσῳ, εἶχε πατηκωθῆ εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ
χωρῆ πλέον οὔτε δάκτυλον. Ἀλλὰ τὸ ἄθλιον τετράποδον, τὸ ἔσυρεν,
εὐσυνειδήτως ἐν τοσοῦτῳ, παρ' ὄλον του τὸ φυταλεόν ἀγκουάχημα
προὔχον, ἐκινεῖτο, τανύον τῶν κνημῶν αὐτοῦ τῶν καλαμίνων
τοὺς μυῶνας, καὶ καταβάλλον πᾶσαν τὴν ἀλκὴν τῶν ἀπεψιλω-
μένων κρέατος ἰσχύων του. Τὸ γηραλέον του τὸ δέρμα, ἦτο κολ-
λημένον ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, ὡσεὶ μεμβράνη, θὰ ἤμποροῦ-
σες νὰ τὰς ἀριθμῆσῃς ὡς διεγράφαντο τοιοῦτοτρόπως ὀπισθεν,
κατὰ ραδῶσεις, οἷονεὶ ἀνάγλυφοι, χωρὶς νὰ παρεντίθεται οὔτε
ἰδέα κἄν σαρκός. Αἱ συναρθρώσεις τῶν κοκκάλων του ἐφαίνοντ'
ὡσεὶ σκελετοῦ ἀνατομείου, ἐπιταυτῷ συναρμολογηθέντος ἵνα
χρησιμεύσῃ εἰς μάθημα, προέβαλλον θρασέως πανταχόθεν, ἐνόμι-
ζες πῶς τώρα τὸ πετσί του θὰ ἐρρήγνυον, διὰ νὰ ἐξέλθουν πᾶσαι
ἐν στιγμῇ εἰς φῶς. Ὡς ἔβαινε, ἤκουετ' ὁ κριγμὸς των, καθῶ-
ς ἐν τῇ κινήσει συνεκρούοντο κ' ἐτεινότο, ἡ κεφαλὴ του ἐκινδύ-
νευε νὰ ἀκουμβήσῃ εἰς τὴν γῆν, κεκυφίᾳ διαρκῶς, καὶ ὁ λαι-
μὸς ἐκαμπυλοῦτο, καὶ ἡ ράχις ἐκυρτοῦτο, ἐν τῷ ἀγῶνι ὅστις ἐξ-
ηνάγκαζεν ὄλον τὸ δυστυχὲς του σῶμα νὰ βαδίζῃ. Ἐπὶ τῆς
κορυφῆς αὐτῆς, πρὸς τὸν ἀγῆνα, πληγῇ εὐρεῖα ἔχασκεν ἐρυ-

θροπέλιονος, ὡσάν νὰ ἀφῆρέθῃ τμημα τι βιαίως, τὰ χεῖλη της
τὴν περιέβαλλον, κατάμαυρα, διερωγότα, κ' ἐσημάτιζον ὡσεὶ
ἐσχάραν κυκλικὴν, εἰς δὲ τὸ βάθος της διεκρινετο ὑπολευκάζον
τὸ ὄστοῦν. Καὶ τὸν κατεσκληρότα του αὐτὸν κορμόν, περιεπίτ-
σσοτο ἡμίθρωτα λωρία, ἱμάντες φαγωμένοι καὶ κατάτριπτοι, ρα-
κώδη χάμουρα, συνδέοντα πρὸς τὰ προβάλλοντα ἐξ ἐκατέρων τῶν
μερῶν κοντάριον, κρατοῦντ' αὐτὸν δεμένον πρὸς τὸ ραμπαδόξυλον.
συνέχοντα τὰ πεινὰ του, ἢ προσαρμόζοντα τὸ σαμαράκι ἐπὶ τῆς
σπονδυλικῆς του στήλης. Καὶ οὕτως εἶπετο κατόπιν ὁ τοῦ κάρρου
σκελετός, τετράγωνος, τὸ χῶμα ἀμαυρός, ἀνάλογος πρὸς τὸ συσ-
σπερευμένον χῶμα ἐν αὐτῷ, ἀπὸ σανίδων πεπαλαιωμένων καὶ
μακρὰν δουλείαν διηγουμένων, μὲ τοὺς δύο του τροχοῦς, στρογ-
γύλους, λασπωμένους, στρεφομένους, τρίζοντας, ἐντεῦθεν καὶ ἐκεί-
θεν. Καὶ ἔλεγεσθε ὅτι ὁ ἦχος οὗτος ὄν ἐξέπεμπον γυρίζοντες, ἐνού-
μενος πρὸς τοῦ ἀλόγου τὸ κοπῶδες ἀσθμα, ἦτο ὡς γῶς τις
ἀρίστος καὶ ἀναρθρος, παράπονον θρηνηῶδες ὅπερ ἔβαλλον, ἐν ἀδελ-
φότητι καμάτου, δυστυχίας, τὸ ἀφυγον τὸ ξύλον ἅμα καὶ τὸ
ἐμφυγον τετράποδον . . .

* *

Διέβαιναν λοιπόν, φερόμενον καὶ φέρον, τῆς ἐρήμου συνοικίας
τὰς δούρας, ἀργά, ὑπὸ τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου τὸ τραχύ. Καὶ ἐν τῷ
μέσῳ τῶν στενῶν τῶν δόμων της, τὸ κύλιμα τοῦ κάρρου ἀντε-
βόα, ὁμοίμορπον, μονότονον, βαρὺ, ξηρὸν, ἀνιαρὸν, βάνασσον, ἀ-
γροῖκον. Ὁ ὀδηγὸς του, νυσταλέος, κουρασμένος ἴσως καὶ αὐτός,
μὲ τὸ κεφάλι του χωμένον κατὰ βάθος ὑπὸ τοῦ ἀντεστραμμένου,
χαμαὶ νεύοντος γύρους τοῦ καπέλλου του, ἐβάδιζε μὴ πειρηγί-
μενος, σιγῶν ὡς ἐπιτοπλό. ὡς βυθισμένος εἰς σπουδαῖας σκέψεις,
ἢ συρίσκον ποῦ καὶ ποῦ δημῶδες ἄσμα. Ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς και-
ρὸν, μόνον, ὡς ἐνθυμούμενος, ἔβαλλε λαρυγγῶδες ἐπιφώνημα,
ἐξέφευε ἐπιτακτικὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὸ προβαῖνον ζῶον, ἐσφεν-
δόνιζε μέχρις αὐτοῦ χυδαίαν βλασφημίαν, ὡς διὰ νὰ ὑπομνήσῃ
ὅτι ἐκεῖ ἦτον καὶ ἐπιταχύνῃ τὴν πορείαν του. Δὲν εἶχεν ὁμο-
κην καὶ ἐπικλήσεων ἀνάγκην, τὸ ἀχθοφόρον κτήνος, ὡς ἐφαίνετο.
Διότι ἂν καὶ βραδέως, ὑπέικον εἰς κτηθείσαν πολυχρόνιον ἔξιν κα-
ταδήλωσ, παντοιοτρόπως ἀσκηθὲν ὡμῶς ἀρχῆθεν, εἰς μόχθους
ἐγκρατιωδῶσαν ἀσυνήθεις, ἐξετέλει τὸ καθήκόν του δεόντως, ἐφ' ὅσον
τοῦ ἐπέτρεπεν ἡ δύναμις. Ἀναίσθητον πρὸς τοῦ σημειοῦντος ἤδη
φλογεροῦ ἄστρου μεσημβρίαν τὰς ἀκτῖνας, ἀφρόντιστον πρὸς τῆς
ἰδίας του ἰσχύος τὴν προφανῆ ἑλλειψιν, ἀδιάφορον πρὸς τοῦ φορτίου

τὸ ὑπέρογκον, ἐναλλάσσει ἐπαλλήλους τοὺς ἀσθενεῖς πόδας του, διαμείβει τὰς ἰσχνάς του κνήμας, μηκύνει τοὺς μηρούς, κάμπτει τὰ γόνατα. Ἀπλόνηται τὸ ἀργασμένον του τομάρι ὑπὸ τὴν προσπάθειαν, συστέλλεται ἢ ἐκτυλίσσεται, ρικνοῦται ἢ τεζάρεται, νὰ εὐκολύνῃ τῶν ἰσθῶν τὸ παίζιμον. Στηρίζοντ' αἱ ὀπλαὶ του εἰς τὸ ἔδαφος στερρῶς, τὰ νεῦρα τείνονται, ἀνδρίζονται τὰ γυῖα, κοπιάζουν αἱ ἰγνῦς. Ἀπὸ τοῦ λευκωποῦ μετώπου του, κατὰ χονδρὰς σταγόνας, πίπτει ὁ ἰδρῶς, θρόμβους ὀγκώδεις, ἐπαφίνοντας εὐρεῖαν τὴν κηλίδα καταγῆς. Παρίσταται ἐν γένει προικισμένον ὑπὸ ἀντοχῆς παθητικῆς μεγάλης, ἥτις πολλάκις εἶνε μᾶλλον χρήσιμος, παρὰ αὐτῆ ἢ ἐνεργῆς ῥώμῃ. Τὰ βλέμματα ἔχει προσηλωμένα σταθερῶς πρὸς τὰ ἐμπρός, δηλαδή χάμα, κ' αἱ παραπίδες ἐμποδίζουν νὰ κυττάξῃ πλάγια. Ἀλλά, ἡ ὄρεξις του, καὶ χωρὶς αὐτῶν, δὲν θὰ τὸ ἐκινούσῃ νὰ ἰδῇ τί τρέχει τάχα γύρω του. Ἰσως ἀκόμη, μάλιστα, οὔτε καὶ κάτω ποῦ κυττάζει βλέπει ἀπολύτως τίποτε. Ὅλας του τὰς δυνάμεις, σωματικὰς ἢ διανοητικὰς ἢ ψυχικὰς, φαίνεται νὰ τὰς συνεκέντρωσεν ἀνεπιγνώτως στὴν δουλειάν του, καὶ εἰς αὐτὴν μόνην νὰ προσέχη. Τὸ βάδισμα του, μ' ὄλην τὴν κατὰ στιγμήν ἀναστολήν του, διὰ νὰ ἀναπνέῃ, εἶν' ἐν τούτοις συνεχές, καὶ ἀμετάβλητον, καὶ ἀπαράλλακτον, ὅπως ἐπίσης συνεχῆς καὶ ἀπαράλλακτος ὁ συνοδεύων τοῦτο γόσος τῶν τροχῶν καὶ ὁ βαθὺς ἀνασασμός του. Μηχανῆ θὰ ἐπίστευες, ἅπαξ εἰς κινήτην τεθεῖσα, καὶ πιστῶς ἀκολουθοῦσα τὴν δοθεῖσαν αὐτῇ εὐθυσίαν. Κἀποτε, οὐχ ἤττον, τυχαίνει νὰ σκοτσάψῃ αἰφνιδίως εἰς λιθάριον, πέτραν τινὰ κυλισμένην ἀνά τὴν ὁδόν, καὶ παρεκκλίνει δι' ἐν λεπτόν, τρικλιζει δεξιὰ - ἀριστερά, γάνει ὀλίγον τὴν ἰσορροπίαν του. Ριπτάζεται δ' εὐθὺς ἐπὶ τοὺς ἄξονας του τὸ ἐπόμενον τετράγωνον κιβώτιον, κλυδωνίζεται καὶ παραπαίει. Πλὴν, δὲν ἄργει νὰ ἀναλάβῃ τὸν τακτικὸν δρόμον του, καὶ νὰ τραβῆξῃ πάλιν, ἄχρονοτριβεῖ, νὰ ἐπανεύρῃ τὴν οἰκίαν του φορᾶν. Καὶ ὑπὸ τ' ἀνοικτὰ τῶν οἰκῶν ὄμματα, ἐν τῷ κοινοτρῶ, ἐπὶ τοῦ αὐχμηροῦ ἔδαφους, ἄγει τὸ σαρκίον καὶ τὸ κάρρον του, μὲ ἦθος φιλοσοφικόν, ὡς ἀποφασισμένον νὰ βαδίζῃ αἰωνίως.

* *

Ὅμως, ὡς ἔφθανεν εἰς τῆς ὁδοῦ τὸ ἄκρον, καὶ ἐστρέφετο πρὸς τ' ἄνω, ἀπροόπτως, ἀποτόμως, συνεχόπη. Ὁ στενὸς δρόμος διετέμετο κατὰ τὸ πλάτος του ἀπὸ βαθεῖαν αὐλακα, σκαφεῖσαν τίς οἶδεν ἀπὸ ποῖον, κ' ἐνούσαν πρὸς ἀλλήλους τοὺς δύο ἐκαταέχθεν ὑπὸ τὰ κράσπεδα τῶν λιθοστρώτων ρύακας, τοὺς ὀχετοὺς δι' ὧν

ἐχρέουν τὰ νερά τῶν ἀγίων. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὕδατα ποῦ χύνοντ' εἰς τὴν γειτονίαν εἶνε πολλά, κ' ἐκ τῶν αὐλῶν τριγύρω, αἱ οἰκοῦσαι πλύτται τ' ἀπορρίπτουν ἀδιακρίτως καὶ ἀπαύστως, ἢ ἀλλὰς αὕτη ἦτον πλήρης πάντοτε καὶ ἐχειλιζούσα, εἶχεν ἐξαπλωθῆ ἐπὶ τοῦ δρόμου, κατέφαγε τὸ χῶμα πέριξ, διήθησε τὰ νερά της εἰς τὴν γῆν, καὶ τὴν ἐσάπισε, τὴν ἐβαθούλωτεν ἐφ' ἱκανόν, καὶ ἐσημάτισεν ὡς μικρὸν τέλμα, εἰς ὃ ἐκαταστάλαξαν καὶ τὰ ἐκ τῆς βροχῆς τυχόν, ἀλλὰ ἰσῶς ἐπιλοτιμοῦντο νὰ μὴ τὸ ἀφήσουν πώποτε νὰ ξηρανθῆ οἱ ἐκ τῶν πλύσεων ὑπόλευκοι θολοὶ σαπνογοίμαρροι. Ἠπλοῦτο δὲ τὸ τέλμα τοῦτο μέσα εἰς τὸ πέρασμα, κ' ἦτον ἀδύνατον νὰ διέλθῃ ζῶων χωρὶς νὰ πητήσῃ εἰς αὐτό, καὶ διαβάτης διχῶς νὰ πηδήσῃ ἀπὸ μέρος τι στενόν. Εἰσέβη ἐπομένως, ἀναγκάως, εἰς τὸν λαίπυδῃ αὐτὸν γῶρον, ἐπροχώρησε τὸ ἄλογον, συνέρριψε τὸ κάρρον, κ' ἐπλάταχον οἱ δύο του τροχοί, ἐντὸς τοῦ βούρκου τοῦ λιμνάζοντος. Ἀνῆλθε δὲ ἐπὶ τὴν ὄχθην, μὲ τὰ πέταλα βρεγμένα, ἐξέκινηεν, ἔσυρε διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν. Ἀλλά, ὀρηκτικῶς, βιαίως, οἰνεὶ διὰ χειρὸς τραχείας, ὡς ἔτεινε τὸ σῶμα πρὸς τὰ πόσσω, ἐκρατήθη διαμιάς, ἐμποδίσθη ἰσχυρῶς τὴν κίνησιν, ἀντεστράφη ἐν πατάγῃ τὴν φορᾶν, ἐτραβήχθη ἀκουσίως πρὸς τὰ ὄπισθεν, ἐκόλωσεν, ἐπεδικλώθη, ἐζωλίσθησε τοὺς τελευταίους πόδας του ἐντὸς τοῦ τέλματος ἐκ νέου, ἐκινδύνευσε νὰ καταπέσῃ. Εἶγαν κολλήσῃ εἰς τὸν βούρκον οἱ τροχοί, καὶ ἐνεπάγησαν εἰς τὴν ἰλὺν βαθείως, ἐχώθησαν εἰς τὸ ἐλῶδες ὑγρὸν μαλακὸν ἔδαφος, ἐβούλιαξαν μὲ δύναμιν, καὶ ἄν ὑπήκουαν πῖνον εἰς τὸ τράβηγμα. Ἐπὶ τῶν λιποτάρκων του σκελῶν, συνεκραδάνθη τὸ τετράποδον, διεσεισθη, ἔδοκμασε νὰ ξανακινῆ ἐπὶ τὴν ὄχθην, ἐκρατήθη πάλιν ἐξοπίσω ἀπ' τὸ κάρρον, ἠθέλησε καὶ αὐτίς, ἐπιτεῖνον τὴν ἰσχύν του, ἀντεσύρθη πεισματωδῶς διὰ τῶν λωρίων, κ' ἠγαγκάσθη νὰ σταθῆ. Κλίνει λοιπὸν ἐνεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν, ὡσεὶ θελον νὰ ἀπαλλαγῆ, κτυπᾷ ἐπάνω στὰ κοντάρια, ἐπιχειρεῖ κινήματ' ἄτακτα πρὸς διευθύνσεις διχοφόρους, κατ' εὐθείαν ἢ πλαγίως. Ἀλλὰ δὲν κατορθώνει τίποτ' ἐντελῶς, καὶ προσλαμβάνει μόνον στάσι ἀσυνήθη, ὡς δεσμώτου, ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐξέλθῃ τῶν δεσμῶν του. μὲ τὸν ἥμισον κορμὸν του ὑψηλότερον πολὺ τοῦ ὑπολοίπου. Ἀνιῶν ὅμως καθῶς φαίνεται ἐν αὐτῇ, σαλεύεται καὶ πάλιν, προσπαθεῖ νὰ δεύσῃ ὅπωςοδήποτε, τραβᾷ. Πλὴν, οἱ κατὰτριπτοι ἱμάντες του, ἀντεστρέφονται ἐκτοσούτῃ ἀρκετῶς, τὸ ἔλκουν πρὸς τὸ ραμπαδόξυλον στερρῶς, κάρχαροντ' ἐρρωμένως, καὶ παραλύουν πᾶσαν τὴν ὀρμὴν. Τότε κ' ἐκεῖνο, δίδει μίαν πρὸς τὰ πίσω, ὑποχώρησιν σφοδρᾶν. Πλήττει τὰ νῶτα πρὸς τὸ κάρρον, τὸ κουνεῖ, ὡσεὶ ἐπιθυμοῦν νὰ

καρχινοβατήση και νὰ βγῆ τοιοῦτοτρόπως ἀπ' τὸν βοῦρκον, ἀντιστρόφως. Ἀλλὰ κ' εἰς τοῦτο δὲν ἐπιτυγχάνει περισσότερο, ἀνταπωθείται, ξεγλιστῶ, ἐπαναφέρεται εἰς τὴν προτέραν θέσιν του, καὶ κατιδὸν τὸ μάταιον τοῦ κόπου, ἐναπέμεινεν ἐκεῖ.

* *

Ὁ ἄνθρωπος, συρίζων τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ προσβλέπων εἰς τὴν γῆν, δὲν ἐκατάλαβεν ἀμέσως ἕτι ἔγινεν. Ἀλλὰ, ἀκούων παύσυχτα τὸν θόρυβον τοῦ κάρρου, ἤγειρε τὴν κεφαλὴν, καὶ εἶδε τοῦτο, ἀνεπίστως, στηλωμένον εἰς τὸν τόπον του. Αὐθωρεὶ δέ, καταληφθεὶς ὑπὸ θ' μου ἀκατασχέτου, ἀμελλητί, λύει τοὺς βραχιόνες, ραγδαίον σκάζει τὸ καμιστίον στὸν ἀέρα ἡχηρῶς ἐν ἀπειλῇ, ἐρεύγεται ὡς ὠρυγμὸν τινὰ, ὄρμαξ', ἔκαμε τρία - τέσσαρα πηδηματά, κ' εὐρέθηκ' εἰς τὸ πλάγι του, εὐθύς. Καί, δίχως νὰ κυττάξῃ, δίχως νὰ προσέξῃ, κατεβάζει τὴν μακρὰν του μαστίγα εἰς τὰ πλευρά του ζώου, ἀπαξ', δις, τρίς, εἰκοσάκις, βλασφημιῶν, ἐν ὕβρει, ἀπευθυνόμενος αὐτῷ καθὼς πρὸς ὁμοίον του:

— Τὸ σταυρό σου μέσα, ψοφίμι! . . . Σὰ σ' ραβὸς πῆγες νὰ πέσης μέσα, βρὲ κερατᾶ! . . .

Πρὸς τὰ κτυπήματα, τὸ ἄλογον μετεκινήθη μετὰ κρότου ἐπὶ τὰ ἔμπρῳς καὶ νῦν, ἐτέντωσε τὸν τράχηλον, συνεχύρτωσε τὴν ράχιν, προέβαλε τοὺς πόδας, κ' ἐπροσπάθησε νὰ σύρῃ. Ἀσχόπως ὅμως, διότι τὸ ἐμβύθισμα τοῦ κάρρου δὲν εἶνε μικρὸν, χρειάζεται δὲ δύναμις πολὺ μεγαλύτερα τῆς δικῆς του νὰ τὸ βγάλῃ. Ἀλλὰ, καὶ πάλιν ὁ καρραγωγὸς κτυπᾷ, κτυπᾷ σφοδρῶς, μαστίζει τὰ ὀπίσθια, τοὺς μηρούς, τὰς κνήμας, τὴν κοιλίαν, τὸν λαιμὸν, ἐκβάλλει ὠρυγὰς ἐπιταγῆς, φοβέρας, ἐνθαρρύνσεως, καὶ τὸ τραβᾷ συγχρόνως ἐκ τοῦ χαλινοῦ, καὶ βλασφημοκοπεῖ, καὶ τὸ ὑβρίζει. Ἴδὸ ζῶον, δὲν εἶν' εὐχαριστημένον καὶ αὐτὸ προδήλως, καὶ ὀξέως συναισθάνεται τὸ ἄλλο; τῶν πληγῶν ἐπὶ τοῦ ταλαιπωρημένου του κορμοῦ, καὶ ἐπαναλαμβάνει τὰ πειράματα. Κρατούμενον δ' ἐκ τῶν ἡνίων ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, με κίνδυνον νὰ σπάσῃ τὰ σητόδρωτά του χάμουρα, ἔλκει τὸν σκελετὸν τοῦ κάρρου τὸν πηγμένον εἰς τὴν γῆν. Πλὴν καὶ τὸ δεύτερον, καὶ τρίτον, ἀποκάνει, μάχεται, ἀνευ ἀποτελέσματος τινός, παιδεύει ἄνισχύρας, καὶ ὀπισθοβατεῖ, καὶ σκουντουφλᾷ, καὶ συνταράσσεται. Ὅσον ὅμως αὐτὸ φιλοτιμιεῖται, τόσον ὁ καρραγωγὸς βλέπων ἀδίκως παρερχόμενον τὸν χρόνον, ἐπιμαίνεται αὐτῷ, καὶ νευρικῶς χειρονομεῖ, κινεῖται ἀδίκόπως περίξ του, πλήττει τὸ σῶμά του ἐξ ὄλων τῶν μερῶν, τὸ παροτρύνει, δαιμονίζεται μαωρῶς νὰ τὸ ὠθήσ' εἰς

δρόμον, ἀνακραυγάζων εἰς βραγχῶδεις, οἰονεὶ ἐγγαστριμύθους ἐπικλησεις:

— "Εἴ! . . . "Εἴ! . . . Νὰ χέσω τὸ γονιό σου, ψοφάλογο! . . . "Εἴ! . . . Τὸ Χριστό σου, ἄτιμο! . . . Βρὲ οὐστ! . . . Μπᾶ νὰ πᾶρ' ὁ διάολος τὸ κεφάλι σου, κερατᾶ! . . . "Εἴ! . . . Χεῖ! . . . Σας! . . .

Παραφέρεται δέ, δεινῶς, περιρρεόμενος ὑπὸ ἰδρωτός, τινάσσει μεταξὺ τῶν χειλέων του τὰ γκέμια, καὶ μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ καμιστί, ἐν τῇ ὀργῇ καὶ τῇ ἀνυπομονησίᾳ του, πατάσσει ἐπικουρικῶς αὐτὸ καὶ διὰ τῶν ἰδίων του ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν, ἐν λακτισμοῖς καὶ γρόνθοις. Ὅλον τὸ λαϊκὸν βλασφημολόγιον, ὁ θησαυρὸς τῶν ὕβρων τῶν ἀγίων, ἐκθράζεται ροχθῶν ἀπὸ τὸ στόμα του, ὡς ἀπὸ καταρράκτου βρωμερὸς ἀφρός. Ἐν τῇ στενῇ ὀδῷ, παρὰ τὴν τεσματώδη αὐλάκα, ὀνόματα Θεοῦ, Χριστοῦ, Σταυροῦ, καὶ Παναγίας περιίπτανται, ἀνέρχονται πρὸς τὸν ἀέρα, διασχίζουν τὸ κενόν, συνοδουόμενα ἀπὸ τῶν ἐπιθέτων τὰ αἰσχροτάτα, κατεμπυτούμενα, βορβοροκυλιόμενα, ἐκπορνευόμενα παντοίως. Κ' ἐνῷ ὁ κύριός του ἀσχολεῖται νὰ ξερνᾷ ἐπάνω του τὴν φουρκάν του, τὸ ζῶον, ἐπανειλημμένως κατατρίβεται εἰς ἀποπείρας συνηγεῖς, παλαίει, ἀγωνίζεται, καὶ ἄχθεται, καὶ ἐξαντλεῖται ἀτυχῶς εἰς δοκιμάς. Ἐντούτοις, μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς, ὁ ὀστεώδης ροσινάντης, ἔβαλε τὰ δυνατὰ του, καὶ κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ τὸν δεξιὸν τροχόν, τὸν ἐξεκόλλησε σχεδόν, καὶ πλήρη βούρκου ἀποκάτω τὸν ἐτράβηξε νὰ τὸν ὀνεβάσῃ εἰς τὴν ὄσθην. Ἀλλὰ, προσκρούσας κατ' αὐτῆς, γλοιώδης ἤδη, παρευθὺς ἐξανακούισεν ἐκείνος, ἄλλως τε κρατούμενος κ' ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὸν κολλημένον σύντροφόν του, ἔπεσε ὅπου καὶ πρὶν ἦτον, κατετράνταξε τὸ ἄλογον, κ' ἐγώθη ἔτι μᾶλλον νῦν θαυτότερον. Ἀπελπιοθὲν δὲ φαίνεται τὸ κτήνος ὠρισμένως, ἐπανάλαβε τὴν ἀρχικὴν του στάσιν, με τοὺς ἀστραγάλους βρεχομένους, προστεπασσαλεύθη ἀκινήτως, ἀνεσοκατεβάξον μόνον παραδόξως τὸν αὐχένα, ὡς ἀρνούμενον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα.

* *

Παρὰ τὸ κάρρον τὸ σταθεμῶν, δὲν ἐβράδυναν, ἐντὸς ὀλίγου, νὰ συσταθεμῶσιν ἐννοεῖται, κ' οἱ ἀπαραίτητοι περιεργοὶ τῶν δρόμων. Διότι, εἰς τὰς πόλεις, τοὺς γενεῖν ἐξάπαντος ἡ γῆ τοὺς περιεργούς. Καὶ ἐνῷ τέως ἐπεκράτ' εἰς τὴν ὀδὸν ἡ ἐρημία, ἐντελής, μόλις συντύχη τὸ παραμικρὸν, βλέπει ἐξαίφνης τὸν δουλάκον τοῦ γειτονικοῦ μπακάλικου νὰ ἀποσπᾶται ἐκ τῆς θύρας, νὰ προσέρχεται, ἕνα παιδί, πηγαῖνον ἢ ἐρχόμενον ἀπ' τὸ σχολεῖόν του,

νά σταματᾷ, ἄλλο νὰ ξεμπουκάρῃ τρέχον ἀπὸ τὴν γωνίαν, τοῦ καφφενῆ τῆς συνοικίας ὑπηρετῆι νὰ σᾶς προσκομίζουσι νωχελῶς τὴν κυματίζουσαν ποδιῶν των καὶ τὴν λαδωμένην των χωρίστραν καὶ τὰ καλοκτενισμένα κατσαρά των, ἕναν παπᾶν νὰ ἐμφανίζεται ὡς νὰ τὸν εἶχατε παραγγελιᾶν ἐπιτίθεις, καὶ ἄλλους ἅμα, οὕτω, πολυειδεῖς, πολυπληθεῖς, καὶ νὰ χαζεύουσι γύρω, νὰ παραμένουν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους, νὰ κυττάζουσι, νὰ λαμβάνουσι μέρος, νὰ ἐκφέρουσι κρίσεις, ν' ἀφίνουσι τὴν δουλειᾶν των ἢ τὸν δρόμον των καὶ νὰ περνοῦν μετ' ὁμοῦ τὴν ὥραν των. Ἐν μέσῳ τοῦ χοροῦ λοιπὸν αὐτοῦ, ἀναποφεύκτου, ὁ καρραγωγεὺς κραυγάζει καὶ βοᾷ καὶ ἐρεθίζεται καὶ ἀγριοῦται. Καὶ βλέπων ὅτι μετ' ὁ τράβηγμα δὲν κάμνει ἀπολύτως τίποτε, ἀποφασίζει νὰ τὸ σπρῶξῃ καὶ αὐτὸς ὀπίσωθεν.

— Κράτα το μωρὸ σὺ λιγάκι ἀπὸ τὰ γκέμια νὰ μῶψ ἀποκάτου, τὸ σταυρὸ του μέσα, λέγει ἀποτεινόμενος πρὸς ἕνα ἐκ τῶν παρῶντων. Βάστα καὶ σὺ δῶ μωρὸ μιὰ στιμὴ, λέγει πρὸς τὸν δουλάκου τοῦ μπακάλικου. Τράβα του μωρὸ στὰ παιδία, ἄλλαχθου τὸ Χριστὸ, νὰ παρ' ὁ διάλογος τοῦ γονιῶ του τὸν κερατᾶ!

Παραδίδει δὲ λέγων τὴν μάστιγα εἰς τοῦ μπακαλόπαιδος τὰς χεῖρας καὶ τοὺς χαλινούς στὸν ἄλλον, καὶ πηγαίνων ἀπὸ πίσω ἀπ' τὸ κάρρον, κύπτων μικρὸν, σθεδρὸν ἐντὸς τοῦ τέλματος, πειρᾶται νὰ τὸ ὑπεγείρῃ διὰ τῶν βραχιόνων, ἄρχεται ὠθῶν. Ἐκεῖνοι δὲ, ὡς εὐχαρίστως περιμένοντες ν' ἀναμιχθῶν, ἀρχίζουσι παρευθὺς ὁ μὲν νὰ ἀναπάλλῃ εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀλόγου τὰ ἡνία, νὰ τὰ σύρῃ, νὰ τὸ τυραννῇ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ προχωροῦντα, καὶ ὁ δὲ νὰ καταφέρῃ μεθ' ὁρμῆς τὴν μάστιγα.

Ὁ ἄνθρωπος, δυσκόλῳ, προσπαθῶν νὰ μὴ χωθῇ κι' ὁ ἴδιος εἰς τὸν βοῦρρον, τὰ σκέλη διεστῶτα, τὴν ὄσφυν συγκεκαμένην, τὰ μανίκια σηκωμένα, δοκιμάζει ν' ἀνυψώτῃ πως τὸ κάρρον, νὰ τοῦ δώσῃ δύναμιν, ὥστε, προβαίνοντος κατὰ τι τοῦ ἀλόγου, νὰ βρεθῇ εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιφάνειαν τοῦ ὄχθου, νὰ τὸ ξεκολλήσῃ διαμιᾶς, καὶ νὰ τὸν ὑπερβῇ. Πλὴν, ἐκτὸς ὅτι εἶνε κολλημένον ἀρκετὰ κιλά, ἔχει καὶ βάρος οὐκ ὀλίγον, κ' ἐντείνει τὴν πρὸς τὴν γῆν πίεσιν τὸ ἄδρὸν του τὸ φορτίον. Ἄδικα λοιπὸν σφίγγεται, καὶ κατακόπτει τὰς παλάμας του τὰς τραχυδέρμους ὑπὸ τῶν σανίδων τὴν σκληρότητα, πορφυροῦς τὴν ὄψιν, μετ' αἷμα ἐρυθραῖνον τὸν λαιμὸν του, ἀναβαῖνον κατὰ κύματα, κάθυγρος τὸ μέτωπον. Καὶ κατορθώνει μὲν νὰ ἀνασύρῃ κατὰ αὐτὸς τὸν ἕνα τῶν τροχῶν, ἀλλὰ ὁ ἄλλος ἐπιμένει, καὶ ὅταν κἀνὴν νὰ ἐγείρῃ καὶ ἐκεῖνον, ἐπαπίπτει ὁ ἀνεγεσθεῖς ἐν παφλασμῶ.

— Μωρ' εἶνε βουλαχγμένο γιὰ καλὰ! . . . παρατηρεῖ τις τῶν θεατῶν.

— Μωρὸ μιὰ σταλιά τόπος κ' ἔχει τόση λάσπη! . . . συμπεραίνει δεύτερος, περιβλέπων γύρωθεν τὸ τελματίδιον.

— Ἄμ' εἶνε κι' ὁ ὄχτος ποῦ δὲν τ' ἀφίνει, προσθέτει ἄλλος. Δὲ γλέπεις, νά, κείνος ὁ τροχὸς ξεκόλλησε καὶ χτυπάει καὶ ξα-α-πέετοι.

Κάτωθεν τοῦ κάρρου σχεδὸν ἐντελῶς, παρὰ τὸ ἔδαφος, ὁ καρραγωγεὺς κατέβαλλεν ἤδη ἰσχυράν προσπάθειαν. Ἐπιτυχῶν δὲ νὰ τὸ ἀνυψώσῃ περισσότερον ἢ πρῖν, ἔκαμεν ἐπίκλησιν πρὸς τοὺς παρισταμένους:

— Βοηθᾶτε μωρὸ παιδιὰ καὶ σεῖς λιγάκι ἀποφτοῦ νὰ βγῇ κ' ὁ ἄλλος . . .

Δύο - τρεῖς ἐκ τῶν βλεπόντων, ἐργατικοὶ ἄνθρωποι, δὲν ἀπέστερξαν τὴν πρόσκλησιν, προσελθόντες δὲ καὶ τοποθετηθέντες καταλλήλως, ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ νὰ σπρῶχνουσι, οἱ μὲν τὸν ἀτίθασσον τροχόν, οἱ δὲ τὸν σκελετὸν τοῦ ἁμαξίου. Παθαίνονται δὲ καὶ οἱ ἴδιοι μετ' ὀλίγον, ἀνθισταμένου ἔτι τούτου, καὶ ἰδρῶνουν παρμοίως, καὶ ἀσθμαίνουσι, καὶ κλίνουσι τὸν κορμὸν τοῦ σώματος ὡς θέλοντες νὰ τὸν κάμουν ὀριζόντιον, καὶ ὀλισθαίνουσι τεντωμένοι ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων των δακτύλων των ποδῶν, ἐχθάλλοντες ἐπιφωνήσεις ἐνθαρρυντικὰς, προτρεπτικὰς, πρὸς ἑαυτούς τε καὶ ἀλλήλους, προεξάρχοντος τοῦ ἐνδιαφερομένου.

— Χάιντε! . . . Ἄιντε μωρὸ παιδιὰ! . . . Ἄιντε! . . . Ἄι μωρὸ ὄτιμο! . . . Τὴν Παναγίαν σου μέσα! . . . Ἐἴ! . . . Ἐἴ! . . .

Κ' ἐν τῷ μεταξύ ὁ συγκρατῶν τοὺς χαλινούς, τραβᾷ ἐμπρὸς ἀνηλῶς τὸ ἄλογον, καὶ ὁ δουλάκος τοῦ μπακάλικου καταμαστίζει τὰ πλευρά του.

Οὕτως, ὠθούμενον ρωμαλέως καὶ σροδρῶς, τὸ κάρρον συγκλονεῖται ὄλον, συγκινεῖται, κυμαίνεται πέραν καὶ ἐδῶθεν, τρίζει-κρίζει, σίζει, προσκρούει κατὰ τῶν πεισινῶν τοῦ τετραπόδου, καὶ πηγαίνονέρχεται. Τὸ ἄλογον πληττόμενον ἐξ ἄλλου, σκοντώμενον, δερόμενον, συρόμενον, ἐχθιαζόμενον, κινεῖται καὶ αὐτὸ παντοιοτρόπως, ἐπὶ τῆς θέσεώς του, ἀνανεῦον τὸν λαιμὸν διαρκῶς, ὡς παριστάνον τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος. Κινεῖται δὲ καὶ συντινάσσονται ἀπαύστως καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ, τὸ σαμαράκι καὶ ἡ λιμαριά κ' ἡ πισινέλα κινδυνεύουσι νὰ ἐκφύγουν, σεῖονται τὰ καφάρια, τὰ κοντάρια, τὰ ἐπανωκίπ υλα, καὶ οἱ τροχοί, ἐπιθυμοῦντες νὰ στραφοῦν ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ των τριγκιλίου καὶ ἀποτυγχάνοντες, οἰμώζουσι. Τέλος, ἐν ὑπερτάτῃ ἐντάσει νεύρων καὶ μυῶν, ἀλκῆ ὀργίλῃ, ἐξέσπρωξαν αὐτὸ ἀπὸ τῆς λάσπης, τὸ ξεκόλ-

λησαν, τὸ ἀπεθύησαν, ὡς ἐναέριον τὸ ἀνέβασαν ἐπὶ τοῦ ὄχθου, τὸ συνεπήσαν ἐπὶ τὸν ἀνήφορον, ἔκφρων δ' ἐκ τῶν μαστιγωμῶν καὶ τῶν κραυγῶν ὁ ροσσινάντης, ἐλευθερωθεὶς, τρέχει πλέον ἐν σπουδῇ, ἐξαπολύεται δρομαῖος, πηλαλᾷ. Κρατῶν δ' αὐτὸν ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ, παραπλεύρως νῦν, τρέχων τότε καὶ αὐτός, θυμώδης, τὸν ἀπάγει ὁ καρραγωγέας, τὸν μαστιγόνας ἀδιακρίτως, τοῦ κατεβάξει τὸ καμτσίκι στὰ πλευρά, στὰ λαγαρά, εἰς τὰ καπούλια, στὰ σφυρά, εἰς τὰς ἰγνῦς, βρυχώμενος « Τὴν Παναγιά σου! Τὸ Χριστό σου! » ἀδιαλείπτως καὶ σκληρῶς.

Ἐκ τοῦ πεζοδρομίου τοῦ πλαγιοῦ δρόμου, πρὸς ὃν μετὰ πατάγου φέρεται, ἀνέρχεται κυρία τις μεσόκοπος, φοροῦσα μαύρα, σεβασμίου ἐξωτερικοῦ, εἰδός τι Ροζοῦς, μὲ τὰς κορδέλας τοῦ καπέλλου τῆς περιπλασιούσας τὸ ἰσχνόν τῆς πρόσωπον, κρατοῦσα μπόγον τυλιγμένον μὲ χαρτί εἰς χεῖρας. Νοικοκυρά τις ἀγαθὴ ὡς φαίνεται, ἥτις θὰ πῆγε νὰ ψωνίσῃ στὰ ἐμπορικά, καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὸν οἶκον μὲ τὸ δέμα ποῦ κρατεῖ. Καὶ εἶδεν ἡ καλὴ γυνὴ τὸ πρᾶγμα, προσέβλεψε τὸ ἄλογον καὶ τὸν καρραγωγέα, καὶ τοῦ ἀθλίου τετραπόδου τὴν φυγὴν, καὶ τὰς πληγὰς ποῦ καταφέρει πάντοτ' ἐπ' αὐτὸ ὁ κύριός του. κ' ἐν ἀγανακτήσει, ἀπειθυνομένη πρὸς αὐτόν, ἔρρηξε διαμιᾶς φωνὴν ὀξεῖαν:

— Βρέ, βρέ, βρέ, τί τὸ χτυπᾶς ἔτσι, μὴν τὸ χτυπᾶς, βρέ, ὦ τὸ καυμένο, τί βάρβαροι ἄνθρωποι, τί βάρβαροι! . . . Βρέ, βρέ, μὴν τὸ χτυπᾶς ἔτσι, τί βάρβαροι ἄνθρωποι, τί βάρβαροι! . . .

Ἀπομένει δ' ἐστραμμένη πρὸς τὸ φεῦγον κάρρον βάλλουσα τὰς κραυγὰς αὐτῆς, καὶ ἀποβλέπει πρὸς αὐτό, καὶ ξεφωνίζει σχετλιαστικῶς, κινουῦσ' ἀσυνειδήτως στὸν ἀέρα καὶ τὸν μπόγον τῆς.

Ἄλλ' ὁ καρραγωγέας, ἐξαφανιζόμενος ἤδη ἐκεῖ κάτω ἐντὸς νέφους κονιορτοῦ, ἐπαναστρέφων βιαίαν τὴν κεφαλὴν ὑπὲρ τὴν ψωραλέαν χαίτην τοῦ ἀλόγου του, ἀγρίως:

— Τὸ σταυρὸ σου καὶ σένα μέσα, βραχνοφωνεῖ, γοητὰ καρκάξα! . . . Ποῦ νὰ σὲ βροῦμε σένα τὴν πολιτισμένη νὰν τὸ ξεκολλήσης δίχως νὰν τὸ βερέσης! . . .

Ἄβηται, Ἀθῆναις τοῦ 1891.

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

ΜΕΤΟΙΚΕΣΙΑ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΣΙ ΠΕΝΤΕ ΕΤΗ

Σάββατον, 30 Μαρτίον.

« Ἄγιος Νικόλαος τῶν Γερόντων »

ΠΟ τὰ παράθυρά μου ἀκούω τὸν θόρυβον συρομένων κάρρων καὶ διακρίνω τὰς βραγχώδεις φωνὰς τῶν καρραγωγέων. Ἡ πρὸ τῆς οἰκίας μικρὰ καὶ ἤρεμος πλατεῖα παρουσιάζει σήμερον ἀσυνήθη κίνησιν. Τρεῖς, τέσσαρες ἠλιόκαεῖς, εὐρωστοὶ ἄνδρες ἀνέρχονται ὁ εἰς κατόπι τοῦ ἄλλου τὰς κλίμακας, καί, ἀνασύραντες τὰς χειρῖδας τῶν ἐξ ἐγγυωρίου χρωμακτιστῆς ὀθόνης χιτῶνων των, ἀπογυμνοῦσι τοὺς μυῶδεις καὶ λασίους βραχιόνας. Ἡ θεὰ των, δὲν εἰξεύρω διατί, μοὶ ἐμπνέει ἀποστροφὴν. . . Τί θέλουσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰς τὴν οἰκίαν μου; — Τοὺς βλέπω ἐκτοπίζοντας ἐν ἔπιπλον . . .

— Ἴσα! βίρα!

Τὸ ἔπιπλον—ἦτο ἐνθυμοῦμαι τὸ ὀσφυλάκιον— ἂν καὶ οὐχὶ τοσοῦτον βαρὺ, φαίνεται αὐξάνον κατὰ τὸ βάρος καὶ ἀνθίσταται μετὰ πείσματος ἐμφύχου ὄντος εἰς τὰς προσπαθείας των. Αἱ δυνάμεις ὁμως εἰσὶν ἄνισοι· ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἰωρεῖται ἀπὸ τοῦ δαπέδου ταλαντευόμενον, καὶ τέλος ὑποχωρεῖ εἰς τὴν δύναμιν ἐξ ῥωμαλέων βραχιόνων. Τὸ ἀπάγουσι θριαμβευτικῶς· εὐρίσκοντα· παρὰ τὴν πρώτην βαθμίδα τῆς κλίμακος. Ἄλλ' ἐδῶ ὁ ἄψυχος δεσμώτης, ὡσεὶ ἐκδικούμενος κατὰ τῶν ἀπογυγέων του, ἀποποιεῖται νὰ διέλθῃ.

— Δημήτρη, στρέψε μόνε-μόνε ζερβιά.

— Μωρὲς παιδιά, δὲν τὸ παίρνει! . . .

— Καλέ! πῶς δὲν τὸ παίρνει; πῶς τὸ 'πῆρε τὸν καιρὸ, ποῦ τ' ἀνεβάσανε;

— 'Ξέρω κ' ἐγώ; θ' ἀνέβηκε, φυσικά, ἀπὸ τὸ παραθύρι.

— Μωρ', τί παραιθύρι; ... βίρα, παιδιά, κ' ἐτέρασε! ...

— 'Βρίσκει 'ς τὸ πιάσιμο τῆ σκάλας ...

Τὸ ἀτυχὲς ἐπιπλον μετὰ πολλὰς προσπαθείας, συνοδοιμενάς ὑπὸ βλασφημιῶν, κραυγῶν καὶ προτροπικῶν ἐναλλάξ ἐπιφωνημάτων ἐκ τοῦ ἐν χρήσει λεξιλογίου τῶν ἀχθοφόρων, διέρχεται τὴν κλίμακα, ἀφοῦ τὸ πρὸς τ' ἀριστερὰ σιδηροῦν ἔρεισμα διηυλάκωσεν οἰκτρῶς τὴν σιλιπνήν καὶ λείαν πλευράν του. Πλὴν τὴν διάβασιν του ἐσημείωσεν ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς κλίμακος δι' αἵματος ... διὰ τοῦ αἵματος τῶν ἀπαγωγέων του, οἵτινες μετὰ τὸν θρίαμβον θεῶνται ἐκδαρείσας τὰς χεῖρας.

Παρίστανται εἰς τὴν σκητὴν ταύτην ἄφρονος, σχεδὸν ἀποβλακωμένος, μηχανικῶς ἀντιλαμβανόμενος τῶν περὶ ἐμὲ συμβαινόντων. 'Αλλ' αἰφνης συνερχόμενος εἰς ἑμαυτὸν:

— Αἶ; ... τί κάμνετε αὐτοῦ; — τοῖς κράζω — ποῦ πηγαίνετε αὐτὸ τὸ ἐπιπλον;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην διανοίγουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ με θεωροῦσιν ἐκπληκτοί.

— Ποῦ τὸ πᾶμε, ἀρέντη; Εἰς τὸ νέο σπίτι! ...

— Ποῦο σπίτι;

Εἰς τὴν νέαν ταύτην ἐρώτησίν μου ἐνόμισα ὅτι διέκρινα τιὰ ἐξ αὐτῶν ποιοῦντα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ὅστις θα ἐσκέφθη ἴσως:

'Ο ἀτυχής, παρεφρόνησε!

— Ποῦ πηγαίνετε, σᾶς ἐρωτῶ, αὐτὸ τὸ ἐπιπλον; Ποῖός σᾶς στέλλει διὰ νὰ μὲ ξεσπιτίσετε; Τάχα ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ μᾶς κάμνει ἔξωσιν; 'Αλλ' ἡμεῖς τὸν ἐπιπλῶνικον πάντοτε ἐμπροθέσωμεν, πολλὰς φορὰς μάλιστα καὶ πρὶν λήξῃ τὸ ἐνοίκιον! ... Εἶνε κάτω ὁ δικαστικὸς κλητῆρ; Εἰπέτε του ὅτι δὲν τὸ κουνῶ ἀπ' ἐδῶ, καὶ ἂν ἐρχότου ἐλόκληρος ἡ χωροφυλακὴ διὰ νὰ μὲ βγάλῃ. — 'Αλλὰ τί παράδοξος, τί ἰδιότροπος ἀ-θρώπος αὐτὸς ὁ σπιτονοικοκύρης! 'Εξῶσιν, εἰς ἀνθρώπους ἐντίμους καὶ καλοπληρωτὰς ὡς ἡμεῖς! — Εἰπέτε του νὰ μᾶς αὐξήσῃ τὸ ἐνοίκιον κατὰ ἑκατόν, διακοσίας δραχμάς, — ὅσον θέλει! Τῷ προτείνωμεν μάλιστα νὰ μᾶς πωλήσῃ τὸ

σπίτι, καὶ ἄς ἔλθῃ ἀμέσως, γρήγορα μὲ τὸν συμβολαιογράφον διὰ νὰ κάμωμεν τὸ συμβόλαιον.

— Μὰ, ἀρέντη, δὲ μᾶς 'κράζετε γιὰ νὰ σᾶς κουβαλίσουμε;

— Νὰ μᾶς κουβαλίσετε! 'Ημεῖς; ποῦ;

— Εἰς τὸ νέο σπίτι, ποῦ ἀγοράσετε!

— 'Α, ναί, ἀλήθεια! ... — τοῖς ἀπήντησα, καὶ ἠσθάνθη ὑγρανθέντας τοὺς ὀφθαλμοὺς μου. — 'Εχετε δίκαιον. ... Εἴμεθα ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἐνεργοῦμεν ἐναντίον ἡμῶν τὴν ἐξῶσιν ταύτην! — 'Ελθσάμενος, ἢ μᾶλλον ἡγάπων νὰ λησμονήσω ὅτι ἡμεῖς ἐκουσίως ἐγκατελείπομεν μετὰ ἐν τέταρτον αἰῶνος τὴν ἐντὸς τεσσάρων τοίχων περιοριζομένην μικρὰν καὶ προσφιλῆ πατρίδα, — πατρίδα, τῆς ὁποίας τὰ θεμέλια ἐθῆκαν ἢ ἀγάπη, ἢ στοργή, ἢ ἀφοσίωσις, καὶ ὅτι εἶχεν ἀνατεῖλει ἢ τοῦ ἀποχωρισμοῦ πρὸ πολλοῦ ὀρισθεῖσα ἡμέρα.

— Καὶ ἐνθυμηθεθε κελῶς, ὅτι ὠρίσαμεν τοῦτο τὸ σάββατον διὰ τὸ κουβίλισμα;

— Ναῖσκε, γιὰ τοῦτο, γιὰ σήμερα!

— Αἶ, τότε ἄς τὸ ἀναβάλωμεν διὰ μίαν ἄλλην ἡμέραν ...

'Επὶ τέλους δὲν θέλω νὰ φύγω τὸ μετενότηα ... Νὰ πάρετε διὰ τὸ κρασί σας' πηγαίνετε 'ς τὸ καλὸ, καὶ ἀφήτέ με ἴσυχον. Καὶ λέγων τὰς λέξεις ταύτας ἤρχισα γελῶν σπασμωδικὸν γέλωτα.

Τὸ καταβιβασθὲν ἐπιπλον ἀπετέθη ἤδη ἐπὶ τοῦ πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς οἰκίας ἀναμένοντος κάρρου. Οἱ ἀχθοφόροι ἀνέρχονται καὶ πάλιν τὰς κλίμακας καὶ ἐξακολουθοῦσι τὸ ἔργον τῆς ἀπογυμνώσεως. Οἱ βάνδαλοι, ἀφοῦ ἐκένωσαν δύο, τρία δωμάτια, εἰσβάλλουσιν εἰς τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο, ὅπερ κατέστη ἡδὴ δι' ἡμᾶς τόπος προσκυνήσεως. Εἰς ἐξ αὐτῶν τολμᾷ νὰ ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς ἔδρας τοῦ πατρὸς μου!

— Παληάνθρωπε! τί κάμνεις αὐτοῦ; τῷ φωνάζω παράφορος. Μὴ ἐγγίξῃς διὰ τῶν βαναύσων χειρῶν σου τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ἐπιπλον. Τὴν πολυθρόναν του θὰ τὴν μεταφέρω ἐγὼ ἐῖς τῶν ὧμων μου. ... Νὰ ἰδέτε τὰ προσκεφάλαια; φαίνονται ἀκόμη βυθισμένα ἀπὸ τὸ κορμί του! Βέβηλοι, φύγετε ἀπ' ἐδῶ, καὶ ἀπωθῶν αὐτοὺς διὰ τῆς χειρὸς κλειδῶν ἐν σπουδῇ τὴν θύραν τοῦ δωματίου.

Τὰ ἐπιπλα ἐν πρὸς ἐν κατέρχονται τὰς κλίμακας, καὶ ἐξα-
κλουθοῦσι πλήττουσαι τὴν ἀκοήν μου αἱ λέξεις :

Ἴσα—βίρα—μάϊνα—φέρνε το κατ' ἀπάνου σου—γαμήλων
—στρίψε μόνε—μόνε—δὲν τὸ παίρνει—ἐπέρασε—δεξιὰ—ζε-
ριά—σῆκωνέ το . . .

Τὸ μέτωπόν μου πυρέσσει· ἡ καρδιά μου πάλλει σφοδρῶς·
κατέχομαι ὑπὸ σκοτοδίνης· τὰ νεῦρά μου ταρασσονται ἐκ τοῦ
θορύβου, τῆς συγχύσεως, ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ δαπέδου στρηνιώσης
ἐπισύρσεως τῶν ἐκτοπιζομένων ἐπίπλων. Οἱ μυκτῆρές μου
αἰσθάνονται διηνεκῆ κνισμὸν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ τῶν καταθιβα-
ζομένων παραπετασμάτων, τῶν ἐν σπουδῇ τυλισσομένων γεω-
γραφικῶν πινάκων. Προσρούω ἀνὰ πᾶν βῆμα εἰς δέματα
στρωμνῶν, ἐραπλωμάτων. Ἄπαυδῶ, ἐξαντλοῦμαι, τὴν δὲ
ταρχήν, ὑφ' ἧς κατέχομαι διαδέχεται εἶδος τι ἀπαθείας, ἐκ
τῆς ὁποίας ἐκάστοτε ἀνακύπτω ἀποτόμως ἐκ τοῦ θορύβου ἀκρω-
τριάζομένου τινὸς ἐπίπλου, ἢ θραυομένου κατόπτρου.

Ἡ οἰκία ὀλίγον κατ' ὀλίγον κενοῦται· οἱ τοῖχοι παρίσταν-
ται ἐνώπιόν μου ὄφρανοι τῶν πρὸ μικροῦ περικοσμοῦντων αὐ-
τοῦς προσφιλῶν εἰκόνων καὶ τῶν ἀβρῶν ἐνθυμίων, ἅτινα χεῖ-
ρες ἀβραὶ χάρην ἡμῶν ἐξεργάσθησαν. Περὶ ἐμὲ βλέπω τὴν
ἐρήμωσιν· ἡ ἀπελπισία μὲ καταλαμβάνει. Μόνος ἐγὼ εὐρίσκο-
μαι εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ εἶμαι τὸ τελευταῖον ἀντικείμενον, ὅπερ
ἐναπομένει πρὸς μετακόμισιν, διότι, ἐν ἡ διατελῶ καταστάσει,
αἰσθάνομαι σχεδὸν τὴν ἀνάγκην νὰ μὲ μεταφέρωσιν, ὅπως
ἀπέλθω. Περιέρχομαι ἔνδακρος τὰ δωμάτια. — Θεέ μου! ἐκε-
νώθησαν ἅπαντα . . . Τὰ δωμάτια ἀπογυμνωθέντα, ἐκτείνον-
ται, εὐρύνονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἐνόμισα ὅτι παρέστην
εἰς τὴν ἐρήμωσιν χώρας, καὶ ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ μόνος κάτοικος,
ὅστις ἐπέζησε τῆς καταστροφῆς. — Ἐντὸς μιᾶς ὥρας, τὸ πολύ,
ἡ κλεῖς θὰ παραδοθῇ εἰς τὸν οἰκοδεσπότην. Ἀπόψε δὲν θὰ
κοιμηθῶ εἰς τὸ ἀγαπητὸν δωμάτιόν μου. Χθὲς ἦτο ἡ τελευ-
ταία νύξ, μετὰ εἴκοσι πέντε ἔτη!

Αὐρὸν τὴν πρῶϊαν, ἀνοίγων τὸ παράθυρον, ἀντὶ τῶν συμ-
παθῶν μοι προσώπων, θὰ συναντήσω τὰ ὄχληρά βλέμματα
νέων γειτόνων, οἵτινες θὰ με παρατηρῶσι μετὰ τῆς περιερ-
γείας ἐκείνης, μεθ' ἧς οἱ αὐτόχθονες παρατηροῦσι τὸν ξένον.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ, ὃν δὲν εἶχον κατ' ἀρχὰς παρατη-

ρήσει, καὶ ὅστις παραμένει ὄρθιος ἐν τινι γωνίᾳ, κρατῶν τὸ
ἐπανωφόριον καὶ τὸν πλὸν μου, μοὶ ἀναγγέλλει ὅτι εἶνε ὥρα
ν' ἀπέλθωμεν. Εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην ἐνόμισα ὅτι ἤκουον
τὸν λεμβοῦχον, ὅταν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, σύρων ἐκτὸς τοῦ δω-
ματίου τὸ κιβώτιόν μου, μοὶ εἶπεν:

— « Ἀφέντη, ἐτοιμάσου· τὸ βαπόρε ἐμπῆκε! »

Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὡς διὰ νὰ ἀναμνησθῶ ἔτι ζωη-
ρότερον τῆς τότε ἀποδημίας μου, ἤκουσα ἀφνης ἐκ τοῦ λιμέ-
νος ὄξυν συριγμὸν πλοίου.

— Πήγαινε, κ' ἔρχομαι, ἀπήντησα εἰς τὸν ἄνθρωπὸν μας
βαρθυμῶν.

— Καὶ ποῖος θὰ κλειδώσῃ τὸ σπίτι :

— Μίαν στιγμὴν ἀκόμη, Μικέλη! Ἀφῆτέ με ὀλίγον ἀκό-
μη. Θέλω νὰ ἀποχαιρετίσω τὴν οἰκίαν μου. — Ἀνέρχομαι εἰς
τὴν τερψιθέαν, ἣν σχεδὸν εἶχον λησημονήσει· ἀνοίγω μεθ' ὀρμῆς
τὰ τέσσαρα μικρὰ πράσινα παράθυρα· φέρω περὶ ἐμὲ τὸ βλέμμα,
καὶ θεῶμαι τὸ ὕστατον, μετὰ συγκεκινημένης ψυχῆς, τὰ ἀντι-
κείμενα, ἅτινα ἔθελεξάν ἐπὶ τόσα ἔτη τὴν ὄρασίν μου. Στρέφω
τὸν νοῦν εἴκοσι πέντε ἔτη ὀπισθὲν μου, καὶ ἀναπολῶ τὴν
ἡμέραν, καθ' ἣν, ἀνελθὼν ἐκεῖ τὸ πρῶτον, ἐγνωρίσθην μετὰ
τῶν περίεξ ἀντικειμένων. Ἐνεθυμήθην ὅτι ἐκεῖ εἶχον ἰδρῦσει
τὸ ἐαρινὸν σπρुδαστήριόν μου· ὅτι κατὰ τὰς θερμὰς τοῦ θέρους
ἡμέρας, ἀπολαμβάνων τῆς πρωϊνῆς δρόσου, ἐμελέτων τοὺς
προσφιλεῖς μοι συγγραφεῖς· ὅτι ἐρρέμασα νύκτωρ ὑπὸ τὸ φέγ-
γος τῆς σεληνῆς ἢ ὑπὸ τὸν ἕναστρον οὐρανόν. Ἐνεθυμήθην
ὅτι, παιδίον, κατέσυγον ἐκεῖ πολλάκις, ὡς εἰς ἄσυλον, ἵν' ἀπο-
φύγῃ τὴν ὀπισθὲν μου σειομένην ἀπειλητικῶς καὶ ἀπὸ δωμα-
τίου εἰς δωμάτιον καταδιώκουσάν με τιμωρὸν μάλιστα τῶν
γονέων. — Νὰ ἢ Χρυσοπηγῆ, τῆς ὁποίας ἀπὸ τοῦ παρα-
θύρου τούτου ἔβλεπον τὴν πρῶϊαν τῆς πανηγύρεως αὐτῆς τὴν
εἰκόνα λιτανευομένην, χαριετώμενος καὶ ἀνταλλάσων μετὰ
τῶν γειτονοσῶν τό: « καὶ τοῦ χρόνου! » Ἴδου ἡ Πικρι-
διώτισσα καὶ τὰ ἀμφιθεατρικῶς ὑπ' αὐτὴν κείμενα σπητά-
κια. Ἴδου ὁ Σκοπὸς μετὰ τὰ ἄσπρα πανιά· Ἴδου ἐν ἀπο-
στάσει τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ Ἀγίου μας μετὰ τὸν πυρχμοειδῆ
τροῦλον, καὶ παρεκτὸς ὁ ὡς ἀπὸ τῶν κυμάτων ἀναδυόμενος
Ἅγιος Χαραλάμπης. Νὰ ἢ ἐρυθροβαφῆς κορυφὴ τοῦ κωδωνο-

στασίῳ τῆς τόσον προσφιλοῦς εἰς τὴν πατέρα Φανερωμέ-
νης. Ἴδου πλησίον μου ἡ γηραιά καὶ ὑψικόρυφος τοῦ Κιζόντζα
κυπάρισσος, εἰς τοὺς πυκνοὺς καὶ βαθυσκίους κλώνας τῆς ὁποίας
ἔβλεπον περὶ τὴν δειλὴν καταφεύγοντα πρὸς ὕπνον τὰ σμήνη
τῶν στρουθίων. — Ἀκούω δευτέραν φορὰν τὴν πρόσκλησιν τῆς
ἀναχωρήσεως. Δὲν δύναμαι ν' ἀποσπασθῶ ἀπὸ ἐκεῖ ἄνω . . .
Ὁ ἥλιος ἔδυσεν ἤδη ἡ νύξ προσεγγίζει, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ δὲν
ὑπάρχει λυχνία τις, οὐδὲ κἄν τεμάχιον σπερματοκρίου, ὅπως
ἀνάψωμεν. Πρέπει ν' ἀπέλωμεν. — Ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν
τοῦ μικροῦ καὶ ἀγαπητοῦ ξυλίνου τετραγώνου, χαράσσω ἐν
τάχει διὰ τῆς αἰχμῆς ἐνὸς ἥλου, τὴν μίαν πλησίον τῆς ἄλλης,
χρονολογίας, ἐν τῷ διαστήματι τῶν ὁποίων διέρρευον ὑπὸ
τὴν στέγην ἐκείνην εἰκοσιπενταετῆς βίος ἀποστέλλω ἐν φί-
λημα ἀποχαιρετισμοῦ γύρωθέν μου, καὶ κατέρχομαι τὴν κλί-
μακα τοῦ ὑπερίου. Περιέρχομαι δι' ὑστάτην φορὰν τὴν οἰκίαν
στρέφω περὶ ἐμὲ τὸ βλέμμα περίλυπος . . . — Χαίρετε, τοῖχοι,
οἵτινες μ' ἐγνωρίσατε παιδίον, οἵτινες μὲ εἶδετε ἀνδρωμένον
καὶ μὲ ἠκούσατε ἀπαγγέλλοντα τοὺς στίχους μου, ὅταν ὑπὸ
τῆς πτωχῆς μου μούσης ἐμπνεόμενος, ἔγραφον τὰ Νουχτο-
λοῦδουδα, τοὺς Φλοίσθους, τὸν Γοῦμένον μου! Χαίρετε,
τοῖχοι, οἵτινες ἠκροάσθητε τὰ ἄσματά μου, τοὺς
θρήνους, τοὺς πόνους μου, καὶ εἰς οὓς ἐνεπιστεύθην πολλάκις
τοὺς μυχοὺς πόθους μου, τὰ περὶ δόξης καὶ εὐδαιμονεστέρου
μέλλοντος ὄνειρά μου! Χαίρετε, ἄφωνα μάρτυρες, τοσοῦτων
εὐφροσύνων στιγμῶν, ὀδύνης, συμφορῶν, οἰκογενειακῶν δια-
χύσεων! Ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ καὶ κατηφοῦς μετώπου σας βλέπω
διερχομένας τὴν στιγμὴν ταύτην εἴκοσι πέντε ἐτῶν ὀναμνή-
σεις. — Ἴδου τὰ δωμάτια τῶν προσφιλῶν νεκρῶν μας, καθα-
γιασθέντα ὑπὸ τοῦ θανάτου των. Νά, τὸ παράθυρον, ἐφ' οὗ
ἑστήριξε τὸν ἀγκῶνα ἡ μήτηρ μου ἐργαζομένη. Ἴδου ἡ θέσις,
ἐν ἣ ἐκάθητο ὁ πατήρ μου, ἐσθίων ἢ μελετῶν. Νά, βλέπω
ἀκόμη κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου τὸν τύπον, ὃν ἀφῆκεν ἡ παλάμη
τοῦ λατρευτοῦ πρεσβύτου φέροντος τὰ κλονούμενα αὐτοῦ βή-
ματα ἀπὸ τοῦ δωματίου του εἰς τὸ ἐστιατόριον. Ἀσπάζομαι τὰ
χρυσὰ ἐκεῖνα ἴχνη, καὶ ὀσφραίνομαι τὴ μεσοβολόδα τοῦ γε-
ριστοῦ του. — Νά! βλέπετε τὸ καρφίον ἐκεῖνο; τὸ ἐνέπηξεν ἐκεῖ
ὁ Τσέτσες μας, ὅπως κρεμάσῃ τὴν κιθάραν του. Ἴδου! τὸ

μικρὸν ἐκεῖνο ἐπὶ τοῦ φατνώματος ἀρτάγιον, τὸ ἔθηκεν ἡ
ἀδελφή μου, ὅπως κρεμάσῃ τὸν κλωθὸν τοῦ καναρίου της. Νά
ἡ γωνία, ἐφ' ἧς ἡ Ἀμάτα, τὸν γαμήλιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
αὐτῆς φέρουσα στέφανον, προσέκλινε λιπύθυμος, καθ' ἣν στιγ-
μὴν ἔμελλε νὰ μᾶς ἀποχαιρετίσῃ. Ἴδου τοῦ δευτεροτόκου πα-
τρός, τοῦ ἀκριβοῦ μας Ντάνου ὁ προσφιλῆς κοιτών, ὅπου
συνεζητοῦντο συνήθως αἱ οἰκογενειακὰ ὑποθέσεις· συμπαθῆς,
ἐχέμυθος χῶρος τοσοῦτων ἀδελφικῶν ἐκμυστηρῶσεων καὶ φι-
λολογικῶν συζητήσεων. Νά, ἐδῶ εἶχε τὸ γραφεῖόν του· ἐδῶ
πολλάκις εἰργάσθην μέχρι νυκτὸς βαθείας, παραδίδων ἐπὶ τοῦ
χάρτου, καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ διδασκάλου ἀδελφοῦ, τὰς ὑψη-
λὰς σκέψεις τῆς εὐρείας διανοίας του καὶ τὰ βαθέα συναισθή-
ματα τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ καρδίας. Ἐδῶ ἀνεγίνωσκον πρὸς
αὐτὸν τοὺς στίχους μου, καὶ ἤκουσα τοὺς ἰδικούς του. Ἴδου
πλησίον τοῦ ἀγαπητοῦ Πίου τὸ κομψὸν δωμάτιον· ἐκεῖ ἐκοι-
μαῖτο καὶ ἐμελέτα ὁ ἕτερος προσφιλῆς ἀδελφὸς Στέφανος. —
Χαῖρε, ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου! χαῖρε, μικρὰ ἐπὶ τῆς
θύρας αὐτοῦ συκῆ, ἣν ἐγκαταλείπω, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐνδύεσαι
διὰ τοῦ πρασίνου φυλλώματός σου. Χαῖρε, κωδωνοστάσιον·
χαίρετε, κώδωνες, ὧν ὁ γλυκὺς ἤχος τὴν πρωίαν ἐκάστης
κυριακῆς μὲ ἀρύπνιζε. — Χαίρετε, καλοὶ μου γείτονες, ἀγα-
θαὶ μου γειτόνισσαι, μεθ' ὧν ἐπὶ τόσα ἔτη ἔσχομεν κοινὰς τὴν
χαρὰν καὶ τὴν θλιψίν, καὶ τὰς ὁποίας, ὀπισθεν τοῦ ἐν τῷ ἰσο-
γαίῳ δώματι σιδηροφράκτου παραθύρου μου, ἔβλεπον πορευο-
μένας εἰς τὸν σέπτον Οἶκον τοῦ γείτονος προπάτου μας, καὶ
ἀπερχομένας ἐκεῖθεν, πότε μὲ τὸν ὑψωμένο βασιλικό, μὲ
τὰ βαφτισμένα πορτοκάλια καὶ τὰ κανατάκια γεμάτα
ἀπὸ ἀγιασμόν εἰς τὰς χεῖρας· πότε μὲ τὰς βιολέταις, μὲ
τὸ βαγί, μὲ τὴ δάφνη, καὶ ἀπαγούσας μετ' εὐλαβοῦς προσοχῆς
τὸ νηδὸ φῶς εἰς τὰς οἰκίας σας. Καὶ σεῖς διερχόμεναι ἀπὸ
τοῦ παραθύρου μου, ἐχύνετε εἰς τὸ ποτήρι μου λιγάκι ἀπὸ τὸν
ἀγιασμό σας, καὶ μὲ ἀπερνόσατε ἀνάμεσα εἰς τὰ σίδηρα ἕνα
βαγί, ἕναν κλώνο ἀπὸ τὸ βασιλικό, ἀπὸ τὰς βιολέταις, ἀπὸ
τὴ δάφνη σας, διὰ τὸ κόνισμά μου. — Χαίρετε, τρυφερά μου
γειτονόπουλα! Κατὰ τὸ προσεγγίζον Πάσχα, μικροὶ μου φί-
λοι, δὲν θὰ σᾶς ἴδω μὲ τὰ λαμπριάτικὰ σας νὰ ἔγαίνετε ἀπὸ
τὴν ἐκκλησία, ὅπου ἐκάμετε τὸ χρυσὸ δόνητι, κρατοῦντες

εἰς τὰς μικράς σας χεῖρας τὰ λιανοκέρια, τὰ κόκκινα αὐγά, φιλίροντες, παίζοντες, εὐθυμοῦντες εἰς τὸ μικρὸν πλάτωμα· οὐδὲ θ' ἀκούσω τὸ ἀρμονικὸν καὶ εὐῆχον τοῦ Παπα-Στέλιου «Χριστὸς-Ἀνέστη.» Κατὰ τὴν ἐρχομένην ἐορτὴν τοῦ ἀγαπητοῦ σας Λοιμοπαρθάρη, δὲν θὰ σὰς ἴδω συναζόντας ἐναμίλλως ἐκ τοῦ σταύλου, ἐκ τῶν πέριξ τῆς γειτονιάς τὰ ἄχυρα, τὰ ξυλαράκια, ταῖς κληματόβεργαις, καὶ πηδῶντας ἐν ἀλαλαγμῷ, τέρποντι τὴν καρδίαν μου, ταῖς φουγαγαριές σας.

Χαίρετε, ὅλοι· χαίρετε!

* *

Ἡ οἰκία πρὸ ὀλίγου ἐκενώθη καὶ ἡ κλεῖς παρεδόθη. Ἡ νύξ ἐπῆλθεν ἤδη, καὶ τὰ φῶτα ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ ταῖς οἰκίαις ἀνήρθησαν. Περιφέρονται μόνος ἐν ταῖς ὁδοῖς, καὶ καταλήγει, μετὰ δῖωρον ἀνά τὴν πόλιν περιπλάνησι, εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ «Ποιητοῦ» Δὲν εἶχον εἰσέτι δειπνήσει. Ἀνέρχομαι τὴν πρὸς Ἅγιον Γεώργιον μικρὰν ὁδὸν· κάμπτω πρὸς ἀριστερὰν καὶ διευθύνομαι πρὸς τὴν στενωπὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Ἅγιον Νικόλαον τῶν Γερόντων. Ἐντὸς τριῶν λεπτῶν εὐρίσκομαι πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας μου. Ἐγείρω τὴν δεξιάν, ὅπως σύρω τὸ μικρὸν σχοινίον καὶ σημάνω τὸν κωδωνίσκον· ψαύω ἐπὶ τῆς θύρας, πλην τὸ σχοινίον δὲν ὑπάρχει... Ἴσως ἐκόπη— ἐσκέφθη— καὶ δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν τοῦτο συνέβαινε. Δράττω ἀμέσως τὸ ῥόπτρον· κρούω δις, τρίς· ἡ θύρα δὲν ἀνοίγεται. Νὰ ἦλθον, ἀρά γε, τοσοῦτον ἀργά, καὶ ἡ ὑπρέτρια ἀπεκοιμήθη; Ἐξακολουθῶ νὰ κρούω δυνατώτερα, ὅταν ἐκ τῆς οἰκίας διέρχεται τις, ὅστις βεβαίως δὲν θὰ με ἀνεγνώρισε.

— Μὴ χυπᾶτε, κύριε—μοῦ λέγει—δὲν ἀθροῦνται πλέον ἐδῶ· ἐκουβαλιστήκανε σήμερα.

— Ὡ, σὰς εὐχαριστῶ—ἐπέλλισα, καταπνίξας στεναγμὸν—καληνύκτα σας... Καὶ κατηφῆς τρέπομαι, διὰ τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης, τὴν πρὸς τὴν Μητρόπολιν ἄγουσαν.

Τὴν πρωΐαν ἀφυπνιζόμενος, μετ' ἀνήσυχον καὶ διακεκομμένον ὕπνον, ἔφερον περὶ ἐμὲ τὰ βλέμματᾶ καὶ ἠρώτων ἐμαυτὸν

μετὰ περιέργου ἐκπλήξεως—ποῦ εὐρίσκομαι; Διατελῶ ἐν ἐργηγόρσει ἢ ἐν ὄνειρῳ; Ἀνηγέρθη ὀλίγον τῆς κλίνης καὶ προσεπάθησα νὰ ἴδω ἀναμέσον τῶν σκιοθυρίδων· οἱ ὀφθαλμοί μου, θαμβοὶ ἔτι ἐκ τοῦ ὕπνου, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διακρίνωσιν ἢ μέρος γυμνοῦ σχεδὸν καὶ ἀργιλλώδους λόφου... Μετηνέχθη, ἀρά γε, διὰ θαυματουργικῆς τινοῦ δυνάμεως εἰς τὸ παρὰ τὴν Ἑρμαϊκὴν ὁδὸν μικρὸν δωμάτιον τοῦ ξενοδοχείου μου; Ὁ λόφος, τὸν ὅποιον διέκρινα, ἦτο τάχα ὁ Λυκαθητός, ἐν ἐκάστην πρωΐαν, ἅμ' ἀφυπνιζόμενος, ἔβλεπον διὰ μέσου τῶν περσιδῶν τοῦ παραθύρου μου; Διετέλουν ἔτι ὑπὸ τὸ κράτος τοιαύτης ἐντυπώσεως καὶ ἀνέμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ἴδω εἰσερχόμενον ἐντὸς τοῦ δωματίου μου τὸν ὑπρέτην τοῦ ξενοδοχείου κομίζοντά μοι τὰ πρωΐανά φύλλα, ὅταν σιγὰ-σιγὰ ἡ θύρα ἀνοίγεται καὶ εἰσέρχεται γυνή τις, ἣν μετ' ὀλίγον ἀνεγνώρισα.

Ἦτο ἡ ὑπρέτρια, ἣτις μοι ἐκόμιζε τὸν καφὲν μὲ τὸ γάλα.

Ἡ παρουσία τῆς γυναικὸς ταύτης μὲ πείθει· ὅτι εὐρισκόμεθα ἐν τῇ νέᾳ μας κατοικίᾳ· πλην ἐγὼ πιστεύω καὶ ὅσοι ἔχουσι καρδίαν μετ' ἐμοῦ θὰ πιστεῦσωσιν, ὅτι ἀφύπνισις ἐν νέᾳ οἰκίᾳ, μετὰ εἰκοσιπενταετῇ ἐν ἄλλῃ διαμονῇ, θὰ ἦνε, τοῦλάχιστον διὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, ἀφύπνισις ἐν ξενοδοχείῳ.

Ἠγέρθη τῆς κλίνης· ἐνδύομαι ἐν σπουδῇ, λαμβάνω τὸ μικρὸν τηλεσκοπίον καὶ ἐξέρχομαι εἰς τὸ ἄνδρον· κυττάζω, — δὲν βλέπω τίποτε! Ἀνέρχομαι εἰς τὸ ὑπερῶν, μετακίνω εἰς τὸ δευτέρον πάτωμα, καὶ ζητῶ ἀπὸ στέγης εἰς στέγην μήπως διακρίνω τὴν καλλισκοπίαν τῆς μέχρι· χθὲς κατοικίας μου... Ἀνορθοῦμαι ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν, διευθύνω πάντοτε τὸ παρήγορον τῆς προσεγγίσεως ἐργαλεῖον πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο... Εἰς μάτην, δὲν διακρίνω τίποτε! Αἱ ζηλῶτες περὶ ἐμοῦ οἰκοδομαὶ μοι ἀποκρύπτουσι τὴν θέαν τοῦ σπιτιοῦ μου...

Ἐκλείσα ἀπελπὶς τὸ πρᾶθρον, ἀπομάσσω ἐν δάκρυ.

Ἦτο τὸ πρῶτον δάκρυ... νοσταλγίας.

Ἐν Ζακύνθῳ.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΩΚΗΣ

ΕΠΙ ΤΩΙ ΘΑΝΑΤΩΙ

ΤΗΣ

ΑΝΤΩΝΙΝΑΣ ΙΩ. Χ. ΚΑΜΠΑΝΗ

ΧΥΝΩ ἐν δάκρυ κ' ἐγὼ εἰς νοπὸν καὶ πολυδάκρυον τάφον,

Ὅπου κατέρρευσε χθές, μαρανθῆν, χαριτόβρυτον πλάσμα
Καὶ τοῦ φιλτάτου μου πᾶσα ἐλπίς καὶ χαρὰ κ' εὐτυχία·

Ὅπου θερμὰ διεχύθησαν δάκρυα πόνου ἀμέτρου
Καὶ συγγενῶν συνεστέναξαν τόσαι πληγεῖσαι καρδίαι.

Ἦν ἡ λαμπρὰ Ἀντωνίνα θνητὴ ἀδελφὴ τῶν ἀγγέλων,
Πρότυπον κάλλους καὶ πλήρης ζωῆς καὶ μυριῶν θελγήτρων,
Ἐρατεινὴ Νηρηΐς, ῥοδινὴ, ὡς τὸ κάλλιστον ῥόδον,
Εἰς τὸ ἀκμάζον τῆς ἕαρ ἀκόμη εὐδαίμων νεότης·
Μ' ὄλα τὰ δῶρά τῆς εὐνους ἢ φύσις τὴν εἶχε κομήσει.

Εἰς τὸ ὠραῖον δ' ἐκεῖνο, τὸ πάγκαλον, σῶμα ἐνώκει·
Ἐραισιότατη ψυχὴ, εὐγενὴς καὶ καλλίστη καρδία,
Πᾶσ' ἀρετῇ ζηλευτὴ καὶ τοῦ πνεύματος λάμψις καὶ χάρις.
Ὅνειρον ἦτο γλυκύ, ἰδεῶδες καὶ ἔμπνευσις θεία
Καὶ ὑψηλὴ ποιητοῦ ἢ ἐνθέου τινὸς καλλιτέχνου.

Τρισευτυχίης διεγέλα φαιδρὰ ἢ γλυκεῖα ζωὴ τῆς
Ἐν ἀμοιβαίᾳ λατρείᾳ πιστοῦ καὶ φιλτάτου συντρόφου·
Μέλι· καὶ γάλα διέφρεον ὅλ' αἱ χρυσαῖ τῆς ἡμέραι,
Ἐπὸ τὸ θάλπος λαμπρᾶς εὐμαρείας καὶ θείας εὐδίας.
Ἦτο ἀστὴρ τ' οὐρανοῦ χρυσαυγῆς καὶ χαρίεσσα Ἴρις.

Κ' εἶχεν αὐτὸν τὸν λαμπρὸν θησαυρὸν ὁ καλὸς μου ὁ φίλος,
Ὅλην αὐτὴν τὴν σπανίαν τοῦ κόσμου αὐτοῦ εὐτυχίαν
Καὶ ἔκοιμᾶτο εἰς ῥόδα . . . Ἀλλὰ μοχθηρὸν πεπρωμένον
Δαίμων ἀλάστωρ ἐφθόνησε τέλος τὴν τόσῃν χαρὰν του
Κ' ἔξακοντίζει σκληρὸν κατ' αὐτῆς καὶ θανάσιμον βέλος.

Ἦλθον κατόπιν πικραὶ, ἀγωνίας φρικώδεις ἡμέραι·
Ἀπεμαράνθη τὸ ῥόδον, ὠχρίασε πλέον τὸ ἄστρον·
Ὅλη ἢ λάμψις καὶ δρόσος τοῦ κάλλους ἐκείνου παρῆλθε
Καὶ διελύθη, ὡς ὄνειρον, ὅλ' ἢ μαγεῖα ἐκείνη.
Οἴμοι, τίς μαύρη σ' ἀνέμενε τύχη, λαμπρὰ Ἀντωνίνα!

Τώρα, τίς πλέον θνητός, τίς εὐθήης ποτὲ νὰ πιστεύσῃ
Εἰς εὐτυχίαν τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ εἰς πλάνους ὄνειρους;
Δάκρυα μόνον καὶ θλίψεις ὁ βίος μας ἔχει δι' ὅλους.
Καὶ ἂν ποτὲ θελκτικαὶ εὐτυχίας ἡμέραι γελῶσι,
Εἶνε ὄνειρου ἀπάτη καὶ πρόδρομοὶ ἄλγους καὶ στόνων.

Ὅ, τι δ' εὐαίσθητον, πᾶν εὐγενές, ἀνθηρὸν καὶ ὠραῖον,
Ὅς φωτεινόν τι μετέωρον, λάμπει καὶ σβύνει ταχέως.
Ὅπως τοῦς πρώτους ἠδίστους παλμούς τῆς σκιρτώσεως καρδίας,
Ὅς τρυφερώτατον ῥόδον, μαραίνει κακὸν πεπρωμένον.
Εἶνε ὁ κόσμος αὐτός, ἢ κοιλάς εἶν' αὐτὴ τοῦ κλαυθμῶνος!

Ἐν Ἀργεῖ, 11 Ἰανουαρίου 1891.

Δ. Κ. ΒΑΡΔΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΛΥΚΑΥΤΟΥΣ

ΕΣΠΕΡΑΝ τινά, περί τὰ τέλη τοῦ χειμῶνος, πολλοὶ παντοπῶλαι τῆς ὁδοῦ Κολοκοτρῶνη, ὄρθιοι παρὰ τὰς θύρας τῶν μαγαζείων των, ἠτένιζον μετ' ἐνδιαφέροντος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄλοι σημείου, ἐκφέροντες γνώμας καὶ χειρονομούντες. Τὸ ἀπασχολοῦν αὐτοὺς ἦτο ἡ δύσις τοῦ ἡλίου, ὅπως πρωτοφανῆς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐσπέρᾳ· διότι τὸ τεμάχιον τοῦ ὀρίζοντος τὸ ὁποῖον ἐπκλαισίοντο πρὸς τὰ κάτω τῆς ὁδοῦ αἱ δύο σειραὶ τῶν οἰκιῶν, ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλατέος στρώματος ἐκ βαθυχρόων καὶ ἀμυρῶν νεφῶν ἅτινα διέσχίζον ἐν σειρᾷ γραμμῶν ὀριζοντείων ῥαβδώσεις ὀλοπόρφυροι, ἐκτάκτως λαμπραί.

Περίεργον τῷ ὄντι εἶνε ἐνίοτε τὸ θέαμα τῆς δύσεως καὶ ἡ τέρψις ἣν παρέχει· ἐπιτείνεται ὅτε ἀπολαύει τις αὐτοῦ ἀνέτως ἐκ μερῶν ἔξω τῆς πόλεως κειμένων. Ἐνθυμηθεὶς ἀργότερον τὴν περιέργειαν ἦν αἱ ἀποχωρήσεις ἐκείναι ἤγειραν εἰς τοὺς ἐπιτηδευματίας, ἐσκέφθη ἢ ῥίψω ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀτάκτους τινὰς γραμμὰς διὰ τὰ χρώματα τοῦ λυκαυτοῦ, ἵνα δι' ἀντιγραφῆς ἔστω καὶ ἀτελοῦς ἐξυπηρετήσω καὶ ἐγὼ ὅσον δύναμαι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀνωτέρω συμπολιτῶν μου.

Ὅτε ἀπλοῦνται πανταχοῦ αἱ πρῶται σκιαὶ τῆς ἐσπέρας, μεγάλη ἀναλαμπὶς ποικιλόχρους καὶ μυριόσχημος διανοίγεται εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ ὀρίζοντος. Καὶ οἱ φροῦδοι καὶ ὀλονέν μεταλλασσόμενοι χρωματισμοὶ τῆς οὐδέποτε εἶνε οἱ αὐτοί, ἀλλ' ἐκάστη ἐσπέρα παρέχει τὸ ἴδιόν της θέαμα.

Ὅτε μὲν, ἐν ὥρᾳ ἐσπέρα μαίου καθ' ἣν ὁ οὐρανὸς εἶνε καθαρῶτατος καὶ χρυσταλλίνως διαυγῆς, ὁ ἀποχωρήσας ἡλῖος

χρυσίζει τὸ κάτω ἄκρον τοῦ ὀρίζοντός του, ἐν ᾧ ἄνωθεν αὐτοῦ λεία ἔκτασις, ἥς ἡ λευκότης ἀναδίδει μαρμαρυγὰς ἐλεφαντόδοντος, μιγνύεται ὑψηλότερον πρὸς χρῶμά τι γλυκῆως ὑποπράσινον καὶ ἀπολήγει τέλος εἰς ἀνθοδέσμη ἕκ λεπτῶν τῶν χρωματισμῶν ἔων.

Ἄλλοτε ἀτμώδεις ἀναθυμιάσεις περιβάλλουσι τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ τότε αἱ ἀκτῖνες τοῦ δύσαντος ἡλίου, διαπερῶσαι τὰ διάφορα αὐτῶν στρώματα, ἀπλοῦσι πρὸς τὸ δυτικὸν τοῦ στερεώματος λεπτοῦρεῖς γάζας μυριῶν καὶ μεταβλητῶν ἀποχρώσεων. Ἐνίοτε καὶ νέφη εἶνε ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διεσπαρμένα, καὶ τότε προσλαμβάνει ὁ ὀρίζων τὴν ὄψιν μαγικοῦ πυροτεχνήματος ἢ ὑπογείου θόλου πλουσίας ἰνδικῆς πόλεως ἀναδίδοντος τὰς παντοίας ἀναλαμπὰς τῶν ἐν αὐτῷ συσσωρευμένων θησαυρῶν· διότι τὰ μεγάλα νέφη ἀναφλέγονται, καὶ ἐν μέσῳ τῆς πορφύρας καὶ τοῦ χρυσοῦ αὐτῶν, πληθῆς μεταβλητῶν νεφιδίων ἀναδίδουσιν ἐναλλάξ ἀποχρώσεις ἀγάλτου, ῥουβινίου, τοπαζίου καὶ ὀρίτου.

Πολλάκις οἱ χρωματισμοὶ τῶν ἐπὶ τοῦ οὐρανόυ θόλου διεσπαρμένων νεφῶν εἶνε ἀσθενεῖς, καὶ ὀμοιάζουσι τότε πρὸς βαρὰς ἀτάκτως ἐπὶ τοῦ πυξίου ζωγράφου ἐσκορπισμένας.

Ἰδιάζοντα παρέχουσι θελίγητρα συννεφώδεις τινὲς ἐσπέρας ἐν ἀρχῇ ἕαρος καθ' ἃς, τὰ βαρῆα νέφη τὰ σκιάζοντα κατ' ἀποστάσεις τὴν βελουδίνην καὶ ἤρεμον ἔκτασιν τοπείου πανταχοῦθεν καλυπτομένου ὑπὸ τῆς πρώτης βλαστήσεως, προσλαμβάνουσιν ἅμα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου τοὺς ποικιλωτέρους τῶν χρωματισμῶν, καὶ τὰς ὄψεις μυριῶν φανταστικῶν ἀντικειμένων, ἐναερίων κτιρίων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐγειρομένων καὶ καταρρόντων.

Διὰ τὴν αὐτὰ αἱ ὥραι εἶνε αἱ πλέον πάσης ἄλλης κινουσαὶ τὴν ψυχὴν εἰς ῥεμβασμούς· αἱ ὀλίγον προηγούμεναι τῆς νυκτερινῆς σκοτίας διαβατικαὶ ἀναλαμπαὶ των, ἐὰν δὲν ἦτο παρὰ δόξος ἢ παρομοίωσις, θὰ ἠδύναντο νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς ἀναμνήσεις παθῶν μὴ ἱκανοποιηθέντων, καὶ ἡ θέα των πληροῖ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν βαρύνει διὰ σμήνους αἰσθημάτων ἀορίστων ἐνεχόντων τι πολλάκις τὸ ἀλγεινόν.

Ἄλλ' ἡ ὥρα προχωρεῖ, καὶ ἐπέργεται ἡ δευτέρα δύσις. Ἐνῶ ὑπὸ τῶν πέπλων τῶν ὀλονέν ἐπιτεινομένων ἐσπερινῶν

σκιῶν τὰ πάντα, αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως καὶ ἡ φυτεία τῆς ἐξοχῆς ἀποβάλλουσι τὰς γραμμὰς των καὶ προσλαμβάνουσι τὴν χροιάν τοῦ ἀσαφούς, ἡ ἀναλαμπὴ τοῦ λυκαυγοῦς, ὡσεὶ ἐντείνουσα ἐν τελευταίᾳ προσπληθεῖα πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις, ἀναρτῆται αἴφνης τὸν ὀρίζοντα, μεταβαλλόμενον εἰς πέλαιος ποφύρας καὶ χρυσοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ πλέουσιν ἐνίοτε νεφίδια ὀλόμυρα, ἐν ᾧ ἀπὸ τῶν ἄκρων του ῥόδινοι ἀκτῖνες προβάλλουσι καὶ διανοίγονται ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ δίκην τεραστίων πτερυγῶν. Καὶ ἡ θεὰ του ἐνέχει τι τὸ ἀλλοκότως πένθιμον καὶ τὸ μεμακρυσμένον· καὶ ἀφίνει πολλάκις τὴν σκέψιν νὰ φέρηται μακρὰν, μακρὰν, εἰς χρόνους παμπαλαίους, ἐν τινι χώρᾳ πλήρει φωτὸς ἔνθα, πρὸ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἄμμου τῆς ἀκτῆς, ἄνθρωποι λευχειμονοῦντες καὶ μετὰ ζωηρῶν χρωμάτων κεφαλοδέσμοις, γονυπετεῖς καὶ ἀτενίζοντες πρὸς τὰς ἀπέναντι ἀναλαμπὰς τοῦ λυκαυγοῦς, ψαλμωδοῦσι μετὰ κατανύξεως καὶ ἐν γλώσση ἀκαταλήπτω τοὺς ἐσπερινούς των ὕμνους πρὸς τὸ δῶσαν ἄστρον.

Κατὰ τινὰς ἐσπέρας τόσον αὐτὴ ἡ λάμψις εἶνε ἔντονος ὥστε ἀντανακλᾷ τὴν ἀνταύγειάν της ἐπὶ τῆς φύσεως, βάρφουσα διὰ τοῦ ὀρειχαλκίνου της καὶ θαμβοῦντος φωτὸς τὰ πάντα, τῶν οἰκιῶν τὰς προσόψεις καὶ τὰς ὑέλους τῶν παραθύρων των, τὰς πλατείας καὶ τὰς μορφὰς τῶν ἐν αὐταῖς περιπτητῶν. Αἱ ἐντυπώσεις ἅς ἐν τοιαύτῃ στιγμῇ δεχόμεθα στερεοῦνται ἐν τῇ μνήμῃ ἰσχυρότερον τῶν λοιπῶν διὰ τὸν ἰδιορρυθμὸν χρωματισμὸν ὃν ἡ ὥρα ταῖς προσδίδει, καὶ ἀναμνήσεις ὅλως μεμακρυσμένα· ἀφυπνίζονται τότε ἐν τῷ πνεύματι. Καὶ ἂν τις ἐν τοιαύτῃ τὸ πρῶτον στιγμῇ συνήνητῃσεν κατὰ τὸ πρερλθόν του ἐκείνην—ἢς ἡ ἀγάπη τῷ ἐνεψύχῳσέ ποτε τὴν ὑπαρξίν καὶ ἐπὶ τῷ βλέμματι τῆς ὁποίας ἡσθάνθη ἐν τάχει διαβάσας τὸ πνεῦμά του ἰδέας αἰτίνας οὐδέποτε πρότερον τὸν εἶχον συγκινήσει· καίτοι πολλάκις ἤκουσε περὶ αὐτῶν, τὰς ἰδέας τοῦ ἀπείρου καὶ τῆς εὐτυχίας—ἐκείνην ἦν αἱ περιστάσεις τῷ ἀπέσπασαν κατόπι, αἰσθάνεται ἡδὴ παράδοξον ἀπόλαυσιν ἐπὶ τῇ ἀνμνήσει τῆς πρώτης συναντήσεως, ἀναπολῶν ἐπίσης τὰς μετέπειτα ἐσπέρας καθ' ἃς, ἐπὶ τι διάστημα, μετέβηκε καὶ τὴν συνήντα εἰς τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο μέρος καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ.

Ἐγὼ, ἐνθουσιῶμαι ἐσπέραν τῶν παιδικῶν μου ἐτῶν καθ' ἣν

ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ περιπάτου, ἐστάθην πρὸ τῆς δεικροστοιχίας ὑψώματος τοῦ ὁποίου διηρχόμην, ἵνα ἀτενίσω μέγα πορφυροῦν νέφος ἀπλούμενον ἀπέναντι εἰς τὸν ὀρίζοντα δίκην τεραστίου ὄψεως πυρίνου. Τὴν ἐπαύριον ἐμελλον νὰ ἐγκαταλίπω τὴν ἐπαρχίαν μου. Καὶ ἐν ᾧ ἠτένιζον τὸ νέφος, μετέλαβεν ἡ σκέψις τῆς προσεχοῦς ἀναχωρήσεως, τοῦ ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ ἐγκατελείπον τὸν οἰκεῖον εἰς ἐμὲ ἐκείνον τόπον, ἐκτὸς τοῦ ὁποίου οὐδένα ἄλλον εἶχον ἀκόμη γνωρίσει, καὶ τὴν συντροφίαν τῶν μικρῶν μου φίλων, ἵνα ἀπέλθω εἰς ἄλλα μέρη, ἐν μέσῳ ἀγνώστων προσώπων. Ἀσύνηθές τι βάρος ἐπεκάθησε τῆς παιδικῆς μου ψυχῆς. Καὶ ἐν ᾧ τὸ σκότος ἠπλοῦτο κατ' ὀλίγον, ἐθεώρουν μετ' ἐνδιαφέροντος ὀλονὲν ἐπιτεινομένου τὸ πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἣν τὴν ἐπιούσαν θὰ ἐλάμβανον κείμενον νέφος, ὡσεὶ ἐντὸς τῶν πενθίμως φλεγουσῶν ὀρειχαλκίνων του κυμάνσεων ἀνὰ ζητῶν τι τὸ μέλλον νὰ μοὶ παράσχη ἰδέαν περὶ τοῦ ἀγνώστου μέρους τοῦ ὁποῖον μετ' οὐ πολὺ θὰ ἐπεσκεπτόμην.

Ἐν Ἀθήναις, Ἰούλιος τοῦ 1891.

Κ. Ι. ΠΡΑΣΣΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Εἰς βαρεῶς κοιμωμένον

ΖΩΝΤΑΝΟΝΕΚΡΟΣ σωρός, νέος ἔτι κρῖμα, κρῖμα!
ἀναπαύετ' ὑπ' αὐτὸ τοῦ παπλώματος τὸ μνήμα.
Κλαῦσε τον πρὶν σηκωθῆ, ὅμως ποῦ νὰ τὸν σηκώσης;
Ἐσκοτώθη ἐνώ ζῆ, καὶ δὲν ζῆ νὰ τὸν σκοτώσης.

(Ἐκ τῶν τοῦ Ἡλ. Ταυταλίδου)

ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ

ΗΤΟΙ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΛΑΚΚΟΥ

[ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΙΚΩΝ]

ΥΧΝΑ ἀνεγίνωσκον εἰς τὰς ἐφημερίδας :

— « Οἱ ἀρμόδιοι ἐπελήφθησαν ἀνακρίσεων διὰ τὸ δεῖνα . . . »

— Ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων διὰ τὸ τάδε . . . »

— Οἱ ἀρμόδιοι ἄς ἐρευνήσωσι τὴν δεῖνα ὑπόθεσιν . . . »

« Οἱ ἀρμόδιοι ἄς κάμωσι τοῦτο, οἱ ἀρμόδιοι ἄς φροντίσωσι δι' ἐκεῖνο, οἱ ἀρμόδιοι πρέπει νὰ σκεφθῶσι διὰ τὸ ἄλλο ». Καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἄλλὰ τί εἶδους μεταφυσικὰ ὄντα, τί μυστηριώδεις Σίβυλλαι, ἀόρατοι καὶ ἀκατάληπτοι, ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἀρμόδιοι, ποῦ διέμενον, εἰς τὴν γῆν ἢ εἰς τὴν Σελήνην, ἂν συνεκροτοῦντο ἐκ χοῦς ἢ ἀέρος, ἂν ἦσαν δίποδα ἢ ἐρπετὰ ἢ μαλάκια, ἂν εἶχον καὶ αὐτοὶ χεῖρας, ὦτα, κοιλίαν, μασσητῆρας, πτερὰ ἢ κέρατα, δὲν μοι ἐδόθη ποτὲ ἀφορμὴ νὰ ἐξετάσω.

Ἐν τούτοις ἡ κατωτέρω ἱστορία, τὴν ὁποίαν θὰ σᾶς διηγηθῶ, θέλει σᾶς πείσει ὅτι εὐκολώτερον εἶνε νὰ συλλάβετε τὸν διάβολον ἀπὸ τὴν οὐρὰν, ἢ καὶ τὴν γαλῆν ἀπὸ

τοὺς ὄνυχας, παρὰ νὰ ἐπιχειρήσῃτε τὴν ἀνακάλυψιν τῶν περιέργων αὐτῶν κυρίων, οἱ ὅποιοι καλοῦνται ἀρμόδιοι!

***

Πρωίαν τινὰ μὲ ἀφύπνισαν σφοδροὶ γδοῦποι ἀζίνης, ἔξω ἐπὶ τῆς ὁδοῦ. Ἠγέρθη, προέκυψα τοῦ παραθύρου καὶ εἶδον.

Ἦσαν ἐργάται σκάπτοντες ἐν σπουδῇ καὶ ἀνοίγοντες εὐρεῖαν τάφρον ἐγκαρσίως ἐν τῇ διασταυρώσει τῶν δύο ὁδῶν.

Ἐτριψα τοὺς ὀφθαλμούς ἀπορῶν, διότι ἤμην βέβαιος ὅτι οὔτε παρραμοναὶ δημοτικῶν ἐκλογῶν ἦσαν, οὔτε ἡ οἰκία κανενὸς δημοτικοῦ συμβούλου ἔκειτο ἐκεῖ που πλησίον, διὰ νὰ δικαιολο-

γῆται ἡ ἔξαιρετικὴ αὐτῆ πρόνοια τῆς Δημαρχίας.

Ἠρώτησα εἰς τί ἐχρησίμευεν ἄρα γε ἡ ὀρυσομένη τάφρος, ἀλλ' οἱ ἐργάται ἀνεγείροντες τοὺς ὤμους ἀπῆνταν στερεοτύπως:

— Δὲν 'ξέρομε' ἔτσι μᾶς διέταξαν! . . .

Τοὺς εἶχον δηλαδὴ διατάξει οἱ ἀρμόδιοι. Ἀλλὰ τί πρόκειται τάχα, ἐσκεπτόμην κατ' ἐμαυτὸν, νὰ κατασκευάσουν ἐδῶ;

Οἱ γείτονες ἐκπληκτοὶ καὶ αὐτοὶ διὰ τὸ ἀσύνηθες συμβῆν διηρώτων ἀλλήλους καὶ κατέφευγον εἰς ποικίλα συμπεράσματα.

— Φαίνεται πῶς θὰ μᾶς φέρῃ κι' ἀπ' ἐδῶ τὸ νερὸ ὁ καυμένος ὁ δήμαρχος, γιὰ νὰ μὴ φοφῆσουμε τῆς δίψας!

— Ἐγὼ νομίζω, ἀπεφάνετο ἕτερος, πῶς θὰ μᾶς βάλουν σωλῆνας τοῦ γκάτζ, γιὰ νὰ μὴ σκοτονώμεθα τὴ νύχτα θεοσκότεινα.

Οὐδεὶς ὁμῶς ἠδύνατο νὰ μαντεύσῃ ὅποιον μεγαλοφυῆς σχέδιον ἔμελλε νὰ περικλείσῃ τὸ παρόδιον ἐκεῖνο χάσμα. Πάντες δὲ ἀνέμενον ἀνυπόμονοι τὸ ἀποτέλεσμα.

***

Ἡ τάφρος ἐν τούτοις ἐσκάφη εἰς πλάτος ἑνὸς καὶ εἰς βάθος ἡμίσεος μέτρου.

Τὴν ἐπομένην οἱ ἐργάται ἐγένοντο ἄφαντοι. Παρῆλθε καὶ ἡ μεθεπομένη. Οὔτε ἐργάται, οὔτε σωλῆνες, οὔτε νερόν, οὔτε γκάτζ, οὔτε τίποτε.

Καὶ ὁμῶς τὸ σχετικὸν ἔδαφος τῆς ὁδοῦ εἶχεν ἀνασταταθῆ.

Οἱ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς τάφρου ὄγκοι τοῦ χώματος καὶ τὰ ἐκ τῶν ρεϊθρῶν τῶν πεζοδρομίων καταλειβόμενα ὕδατα ἐθορβόρωσαν τὸ μέρος ἐκεῖνο. Στρώματα κονιορτοῦ, λόφοι, ρυάκες, λίμναι, ἀκρωτήρια, χαράδραι, φάραγγες καὶ σπήλαια ἐσχηματίζοντο ὁλονὲν ἐν μικρογραφίᾳ, ἀλλὰ τὸσον κυριολεκτικῶς, ὥστε ὁ δημοδιδάσκαλος τῆς συνοικίας, ἀνήκων ἄλλως τε εἰς τὴν Νέαν Παιδαγωγικὴν Μέθοδον, ἐπαφελήθει τῆς περιστάσεως, ὠδήγει ἐκεῖ ἐκάστην πρωίαν τοὺς μικροὺς διαβόλους τοῦ σχολείου — θέλω νὰ εἶπω: τοὺς μικροὺς μαθητὰς του — διὰ νὰ τοῖς ἐξηγῇ, ἐπὶ τὸ ἐμπειρικώτερον, τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας.

Ἄλλ' οἱ γείτονες, οἱ ὅποιοι δὲν ἔμειναν βέβαια πολὺ ἐνθουσιασμένοι ἐκ τῆς γεωλογικῆς ἐκείνης ἀναμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, ἠναγκάζοντο ἔκτοτε ν' ἀλλάσσουν δρομολόγιον ἐπανερχόμενοι ἕκαστος οἴκαδε τὸ ἐσπέρας, περικάμπτοντες ἄλλος ἄλλο τετράγωνον ὁλόκληρον, διὰ νὰ μὴ βυθίζονται μέχρι γονάτων ἐντὸς τῆς λάσπης ἐναλλάξ καὶ τοῦ κονιορτοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ οὐκ ὀλίγοι διαβαταὶ ἀνύποπτοι ἀνετρέποντο ἐντὸς τῶν τελματωδῶν ἐκείνων προχωμάτων.

Τὸ κακὸν παρετείνετο ἐπ' ἄπειρον. Διὸ οἱ γείτονες, ὡς ἐλεύθεροι συνταγματικοὶ πολῖται, ἀποτελοῦντες καὶ αὐτοὶ τὴν πεφημισμένην κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ, ἐσκέφθησαν νὰ

διαμαρτυρηθῶσι διὰ τὴν ἀνατροπὴν αὐτὴν τῶν διαβατῶν καὶ τοῦ καθεσῶτος τῆς ὁδοῦ.

Ἐσαύρωσαν ὅθεν τὰς χεῖρας καὶ ἐξερράγησαν εἰς λόγους καὶ ὕβρεις κατὰ τῶν ἀρμόδιων.

Ἐν τούτοις ἡ ἀγανάκτησίς μας ἐκορυφώθη ὅταν ἐσπέραν τινὰ πελαγοδρομῶν ἐντὸς τῶν ἑλῶν ἐκείνων φορτηγὸς τις ὄνος, ἐναυάγησεν αὐτανδρὸς, μετὰ τῶν κορίνων τουτέστι καὶ τοῦ ὀνηλάτου. Ὡστε τὴν πρωίαν ὁ δημοδιδάσκαλος τῆς γειτονίας εὔρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσῃ τὸ γεωγραφικὸν τοῦ μάθημα, ἀνακαλύψας καὶ δάση ἐκ μαρουλιῶν καὶ λαχάνων χύδην ἐσκορπισμένων ἐντὸς τοῦ βορβοροῦ.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ χάνδαξ ἔμενεν ἐκεῖ, ὡς αἰνιγμα ἄλυτον, ὡς στόμιον Ἄδου, ἀνωθι τοῦ ὁποίου περιίπταντο βεβαίως ἄορατοι καὶ μυστηριώδεις αἱ σκιαὶ τῶν ἀρμόδιων.

Εὐρίσκα τὸν ἀστυνόμον τοῦ τμήματος, καὶ τὸν παρακαλῶ ἐν ὀνόματι τῆς τάξεως καὶ τῆς φιλανθρωπίας, νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν καὶ ἀντιληφθῇ τὴν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν.

— Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀρμόδιος! μοῦ ἀπαντᾷ λακωνικώτατα καὶ μοῦ στρέφει τὰ νῶτα.

— Τοῦλάχιστον ὀδηγήσατέ με, σὰς παρακαλῶ, ποῦ ἤμπορῶ νὰ ζετρωπώσω αὐτὸν τὸν ἀρμόδιον, διότι κατατᾶ τρομερὸν νὰ μένῃ ἔτσι ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ χανδάκι . . .

— Νὰ μοῦ κάμῃς τὴν χάρι νὰ μὴ μὲ σκοτίζῃς, κ' ἐκεῖνοι ποῦ τὸ ἀνοιξαν, ἄς βγάλουν τὰ μάτια τους νὰ τὸ κλείσουν. Ἄ! καὶ πολλαῖς κουβένταις δὲν μοῦ χρειάζονται . . . . .

Ἐβρυχήθη τρίζων τοὺς ὀδόντας ὁ κύριος ἀστυνόμος καὶ ἐξακοντίζων ἄγγριον κατ' ἐμοῦ βλέμμα.

Ἐδόξασα τὸν Θεὸν ὅτι ἠρέκεσθη ἕως ἐκεῖ μόνον, ἐνῶ εἶχε πλήρες τὸ συνταγματικὸν δικαίωμα νὰ μοῦ ταῖς βρῆξῃ συνταγματικώτατα, συμπληρῶν τὰς πληροφορίας του διὰ γρόνων καὶ λακτισμάτων.

Μεταβαίω εἰς τὸν Διευθυντὴν τῆς Ἀστυνομίας καὶ τῷ ἐξιστορῶ τὰ παράπονα τῶν γειτόνων καὶ τῶν διαβατῶν.

— Φίλε μου, δὲν ἔχω εἰδῆσιν ἀπὸ χανδάκια. Νὰ κάμῃτε τὰ παράπονά σας . . . εἰς τὸν Δήμαρχον.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς διεσκέλιζον ἀσθμαίνων τὰς βαθμίδας τῆς Δημαρχίας.

— Δὲν ἤξεύρω τίποτε, μοῦ ἀπαντᾷ ὁ κ. Δήμαρχος. Νὰ εὔρῃς τὸν μηχανικὸν τοῦ δήμου. Αὐτὸς εἶνε ἀρμόδιος νὰ σὲ φωτίσῃ.

Ἄλλ' ὁ μηχανικὸς τοῦ δήμου δὲν ἐφάνη μέχρι τῆς με-

σημβρίας. Ἐπανήλθον τὸ ἀπόγευμα καὶ τὸν περιέμενον μέχρι ἐσπέρας. Ἀλλά, πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ἰδικῆς μου ἀμηχανίας, ὁ μηχανικός τοῦ δήμου δὲν ἔτυχε νὰ φανερωθῇ πουθενά.

Ἐν τούτοις περὶ τὸ ἐσπέρας, καθ' ἣν ὥραν τὸ κατὰ-στημα τῆς Δημαρχίας ἐκλείετο καὶ οἱ ὑπάλληλοι ἀνεχώρουν, συνέπεσε νὰ διέρχεται τυχαίως ἐκ τοῦ ἀπέναντι πεζοδρομίου ὁ μηχανικός.

Τρέχω καὶ τὸν σταματῶ.

— Κύριε μηχανικέ, τὸ χανδάκι ἐκεῖνο ἐκεῖ . . .

— Ὡχ, ἀδελφέ! τέτοια ὥρα, ποῦ 'νύχτωσε, 'βρέθηκε νὰ ἔλθῃς νὰ μοῦ 'μιλήσῃς γιὰ χανδάκια! χάθηκε ὅλη ἡ ἡμέρα; ποῦ ἦσαν;

Μὲ ἀφίνει ἐμβρόντητον καὶ φεύγει.

Καὶ ἐνῶ ἐπέστρεφον οἰκαδὲ ἀκούω γοεράς κραυγὰς ἐκ τινος γειτονικῆς οἰκίας.

Ἐρωτῶ τί τρέχει. Ἄ! τίποτε! μικρὰ πράγματα! ὁ Νίκος, τὸ χαριτωμένον ἐξαετὲς ἀγγελοῦδι ἐνὸς γείτονος, παίζων πρὸ ὀλίγης ὥρας, κατεκρημνίσθη ἐντὸς τοῦ ἀνθρωποπάγου ἐκείνου Καιάδα, καταμωλωπισθέν, ἐνῶ ὁ πατήρ του ἔτρεχε νὰ εὕρῃ χειρουργούς, φάρμακα καὶ ἐπιδέσμους.

* *

Συνερχόμεθα οἱ γείτονες εἰς συμβούλιον περὶ τοῦ πρακτέου. Συμβούλιον ρωμηθῶν, ἐννοεῖται. Διότι ἀφοῦ ἀντηλάγησαν χίλια ἀόριστοι γνῶμαι, ἐν τέλει κατωρθώθη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, νὰ μὴ ἐξευρεθῇ καμμία σωστὴ καὶ ὀρισμένη.

Ἀπεφασίσθη μόνον νὰ συνεχίσω ἐγὼ τὰς ἐρεῦνας μου πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἀρμοδιῶν. Ἐνδιφερόμην πλειότερον διότι οἱ λόφοι τῶν χωμάτων εἶχον ἀποφράξει κυρίως τῆς ἰδικῆς μου οἰκίας τὴν εἰσοδον.

Τὸ πρῶτ' ἐτρέχω εἰς τὸ Δημαρχεῖον. Μετὰ ἀνεκδιγητῆτος βασάνους εὕρισκω τὸν μηχανικόν.

Ἄφοῦ ἔξεσε τὴν κεφαλὴν, ὡσεὶ προσπαθῶν νὰ συναγάγῃ τὰς ἀναμνήσεις του :

— Ἄ, ναί! ἔχετε δίκαιον, μοὶ λέγει χασιώμενος. Ἐγὼ εἶχα δώσει ἐντολὴν νὰ σκάψουν ἐκεῖ διότι ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ μία λωρὶς λιθόστρωτος μεταξύ τῶν δύο πεζοδρομίων. Ἡ ἐργασία ὅμως διεκόπη, διότι εὐθὺς ἀνεφύη ἐν σοβαρὸν ζήτημα περὶ τοῦ ποῖος ὑπεχρεῦτο διὰ τὴν δαπάνην τῆς κατασκευῆς, ὁ δῆμος ἢ τὸ δημόσιον, καθόσον ἀνεκαλύφθη ὅτι ἡ μὲν μία ὁδὸς εἶνε δημοτικὴ, ἡ δὲ ἄλλη ἐπαρχιακὴ. Ὡστε, ἐπειδὴ ἡ σκαφεῖσα γραμμὴ συμπίπτει ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν δύο ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ αὐτὸ κοινὸν σημεῖον, γεννᾶται τὴν τὸ ζήτημα . . .

— Τί λές, βρὲ ἀδελφέ! τώρα ἀκόμη γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἦνε πρὸ πολλοῦ ξεκαθαρισμένον : . . .

— Τί νὰ σοῦ κάμω! Ἐδῶ, βλέπεις, συγκρούονται τὰ ὄρια τῆς ἀρμοδιότητος τῶν δύο ἀρχῶν. Ἡ δικαιοδοσία ἡ ἰδική μου ἔληξε. Πρέπει νὰ εὕρετε τὸν νομομηχανικόν. Ἐκεῖνος θὰ σᾶς πληροφορήσῃ.

Καὶ μὲ ἀφίνει χάσκοντα καὶ φεύγει.

Ἐν τούτοις τὴν ἐπαύριον τρέχω ἐπὶ τὰ ἔγχη τοῦ νομομηχανικοῦ. Δὲν ἐνθυμοῦμαι πόσα μίλια διέτρεξα μεταξύ νομαρχίας, δημαρχίας καὶ ὑπουργείου, ἀναίσοκαταβαίνων τὰς κλίμακας καὶ τῶν τριῶν ἀλληλοδιαδόχως. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι περὶ τὸ ἐσπέρας ἀνακαλύπτω τὸν κύριον νομομη-

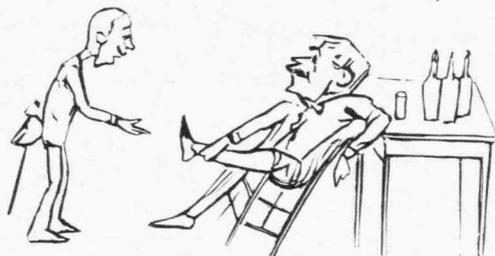
χανικόν εις τὸ ζυθοπωλεῖον τοῦ Μπεριουδάκη μεταξύ τεσσάρων φιαλῶν ζύθου.

— Δόξα σοι ὁ Θεός ! ἐσώθημεν τέλος πάντων ! ἐκραύγασα.

Καὶ ἤρχισα νὰ τῷ διεκτραγωδῶ τὰ ἐκ τῆς χάνδακος βάνά μας.

Ὁ κ. νομομηχανικός, ἀφοῦ ἐστράγγισε καὶ ἄλλο ποτήριον ζύθου μέχρι πυθμένος, ἐσπόγγισε τὰ χεῖλη, ἤναψεν ἐν σιγάρον, διέταξε τὸν ὑπηρέτην νὰ τῷ φέρῃ καὶ ἄλλην φιᾶλην, καὶ εἶτα μετὰ στωϊκῆς ἀπαθείας, τὴν ὁποῖαν ὁμολογῶ ὅτι ἐζήλευσα :

— Γνωρίζω τὴν ὑπόθεσιν, μοὶ ἀποκρίνεται. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἔχετε

ὀλίγην ὑπομονὴν μέχρι οὐ λυθῆ ἡ μεταξύ τοῦ δήμου καὶ τοῦ δημοσίου προκύψασα διαφορὰ, ἂν

δηλαδὴ ἡ χαραχθεῖσα γραμμὴ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὅτι πίπτει ἐπὶ τῆς δημοτικῆς ἢ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, διότι ἂν ὑποτεθῆ ὅτι πίπτει . . .

— Μὰ, ἀγαπητέ μοι, ἕως οὐ διαλευκανθῆ εἰς ποῖαν ὁδὸν πίπτει ἡ γραμμὴ τοῦ λάκκου, ἡ μισὴ Ἀθήνα θὰ ἐξ-ακολουθῆ νὰ πίπτῃ μέσα . . .

— Καὶ ἐπὶ τέλους, φίλε μου, ἐγὼ εἶμαι ἀναρμόδιος, ἀφοῦ σὰς εἶπα πῶς ἐπελήφθη τὸ Ὑπουργεῖον, μὲ διέκοψεν ἀγανακτῆσας ὅτι δὲν κατενόουν τὰ πράγματα τῆς ὑπηρεσίας, ὡς μοῦ τὰ ἐξήγει.

Ἐπανέρχομαι οἰκαδε ἄπρακτος καὶ τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο, καθ' ἣν ὦραν παραμάνα τις ἐξ Ἄνδρου εὐρυτάτων δια-

στάσεων, εἶχεν ἀνατραπῆ, μὲ τὸ οἰμῶζον βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, ἐντὸς τῆς λασπώδους λεκάνης μεταξύ τῶν δύο πεζοδρομίων, πλήθος δὲ περιέργων ἐθεᾶτο τὸ ἀπαράμυλλον ἐκεῖνο tableau vivant !

— Καὶ τώρα ; τί πρέπει νὰ γίνῃ : ἐκραύγασαν οἱ γείτονες ἅμα ἤκουσαν τὰς ἐπανειλημμένας ἀποτυχίας μου.

— Νὰ κάμωμεν μίαν ἀναφορὰν εἰς τὸ ὑπουργεῖον ! ἐπρότεινε κάποιος.

— Νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸν τύπον ! προσέθηκεν ἕτερος

— Ἐγὼ φρονῶ ὅτι ἐν ἀνάγκῃ πρέπει νὰ φέρωμεν τὸ ζήτημα εἰς τὴν βουλὴν ! ἐγνωμοδότησεν ἄλλος.

Καὶ πράγματι εἰς ἐμὲ ἔλαχεν ἡ τιμὴ νὰ συντάξω τὴν ἀναφορὰν, ἐνῶ δύο-τρεῖς ἄλλοι ἔδραμον εἰς τὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων. Ὅφειλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐξ αὐτῶν αἱ ἀντιπολιτευόμενοι κυρίως ἔγραψαν δριμύτατα κατὰ τῆς κακούργου ἀδιαφορίας τῶν ἀρμοδίων, περιγράφουσαι διὰ ζοφερῶν χρωμάτων οὐ μόνον ὅσα δυστυχήματα συνέβησαν ἐκ τοῦ λάκκου ἐκεῖνου, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ὅσα . . . δὲν συνέβησαν !

— « Πρέπει νὰ προνοήσουν τέλος πάντων οἱ ἀρμοῖδιοι διὰ τὴν ἀθλίαν αὐτὴν κατάστασιν τῆς ὁδοῦ . . . » ἔγραψεν ἡ μία.

— « Ἐπειτα ἀπὸ τὴν κατακραυγὴν τοῦ κοινοῦ, τί κάμνουσιν οἱ ἀρμοῖδιοι ; Πρὸς Θεοῦ ! ποῦ ζῶμεν ; ἔχομεν

δήμαρχον, συμβούλους, νομάρχην, ύπουργόν, άστυνομίαν, ή διοικούμεθα υπό Κάφρων ; . . . » έγγραφεν ή άλλη.

— « Φαντασθήτε εις ποίον βαθμόν έμπαθείας και φατριασμού κατήντησεν ή σημερινή διοίκησις, άφου έπίτηδες παρεσκεύασε την έλεεινότητα εκείνην τής όδοϋ, δια να εκδικηθή τους πέριξ γείτονας, οι όποιοι εκηρύχθησαν αναφανδόν ύπέρ τής αντιπολιτεύσεως . . . » έτόνιζεν άλλη εις την διαπασών, στηλιτεύουσα την ήθικην έξαχρειώσιν τής κυβερνήσεως, και συμπεραίνουσα έν τέλει ότι πρέπει να πέση αυτή, δια να έλθη ή αντιπολίτευσις εις τα πράγματα

και διορθωθή και ή όδός και τὸ θωμέϊκο.

‘Αλλά και μεθ’ όλα ταϋτα οϋτε άρμόδιοι έπεφάνιντο οϋτε . . . άριστογείτονες !

Μόνον μία άμυδρά σικιά άρμοδίου έθεάθη τὸ έσπέρας εκείνο. ‘Η άστυνομία δηλονότι, λαβου-

σα ύπ’ όψιν τή γοίτια των έφημερίδων, έστησεν εκεί προσωρινώς ένα άστυνομικόν κλητήρα δια να άπομακρύνη τους διαβάτας από του να κρημνίζονται έντός του λάκκου.

* *

‘Οπωςδήποτε ή αναφορά συνετάχθη καλλιγραφικώτατα και ύπεγράφη ύπό των γειτόνων.

Την έπιούσαν τρέχω εις τὸ ύπουργείον. Με παραπέμπει ό πρώτος ύπάλληλος, όν συνήντησα, εις τὸ άρμόδιον τμήμα, ό τμηματάρχης εις τὸν γραμματέα, και οϋτος εις τὸ γραφείον τής διεκπεραιώσεως, διότι έπρεπε προηγουμένως να

πρωτοκολληθή άρμοδίως ή αναφορά, πριν λάβω την ύψηλὴν τιμὴν να έμφανισθῶ πρό των ποδών τής Αϋτου ‘Εξοχότητος, του ‘Υπουργού.

‘Εν τούτοις ήτο αδύνατον να διειδύσω εις τα άδυνα του ύπουργικου θαλάμου. ‘Ο ύπουργός ποτε ήτο εκεί, ποτε ήτο και δέν ήτο συγχρόνως, ποτε ήτο όρατός και άόρατος ένταϋτώ, άλλοτε πάλιν ήτο έντός ένῶ ταϋτοχρόνως άπουσίαζε, και οϋτω καθεζής.

‘Εσκέφθην ότι έπρεπε να ειςπηδήσω δια του παραθύρου, άφου δια τής θύρας ήτο δύσκολον να ειςέλθω εις τὸ γραφείον του ύπουργού.

Εϋρίσκω ένα συμπολιτευόμενον βουλευτήν, διημερεύοντα διαρκώς εις τους διαδρόμους του ύπουργείου. Είχον παρατηρήσει ότι εις την εμφάνισίν του αι θύραι όλα των γραφείων του ύπουργείου ήνοιγοντο αυτομάτως, ως δι’ άόρατου χειρός συστρεφόμεναι επί των στροφείων των, ένῶ έξ έναντίας εις έμέ εκλείοντο μόναι των, ως αι μαγευμέναι όπαι των σπηλαιών εις τα παραμύθια τής μάμης μου.

Τόν παρεκάλεσα να κάμη και δι’ έμέ τὸ θαύμα αυτό, δια να ίδω τὸν ύπουργόν. Και εις άντάλλαγμα του θαύματος αϋτου, τῆ προεξώφλησα τας ψήφους των γειτόνων μου, εκλογείων και μή, δια την προσεχῆ βουλευτικὴν του υποψηφιότητα.

Μετα δὺω δευτερόλεπτα εύρισκόμην ένώπιον του ‘Υπουργού πλήρης συγκινήσεως και έλπίδων.

— ‘Εξοχώτατε κύριε ‘Υπουργέ ! . . . . . Τὸ και τὸ . . .

Καί ἄρχομαι ἀπαγγέλλων δραματικώτατα τὴν ἐκ τοῦ λάκκου ἐκείνου ὀδύσειαν τῶν γειτόνων.

— Ἰσα ἴσα, κηδόνησε νὰ με πληροφορήσῃ ὁ κ. Ὑπουργός, ἐπὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου ζητήματος ἐξακολουθοῦν νὰ διαμειβῶνται ἀλλεπάλληλα ἔγγραφα μεταξύ τῶν διαφόρων ἀρχῶν. Δυστυχῶς ἡ ὑπόθεσις περιεπλάκη, διότι ἐπῆλθε σύγκρουσις δικαιοδοσίας καὶ . . . ἀρμοδιότητος. Πρέπει νὰ ἰδῆτε τὸν κ. Νομάρχην. Αὐτὸς εἶνε εἰς θέσιν νὰ σᾶς πληροφορήσῃ εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκεται τώρα ἡ ὑπόθεσις! . . .

Τὸν ἀπεχαιρέτησα ἐδαφιαίως καὶ ἐτράπην εἰς φυγὴν.

Καὶ ἐνῶ τὸ ἑσπέρας ἐπανεκαμπτον οἰκάδε, συνήτησα τὸν φρουρὸν ἀσυνομικὸν κλητῆρα, παρὰ τὴν καμπὴν τῆς ὁδοῦ, ῥεμβάζοντα μεταξύ ὕπνου καὶ

ἐγρηγόρσεως, καθ' ἣν στιγμὴν εἰς γέρων διαβάτης πίπτων ἐντὸς τῶν χασμάτων ἐκραύγαζε!

— Τί διάβολο! δὲν βάνουν ἐδῶ ἓνα κούτσορο, διὰ νὰ ὀδηγοῦνται οἱ διαβάται!

Ὁ κλητὴρ ἐξαφνισθεὶς ἔσπευσε νὰ τῷ παρατηρήσῃ!

— Κούτσορο; καὶ τί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ ποῦ κἀθούμαι; αἱ;

Ὁ διαβάτης εἶδεν ὅτι ὁ κλητὴρ εἶχε πολὺ δίκαιον καὶ σύρων βραδέως τοὺς μωλωπισθέντας πόδας ἀπεμακρύνθη γογγύζων καὶ βλασφημῶν.

***

Τὸ πρῶτὸν τρέχω δρομαῖος εἰς τὴν Νομαρχίαν. Ἄλλ' ὁ Νομάρχης ἀπουσίαζεν εἰς . . . τὴν Εὐρώπην. Μετὰ τρεῖς ὥρας, περὶ τὴν μεσημβρίαν, εἰς τὰς 12 παρὰ τέταρτον, ἔρχεται ὁ γραμματεὺς.

— Κύριέ μου, τὸ καὶ τό . . .

Καὶ ἐπανελάθον διὰ μυριοστὴν φοράν τὴν στερεότυπον διήγησιν τοῦ λάκκου. Τὴν εἶχον πλέον ἐκστηθίσει ἀπταιστως, ὡς μᾶθημα δημοτικοῦ σχολείου.

— Νομίζω, μοὶ ἀποκρίνεται ὁ κ. γραμματεὺς, ὅτι τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως διήλθον ἀπὸ τὴν Νομαρχίαν πρό τινων ἡμερῶν. Ἄλλὰ τώρα εὐρίσκονται ἴσως εἰς χεῖρας τοῦ δικαστικοῦ συμβούλου τοῦ ὑπουργείου, διότι πιθανὸν ἢ ὑπόθεσις νὰ λυθῇ δικαστικῶς, ἂν δηλαδὴ ὁ δῆμος ἢ τὸ δημόσιον εἶνε ὑπόχρεων . . .

Καὶ πρὶν ἢ τελειώσῃ τὸ ἀπελπιστικὸν συμπέρασμα τῶν πληροφοριῶν του, ἤνοιξα τὴν θύραν καὶ ἐτράπην εἰς φυγὴν.

Ἦσθανόμην τὴν ἀνάγκην καθαροῦ ἀέρος.

Ὅταν συνῆλθον, παρεδόθην εἰς βαθεῖς καὶ παρατεταμένους διαλογισμούς. Ἐσκεπτόμην τί ὤφειλον νὰ πράξω, καὶ μὲ τί μούτρα θὰ ἐπαρουσιάζομην εἰς τοὺς ἀγαθοὺς μου γείτονας, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχα ὑποσχεθῆ ὅτι θὰ εὕρισκα τὸν ἀρμόδιον πρὸς διόρθωσιν τοῦ κκοῦ.

Ποῦ νὰ ὑπάγω; εἰς ποῖον ν' ἀπευθυνθῶ;

Ἦμην βέβαιος ὅτι θὰ μὲ παρέπεμπον τίς οἶδε ποῦ πάλιν, ἴσως εἰς τὸν οἰκονομικὸν ἔφορον, οὗτος εἰς τὸ φρουραρχεῖον πιθανόν, ὁ φρουράρχης εἰς τὸν τελώνην, ὁ τελώνης εἰς τὸν

ειρηνοδίκην, ὁ εἰρηνοδίκης εἰς τὸν λιμενάρχην βεβαίως, ὁ λιμενάρχης εἰς τὸν Μητροπολίτην, καὶ ὁ Μητροπολίτης ἐν τέλει εἰς . . . τὸν διάβολον!

Ὑπὸ τὰς σκέψεις αὐτάς ἐφθασα σύννοος τὸ ἐσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ μανθάνω ὅτι εἰς ὑπομαγείρος τῆς Τουρκικῆς Πρεσβείας κομίζων κλάθον ὠνίων ἐκ τῆς ἀγορᾶς, εἶχε τὴν ἀνοησίαν νὰ κατακρημνισθῇ ἐντὸς τῶν χασμάτων ἐκείνων καὶ τοῦ βορβόρου.

Τότε δὴ τότε!

Τὴν ἐπιούσαν, ὡς ἐκ συνθήματος ὄλαι αἱ ἀντιπολιτευόμεναι κυρίως ἐφημερίδες ἐτάνυσαν ὀξύτερα τὰ βέλη κατὰ τῆς ἐγκληματικῆς ἀδικφορίας τῶν ἀρμοδίων, περιγράφουσαι διὰ τῶν ἐξῆς ζωερῶν χρωμάτων τὸ δυστύχημα τοῦ κυρίου ὑπομαγείρου:

— « Χθὲς τὸ ἐσπέρας, ἀμαξα, ἐφ' ἧς ἐπέβαινε τὸ προσωπικὸν τῆς Τουρκικῆς Πρεσβείας, κατασυνετριβῆ ἐντὸς τοῦ πολυθρυλήτου ἐκείνου βαράθρου, περὶ οὗ εἰς μάτην ἐπεκαλέσθημεν τὴν πρόνοιαν τῶν ἀρμοδίων. Οἱ ἐν αὐτῇ ἐπίσημοι ἐπιβᾶται δεινῶς ἐτραυματίσθησαν διατρέχοντες ἤδη τὸν ἔσχατον κίνδυνον. . . »

Μία μάλιστα, ἡ φανατικώτερον πολεμοῦσα τὴν Κυβέρνησιν, συμπληροῦσα τὴν θλιβεράν εἶδησιν, ἐβεβαίωσεν αὐθεντικῶς ὅτι « ἐκ τῆς πανωλεθρίας ἐκείνης μόνον ὁ ὑπομαγείρος τῆς Πρεσβείας ἐσώθη κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν, διότι ἔτυχε νὰ μεταβῇ τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὴν ἀγοράν . . . κλπ. κλπ. »

Ἐταλάνισα ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους αὐτόπτας μάρτυρας τῆς σκηνῆς τοῦ ὑπομαγείρου διὰ τὴν φοβεράν μυωπίαν ὄλων μας, μὴ δυνηθέντων νὰ διακρίνωμεν καὶ τὸ ἄλλο προσωπικὸν τῆς Πρεσβείας, ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἀπόντες ἐκ τῆς σκηνῆς τὸ ἀνετήληφθησαν τόσον περιφρημα.

Καὶ ἀφοῦ ἐβυθίσθην καὶ πάλιν εἰς μακροὺς ρεμβασμοὺς ἀναλογιζόμενος μετὰ ποίας θαυμαστῆς ἀκριβολογίας γράφεται ἡ σύγχρονος ἱστορία διὰ τὰς ἐπερχομένας γενεάς, προσεπάθησα νὰ ἐξεύρω κατάλληλον τρόπον διὰ νὰ ἐξιλεωθῶ ἀπέναντι τῶν γειτόνων μου, τοὺς ὁποίους εἶχον διαβεβαίωσει ὅτι θὰ ἀνεκάλυπτα ἐξάπαντος τοὺς ἀρμοδίους!

Πλεῖσται ἰδέαι ἐστροβιλιζόντο εἰς τὸ κρανίον μου, ἡ μία χειροτέρα τῆς ἄλλης.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὄλαι αἱ κωμωδία καὶ τραγωδία πρέπει νὰ ἔχουν ὅπωςδῆποτε μίαν τελειωτικὴν λύσιν, ἠναγκάσθην νὰ ἐπινοήσω καὶ ἐγὼ μίαν διὰ τὴν προκειμένην ἱλαροτραγωδίαν.

— Τὸν εὔρον! τὸν εὔρον! ἐκραύγασα αἴφνης ἐξαλλος ἐκ χαρᾶς ὡς ὁ ἀρχαῖος Ἀρχιμήδης.

Καὶ πράγματι, μετὰ ὄριμον σκέψιν καὶ μελέτην, συγκεφαλαιώσας ὄλα τὰ γεγονότα, ἐκτιμήσας ὄλας τὰς περιστάσεις, τί ἀνεκάλυψα νομίζετε;

Ὅτι δηλαδὴ ὁ μόνος ἀρμοδίος νὰ ἰσοπεδώσῃ τὸ ἐπαναστατήσαν ἔδαφος τῆς ὁδοῦ καὶ τὰς σχέσεις τοῦ δήμου πρὸς τὸ δημόσιον, νὰ σώσῃ τοὺς γείτονας, τοὺς ἐξαετέϊς Νίκους τῆς συνοικίας, τὰς παραμάνας, τοὺς ὄνους καὶ τοὺς ὑπομαγείρους τῶν Πρεσβειῶν· νὰ ἀποσοβῆσῃ ἐπικειμένους ἐθνικὰς συμφοράς, ἀφοῦ τὸ ζήτημα ἐλάμβανε τώρα πλέον εὐρείας διαστάσεις ἀπ' Ἀθηνῶν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἠπειλεῖτο νὰ μετατοπισθῇ διπλωματικῶς τῇ παρεμβάσει τοῦ Τούρκου πρέσβεως, κατὰ τὰς πληροφορίες τῶν ἀντιπολιτευομένων φύλλων· ὁ μόνος ἀρμοδίος νὰ ἐπιφέρῃ τὴν θεραπείαν ὄλων αὐτῶν τῶν κακῶν οὐδεὶς ἄλλος ἤτο, οὐδεὶς ἄλλος ἔπρεπε νὰ ἦνε παρά . . . ἐγὼ, καὶ μόνος ἐγὼ!

Μάλιστα, ἐγὼ! κύριοι!

Διὰ τοῦτο ὅταν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην μετέβην εἰς τὸ συμβούλιον τῶν ἀγαθῶν μου γειτόνων :

— Κύριοι, τοῖς εἶπον, τὸ ζήτημα ἐλύθη αἰσιῶς. Ἄνεκάλυφα τέλος πάντων τὸν ἀρμόδιον ! Μὲ ἐβεβαίωσε μεθ' ὄρκου ὅτι ἀπὸ αὔριον οὔτε χῶματα, οὔτε λίμναι, οὔτε βόρβορος, οὔτε λάσπαις οὔτε τίποτε θὰ ὑπάρχουν. Ὁ δρόμος μας θὰ ἐπανέλθῃ ὀριστικῶς πλέον ἀπὸ αὔριον εἰς τὸ *statu quo ante* !

— Δόξα σοι ὁ Θεός ! τέλος πάντων ! ἀνεκράυγασαν ὅλοι σταυροκοπούμενοι διὰ τὸ ἀνέλπιστον θαῦμα καὶ μεταβαίνοντες νὰ κοιμηθῶσιν ἡσυχοὶ τὴν νύκτα ἐκείνην πλέον !

* *

Ἄλλ' ἐγὼ ὅλην τὴν νύκτα κατεγινόμενη νὰ λύσω τὸ πρόβλημα διὰ τῆς ἐξῆς ἀναλογίας τῆς συνθέτου μεθόδου τῶν τριῶν, κατὰ τοὺς τύπους τῆς ἀριθμητικῆς Χατσιαδάκη.

« Ἄν — ἐσκεπτόμην ὁλονὲν — ἅ ἐξηρθρωμένοι ἐργᾶται, μισθωτοὶ τοῦ δήμου, σκάπτοντες τρεῖς ὥρας τὴν ἡμέραν, ἀνοίγουν ἄνευ λόγου καὶ σκοποῦ εἰς μίαν ἡμέραν τάφρον 6 μ. μήκους καὶ 1 μ. πλάτους, πληρονομένοι πρὸς δρ. 5 τὸ ἡμερομίσθιον, διότι αἱ ἄλλαι 5 κατασταλάζουν εἰς ὄφελος τοῦ ἐργολάβου, πόσοι ἄρ' γε ἐργᾶται χρειάζονται, καὶ πόσον πρέπει νὰ πληρωθῶν, διὰ νὰ ἐπιχωματώσουν ἐκ νέου τὴν ἰδίαν τάφρον ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας, πρὶν ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος, καὶ ἐξυπνήσουν τὸ πρωὶ οἱ γείτονες ; »

Καὶ δι' ἐπανειλημμένων προσθαφαιρέσεων ἐφθασα εἰς τὸ πόρισμα ὅτι, δι' ὅλην αὐτὴν τὴν πολυδαίδαλον ἱστορίαν, δὲν ἀπαιτοῦνται εἰμὴ 2 1)2 τὸ πολὺ ἐργᾶται καὶ τὸ ἐν δωδέκατον τοῦ δαπανηθέντος χρόνου καὶ χρήματος.

Ἐν ὄρθρῳ λοιπὸν βαθείος ἐμίσησθα ἐξ ἰδίων τρεῖς ἐργάτας, οἱ ὅποιοι ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἐξηφάνισαν καὶ χῶματα καὶ βόρβορον καὶ λάκκους καὶ πᾶσαν τὴν λοιπὴν ἀηδίαν τῆς ὁδοῦ.

Καὶ ὅταν μετὰ τινα ὥραν ἐξύπνησαν οἱ γείτονες, ἐδόξασαν τὸν Ὑψιστον καὶ τοὺς ἀρμοδίους, οἱ ὅποιοι ἐφρόντισαν τέλος πάντων, βρὲ ἀδελφέ, νὰ διορθώσουν τὸ κακόν !

— Αἱ ! μὰ ἦτο ἐπόμενον, παρετήρησεν εἰς κύριος, γειτώνων καὶ αὐτός, πρῶην τελωνοσταθμάρχης. Ἐπειτα ἀπὸ τόσα ποῦ ἐγραψεν ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος καὶ μὲ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πρέσβειως, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ἀφυπνισθῇ ἡ ἀδράνεια τῆς Κυβερνήσεως . . .

Δὲν μοῦ ἐφάνη παράξενον. Ἐνεθυμήθην ἀμέσως ὅτι ὁ κ. τελωνοσταθμάρχης ἦτο παυμένος πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν . . .

* *

Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα ἦτο πεπρωμένον νὰ μὴ σταματήσῃ ἕως ἐδῶ. Εἶχε καὶ τὸν ἀντίκτυπὸν του.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀνεγίνωσκον ἀλληλοδιαδόχως τὰς ἐφημερίδας τῆς πρωτευούσης, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἰδοῦ πῶς περιέγραφε τὸ μέγα ἐκεῖνο κατόρθωμα :

Ἐκ τῆς Νέας Ἐφημερίδος :

— « Χάριτες ὀφείλονται εἰς τὸν δραστήριον μηχανικὸν τοῦ ὁμήρου, ὅστις ἔσπευσε νὰ ἰσοπεδώσῃ . . . κτλ. »

Ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως :

— « Ὅλοι σχεδὸν οἱ γείτονες τῆς συνοικίας *** μεταβάντες ἀθροοὶ καὶ ἐν σώματι εἰς τὰ ἡμέτερα γραφεῖα μᾶς παρεκάλεσαν ν' ἀπονειμώμεν δημοσίᾳ τὸν προσήκοντα ἐπαινον εἰς τὸν ρέκτην καὶ ἀκούραστον νομομηχανικόν, προνοήσαντα ἐγκαίρως περὶ τοῦ θλεθρίου ἐκείνου λάκκου . . . κτλ. »

Ἐκ τῆς Ἑλληγγεγενεσίας :

— « Ἄνεπιφυλάκτως διαβεβαίωμεν τὸ νοῆμον κοινὸν τῆς πρωτευούσης ὅτι ἡ ἐπισκευὴ τῆς ὁδοῦ, περὶ ἧς τοσοῦτος ἐγένετο πάταγος, ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀγαθὴν πρόνοιαν τοῦ λαμπροῦ ἀστυνόμου τοῦ τμήματος . . . κλπ. »

Ἐκ τῶν Κατῶν :

— « Ἐκ πλήνης βεβαίως αἱ συνάδελφοι ἀπέδωκαν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐπισκευῆς εἰς ἄλλους. Ἡ διορθωσις τῶν δυσανήμων

ἐκείνων ἀσχημιῶν τῆς ὁδοῦ ἀπορρέει ἐκ μόνης τῆς ἀνευδότου ἐνεργείας τοῦ κ. Διευθυν τοῦ τῆς Ἀστυνομίας, ὅστις . . . κτλ.»

Ἐκ τῆς Ἑθνεϊκῆς :

— « Πρέπει νὰ ζήμεθα δίκαιοι. Ἡ ἐπιγνώμῳσις τῶν περιληπτῶν ἐκείνων γασμάτων τῆς ὁδοῦ ἀνήκει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν φροντίδα τοῦ φιλοτίμου καὶ φιλοπόλιδος Δημάρχου, ὅστις, μ' ὄλην τὴν συστηματικὴν ἀντίπραξιν τῆς Κυβερνήσεως, ἠδυνήθη ἐν τούτοις νὰ . . . κλπ. »

Ἐκ τῆς Ἐφημερίδος :

— « Βεβαιούμεθα αὐθεντικῶς ὅτι ἡ ἄρσις τῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῆς ἀσχημίας τῆς ὁδοῦ, περὶ ἧς κόπτονται αἱ συνάδελφοι, ὀφείλεται εἰς μόνην τὴν ἐνεργείαν τοῦ κ. Νομάρχου, ὅστις . . . κτλ. »

Ἐκ τῆς Χώρας :

— « Εἶνε αἴτιος νὰ σφετερίζονται τὰ ὑπουργικὰ ὄργανα ἀλλοτριὰς δάφνας. Ἡ ὁδὸς ἐκείνη ἐπεσκευάσθη ἰδίᾳ δαπάνῃ τοῦ ἀντιπολιτευομένου βουλευτοῦ κ. Α., ὅστις συγκληθῆις ἐκ τῶν τόσων δυστυχημάτων τῶν ἀγαπητῶν ἐκλογέων του, καὶ βλέπων τὴν ἐγκληματικὴν ἀδράνειαν τῶν ἀρμοδίων, ἀπεφάσισε . . . κτλ. »

Ἐκ τῆς Πρωίας :

— « Εἶμεθα εἰς θέσιν νὰ διαθεβαιώσωμεν τὸ ἀπανταχοῦ Ἑλληνικὸν δημόσιον, καὶ ἔγομεν περὶ τούτου ἐπίσημα ἔγγραφα εἰς χεῖράς μας, δοθέντα ἡμῖν ἐξ αὐθεντικῶν πηγῶν, ὅτι μόνον εἰς τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρήσεις τοῦ Πρέσβειος τῆς Τουρκίας, ἐνδοῦσα ἡ ἀνανδρος καὶ ψροδοεὴς Κυβέρνησις, ἐπειθαναγκάσθη εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, τοῦθ' ὅπερ καταδεικνύει δι' ἐκατομμυριοστὴν φορὰν ὅτι τὰ ὄργανα τῆς διοικήσεως, πτήσσοντα μόνον εἰς ἐν νεῦμα τῆς ξένης διπλωματίας καὶ . . . κτλ. » καὶ ἠκολούθουν πέντε στῆλαι κυρίου ἄρθρου, ἐν τέλει τοῦ ὁποίου διευτυποῦτο λογικώτατα, μετὰ τὸ ὄριμν κατηγορητήριον, ὅτι : Διὰ ταῦτα, καὶ δι' ὅσα ἄλλα παρελείφθησαν, ἡ Κυβέρνησις πρέπει . . . κτλ. »

Ἦ Θεὸς τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρμῶν !

Ἐσκέφθην ὅτι ἔπρεπε νὰ παύσω ἐπὶ ἓνα τοῦλάχιστον μῆνα τὴν ἀνάγνωσιν ἐφημερίδων.

Διότι ὑπῆρχε φόβος, μήπως τώρα μόνον, κατόπιν ἐορτῆς, ξεφυτρώσουν συντάγματα ἄρμοδιων, ὅποτε δηλαδὴ πλέον ἐπρόκειτο νὰ διαμοιρασθοῦν δάφναι καὶ συγχαρητήρια. . . . .

Ἐ, Ἀθήναι, Ἰούλιος τοῦ 1890.

ΚΩΝ. Φ. ΣΚΟΚΟΣ

Η ΕΙΚΟΝΑ ΜΟΥ

ΒΑΘΥ βλέμμα, ὄραϊο μέτωπο, ἀχνὸ χροῶμα.
Φρούδια πυκνά, μισόξανθα μαλλιά,
Μῦτη μικρὴ, κοντός, λιγνός 'ς τὸ σῶμα,
Μέτριον σαγῶνι, χεῖλην φουσκωτά.

Γοργός 'ς τὸ βῆμα πάντα καὶ 'ς τὸ στόμα.
Κορμὶ γυφτό, γιομάτος δυστυχιά,
Φρόνιμος, ταπεινός, τρολλῶδες ἀκόμα,
Δειλία καὶ θάρρος κλειῶ μὲθ' 'ς τὴν καρδιά.

Κανεῖς, κανεῖς 'ς τὸν κόσμον δὲ μὲ ξέρει,
Γιὰ νὰ μὴ κλάψω ἀδιάκοπα γελῶ,
Πόσα ἢ ψυχὴ μου βάσανα ὑποφέρει ! !

Φλογίζομαι ἀπὸ δόξα κ' ὄλο γράφω,
Ὅ,τι ἀγαπᾶω θαρρεῖς πῶς τὸ μισῶ,
Ὅα μὲ γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι 'ς τὸν τάφον.

Ζάκυνθος 1891

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ

Τὸ συμφέρον, ἐξ ἐνστίκτου, εἶνε εἶδος φυσικῆς ἀμοιβαίας συμβάσεως, ἣτις ἀναγκαιῶς πρὸς κατάρτισιν αὐτῆς περιλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ προσδίδει ἴσην τιμὴν καὶ δόξαν εἰς τε τὸν διατελέσαντα Πρόεδρον Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὸν διατελοῦντα. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην οὐδεμίαν ἀνευρίσκω διαφωρὰν μεταξύ τοῦ πεπτωκότος καὶ τοῦ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ πρωθυπουργοῦ. Καὶ ὅμως περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης, ἃς μαρτυροῦσιν ἡ νεωτέρα Ἑλλάς τί ἔπαθεν ἐπὶ τόσα ἔτη, τί εἶδε, καὶ τί γίνεται ἀκόμη;

Ὅταν λέγωμεν περὶ τινος εἰσὶνε συνιστῶντες αὐτὸν ὅτι εἶνε: — Καλὸς ἄνθρωπος ὁ καυμένος . . ., ἐκφράζομεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κεκαλυμμένως διὰ γενικῆς συστατικῆς λέξεως τὴν ἀποτυχίαν ἀτομικοῦ σκοποῦ μας.

Ἡ μελέτη δι' ἄνθρωπον κουτὸν δὲν διαφέρει τῆς τιμωρίας, εἰμὴ μόνον ὅτι αὕτη ἐπιβάλλεται παρ' ἄλλου, ἐνῶ ἐκείνη παρὰ τοῦ ἰδίου.

Ὁ πλοῦτος ἐμισήθη πολλάκις, ἡ δόξα κατεφρονήθη, ὁ ἔρως ὅμως ἀμφιβάλλω πολύ.

Ἡ πολιτεία προνοεῖ, διὰ τῶν ἐκ συγγενείας κωλυμάτων τοῦ γάμου, περὶ τῆς μὴ ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ αἵματος παρα-

γωγῆς καχεκτικῶν ὄντων, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ μνηστῆρες τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου των ἐξοφλοῦν τοὺς λογαριασμούς των μετὰ εἰδικῶν ἰατρῶν ὑπὸ ἐχεμύθειαν.

Ὁ φόβος μεγάλου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ὁσημέραι καθίσταται παρόμοιος τοῦ φόβου περὶ συντελείας τοῦ κόσμου.

Ὁ φαιδρὸς γέλωσ δύναται νὰ διεγείρῃ τὸν στιγμιαῖον φθόνον τοῦ σκυθρωποῦ, ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν ἀλλόκοτον κακίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι οὐδὲν ἀθώωτερον τοῦ γέλωτος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Ἰουλίου 1891.

ΣΤΕΦ. Ι. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΣΤΟ ΧΡΟΝΙΑΣΜΑ

ΣΤΑ βελουδένια χεῖλη της ἐσίμωνα τὰ χεῖλη
Κι' ἀπὸ τῶ χέρια τρέμοντας ἐκείνη μ' ἐκρατοῦσε.
Μὲ ἄφωνα ἀγκαλιάσματα τὴν ἠφίλια καὶ μ' ἐφίλει
Κ' ἡ γῆ γιὰ μᾶς ἀξέγνιαστα στὸ ἄπειρο κυλοῦσε.

Στὰ γόνατά μου ἐκάθητο ἐπάνω κουρασμένη
Κ' εὐώδιαζε τὸ στόμα μου ἀφ' τῆ γλυκεῖᾶ πνοῆ της.
Στὴν ἀγκαλιά της μ' ἐσφίγγε σφικτὰ τὴ φλογισμένη
Καὶ τὴν ψυχὴ μου μὲ φιλιὰ συνέπαιρνε ἡ ψυχὴ της.

Μ' ἀπ' ὄλη αὐτὴ ποῦ ἐγνώρισα τὴν εὐτυχία τί μένει;
Ὁ χωρισμὸς τί μ' ἄφησε, ἡ ξενιτεῖα καὶ ὁ χρόνος;
— Ἄχ! εὐτυχία ποῦ ἐρχεται στὸ νοῦ μας περασμένη
Ἄν εἶνε ὄχι εὐτυχία, μὰ βάσανα καὶ πόνος!

Ζακύνθος, 14 Ἰουλίου 1891.

Δ. ΗΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΑΜΙΑΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

[ΟΔΟΠΟΡΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ]

[Ἀπὸ Στυλίδος εἰς Λαμίαν. — Ἡ πόλις καὶ τὰ καφενεῖα. — Ἱστορικαὶ σελίδες. — Πόθεν ὠνομάσθη Ζητούνιον; ἀντιπρακτικὰ γινώμαι. — Τὸ φρούριον καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ θέα. — Ἡ Ἀρχοντική. — Ὁ ναὸς τῆς Δεσποίνης. — Τὸ κενόταφιον τοῦ Διάκου. — Ἡ ἀνασκολόπισις, τὸ μαρτύριον καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἡρώος τῆς Δαμάστας. — Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος τοῦ Βαλαωρίτου. — Ἡ πρωτοβουλία τοῦ Συνταγματάρχου. — Ἀνέκδοτος αὐτόγραφος ἐπιστολή τοῦ Διάκου. — Ἡ πλατεῖα τοῦ Διάκου καὶ ἡ δοξολογία τοῦ 1878. — Αἱ διασκεδάσεις. — Γλυκεῖα ἀνάμνησις καὶ ὁ Ἐσθητικὸς ἡμέρος. — Ὁ Λαμιώτικος καπνός. — Δροσερὸν ὕδωρ καὶ καλὴ ὑγεία.]

Η Στυλις ἡ ἄλλοτε εὐλίμενος καὶ πολυάνθρωπος δὲν εἶνε σήμερον εἰμὴ μικρὰ τις πόλις ἄνευ λιμένος, ἀριθμοῦσα 1,817 κατοίκους, κειμένη πρὸς Α. τῆς Λαμίας ἐν τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ, ἐν τῷ ἀρχαίῳ λιμένι τῶν Φαλαῶρων. Ἡ ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου ἀποβίβασις εἶνε ἐπιπονωτάτη πλεόν τῆς ἡμισείας ὥρας χρειάζεται τις διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πόλιν. Ἐκεῖ ἀναμένουσιν ἀμαξαὶ μετὰγουσαι τοὺς ταξιειδιώτας εἰς Λαμίαν ἐντὸς 2 1/2 ὥρων. «Τῶν δὲ Φαλαῶρων ἀπὸ θαλάττης ὑπέρκειται πεντήκοντα σταδίους ἢ τῶν Λαμιέων πόλις» ἀναφέρει ὁ Στράβων. Τὸ ὑπεράνω τῆς Στυλίδος ὑψόμενον βουνὸν προκύπτει φαλακρὸν καὶ ἄχαρι, ἀλλ' ἡ παραλία ἐκτείνεται κατάφυτος καὶ ἡ θέα τῆς Ἁγίας Μαρίνης μαγευτικώτατη. Τὸ ἀπὸ Στυλίδος μέχρι Λαμίας ταξίδιον δὲν εἶνε πολὺ εὐχάριστον, ἂν καὶ ἡ δόξος εὐρίσκειται σχετικῶς εἰς καλὴν κατάστασιν. Στερεῖται τῶν φυσικῶν ἐκείνων καλλωνῶν αἱ ὁποῖαι

τέρπουσι τὸ βλέμμα ἀνακουρίζουσαι τὸν κάματον τοῦ σώματος. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ Μαλιακὸς κόλπος μετὰ τῆς ὑψηροῦς Οἴτης ἀποζημιῶσι τὸν ταξειδιώτην παρέχων θεὰν ἐπιβλητικὴν καὶ ὠραίαν, ἐπίσης τὸ ἀκρωτήριον Δρέπανον πλησίον τῆς Στυλίδος καὶ τὰ μακρὰν μετὰ τοῦ οὐρανοῦ συγχεόμενα ὄρη τῆς Εὐβοίας συμπληροῦσι τὸ ἐπαγωγὸν τῆς τοποθεσίας· ἀλλ' ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν διαρκεῖ πολὺ, μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀλλάσσει ὄψιν, ἡ μονοτονία βασιλεύει καὶ μόνον ἐγγυὸς τῆς Λαμίας ὁ ὀρίζων ἀνακτᾷ τὴν προτέραν αὐτοῦ καλλονήν.

Ὁ Στράβων, ὁ Πausanias, ὁ Πλίνιος, ὁ Τίτος Λίβιος μνημονεύουσι τῆς Λαμίας εἰς τὰ συγγράμματά των ὡς ἀποτελούσης μέρος τῆς Θεσσαλίας. Σήμερον εἶνε πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος ἀριθμοῦσα 6,888 κατοίκους, κειμένη ἐπὶ τῶν Μεσημβρινῶν ὑπεριῶν τῆς Ὀθρουσ. Ἡ πόλις εἶνε πολὺ εὐμορφος ἐπὶ δύο ὑψομάτων δενδροφύτων ἐκτισμένη, περιβαλλομένη ὑπὸ τῆς μακροτάτης σειρᾶς τῆς Ὀθρουσ, ἀποτελούσης πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὴν μεθόριον γραμμὴν, τῆς Οἴτης καὶ τῆς Ἀκρολαμίας· εἰς τοὺς πρόποδας αὐτῆς ἀπλοῦται τὸ εὐφορον Φθιωτικὸν πεδίον διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ῥέει ὁ Σπερχειὸς καὶ πέραν ἐν τῷ ὀρίζοντι καθοράται ὁ Μαλιακὸς κόλπος μετὰ τὰς γαλανὰς αὐτοῦ διαχρώσεις. Ὅτε ἀφικόμην ἐν τῇ μικρᾷ περιχώρῳ πλατεῖα τῆς «Ἐλευθερίας» ἐπαινίζεν ἡ στρατιωτικὴ μουσική. Κόσμος πολὺς ἐκάθητο εἰς τὰ περίεξ καφενεῖα καὶ νεάνιδες δροσεραὶ καὶ καλλιμόρφοι περιεπάτουσαν ἐν στενωτάτῳ τινὶ χώρῳ, ὃν ἀφήκεν ἡ μεγαλωδωρία τῶν καφετιζήθων, οἱ ὁποῖοι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος σμικρύνουσιν ἀσπλάγχχνως τὰ ὅρια τῶν πλατειῶν καὶ τῶν ὁδῶν διὰ τῶν τραπεζῶν καὶ καθισμάτων των. Μετὰ τὴν λήψιν ἀναψυκτικοῦ ποτοῦ περιήλθον τὴν πόλιν, ἣν εὐρον λίαν περιποιημένην, καθαρωτάτην, μετ' ὠραίας οἰκοδομίας καὶ θαλεροῦς κήπους.

Ἡ ἀρχαία πόλις ἐκτίσθη ὑπὸ Λαμίου υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείδους ἢ κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ὑπὸ Λαμίας θυγατρὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ἐξ ἧς ὁ Ζεὺς ἐγέννησε τὴν Σίβυλλαν Ἱεροφίλην. Ὁ Στράβων ὀνομάζει αὐτὴν «Λάμιαν περὶ ἣν ὁ Λαμιακὸς συνέστη πόλεμος Μακεδόσι καὶ Ἀντιπάτρῳ πρὸς Ἀθηναίους» ἐν ᾧ Λεωσθένης τε ἔπεσε τῶν Ἀθηναίων στρατηγός. Οὐδὲν ἕτερον ἀξιοσημείωτον ἱστορικὸν γεγονός ἐχομεν νὰ μνημονεύσωμεν

ἐνταῦθα εἰμὴ τὸν κατὰ προτροπήν τοῦ Δημοσθένους τῷ 323 π. Χ. ἀτυχῆ ἐκεῖνον πόλεμον, ἀφ' οὗ ἠττημένοι ἐξήλθον οἱ Ἀθηναῖοι. Βραδύτερον κατὰ τὸ 191 π. Χ. εἶλεν αὐτὴν ὁ τῶν Ῥωμαίων Ὑπάτος Γλαβρίων. Τῷ δὲ 996 μ. Χ. συνήφθη μεγάλη μάχη παρά τὸν Σπερχειὸν μεταξὺ τοῦ Μαγίστρου Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Σαμουὴλ ἀρχόντος τῶν Βουλγάρων ἀπειλοῦντος νὰ κατακυριεύσῃ τῆς Ἑλλάδος συμπάσης. Ὁ Σαμουὴλ ἠττηθεὶς κατεστράφη ἐξ ὀλοκλήρου. Εἴκοσι καὶ δύο ἔτη κατόπιν διερχόμενος τὸ Ζητούνιον (Λαμίαν) ὁ Αὐτοκράτωρ Βασίλειος ἐθύμασε θεοσάμενος τοὺς αὐτοῦ: ἔτι σωζομένους σωρούς τῶν ὄστων τῶν πεσόντων Βουλγάρων (1). Ὁ Μαρῖνος Σανούστος γράφων τῷ 1325 περὶ τῆς τότε καταστάσεως τίθησι τὸ Ζητούνιον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Καταλανῶν. Ἐν ἔτει δὲ 1397 ὁ Σουλτάνος Βαϊσζήτης Α' κατέστρεψε τὸ Ζητούνιον.

Μέχρι τοῦ ἔτους 431 μ. Χ. ἡ πόλις διετήρει τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα. Ζητούνιον ἀπαντᾶται κατὰ τὸν Θ'. αἰῶνα καὶ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ὀγδόης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναγινώσκειται ἡ ὑπογραφή:

Georgii misericordia dei, episcopi Zetuni.

Ἄγνωστον πόθεν ἐκλήθη Ζητούνιον καὶ ἂν ἐπὶ τῆς Λατινοκρατίας, ἢ ἂν τὸ ὄνομα εἶνε καθαρῶς Βυζαντινῆς καταγωγῆς πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς Φραγκοκρατίας ἀναφερόμενον. Ἡ σημερινὴ πόλις φέρει τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα. Παρὰ τῷ λαῷ ὑπάρχουσι δύο γινῶμαι· ἄλλοι μὲν ἀποδίδουσι τὸ ὄνομα Ζητούνιον εἰς τοὺς Τούρκους ἀρσεκομένους εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν ὀνομάτων τῶν κυριευομένων πόλεων, ἕτεροι δὲ ἀναφέρουσι ἱστορικὸν τι γεγονός ἐμφιβόλου προελεύσεως καὶ ἥκιστα συνᾶδον πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὅπερ ἀπλῶς, ὡς μοι ἀφηγήθησαν, μνημονεύω ἐνταῦθα χάριν περιεργείας. Εἰς μίαν πλευρὰν τοῦ νῦν σωζομένου φρουρίου, ἐπὶ τῆς Ἀκρολαμίας, ὑπάρχει ἀνάγλυφον ἀνδρός, ὅστις εἰκάζεται, ὅτι εἶνε ὁ ἐπαίτης Ζήτουνας (;) ἐπὶ τῶν ἡμερῶν καὶ τῆς ὕλικῆς συνδρομῆς τοῦ ὁποῖου ἐκτίσθη τὸ φρούριον. Περιερχόμενος οὗτος τὰς κώμας καὶ χωρία συνέλεγε χρήματὰ ἐπαίτων καὶ δι' αὐτῶν κατώρθωσε νὰ ὀχυρώσῃ τὴν

(1). Χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου Κ. Ν. Σίβα.

Λαμίαν καὶ ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ νὰ ἀπχθανατίσῃ τὴν συμπαθητικὴν μορφήν του! Μακρόθεν εἶδον κατι τι ὡς ἀνθρώπινον σῶμα ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου, ἀλλ' ἀποφεύγω νὰ ἀποφανθῶ ἂν ἦγε πράγματι ὁ μακαρίτης Ζήτουνας ἢ Ἐνετός τις ἄρχων!

Ὅτε ἀνήλθον ἐπὶ τοῦ φρουρίου νέφη μελανὰ ἐιάλυτον τὸν οὐρανὸν καὶ χονδραὶ ψεκάδες βροχῆς ἐπιπτον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προμηνύουσαι καταγίδα. Εὐτυχῶς ὁ οὐρανὸς ἀποτόμως ἀπηλλάγη τῶν νεφῶν, τὸ γλυκὺ τοῦ χρῶμα ἀνεφάνη ζωηρότερον καὶ ὑπὸ τὸ χρυσεῖον φῶς τοῦ ἡλίου ἐδλεπον εὐκρινῶς ὄρη ὕψηλά, τὴν Γκιώναν, τὸν Τυμφορηστὸν (Βελούχι), τὴν Οἶτην, τὴν Ὀθρον, πεδιάδας πολυφόρους, κοιλάδας, χωρία τῆδε κάκεισε διεσπαρμένα ἐν τῷ Φθιωτικῷ πεδίῳ ὑπὸ εὐθαλῶν δένδρων περιθεόμενα καὶ τὸν Μαλιακὸν κόλπον συναντώμενον μετὰ τοῦ διὰ τῆς πεδιάδος βέοντος Σπερχεῖου· ἐν συντόμῳ μίαν θαυμασίαν εἰκόνα πρωτότυπον τῆς φύσεως ἐνὸς μεγάλου καλλιτέχνου! Ἐντὸς τοῦ φρουρίου νῦν ὑπάρχει μεγάλη ἀποθήκη ὕλικου τοῦ πολέμου φυλαττομένη ὑπὸ δεκάδος στρατιωτῶν.

Κατερχόμενος ἐπισκέφθην, τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ περιποιητικατάτου ἱερέως κ. Ἰωάννου Μηλαροπούλου, μικρὰν ἐκκλησίαν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς Ἀκρολαμίας ἀνεγειρομένην ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, γνωστὴν μᾶλλον ἐκ τοῦ ὀνόματος Ἀρχοντική, διότι ἐκεῖ εἰς παρωχημένους χρόνους ἐξεκλησιαζόντο ὅλοι οἱ ἄρχοντες καὶ προὔχοντες τῆς πόλεως. Εἰσηλθὼν διὰ μικρᾶς θύρας, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ἀνέγνων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Ἐπὶ τῇ ἀρχιερατίᾳ τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ζητουνίου κυρίου Ἀνθίμου ὁ θεὸς ἦκος οὗτος ἐπονόματι τῆς ἡπεραγίας Θεοτόκου ἦτι τῶν Ἰσοδείων ἐκ φθόρου τοῦ Μισοκάλου ἐκατακάη ἐξ ἐδάφους ἠδὲν πάλιν Θεοῦ εὐδοκοῦντος ἀνεκενήθη ἐπὶ ἔτι ΑΥΞ δηλ ἐξόδων τοῦ ἐντιμοτάτου ἀρχ. Κυρίου Κυρίου Δημητρίου Παπαδημητροπούλου ταπεινοῦ κτήτορος δηλ δὲ συνδρομῆς τῶν ἐττημοσάτων ἀρχόντων κυρίου κυρίου Ἰωαννάκου καὶ Κίρ Δούκα καὶ λοι-

πῶν. Καὶ ἀνιστορήθη διὰ ἐξόδου τοῦ ἐδουμοτάτου Κυρίου
παπᾶ Ἰωάννου ἰοῦ τοῦ Παπαρυστασιίου οἰκονόμου
ἔτος ΑΨΞΒ μηνὶ Ἰουνίου κα.

* *

Ὡς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς δῆλον γίνεται ὁ ναὸς οὗτος εἶνε πολὺ
ἀρχαιότερος τοῦ 1760, ὅτε ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἐπι-
γραφῇ ἀναφερομένων. Εὗρον εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ κάλλιστα δια-
τηρουμένην τοῦ ἔτους 1703, ἐπίσης καὶ ἱερά τινα σκεῦη μικροῦ
λόγου ἄξια. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ βριθεὶ τοιχογραφιῶν πα-
ριστανουσῶν ὅλην τὴν Ἱεράν Ἱστορίαν. Αἱ ἀγιογραφίαι εἶνε
μηδαμινῆς ἄξιᾶς. Ἡ παράστασις τῶν προσώπων, ἡ πτυχολο-
γία τῶν ἐνδυμάτων, οἱ ἀκατάλληλοι χρωματισμοὶ δεικνύουσι τε-
χνίτην ἀμαθῆ μᾶλλον καὶ ἀκαλαίσθητον ἢ ἀγιογράφον δόμιμον
τῆς ὠραίας βυζαντινῆς τέχνης. Δεξιᾶ ἐν τῷ Ἱερῷ, ἐν τῷ πα-
ρεκκλησίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ὑπάρχει ἐπὶ τῆς χιθῶνος ἐνε-
πίγραφος πλάξ ἐκ σαμακῆ δυσανάγνωστος. Εἰς ἑτέραν
πλευρὰν τοῦ φρουρίου σώζονται μόνον ἐρείπια τινα τῆς ἀρχαιο-
τάτης ἐκκλησίας Ἐπισκοπῆς καλουμένης, παλαιᾶς μητρο-
πόλεως τοῦ Ζητούνιου.

Ὁ Ναὸς τῆς Δεσποίνης (Ζωοδόχος Πηγή), ἐπὶ περιόπτου
θέσεως κείμενος, μὲ τὸ ὕψηλόν αὐτοῦ κωδωνοστάσιον παρέχει
θεῖαν μεγαλοπρεπεστάτην. Ἐν αὐτῷ εὗρον ἐπιγραφὴν τοποθε-
τημένην ἐπὶ τοῦ τέμπελου ἀναφέρουσαν δαπάνη τίνος κατε-
σκευάσθη τοῦτο ἐν ἔτει αψλθ = 1759 καὶ ἐν τινι βιβλιοθήκῃ
δεξιᾶ τῷ εἰσερχομένῳ ἐν τῷ ναῷ πλῆθος χειρογράφων βιβλίων
τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

— Ποῦ ἔνε τὸ μέρος ποῦ ἠσούλισαν τὸ Διάκονο; ἠρώτησα
τὸν συνοδὸν μου Παπαγιάννην.

— Τώρα θὰ πάμε, ἔχει ὑπομονή, μοὶ ἀπεκρίθη ὁ ἱερεὺς τα-
χέως βαίνων ἐν τινι στενοτάτῃ ὁδῷ.

Μετ' οὐ πολὺ εὐρέθην ἔμπροσθεν κηφαρίου ἔνθεν καὶ ἔνθεν
ὑπὸ οἰκημάτων περιβαλλομένου, ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ ὁποίου
ὑπάρχει ξύλινον κιγκλίδωμα μετὰ θύρας δι' ἧς εἰσέρχεται τις
ἐντός, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τοῖχος εἰς γωνίαν καταλή-
γων, ἐφ' οὗ ἡ ἐκ γύψου προτομὴ τοῦ λεοντοθύμου ἥρωος
Ἀθανασίου Διάκου. Ἐπὶ τῆς θύρας ὑπάρχει ἐπιγραφὴ ὡς ἐξῆς:

«Ὁ ἐνταῦθα ἀνασκολοπισθεὶς μάρτυς τῆς Ἐλευθερίας Ἀθα-
νάσιος Διάκος ἐκ Δωριδος, ἐτελεύτησε τὸ 33ον ἔτος τῆς ζωῆς
του, Ἀπριλίου 23 τοῦ 1821.» Λίαν συγκεκλινημένος, ἀσκεπῆς,
μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρῶν εἰσήλθον ἐν τῷ κηφαρίῳ,
ἠσπᾶσθη τὸν ἐν τῷ μέσῳ μικρὸν σταυρὸν καὶ ἔστην πρὸ τῆς
προτομῆς τοῦ ἥρωος τῆς Δαμάστας τοῦ ἀναπολοῦντος ἐν τῇ
μνήμῃ μου τοὺς εὐλογημένους ἐκείνους χρόνους τῆς Ἐλληγι-
κῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο κατὰ τὰς μαρτυρίας
πολλῶν ἐσοῦθλισαν αὐτὸν τὴν 23 Ἀπριλίου 1821 οἱ Τούρκοι
ἐπὶ πολλὰς ὥρας βασανίσαντες τὸν καλλίμορφον ἀγωνιστὴν,
ὅστις ὀδυρόμενος ἐκραύγαζε «Μὴ στάλα νερὸ . . . νερὸ . . .»
καὶ ἀηληπισμένος ἐπέτιμα τοὺς Χριστινοὺς μὴ τολμῶντας νὰ
τὸν φρονέωσιν, ὅπως ἀπαλλαγῇ τῶν ἀφορήτων ἐκείνων μαρ-
τυρίων. «Περὶ δὲ τὸν Διάκονο ἐτοποθέτησαν καὶ τὰς κεφαλὰς
»τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ μάχῃ φρονεθέντων Ἐλλήνων περὶ τοὺς 80,
»ἐν αἷς ἦσαν ἡ γεραρὰ κεφαλὴ τοῦ Ἀμφίσηος Ἡραίου, τοῦ
»ἀδελφοῦ αὐτοῦ Παπαϊωάννου, ἡ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Διάκου Δη-
»μητρίου, ἡ τοῦ Μπακογιάννη, Καλύβα κ.τ.λ. — Πρὸς ἐμ-
»παιγμὸν δὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐκάστης κεφαλῆς καθήλωσαν
»χάρτην μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «καπετάνος,» πόσας δὲ τὰς κε-
»φαλὰς ἐνώπιον τοῦ Διάκου ἐξέδειραν. . . . . Περὶ τὴν ἐσπέ-
»ραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας Χριστιανὸς τις, Βούλγαρος τὸ γένος,
»ἰπποκόμος, ἔχων ἔτοιμον τὸν ἵππον τοῦ κυρίου του, ἐν τῇν
»νύκτῃ ἐδόσκειν εἰς τὰ λιβάδια, σταθεὶς εἰς τὸ μεσημέρινον
»νάκρον τῆς πρὸς ἄρκτον κειμένης πλατείας, τῆς νῦν τοῦ Διά-
»κου ὀνομαζομένης, ἐν ἣ τελεῖται ἡ ἐβδομαδιαία ἀγορὰ, 60
»περίπου βήματα μακρὰν ἐपुरοβόλησεν αὐτὸν καὶ ἀμέσως ἰπ-
»πέυσας ἐξέφυγε τοὺς φυλάσσοντας Τούρκους, οἵτινες ἐपुरοβό-
»λησαν μὲν τὸν Βούλγαρον, ἀλλ' ἀπέτυχον. Ἄλλ' εἰ καὶ ἡ
»σφαῖρα διηλθε διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς ὠμοπλάτης,
»οὐχ ἤττον ὁ Διάκος ἔτι ἐπέζη. . . . . Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον
»ὸ πληθύνον ἐκεῖ τὸ ἀρτοπωλεῖον τοῦ ἔχων Παναγιώτης ψωμᾶς
»ἐκ Λαμίας πάρωθεν ἐκ τοῦ παραθύρου δι' ἀγγεῖου ἀνηρητη-
»μένου ἐκ μακρᾶς ῥάβδου ἔδωκεν αὐτῷ ὕδωρ καὶ ἀμέσως ἐξέ-
»πνευσεν ὁ ἥρωος». Οὕτως ἀφηγεῖται τὰ τοῦ μαρτυρίου τοῦ
Διάκου ὁ κ. Γ. Κρέμης ἐκ διηγήσεως τοῦ Νικολάου Κουνούπη,
οὗ αἱ πληροφορίες φαίνονται ἀκριβεῖς κατὰ τὴν γνώμην πλεί-

στων Λακμίων. Τὸ σῶμα τοῦ Διάκου ἔμεινεν ἐξ ἡμέρας ἐπὶ τοῦ σκόλοπος μεθ' ὃ κατὰ διαταγὴν τοῦ Καρασπασσα ἐρρίφθη, ὡς ἦν ἐπὶ τῆς σ ο ὄ θ λ α ς, εἰς τὸ Σ κ α τ ὀ ρ ε μ μ α καὶ κατεχώσθη ἐκ τῶν ἐκεῖ ῥιπτομένων ἀκαθαρσιῶν! Τραγικώτερον τέλος καὶ μαρτυρικώτερον δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἡ Ἱστορία τοῦ 1821 ἐτέρου ἀγωνιστοῦ πεσόντος ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος!!

* *

Τὸ ἀπέριττον κενεράφιον ἐν ᾧ θάλλουσι μυρία μικρὰ ἄνθη, τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς νυκθήμερὸν καιομένης λυχνίας, τὸ ἱερὸν ἔδαφος, ὅπερ ἐδάφη μετ' τὸ αἷμα τοῦ ἀληθμονήτου ἤρωος, τὸ ἐκ γύψου ἐκμαγεῖον ἀναπαριστῶν τὴν γλυκεῖαν μορφήν του· τὰ εὐτελῆ, τὰ πτωχὰ τρυτὰ ἀντικείμενα, σφοδρὰς διεγείροντα ἐν τῇ καρδίᾳ συγκινήσεις, προκχλοῦσι τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, δι' ὧν ἡμεῖς οἱ νεώτεροι βράινομεν τὴν γῆν ταύτην, ἐφ' ἧς ἐμαρτύρησε τὸ ἐκλεκτότερον τέκνον τῆς πολυπαθοῦς πατρίδος μας!

Πλαγιάζει ὁ λιονταρόψυχος! Τὰ νεῖωτα, τῇ θηρίᾳ του, Ἦ' ἀστέρια βλέπουν μετὰ χαρὰ καὶ κάπου κάπου ἀφίουν Κρουὰ τὸ θολο τ' οὐρανοῦ γὰρ νὰ διαθοῦν σιμά του. Μοσχοβολαίε τριγύρω του καὶ τὸν σφιγχακαλιάζει, Στὸν κόρφο τῆς ἡ ἀνοιξῆ, σὰν νάτανε παιδί τῆς. Χαρούμενα τὰ λούλουδα φιλοῦν τὸ μέτωπό του. Χάνει μετὰ μίαν τὴν ἀσχημὰ καὶ τὴν ταπεινωσύνῃ, Ὁ ἔρμος ὁ ἀζώηρος, ἡ ποταπὴ ἡ λαψάνα, Γλυκαίνει τὸ χμαϊδρύο, ὅ τοῦ χμαϊλειοῦ τῆ ρίζα Ἀποκοιμίζεται ὁ θάνατος καὶ τὸ περιπλοκάδι, Ποῦ πάντα κρύβεται δειλὸ καὶ τ' ἄπλερο κορμί του, Ἄλλοῦ στηλώνει τὸ φτωγὸ, δυναμωμένο τώρα Τρελλὸ, περηφανεύεται καὶ θέλει νὰ κλαρώσῃ Στ' ἀνδρειωμένο μέτωπο γὰρ νάκουσθῇ πῶς ἦταν Στὴ φοβερῇ παραμονῇ μιὰ τριχ' ἀπ' τὰ μαλλιά του (1)

Εἰς τὸν συνταγματάρχην τοῦ πεζικοῦ κ. Χρηστον Κατζίκογιάννην ὁρεῖλεται ἡ περίφραξις, ὁ καλλωπισμὸς καὶ ἡ διατήρησις τοῦ μέρους τούτου ἐφ' οὗ, τίς οἶδε, ποῖος παντοπώλης ἐκ τῶν πείριξ ὑπαρχόντων θὰ ἐπήγγυε τὸ κατὰ τῆμα του. Εὐ-

1) Ἀθανάσιος Διάκος. Α. Βαλακίου.

τυχῶς ὁ κίνδυνος ἀπεσοβήθη ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ εἰς τὴν συστάσαν ἐπιτροπὴν περὶ ἀναγέρσεως μνημείου εἰς τὸν Διάκον, ἀφίεται ἡ ἐν τῷ μέλλοντι φροντίς περὶ καλλητέρας διευθετήσεως τοῦ χώρου ἐν σήμερον περισφιγγουσι ῥυπαρὰ οἰκήματα ἀσχημίζοντα μεγάλως αὐτόν.

Ἴδου καὶ μία ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ Διάκου, πολλοῦ λόγου ἀξία, ὡς αὐτόγραφον τοῦ ἤρωος τῶν Θερμοπολιῶν, οὗτινος δυστυχῶς δὲν διεσώθησαν πολλὰ τοιοῦτου εἶδους ἔγγραφα, ὅπως ἄλλων ὀπλαρχηγῶν. Δι' ἐμὲ εἶνε τὸ πολυτιμότερον κόσμημα τοῦ μικροῦ γραφεῖου μου:

ναϊδουσιμώτατε ἄγιε πρωτοπῆ καὶ παπῦ δημήτρι ἐβλαθῆς προσκυνῶ καὶ ἀγαπητόν μου γεοργάκι σηδερεῖ καὶ γιάννη ἀλεξανδρῆ. Σὰς φανερόν λαμβάνοντες τὸ παρόν μου ἀμέσως νὰ σηκωθῆτε νὰ μαζοῦντε ἄλλοις τοὺς βαγγιάδες νὰ μοῦ ξημερώσετε τρίτη πορνὴ εἰς Λυκούρασιν ὅπου νὰ ἔλθητε ἄλλοι διακόσι 200 ὀνομάτι καὶ τῆς ὥρας μαζὺ μετὰ τὰ ἄρματα σας νὰ πάρητε καὶ 10 φορτώματα ψωμι καὶ κρασί καὶ ἐλιές καὶ ἄλλοι τὸν τζημπεναιέρ (1) ὅπου ἔχετε μεταρροῦτην καὶ κορυσούμια καὶ νὰ μοῦ φέρετε καὶ 6 ἄλογα καλὰ μεζηλιάρικα καὶ ἔτζη νὰ μοῦ ἀκολουθήσετε εἰς ἀποφάσεως ὀγιάιετε

Ὁ ἀγαπητός σας
Ἀθανάσιος Διάκος

1821: 28

Μαρτίου

κάπερα (2)

γιάννη ἀλεξανδρῆ καὶ πατέρα γεοργάκη αὐτοῖ σας νὰ πάρετε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐν τῷ ἄμα νὰ μοῦ εὔρεθῆτε ἐδώ.

Ἡ πλατεῖα ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ Διάκου εἶνε ἀπεριποίητος, ἀκανόνιστος καὶ δὲν συγχάζεται ἀπὸ πολὺν κόσμον. Ὁλίγα βήματα μακρὰν αὐτῆς ἡ θεία εἶνε μαγευτικωτάτη. Ὑπὸ τοὺς πόδας σου ἀπλοῦται τὸ ἐπίμηκες πεδίον τῆς καθ' Ὁμηρον «ἐριβώλακος Φθίης» ὃ διαρρέει ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς ὃ ἐκ τοῦ Τυμμηστοῦ πηγάζων Σπερχειὸς ἔχων πρὸς νότον τὴν Οὔτην καὶ πρὸς ἄρκτον τὴν Ὀθρυν. Ὅτε ἀφικόμεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ ἥλιος δύνων ἐχρύσου διὰ τῶν τελευταίων ἀκτίνων του τὴν ἀνθισμένην πεδιάδα καὶ αὖρα λεπτὴ μυρβέσσα ἔσειεν ἐπιχαρίτως τὰ φύλλα τῶν δένδρων. «Παρατηρητέον δὲ

1) πολεμοφόδια. 2) Χαϊρώνια.

«ὅτι ἀξιοθαύμαστον σκηνογραφίαν ἀποτελοῦσιν οὐχί εἰ εὐρροὶ
 «λειμῶνες ἢ τὰ μονότονα πράσινα φύλλα, ἀλλ' ἢ τοῦ φωτός
 «διάθεσις,» λέγει ὁ Σατωβριάνδ. Ἐν τῷ Φθιωτικῷ πεδίῳ ὑ-
 πάρχουσιν ἀμφότερα καὶ διὰ τοῦτο ἡ σκηνογραφία εἶνε ἀμίμητος!

Ἡ πρὸς τὸ Δομοκὸν ἄγρουσα ὁδὸς εὐθεῖα καὶ καλῶς διατη-
 ρουμένη εἶνε ὁ συνήθης περίπατος τῶν κατοίκων Πηγαίου δού-
 λια καλούμενος κοινῶς. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσιν ὀδικὰ καρ-
 νεῖα μετὰ Γερμανίδας αἰοδαῦς καὶ σαντουρία. Κατὰ τὸ
 θέρος πολὺς κόσμος συρρέει καθ' ἐκάστην ἐσπέραν διασκεδά-
 ζων εἰς τὸ ὠραῖον τοῦτο μέρος, ὅπου ἐν ἀμφιέσει κομψῇ τοῦ
 συρμοῦ βλέπει τις νεάνιδας μετὰ συμπαλοῦ φυσιογνωμίαν. Ἐπίσης
 ὠραῖος περίπατος εἶνε, ὅταν ἀνέλθῃ τις ἐπὶ καταρτύτου ὑψώ-
 ματος ἔνθα μικρὰ ἐκκλησία (« Ἁγίος Λουκάς ») καὶ κρήνη με-
 διαγέστατον ὕδωρ κατασκευασθεῖσα τῷ 1856 ὡς δεικνύει ἡ
 ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουσα χρονολογία. Ἡμέραν τινὰ κατερχόμενος
 τὰς κλιτύς τοῦ λοφίσκου τούτου εἶδον παῖδα ζωηρὸν μετὰ γλαυ-
 κούς ὠραίους ὀφθαλμούς ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου καθήμενον,
 ἄδοντα γλυκύτατα. Ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τοῦ ἄσματος τοῦ μετρά-
 κος ἐπλησίασα, ἐκαθέσθην παρὰ τὸ πλευρόν του, τὸν παρεκά-
 λησα νὰ ἐξακολουθήσῃ, ὅπερ προθύμως ἔπραξε, καὶ ἀπλήστως
 ἀπολαμβάνων τοῦ ἐκεῖθεν ἀνελισσομένου τερπνοῦ πανοράματος,
 ἐνεθυμήθην τοὺς δύο μαύρους ὀφθαλμούς προσφιλοῦς ὑπάρξεως
 μακρὰν μου εὐρισκομένης, γλυκεῖά τις θλίψις κατέλαβε τὴν καρ-
 δίαν μου καὶ ἀκουσίως ἐπανέλαβον τὸ συγκινητικὸν ἄσμα τοῦ
 παιδὸς ὅπερ καθ' ὑπαγόρευσιν ἔγραψα εἰς τὰς σημειώσεις μου :

Ὁ Ξεντεμμένος

- Ἐγράψ' ἡ Ἀνατολὴ καὶ ῥόδιεν ἡ Δύσις,
 Πάν' τὰ πουλάκια στῆς βοσκῆς κ' ἢ εὐμορφῆς νὰ πλύνουν.
 Πῆρα κ' ἐγὼ τὸ Γρίβα μου νερὸ νὰ τὸν ποτίσω.
 Ἐρίσκω τὴν κόρη πούπλενε, τὴν κόρη πού λευκαίνει,
 Νεράκι τῆς ἐγύρεψα νὰ πιῶ κ' ἐγὼ κ' ὁ Γρίβας.
 Σαράντα τάσα μούδωσε, στὰ μάτια δὲν τὴν εἶδα.
 Καὶ στὰ σαράντα τέσσαρα τὴν εἶδα δακρυμένη.
 — Τί ἔχεις, κόρ' μου, καὶ θλίβεσαι καὶ γύνεις μαύρα δάκρυα ;
 — Ἐγὼ γὰρ ἄνδρα στὴν ξενιτεῖά, πῶσα δώδεκα χρόνους.
 Κι' ἄλλος μοῦ λέει πῆθανε, κ' ἄλλος μοῦ λέει ἐγάρθῃ.
 — Κεράκι τὸν ἐδάνεισα, μούπε νὰ μοῦ τὸ δώσῃς.

- Λιβάνι τὸν ἐδάνεισα, μούπε νὰ μοῦ τὸ δώσῃς.
 Τὸν δάνεισα κ' ἓνα φιλὶ μούπε νὰ μοῦ τὸ δώσῃς.
 — Κεράκι κ' ἂν τὸν δάνεισες, διπλὸ νὰ σοῦ τὸ δώσω.
 Λιβάνι κ' ἂν τὸν δάνεισες, διπλὸ νὰ σοῦ τὸ δώσω.
 Φιλημα κ' ἂν τὸν δάνεισες, τρέχα καὶ γύρευέ το.
 — Κόρ' μου, ἐγὼ μετὰ ἄνδρα σου, ἐγὼ καὶ ὁ καλὸς σου.
 — Σὺν εἶσαι σὺ ὁ ἄνδρας μου, σὺν εἶσαι κ' ὁ καλὸς μου.
 Πές μου σημάδι τοῦ κορμιτοῦ, σημάδι τοῦ σπητιοῦ μου.
 — Ἐχεις ἐλθῆ στὸ μάγουλο, κ' ἀνάμεισα στῆς πλάτες,
 Ἐχεις μιλίᾶ μές τὴν αὐλή, μπροστὰ στο παραθύρι.

Τὸ κυριώτερον προϊόν τῆς Λαμίας εἶνε ὁ καπνός, τὸ πλα-
 τύφυλλον ἐκεῖνο φυτόν, ὅπερ ἀπαντᾶται ἐν μεγάλῃ ποσότητι
 εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης
 τοῦ Σπερχειοῦ. Τὰ ἄνδρα καπνὰ τοῦ Παλιουργοῦ, Στύφακα,
 Ἀρχανίου καὶ Γενιτσοῦς καὶ τὰ ἐν γένει καθ' ὅλην τὴν ἔκτα-
 σιν τοῦ δήμου Μακροκόμης παραγόμενα εἰσι καλλίστης ποι-
 ῆτος ἐν Ἑλλάδι ἐξοδευόμενα ὧν ἡ τιμὴ κυμαίνεται ἀπὸ δρχ.
 1½ — 3½ κατ' ὄκων. Τὰ ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ, τὰ ποτὶ σι-
 κὰ λεγόμενα εἶνε ἀφρονώτερα, ἀλλὰ ποιήτους πολὺ κατωτέ-
 ρας τιμώμενα λεπτά 80 — 1½ δρχ. ὧν μεγάλη κατανάλωσις
 γίνεται ἐν Αἰγύπτῳ, Ἡ ἔτησις ποραγωγὴ ἀνέρχεται συνήθως
 εἰς 2,000,000 ὀκάδας, ἂν μὴ ἡ ξηρασία καὶ αἱ ἀκρίδες ἐλατ-
 τώσωσιν αὐτὴν ἐπαισθητῶς. Εἰς πολλὰ μέρη εἶδον ἐκτάσεις
 γῆς καλῶς περιφραγμένης Γιοῦρτζα καλουμένης, ὅπου
 διανοκτερεύουσιν ἐπίτηδες αἰγοπρόβατα, ὧν ἡ κόπρος μεγάλως
 συντελεῖ εἰς εὐδοκίμησιν τοῦ ἐκεῖ κατόπιν φυτευομένου κα-
 πνοῦ καὶ εἰς παραγωγὴν ποιήτους καλλητέρας.

Τὸ ὕγεινόν τῆς πόλεως ἀπὸ τινος χρόνου πολὺ ἐβελτιώθη
 χάρις εἰς τὸ δροσερώτατον καὶ ἐλαφρὸν ὕδωρ τὸ δι' ὕδραγω-
 γείων διοχετευόμενον σήμερον ἐν αὐτῇ καὶ εἰς τὴν καθαριό-
 τητα, ἣτις παντοῦ ἐπικρατεῖ. Οἱ φοβεροὶ αἱματουρικοὶ περτετοί,
 οἱ ὅποιοι κατεβασάνιζον ἄλλοτε τοὺς κατοίκους σχεδὸν ἐξέ-
 λιπον πλέον. Ἡμέραν τινὰ, διευθετουμένης τῆς κοίτης τοῦ
 Σπερχειοῦ καὶ ἀποξηρανομένην τῶν περὶ τῆς πόλεως ὑπαρ-
 χόντων ἐλῶν, πλήρης θὰ ἀποκατασταθῇ ὕγεια καὶ ἡ διαμονὴ
 ἔσται λίαν εὐχάριστος καὶ τερπνῇ.

Ἐν Ἀθήναις, Ἰούλιος τοῦ 1891.

Κ. Δ. ΚΑΠΡΑΛΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΘΗΤΗ ΜΟΥ ΚΟΡΗ

ΕΙΣ ΚΕΡΚΥΡΑ

ΠΕΝΤΕ τελειόνοιον σήμερα βαδανισμένοι χρόνοι
ποῦ ἴδω μονάχος μου πονῶ κ' ἡ μοναξιά μὲ λυώνει·
ἄ! πέντε χρόνοι ἔπερασαν ποῦ σ' ἄφηκα θλιμμένη
καὶ τόσο δακρυσμένη!

Ἐξῆντα μῆνες, κόρη μου, δὲν βλέπω τὴν μορφή σου
καὶ ἔς τὴν καρδιά μου δὲν γροικῶ τὸν ἦχο τῆς φωνῆς σου·
καὶ νᾶξερες πῶς θλίβομαι γιὰ σέ... πῶς ὑποφέρω!...
ἄ! μόνος μου τὸ ξέρω.

Καὶ σύ, παιδί μου, αὔξινδες, ἐγίνηκες μεγάλη,
ξένοι μοῦ λέν' ταῖς χάραις σου, ταῖς ἀρεταῖς, τὰ κάλλη,
κ' ἐγὼ πατέρας, λαχταρῶ κ' ἀπὸ καρδιᾶς δακρῶζω,
γιατὶ δὲν σὲ γνωρίζω!

Κάποια ἄλοφον παρηγοριά ζητῶ ἔς τὰ γράμματά σου,
γιατὶ θαρῶ σὰν νᾶκουα τὴν ἴδια τὴν λαλιά σου·
διαβάζω κ' ὄνειρευομαι, καὶ τὰ φιλῶ καὶ κλαίω
μὲ τ' ὄνειρο τ' ὠραῖο.

Ἦθελ' ἀκόμα νὰ μοῦ λές, παιδί μου κάθε ὥρα·
θυμᾶσαι τὸν παπάκη σου; τὸν ἀγαπᾶς καὶ τώρα;
θυμᾶσαι σὰν ἐκάναμε μαζὶ τὰ πατεριὰ σου
κοντὰ μὲ τὴν μαμά σου;

Ἦσαν ἐκεῖνοι μιὰ φορὰ καιροὶ χαριτωμένοι,
εἶχαν κ' αὐτοὶ τὰ πάθη τους, ἀλλ' ἡμασθ' ἐνωμένοι!
κ' ὅταν μαζὶ σου μαγικά ταῖς ὥραις μου ἔπερουσα,
τὰ πάντα ἴλισμονοῦσα.

Ἐλπίζω, ναί, ποῦ ἴλιγωρα θάλλω νὰ σ' ἀγκαλιάσω
καὶ μέραις ἄλλαις ἀκριβαῖς μαζὶ σου νὰ περάσω,
κ' ὅλα τὰ πάθη ποῦ περῶ ἔς τὴν λήθη νὰ τὰ θάψω
κ' ἀπὸ χαρὰ νὰ κλάψω.

Ἀλλά, καθὼς τὸ σκέπτομαι νὰ φθάσῃ ἑκεῖν' ἡμέρα
ποῦ θὰ σὲ σφίξω ἔς τὴν καρδιά χροσι μου θυγατέρα,
τέτοιος μὲ πιάνει στεναγμός, ποῦ τὴν χαρὰ φοβοῦμαι...
δυστυχιδμένος ποῦμαι!

Ἀπὸ Ἀθήνας, 14 Ιουνίου 1891.

Γ. ΜΑΡΤΙΝΕΛΗΣ

ΤΩΙ ΦΙΛΩΙ Ι. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΕΠΙ ΤΩΙ ΘΑΝΑΤΩΙ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ
ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΣΑΝ ὄνειρο μᾶς πλάνεσε, ψευτρά ἦταν ἡ χαρὰ μας
κ' ἐσθύσθη σὰν χαμόγελο ἔς τοῦ θάνατου τ' ἀχείλι·
πᾶν τόσα ὄνειρά μας
σὰν τοῦ Μαγιοῦ τὰ λούλουδα, σὰν τὴν δροσιὰ τ' Ἀπρίλη.
Πρωτόβγαλτο ξεβλάστησε μπουμπούκι ἔς τὴ γενειὰ μας
κ' ἔσπειρ' ἀντὶ γιὰ λούλουδα, ἀγκάθια ἔς τὴ καρδιά μας.

Τῆ 26ῃ Μαΐου τοῦ 1891.

Ν. Γ. ΑἰΓΙΑΛΕΙΔΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΤΕΡΩ — ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

ΜΙΚΡΟΝ πρό τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, δύο τῶν μελῶν τῆς φιλικῆς ἐταιρείας ἐν Κερκύρᾳ, ὁ Σπύρος Βαρούχας, πατήρ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου φαρμακοποιοῦ Ἀλεξάνδρου Σ. Βαρούχα καὶ ὁ Πέτρος Φουκῆς, ἕνεκα ἀσημάντου αἰτίας ἀλλ' ἐν ἐξάψει. ἔλθόντες εἰς ἔριδα, ἀντιῆλλαξαν λόγους, ὧν ἀπόρροια ἦτο νὰ καλέσῃ ὁ πρῶτος τὸν ἕτερον εἰς μονομαχίαν διὰ πιστολίου μέχρι θανάτου.

Μάρτυρες ὤρισθησαν ἐκ μέρους τοῦ Βαρούχα ὁ γέρω-Κολοκοτρώνης, ὅστις ἐκτός τῆς ἀδελφοποιήσεως ἦτο παλαιόθεν ἀτομικός φίλος του, καὶ εἰς ἄλλος, ἐκ δὲ τοῦ Φουκῆ δύο ἕτεροι ἐπίσης ἀδελφοποιτοί.

Ὁρίσθη ἡ ἀπόττασις δέκα πέντε βημάτων, ἐτοποθετήθησαν τὰ θύματα — καθόσον ἀμφότεροι ἦσαν ἀριστοὶ σκοπευταί — καὶ ἀνεμένετο τὸ σύνθημα ἐκ μέρους τῶν μαρτύρων, ὅπως ἀμοιβαίω πυροβοληθῶσιν, ὅτε ὁ γέρω-Κολοκοτρώνης διὰ βαρείας φωνῆς καὶ ὄλως ἐν συγκινήσει φωνάζει: «Σταθῆτε! ἡ πατρίδα θέλει νὰ μαζώξῃ συντρόφους νὰ σκοτωθοῦν σὲ περίστασι γι' αὐτὴ μονάχα « καὶ ὄχι νὰ σκοτόνωνται γιὰ ψύλλου πῆδημα ἀναμεταξύ των. « Τώρα ἂν θέλετε νὰ σκοτωθῆτε, ἡ πατρίδα θὰ καταρασθῇ « καὶ τὸν φονεῖ καὶ τὸν σκοτωμένο». Καὶ λέγων ταῦτα ἐδάκρυσε προσθεὶς μετὰ φωνῆς κλαυθμηρῶς «ἐμπρὸς λοιπόν».

Οἱ διαφερόμενοι τότε, ἀντὶ νὰ πυροβοληθῶσι, τὸν ἠτένισαν καὶ ἀνελύθησαν εἰς δάκρυα. Τοῦτο ἰδὼν ὁ στρατηγὸς καὶ φιλόσοφος μάστορ τῶν γέρων, «ἐλάτε, φωνάζει, νὰ μὲ φιλήσητε καὶ μὲνα καὶ « τοὺς ἄλλους συντρόφους ποῦ μᾶς ἐκάματε νὰ κλάψουμε».

Αὐτοστιγμῆ ἐροίθησαν ἀμφότεροι εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὸν ἐφιλήσαν καὶ ἐφιλήθησαν μεταξύ των. Καὶ ἔκτοτε ἐγένοντο καὶ πλέον ἐγκάρδιοι ἀδελφοποιτοί.

Τῶντι, ὅταν οἱ ἄνθρωποι τῶν ἔργων σκοποῦσι μεγάλα πράγματα, λέγουσι διὰ μικρὰ συμβαίνοντα τὸ τοῦ Δάντου «guarda et passa» ἰδὲ καὶ διάβῃ.

ΦΑΛΕΖ

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΑΥΤΩΝ ΠΡΟΛΗΨΙΣ

ΕΝ Τῆ: ΕΛΛΗΝΙΚῆ, ΠΟΙΗΣΕΙ

ΑΙ πρό τινων ἡμερῶν ἐν τῷ Πλημμειοδικεῖῳ Ἀθηνῶν ἐκδικασθεῖσαι ἀμοιβαίαι κατηγορίαι κατὰ τῆς κυρίας Μηχανίδου, τῆς συγγραψάσης τὸ ἀγνωστόν μοι ἀντισημιτικὸν δράμα, καὶ κατὰ τοῦ αὐτόθι Ραββίνου τῶν Ἑβραίων ἐξυβρίσαντος αὐτήν, μοὶ ἔδωκαν ἀφορμὴν ὅπως γράψω τινὰ περὶ τῆς διατηρουμένης ἔτι παρὰ τοῖς πολλοῖς προλήψεως περὶ τῶν Ἑβραίων ὡς χριστιανοθυτῶν, ἧς ἕνεκα περιοδικῶς ἐκρήγγυται τὸ λανθάνον ἀντισημιτικὸν ἡφαίστειον.

Αἱ ἐν Κερκύρᾳ ἐκτυλιχθεῖσαι ἐσχάτως σκηναὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ λεγομένου δράματος, αἱ καθ' ἅπασαν τὴν ὑφήλιον διατυμπανισθεῖσαι, δὲν εἶνε βεβαίως ἄσχετοι πρὸς τὴν περὶ Ἑβραίων παράδοσιν ταύτην καὶ δύνανται νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς εὐρεῖαν συζήτησιν τοῦ ἐν γένει ἑβραϊκοῦ ζητήματος, οὐ οὐδ' ἐν περιλήψει δύναται νὰ γίνῃ λόγος ἐν βραχυτάτῃ ἐπιστολιμαίᾳ διατριβῇ. Ἄλλ' ἡ δίκη τῆς κυρίας Μηχανίδου, ἐπιτεθείσης ἐν μέσαις Ἀθήναις διὰ τοῦ ἀλεξιβροχίου της κατὰ τοῦ αὐτόθι ραββίνου τῶν Ἑβραίων, προκαλεῖ ἑλαφροτέραν πως μελέτην περὶ τῆς ἐπικρατούσης ἔτι παραδόσεως περὶ τῶν Ἑβραίων ὡς ἀιαιμιγνύοντων χριστιανικὸν αἷμα εἰς τὰ αἷμα τῶν κατὰ πικροπαράδοτον θρησκευτικὸν των ἔθιμον.

Μέχρι τινὸς ἐνόμιζον ὅτι ἡ περὶ Ἑβραίων παράδοσις αὕτη διετηρεῖτο εἰς πεπαλαιωμένα τινὰ παραμύθια καὶ ἀπειλὰς κατ' ἀτακτούντων νηπίων, ἐκφοβιζομένων δι' αὐτῶν ὑπὸ φανατικῶν τιθῶν καὶ εἰς εὐαρίθιμους στίχους τῆς καθ' ἡμᾶς δημώδους ποιήσεως, ἢ τοῦ πρὸ δύο αἰῶνων συντεθέντος ποιήματος, ἔπερ ἐ-

δημοσίευσεν ὁ κ. Χιώτης καὶ βραδύτερον ὁ κ. Legrand· ἀλλ' ἐκ τοῦ τελευταίου ἐπεισοδίου τῆς ἑλληνίδος ταύτης καὶ τοῦ Ραββίνου ἔμαθον ὅτι οὐ μόνον ἐν τῷ παλαιῷ ἐκείνῳ ποιήματι ἀνεγράφη ἡ παράδοσις ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ ἐν δράματι ὁλοκλήρῳ εἰς πράξεις ἴσως πέντε (ἀριθ. 5) καὶ φράγματι πέντε (ἀριθ. 5) κατὰ τὸν δραματολογικοοικονομικὸν συνδυασμὸν τοῦ ἀθανάτου Δεκάστρου τῆς Μάρτυρος Αἰκατερίνης!

Εὐτυχῶς τὸ ἀντισημιτικὸν δράμα τῆς Κυρίας ταύτης, καὶ περ ἐκδοθὲν πρὸ τῶν σοβαρωτάτων ἐν Κερκύρᾳ σκηνῶν, δὲν συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόκλησιν αὐτῶν καὶ δύναμαι νὰ βεβαιώσω τὴν γράψασαν αὐτὸ ὅτι οὐδεμίαν ὑπέχει εὐθύνην οὔτε πόρρωθεν ἐπὶ τῇ ἀναπτύξει τοῦ ἀντισημιτικοῦ ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐν Ζακύνθῳ πνεύματος· διότι εἰς τὰς δύο ταύτας πρὸ πάντων πόλεις σημειοῦνται ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἐκρήξεις ἀντισημιτικῶν ἡφαιστειῶν, ὧν ἡ φοβερωτέρα, ἡ ἐν Ζακύνθῳ, συνέβη τῷ 1712. Ἐκεῖ δὲ ἐσώζετο ἐπὶ μαρμαροῦ ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς ἐβραϊκῆς συνοικίας ἐπιγραφή φοβερά: In cruce quia crucifixerunt: οἱ ἐν σταυρῷ σταυρώσαντες σταυρωθήτωσαν, ἀφαιρεθεῖσα ἐκεῖθεν κατὰ τὴν πτώσιν τῆς Βενετικῆς Ἀρχῆς μετὰ τῶν ἐμβλημάτων τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἐδῶ δέ, ἦτοι ἐν Κερκύρᾳ, ἀναφέρονται χαρακτηριστικώτερα ἔτι τοῦ διαγμοῦ τῶν Ἑβραίων, ὧν τὸ περιεργότερον εἶνε ἡ διὰ πρεσβευτῶν ὑποβολὴ προτάσεως εἰς τὴν Βενετίαν περὶ ἀναγνωρίσεως δικαιώματος λιθοβολίας τῶν Ἑβραίων, de judaeis lapidandis! Τοῦτο δὲ ἐγένετο πρὸ τεσσάρων αἰώνων, ἐν ἔτει 1404, μαρτυροῦν ὅτι τὸ ἀντισημιτικὸν ἐν Κερκύρᾳ πνεῦμα εἶχεν ἀναπτύχθῃ καὶ πρὸ τοῦ αἰῶνος ἔτι ἐκείνου, ἀφοῦ ἀναφανδὸν ἐζήτειτο ἡ καθιέρωσις τοιοῦτου δικαιώματος.

Τῆς περιέργου ταύτης πρεσβεύσεως τῶν Κερκυραίων περιεσώθησαν ἱστορικαὶ τινες λεπτομέρειαι· ἐσχάτως δὲ ἀνὴρ ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων, ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐντρίβεστατος σοφὸς φίλος μου κ. Ῥωμανὸς ἐδημοσίευσέ τινα αὐτῶν, ἀναγράφας καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κυριωτέρων πρεσβευτῶν, τοῦ Περόττου Ἀλαβίλλα καὶ τοῦ Τζήλου δε Πάξε. Ἀλλ' ἡ Βενετία, ἣτις εἶχεν ἐπιτρέψει εἰς τοὺς Ζακυνθίους τὴν ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς ἐβραϊκῆς συνοικίας φοβερὰν ἐκείνην ἐπιγραφήν τὴν ἐπιτρέπουσαν τὴν σταύρωσιν τῶν ἐν σταυρῷ σταυρωσάντων, ἐδίστασεν ἂν ἐ-

πρεπε νὰ χορηγήσῃ τοῖς Κερκυραίοις τὸ δικαίωμα de judaeis lapidandis, ἠνέχθη ὅμως τὴν ἐνάσκησιν παραπλησίον ἄλλων καθ' Ἑβραίων δικαιωμάτων καὶ ἐπέβαλεν αὐτοῖς νὰ φέρωσιν ἐπὶ τοῦ στήθους ἐν Ὁ εἰς διάκρισιν ἀπὸ τῶν χριστιανῶν, πιθानὼς δὲ ὅπως χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς σημεῖον βολῆς τῶν ζητησάντων νὰ λιθοβολῶσιν ἀτιμωρητεῖα αὐτούς.

Ἐν τούτοις πρὸ τῶν τελευταίων ἐν Κερκύρᾳ σκηνῶν εἶχον σχεδὸν λησμονηθῆ τὰ μαρτύρια τῆς ἀπάτριδος ταύτης φυλῆς, τῆς ἐχούσης πατρίδα ὅλον τὸν κόσμον καί, κατὰ ῥῶσόν τινα συγγραφέα, (κρυπτόμενον ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦ Ὁσμάν βέη), διοικούσης σύμπαντα τὸν κόσμον διὰ τοῦ χρήματος, ἐχούσης ἐν ἄλλοις λόγοις ὀφειλέτας ἅπαντα σχεδὸν τὰ κράτη, κατὰ τὰς ἐκτιθεμένας στατιστικὰς πληροφρορίας ἐν τῷ συγγραμμῆτι τῷ ἐπιγραφρομένῳ «ἡ κατὰ κτησις τοῦ κόσμου ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων»!

Ἐν Κερκύρᾳ τοῦλάχιστον, ἔνθα ὁ ἐβραϊκὸς πληθυσμὸς ἀποτελεῖ τὸ τρίτον ἴσως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, ὁ αἰφνιδίως ἐκρχαίως ἐσχάτως ἀννησιμητισμὸς δὲν ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ ἐν Ῥωσσίᾳ ἰδίως καὶ Γερμανίᾳ ὀγκούμενον ὀσημέραι ἀντισημιτικὸν ῥεῦμα· διότι λόγοι σπουδαιότεροι ἀναγκάζουσιν ἐκεῖ οὐ μόνον τοὺς ἀντισημίτας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς κυβερνήσεις νὰ προβαίνωσιν εἰς μέτρα τενοντα εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἐν αὐταῖς οἰκοῦντος ἐβραϊκοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως, ἰδίως ἐν Κερκύρᾳ, Ζακύνθῳ καὶ Χαλκίδι, οἱ Ἰουδαῖοι, ἀπολαύοντες τῶν δικαιωμάτων ὅσα καὶ οἱ πολῖται Ἕλληνας, ἐκλέγοντες βουλευτὰς καὶ ἐκλεγόμενοι δημοτικοὶ σύμβουλοι, διορίζοντες, ἦτοι ἐπιτυγχάνοντες ῥουσφέτια καὶ διοριζόμενοι συμβολαιογράφοι ἢ δικηγόροι, παρασημοφορούμενοι διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Ναζωραίου, ἐργαζόμενοι φιλοπικρότερον παντὸς ἄλλου, ἀναπληροῦντες τοὺς ἀρχαίους Ἑλλώτας, «βγάζοντες καὶ ἀπὸ τὴν μῦθα ξύγκι», κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, ἀπετέλεσαν μέρος πληθυσμοῦ ἄξιον προσοχῆς διὰ τε τὸ πλῆθος καὶ τὴν εἰς ἑαυτοὺς συγκέντρωσιν τῶν τε μικρῶν βιομηχανιῶν καὶ τοῦ καθ' ὅλου ἐμπορίου τῆς Κερκύρας. Ἀλλ' αἰφνιδίως ἐν δυσὶν ἡμέραις ἤλλαξαν τὰ πάντα ὅσιν! Τὸ ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ εὐρεθὲν ἐντὸς σάκκου κρεουργημένον πτώμα κέρως, ὑπὸ τῶν μὲν θεωρουμένης ἐβραίας, ὑπὸ τῶν δὲ χριστιανῆς, ἐξῆψε τὴν φαν-

τασίαν τῶν πολλῶν. Μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειαις τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν βεβαιουσῶν ὅτι τὸ πτώμα εἶνε ἑβραίας καὶ ὅτι ἐπομένως πρόκειται περὶ κοινοῦ ἐγκλήματος, ἀνεβίου καὶ διεδίδετο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἢ περὶ ἀνθρωποθυσίας πράξεις. Ἐπίστευον δὲ εἰς τὴν διάδοσιν ταύτην οὐ μόνον τινες ἐκ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν θεωρουμένων ἀνεπτυγμένων, οἵτινες καὶ παραδείγματα ἔφερον ἄλλων χριστιανοπαίδων, ὧν τὸ αἷμα ἐχρησιμοποίησαν οἱ ἑβραῖοι εἰς παροσκυῆν τῶν ἀζύμων τῶν!

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα συνέβαινον ἐν τῇ πεπολιτισμένῃ ταύτῃ νήσῳ, ἠγγέλλετο διὰ τῶν ἐφημερίδων ἐκ Σαγγάης τῆς Κίνας ὅτι οἱ αὐτόχθονες τῆς Οὐχού, κατοικουμένης ὑπὸ ἑκατοντασιχικίων Κινέζων ἠγέρθησαν κατὰ τῶν ἐκεῖ εὐαριθμῶν χριστιανῶν, ἰδίως ἱεραποστόλων καὶ περιεσύναζον τὰ τέκνα τῶν, ἕνεκα τοῦ φόβου, ὅστις κατέλαβεν αὐτούς, πιστεύοντας ὅτι οἱ χριστιανοί, ἐξορύσσοντες τοὺς ὀφθαλμούς τῶν μικρῶν αὐτοχθόνων τῆς Οὐχού, παρεσκεύαζον φάρμακον ἐξ αὐτῶν! Ὅθεν ἀπὸ τῆς Κίνας μέχρι τῆς Κερκύρας τοιαῦται περὶ ἀνθρωποθυσίας προλήψεις δύναται νὰ πιστευθῶσι μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ Οὐχούσι περιορίζουσι τὴν πρόληψιν εἰς τὸν πολυπλοκώτατον βολβὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ, πιστεύοντες ὅτι τὰ ὕγρὰ καὶ οἱ μῦς, ἐξ ὧν συντίθεται ὁ κερατοειδῆς καὶ ἀμβλιθροειδῆς καὶ ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ, χρησιμεύουσιν εἰς τοὺς χριστιανούς, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ αἷμα, ἐπομένως ὅτι οἱ χριστιανοὶ δύναται νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὴν ἐξορύξιν τοῦ ὀφθαλμοῦ τῶν παιδῶν τῶν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν πλήρη ἀφαίμαξιν αὐτῶν!

E pur si muove! Ἡ κατὰ τῶν Ἑβραίων πρόληψις δὲν εἶνε νέα, χρονολογεῖται ἀπ' αἰῶνων, ἴσως ἀπὸ τοῦ Γ'. μετὰ Χριστοῦ αἰῶνος· ἢ περὶ ταύτης δὲ συζητήσεις ἀπετέλεσε καὶ ἰδιαν φιλολογίαν καὶ ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἑκατοντάδες στίχων ἀπὸ δύο καὶ τριῶν αἰῶνων περιέσταν ταύτην. Εἶνε δὲ ἀπορίας ἄξιον πῶς ἐν τοῖς Συναξαρίοις, ἐνθα ἐκτίθενται παντὸς εἶδους μαρτύρια καὶ βάσανοι ἀγίων, μαρτύρων, ὁσίων, ὁσιομακρῶν καὶ λοιπῶν ἠγιασμένων, δὲν ἀναφέρονται καὶ τοιαῦτα κατὰ χριστιανοπαίδων μόνον δὲ κατὰ τι ὠραῖον δημοτικὸν ἄσμα ἐν Ζακύνθῳ ὁ κρυσουργηθεὶς παῖς Ἰωάννης Ζερβὸς παρίσταται τασόμενος εἰς τὴν χορείαν τῶν ἠγιασμένων.

Ἡ διήγησις τοῦ οἰκτροῦ θανάτου τοῦ Ζακυνθίου παιδὸς εὐ-

ρηται ἐν τοῖς προλεγομένοις τῶν Ἰουδαϊκῶν, βιβλίου ἐκδοθέντος ἐν ἔτει ΑΩΕΑ'. ὑπὸ Σεργίου Ραφτάνη ἐν Ζακύνθῳ, περιέχοντος δὲ ἐν ἐξωφύλλῳ ὀλόκληρον μωσαϊκὸν ἐπιγραφῶν (ἢ α') Ἀνατροπὴν τὴν θρησκείας τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν ἐθίμων αὐτῶν μετ' ἀποδείξεων ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς· β') παρρητήριον περὶ τῶν ὑπὸ Παύλου τοῦ ἐκ Μεδίκων γραφέντων περὶ Ἑβραίων· γ') τοὺς παραδεχθέντας ψευδεῖς Μεσσίας καὶ δ') τὸ χρυσοῦν ποίημα Σαμουὴλ τοῦ Ραββίνου ἐλέγχον τὴν αὐτοῦ Ἰουδαίων πλάνην! Εἶνε δὲ ταῦτα μεταφράσεις τῶν μολδαυτῶν γραφέντων καὶ ἀποκαλυφθέντων ὑπὸ τοῦ Ραββίνου Σαμουὴλ, βαπτισθέντος καὶ μετονομασθέντος Νεοφύτου! Ὁ ἀναγινώσκων δὲ ταῦτα δύναται νὰ ὑποπτεύσῃ τι περὶ τῆς πραγματικῆς υπάρξεως τοῦ παρ' Ἑβραίοις ἐθίμου· ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε ἂν ταῦτα εἶνε πράγματι ἀποκαλύψεις ἐκ χριστιανισθέντος ραββίνου, ἢ ὑπὸ τῶν ψευδώνυμων τοῦτο κρύπτεται φανατικὸς τις μοναχὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὡς προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Pro Judaeis x. Giudetti.

Ἐπὶ τῶν βιβλικῶν δὲ πηγῶν βασιζόμενος ὁ οἰσοδῆποτε συγγραφεὺς αὐτοῦ, εἴτε πρῶτον ραββίνος Σαμουὴλ, εἴτε πραγματικὸς μοναχὸς Νεόφυτος, πειράεται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀνθρωποθυσία καθιερώθη παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἕνεκα πολλῶν λόγων, ἰδίως δὲ τοῦ μίσους, ὅπερ τρέφουσι κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τῆς ἀμφιβολίας, ἣν ἔχουσιν ἂν ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ ἀληθὴς Μεσσίας καὶ ὑποθέτουσιν ὅτι ραντιζόμενοι διὰ χριστιανικοῦ αἵματος ἐξαγνίζονται διὰ τὸν σταυρικὸν ἐκεῖνου θάνατον. Αἱ περὶ αὐτοῦ δὲ ἐκτιθέμεναι λεπτομέρειαι λύουσι καὶ ἑτέραν ἀπορίαν περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ χριστιανικοῦ αἵματος, ὅπερ δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ἐκτέλεσιν δεισιδαιμονίων τοσοῦτων ἑκατομμυρίων Ἑβραίων· ἐκτίθησι δηλαδὴ ὅτι διὰ τοῦ χριστιανικοῦ αἵματος βάφονται μεγάλαι συνδόνες, μικροσκοπικὰ δὲ τούτων τεμάχια διανεμόνται εἰς τὰς ἑβραϊκὰς κοινότητας διὰ τὰ περαιτέρω!

Ἄλλ' ἐδῶ πλέον μόνον στατιστικαὶ πληροφορίαι καὶ ἀπολογισμοὶ ἠδύναντο νὰ μᾶς πληροφωρήσωσι πόσοι χριστιανόπαιδες δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν βαρὴν τοσοῦτων σινδόνων! Ἰταλὸς τις καθηγητὴς ὁ Corrado Giudetti ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Pro Judaeis, ἐκδοθέντι ἐν Τουρίνῳ τῷ 1884, ἀναίρων, τὰ τῆς προλήψεως ταύτης, ἀναφέρει ἅπαντας τοὺς ἕως τότε φάνους

χριστιανοπαίδων, τοὺς ἀποδοθέντας εἰς Ἑβραίους πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων ἀναφέρει τὸν ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου (395—408 μ. Χ.) φόνον χριστιανόπαιδος παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν, οὗ ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀνακαλύψει τοὺς φονεῖς, οἵτινες δὲν ἦσαν Ἑβραῖοι. Βραδύτερον δὲ ἐν ἔτει 1008 οἱ Ἑβραῖοὶ ἐδιώχθησαν ἐκ Γαλλίας ἕνεκα φόνου παιδός, ἀποδοθέντος αὐτοῖς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Basnage ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἰουδαίων (Τόμῳ 5) ἀναφέρει φόνον παιδός, οὗ ἕνεκα ἐθανατώθησαν ἅπαντες οἱ ἐν Orsona τῆς Ἀνδαλουσίας Ἑβραῖοι. Ὁ δὲ Mathien ἐν τῷ Histoire major ἀναφέρει ἄλλον φόνον ἐν Norwich κατὰ τὸ 1226, οὗ ἕνεκα οἱ Ἑβραῖοι κατεδικάσθησαν εἰς βαρυτάτην χρηματικὴν ποινὴν. Ἐτερος δ' ἐκτίθησι τὸν φόνον τοῦ παιδός Ugo ἐν Lincoln ἐν ἔτει 1255, καὶ βραδύτερον τὴν ἐξῶσιν τῶν Ἑβραίων ἐξ Ἀγγλίας ἐν ἔτει 1288. Οἱ δὲ ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Giudetti λοιποὶ φόνου καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀποκρουόμενοι ὡς μὴ διαπραχθέντες ὑπ' Ἑβραίων εἰσὶν οἱ ἐξῆς: ὁ ἐν ἔτει 1432 τοῦ Βέρνερ de Bacharach ὁ ἐν ἔτει 1443 ἐν Μιλάνῳ, δι' ὃν κατεδικάσθησαν εἰς εἰκοσακισχιλίων φορινίων χρηματικὴν ποινὴν ὁ ἐν ἔτει 1475 ἐν Τρέντῳ ὁ ἐν ἔτει 1490 φόνος τοῦ Ἰσπανόπαιδος Ἰωάννου de Passamento, ἡ ἐν ἔτει 1506 ἐν Βενετία ἀπόπειρα κρεουργήσεως χριστιανόπαιδος, καὶ ὁ ἐν ἔτει 1530 φόνος παιδός, δι' ὃν κατηγορήθη Ἑβραῖός τις ἐξ Ἀμκσεῖς τῆς Ἐρξερούμ. Εἰς δὲ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἀναφέρει τὸν ἐν Ρόδῳ κατὰ τὸ 1890 φόνον καὶ τὸ συμβάν τῆς Ἰταλίδος Badia ἐν Rovigo κατηγορησάσης μὲν τοὺς Ἑβραίους ὡς ἀποπειραθέντας νὰ τὴν κρεουργήσωσι, καταδικασθείσης δὲ ἐπὶ συκοφαντίᾳ τῶν Ἑβραίων τελευταῖον δὲ ἀναφέρει τὸν ἐν Tisza Eszlar φόνον τῆς διαμαρτυρομένης Ἐσθῆρ Solymosy, ἣτις ἐξήγειρε σύμπαντα τὸν ἀντισημιτικὸν κόσμον, ἄρθρα δὲ καὶ κρίσεις ἐγράφαντο ποικίλαι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Τὴν ἀνασκευὴν τῶν ἀποδοθεισῶν τοῖς Ἑβραίοις ἐπὶ τοῖς φόνοις τούτοις κατηγοριῶν δύναται τις νὰ ἀναγνώσῃ, ἂν ἔχῃ ὀρεξιν καὶ καιρὸν, εἰς τὸ ρῆθῃν σύγγραμμα τοῦ Giudetti, ἐνθα μεταξὺ τῶν διαφόρων documents θά εὑρῃ καὶ ἄρθρα τῆς παρ' ἡμῖν ἐφημερίδος Σιῶν καὶ τοῦ σεβασμιωτάτου νῦν ἀρχιερέως, τότε δὲ ἀρχιμανδρίτου κ. Λάτα!

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἰταλὸς συγγραφεὺς ἐκ δὲ τῶν παρ' ἡμῖν

τυχὸν πιστευόντων εἰς τὴν περὶ Ἑβραίων πρόληψιν δὲν ἐγνώσθη ἂν τις συνέταξε στατιστικὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι σφαγίων τῶν προσφερομένων εἰς τὸν Μινώταυρον τοῦτον τῶν νεωτέρων χρόνων. Περὶ τούτων πληροφορίας τις εὐρίσκει ἐν τοῖς προλεγομένοις τῶν Ἰουδαίων περιοριζόμενας εἰς δύο ἢ τρεῖς φόνους κατὰ τὸ διάστημα τριῶν — τεσσάρων αἰῶνων, ἧτοι εἰς τὸν ἐν ἔτει 1712 φόνον τοῦ Ζακυνθίου παιδός Ἰ. Ζερβου δι' ὃν ὡς βεβαίῳ τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ ἀρχιπροσδευτέρου Θωμᾶ Μπελέτση, «εἶχε σχεδιάσει προτζέτο ὁ τότε ἐκλαμπρότατος Προβλεπτής», καὶ εἰς τὸ ἐν Γαλαζίῳ συμβάν, ἀναγραφὴν ἐν τῇ Ἀμαλθείᾳ τῆς Σμύρνης ἐν ἔτει 1859. Ὡς τρίτον ἀναφέρεται τὸ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Κωνστ. Ζαμπελίου, ὑπνέρτου τοῦ κερφενείου Βουτσινᾶ, κρεουργηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἑβραίου Ραραήλ Κοέν, ὅστις κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνους θάνατον. Ἀλλὰ τοῦτο ἀναδημοσιεύθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ κ. Πολυλά, ἀνεσκευασθῆναι ὑπὸ τοῦ κ. Μαυρογιάννη, δημοσιεύσαντος τὸ ἰταλικὸν κείμενον τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἐγκλημητικῶ δικαστηρίου, ἐξ ἧς προκύπτει ὅτι οὗτος κατεδικάσθη ὡς φονεύσας τὸν Ζαμπέλιον πρὸς ἀπόκρυφον κλοπῆς χρημάτων. Ἰστατοῦν δὲ γεγονός, ἀνακινήσαν τὴν πρόληψιν, εἶνε τὸ ἐσχάτως εὑρεθὲν ἐν τῇ ἐβραϊκῇ ἐντὸς σάκκου πτώμα τῆς κόρης Ρουμπίνας, ἣτοι τὸ πολύκροτον τῶν ἡμερῶν μας ἐβραϊκὸν δρᾶμα, περὶ οὗ δὲν εἶπεν ἔτι τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς ἡ καθ' ἡμᾶς δικαιοσύνην.

Μολονότι δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ 1712 μέχρι σήμερον διαδοθέντα ὡς λαβόντα χώραν δὲν ἐπιστοποιήθησαν ἔτι δικαστικῶς, ἡ εἰρημένη περὶ Ἑβραίων πρόληψιν διατηρεῖται παρὰ πολλοῖς ἐρριζωμένη, ἡ δὲ παρατεινομένη σιωπὴ τῶν παρ' ἡμῖν ἀρμοδίων ἢ ἐβραιολόγων δὲν θέλει διαλευκάνει αὐτήν. Μόλις δὲ νύξιν μᾶς δίδει περὶ τῶν λόγων, ὧν ἕνεκα ἀπεδόθη ἴσως εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ ἔθιμον τοῦτο, χωρὶς αὐτοῦ τοῦ νομοδιατάκτου Ἀρμενοπούλου, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ παραπλησίου ἐθίμου τηρουμένου ἄλλοτε ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν Μοντανιστῶν. Καὶ δὲν ἦτο μὲν Ἑβραῖος ὁ ἀρχηγὸς τῆς αἰρέσεως ταύτης, ἦτοι ὁ Μοντάνος, ὁ καὶ Πρωτόκλητος καλούμενος, ἀλλὰ, παρακολουθούμενος ὑπὸ δύο γυναικῶν προφητῶν, τῆς Μαξιμίλλας καὶ τῆς Πρισικίλλας, διαστρέφων τὸ Ἅγιον Πάσχα καὶ τὴν Ἁγίαν

Τριάδα εἰς ἓν πρόσωπον συναϊρῶν, ἐδίδασκεν ὅτι οἱ μεταλαμ-
βάνοντες ὤφειλον νὰ ἀναμιγνύωσιν εἰς τὸν ἄρτον τῶν αἵμα-
παιδὸς κατακεντυμένου. Οἱ πλείονα δὲ ἐπιθυμοῦν-
τες νὰ μάθωσι περὶ τοῦ ἐθίμου ἄς ἀναγνώσωσι τὴν πραγμα-
τείαν τοῦ Ἀρμενοπούλου « περὶ ὧν οἱ κατὰ καιροῦς
αἰρετικοὶ ἐδίδαξαν », ἄς συνδυάσωσι ταῦτα πρὸς τὴν στά-
σιν τῶν Ἑβραίων κατὰ τὸν πρώτους μετὰ Χριστὴν αἰῶνας
καὶ ἴσως πεισθῶσιν ὅτι δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι ὁ περὶ κατακεν-
τουμένων παιδῶν θρύλος προσεκολλήθη εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἦτοι
εἰς τὴν φυλὴν ἐκείνην, καθ' ἣς ἄσβεστον ἀνέκαθεν εἶχον μῖσος,
μάλιστα οἱ χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰῶνων.

Τὸ μῖσος δὲ τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ ἄλλα διδόμενα, μάλιστα
δὲ δημῶδη ποιήματα πρὸ τριῶν καὶ πλέον αἰῶνων. Εἰς μα-
κροσκελὲς τοιοῦτο δημοσιευθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1668, ἐπιγρα-
φόμενον δὲ « Ἱστορία τῆς Ἑβραϊοποῦλας Μαρ-
κάδας » βλέπει τις τί ἐφρόνουν περὶ Ἑβραίων οἱ κάτοικοι
τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ ἔπος
τοῦτο εἶνε περιγραφή τῶν ἐρώτων τοῦ Ἀλθανοῦ Δήμου
καὶ τῆς Ἑβραίας Μαρκάδας, ἣτις ἀπαχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐ-
βαπτίσθη. Οἱ Κωνσταντινοπολίται, ἐμπαίζοντες τοὺς Ἑβραίους
προσπαθοῦντας νὰ ἀνακαλύψωσι τὸ καταρύγιον τῆς ἀπαχθει-
σης, ἐγγλεῖουσιν αὐτοὺς εἰς τοὺς οἴκους τῶν

- « καὶ τὸ χειρότερον ὅπου τοὺς ἐσυνέθη
« ἦτο ὅτι κανεὶς τῶνε τὴν ἀγάλα νὰ κατέθη
« οὐδὲ πῶσως ἐδύνατο, γιατί τοὺς ἐπειράζαν
« καὶ αἰρναοὺ καριλερὶν με γέλοια τοὺς ἐκράζαν.
« Τέτοιαις ἦταν ἡ ντροπαῖς καὶ ζάλαις τῶν Ἑβραίων
« ὁποῦταν περιδιάθασις καὶ γέλοια τῶν Ρωμαίων. »

Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ, δημοσιευθέντι ὑπὸ τοῦ κ. Legrand
ἐν τοῖς Poemes historiques, ἀναγινώσκει τις περικοπὰς, αἰτινες
παριστῶσι τὴν αὐτὴν κατάστασιν, ἣν ἐβλέπομεν καὶ χθὲς ἔτι
ἐν Κερκύρᾳ, καὶ τι χειρότερον τῆς λιθοβολίας, ἣν ἐπισήμως
εἶχον ζητήσαι ποτὲ οἱ πρεσβευταὶ τῶν Κερκυραίων.

Παραπλήσιον δὲ γεγονός ἀπαγωγῆς καὶ βαπτίσεως Ἑβραίας
ἀναφέρεται καὶ ἐν Κερκύρᾳ ἐν ἔτει 1776, ὅτε ὁ κόμης Σπυ-
ρίδων Βούλγαρης, υἱὸς τοῦ ἐφημερίου καὶ ἰδιοκτῆτου τοῦ Ἀ-

γίου Σπυρίδωνος, ἀπήγαγε τὴν πλουσίαν καὶ ὠραίαν Ραχὴλ
Βιδάντε, ἣν ἐβάπτισε καὶ συγχρόνως ἐνυμφεύθη, ὑποστηρίζο-
μενος ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ, ἀντισταθέντος ἐνὸς πλῆθους εἰς
τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἑκατὸν Σκλαβόφρους μισθοφόρους
τοῦ Βενετοῦ Προβλεπτοῦ.

Ἄλλ' εἰδικώτερον ἢ περὶ τῆς εἰρημένης προλήψεως παρά-
δοσις διεσώθη εἰς δύο ἔτερα ποιήματα, πρὸ δύο αἰῶνων συν-
τεθέντα, διασωθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Βαρβιάνη, συγγραφῆως
ἀνεκδότων χρονικῶν τῆς Ζακύνθου, δημοσιευθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ
αὐτοῦ ἐλληνοστοῦ κ. Legrand ἐν τοῖς Ἱστορικοῖς ποιή-
μασιν αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον τούτων, τὸ καὶ μακρότερον, περι-
γράφον τὴν εὔρεσιν τοῦ πτώματος τοῦ παιδὸς Ἰωάννου Ζερβοῦ,
τὰ ἱατρικὰ συμβούλια, τὰς ἐκθέσεις νεκροψίας καὶ τὰς αἱματη-
ρὰς σκηναῖς αἰτινες ἀνελίχθησαν ἐν ἔτει 1712 ἐν τῇ ὠραίᾳ
ἐκείνῃ νήσῳ, ἐγράφη ὑπὸ π.ω.χοπροδρομίζοντος ἴσως ποιητοῦ,
ὡς δῆλον γίνεταί ἐκ τινῶν στίχων, οἳ οἱ ἐξῆς:

Εἰς τὴν γέμισιν σελήνης Φάσκα κάνουν νομικὸν
οἱ Ἑβραῖοι καὶ πληροῦσι νόμον τὸν μωσαϊκόν.
Τὰ λειψὰ τους ἐτοιμάζουν νὰ τὰ φάσι με τ' ἀρνί,
γὰτ' ἐλευθερωθῆκαν ἐν Μαρτίῳ τῷ μηνί,
ἀπ' τοῦ Φαραὼ τὴν χώρα καὶ δὲν εἶχαν σκλαβωθῆ.
"Αχ! καὶ ἄς εἶχαις πνιγῶσι καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον νὰ γαθοῦν!
"Ἐνα βρέφος ἀπεκτεῖναν, ὠμίενα, τὰ μιὰρά,
τὴν ἡμέραν τῶν βαίων χάν' ἡ μάννα τὸ παιδί,
κλαίει ἡ κατακαυμένη καὶ τὴν κεφαλὴν μαδεῖ.
Μέραις ἔξη 'νε κρυμμένο καὶ οἱ Ἑβραῖοι τὸ γαλοῦν,
"Ἐπειτα αὐτοὶ τὸ ρίψαν εἰς τὰ βᾶθη τοῦ γαλοῦ.
.....

Τέσσαρες γιαιοὶ ἐδοῦμαν ἔμπειροὶ στὴ γιαιοική,
Βόντερ, Χιώτης καὶ Σιγοῦρος καὶ ὁ Παλλαδάς ἐκεῖ.
Τὸ παιδί πλύνουσι με ζετοῖ για νὰ ἰδοῦν ἂν ἐγδαρθῆ,
καὶ τὸν ἱατρὸν τὸν πρώτων κράζουσι τον, ἄχ! νὰ γ' ἐρθῆ!
.....

Τοὺς ἐδεῖξαν τὰ σημάδια καὶ εἰς αὐτὰ φιλονεικοῦν,
καὶ οἱ τέσσαρες ὑπογράφαν καὶ τὴν γνώμη των κινοῦν.
"Ἐδραμαν νὰ καταφᾶσι τοὺς Ἑβραίους ὁ λαός.
Σποῦν τῆς πόρταις, μέσα μπαίνουν εἰς ταῖς τρεῖς συναγωγαῖς,

έτρουζάν οι Έβραίοι κ' ἔχασαν τὰς προσευχὰς,
τὰ βιβλία ἔξεσχίσαν καὶ τὴν παλαιὰν ἀροῦν.
Ἐπειτα ὡς λύκοι ἐδράμαν, μὲ τσικούρια πόρταις σποῦν,
ἐρημόνουν καὶ συνάζουν καὶ τὸν πλοῦτον ἀγαποῦν κλπ.

Τὸ ποίημα τοῦτο καὶ αἱ παραλειπόμεναι λοιπαὶ αὐτοῦ στροφαὶ διὰ τε τὴν ἔλλειψιν ποιητικῶν εἰκόνων καὶ τὴν ἀφιλόκαλον χρῆσιν τῆς ποιητικωτάτης δημώδους γλώσσης δὲν εἶνε ἐκ τῶν καλλιτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἔτερον ὅμως ποίημα κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης αἰῶνα γραφὲν καὶ ἀναφερόμενον εἰς τὸν φόνον τοῦ αὐτοῦ παιδὸς εἶνε ἐν τῶν ὠραιωτάτων, συντεθῆθαι δὲ προδήλως ὑφ' ἑτέρου ποιητοῦ, ὡς δεικνύουσι στροφαὶ τινες :

Διαβάταις ἐπερνούσανε ἀπάνω ἀκρογιάλι,
καὶ εἶδανε μὲς' ἰστὰ ῥηχὰ κ' ἕνα σακκὶ μαυρίζει,
ξεζώσθησαν τὰ ῥούχα τους καὶ ἰστὸν γιालὸν ἐμπήκταν,
κ' ἐσύραν ἔξω ἰστὴν στερεὴν τὸ ἡῦρεμα ποῦ πιάσαν.
Ἰσχίαν τῆνε τὴν τριχὰ κ' ἕνα παιδάκι νοιώθουν,
ποῦ σταυρωμένο ἦτανε ἰστὰ ξύλα τοῦ σταυροῦ μας:
Ἦτανε τὸ κεφάλι του σφυγμένο μὲς' ἰσταγκάθια.
Ἐἶχε ἀποκάτω ἀπ' τὸ βυζὶ λαβωματιὰ μεγάλη.
Ἐκεῖνοι ἐγονάτιζαν καὶ τὸ παιδί δοξάζουν,
Ὀβρηακὴ τὸ σταύρωσε τὸ μαῦρο τὸ παιδάκι.
Ἰσια στὴ χώρα ἐπήρανε, στὴν ἐκκλησιὰ τὸ πᾶνε.
Ἦ μάννα του τὸ γινώρισε, σέρνει τὰ μάγουλά της:
« Ὁποῦ ναι τοῦτο τὸ παιδί ποῦ θρέψαν τὰ βυζιά μου,
ὅπου τὸ ἀπεκοίμιγα στὴ κούνια με τραγοῦδια,
ὅπου τὸ γλυκοφίλουνα ἰστὰ μάτια καὶ ἰστὰ χεῖλια.
« Ἰσως ὅταν σ' ἐσταύρωσαν, παιδί μ', ἐθύμησές με!
« — Πατέρες ποῦ κυττάζετε, μαννάδες, ποῦ γοιοκάτε.
« μιλεῖτε ποῖος τὰ πάθη μου τὰ ἔλαβε παρόμοια: »
Ἐτὶ ἔλεγε καὶ ἔσκουζε σὺν λύκος ἰστὸ λημέρι.
Κάποιος τῆς ἀπεκοίθηκε — « Σῶπα, καυμένη μάννα,
« ἢ Παναγιά τὰ ἔπαθε τὰ ἰδιά σου πάθη. »
Πολὸς λαὸς μαζώχθηκε καὶ πᾶνε στοὺς Έβραίους:
τὰ μνήματά τους ἐξέχωσαν κ' ἐπέταξαν τῆς σάρακκας,
ἰστὸς δρόμος ἐβρωμένανε κουφάρια Ὀβρηοσύνης,
τὰ πατοῦσε μὲ τὸ γοργὸ τ' ἄλογο ὁ θαλαλάρης,
οἱ σκύλοι τὰ τραβούσανε καὶ πάλαιον ἀπάνω . . .

Τὸ ποίημα τοῦτο ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εἶνε ἀσυγχρίτως ἀ-

νώτερον τοῦ τε προηγουμένου καὶ τοῦ τῆς Έβραιοπούλας Μαρκάδας ἄλλ' ἄριστον εἶνε τὸ τέλος του, ὡς ἐξῆς:

« Στὴν ἐκκλησιὰ τὸ ἦψάλλανε τὸ σταυρωμένο τέκνο,
ἀνθόνερο, ροδόσταυμα τοῦ γύσαν ἰστὸ κορμί του,
καὶ ἀντὶ ἰστὸ μαῦρο στέφανο ποῦ τῶνε πονεμένο,
τοῦ στόλισαν τὴν κεφαλὴ μὲ λουλουδιῶν στεφάνι,
κ' ἐκάμανε τὸ μνήμα του μὲσα ἰστὸ γυναιτικί.

Σαράντα χρόνοι ἐπέρασαν ποῦ τὸ παιδί ἐθάψαν,
οἱ γέροι ἐπεθάναν καὶ οἱ νεοὶ κ' ἦ νειαῖς γεράσαν,
καὶ μὲς' ἰστὸς τεσσαράκοντα τοὺς χρόνους τῆς ταφῆς του,
ἀκοῦστε τὸ τί γίνηκε ἰστὴν γειτονιὰν ἐκείνη.
Κάθε φορὰ ποῦ ὁ παππᾶς ἔλεγε τὴ «σοφία»,
λάμψι πολλὴ ἐξέλαμψε ἰστὴν ἐκκλησιὰ ἐκείνη,
κ' ἦ ἀναλαμψιὰ ἐξάπλωνε τῆς γειτονιάς ἰστὰ μέρη.
ἰστὸ μνήμα ἀπάνω τοῦ παιδιοῦ ἦτο καλῆς καμπάνα.
Χαραματιδὲς ἀπειραις τὰ γελῆνι τῆς ἐσκήζαν.
Πανήγυρι γιορτάμενη ἦταν νὰ ξημερωσῆ,
ἰστὸ βράδυ τῆς παραμονῆς ἰστὴν ἐκκλησιὰ πηγαίνει
παππᾶς, πηγαίνει καὶ παιδί τὴν ἐκκλησιὰ νὰ σιάξουν,
κ' ἀπ' τὰ πολλὰ σκισίματα ποῦ ἦταν ἰστὴν καμπάνα.
λάμψι θωροῦνε κ' ἐβγαίνει περίσσα σὺν τὸν ἥλιο,
καὶ τὸν λαὸν ἐμάζωζαν καὶ λέγουσι τὸ θαῦμα,
καὶ τότε ἔθυμηθήκανε καὶ, ὡς ἔσκαφταν, ἀκοῦσαν
ὁ τόπος νὰ μοσχολοῖ τραντάφυλλα καὶ γιοῦλια.
Ἄκέραιο τὸ ἡῦρανε τὸ ἀγιασμένο τέκνο!
Χλωρὸ ἦταν τὸ στεφάνι του ποῦ τοῦχαν ἰστὸ κεφάλι,
Ἦτανε ῥοδοκόκκινο ἰστὰ μάγουλα, ἰστὰ χεῖλια.
Καὶ ὅσοι τότες ἔγγιζαν τὸ ἀγιασμένο τέκνο,
γιὰ μέραις εὐωδιάζανε ἰστὴν διάβα ποῦ περνοῦσαν.
Θήκη χρυσῆ τοῦ κάμανε καὶ ὄλοι τὸ δοξάζουν,
γιατὶ ἀγγελοὶ τὸ φίλησαν καὶ ἀγίασε ἰστὰ οὐράνια.

Ὁ κ. Legrand παραβάλλει τὰς ὠραίας ταύτας στροφὰς πρὸς τὰς ἀγγλονορμανδικὰς τῶν ποιημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν φόνον τοῦ παιδὸς Hugues de Lincoln, ἀποδοθέντα ἐν ἔτει 1255 εἰς τοὺς Έβραίους, δημοσιευθέντων δὲ ἐν ἔτει 1834 ὑπὸ τοῦ Fr. Michel. Τὰ τῆς φρικτῆς ταύτης περὶ Έβραίων παραδόσεως περιέσωσε καὶ ὁ παρ' ἡμῖν σοφὸς καθηγητῆς Κουμα-

νούδης εἰς τὸ μοναδικὸν αὐτοῦ ποίημα, τὸν χιλιόστιχον ἐν ἰαμβικῷ μέτρῳ Σ τ ρ ἄ τ ι ν Κ α λ ο π ῖ χ ε ι ρ ο ν. Εἰς τὸ ἕκτον αὐτοῦ ἄσμα ἀναγινώσκω τὰ ἐξῆς περὶ τῆς εἰρημένης προλήψεως, ἅτινα οἱ πλείστοι, παῖδες ἔτι, ἠκούομεν παρὰ γηραιῶν παιδαγωγῶν καὶ ἅτινα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀρμενοπούλου ἐκτεθέντα περὶ τῆς αἰρέσεως τῶν Μοντανιστῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν κατακεντούμενων παίδων:

... Ὅπως οἱ Ἑβραῖοι πρὸ τοῦ πάσχα των
Ῥωμηόπουλα (ὡς λέγουσι) συλλαμβάνοντες
τὰ τρέφουσι μὲ γάλα καὶ μὲ ζάχαριν
καὶ μὲ πιστάκια καὶ μὲ γί' ἀμύγδαλα,
ἐμβάλλοντές τα δὲ εἰς κλάδους ὑστερον,
καρφοβελόνας εἰς τὸ πλάγι ἔχοντας,
τὰ σείουσι καὶ κυλίουν, ὥστε ἄφθονον
τὸ αἷμα των νὰ ρέυσῃ, ἐπειδὴ αὐτὸ
ὡς κοινωνίαν τὸ μεταχειρίζονται
ἵνα καὶ οὕτω ἴδωσι τὴν σφέλους
ἀπὸ τῆς ἴσως ἀληθοῦς θρησκείας μας,
ἣν πάλαι ποτ' ἐκ πλάνης δὲν ἐδέχθησαν ...

Οὕτως εἰς τοὺς ὀλίγους τούτους ἰάμβους συνώψεις πρὸ τεσσαρακονταετίας ἤδη ὁ σοφὸς ποιητὴς τοῦ Καλοπιχειρίου τὴν τε πρόληψιν, τὸν λόγον αὐτῆς καὶ τὸν τρόπον τῆς θρυλουμένης ταύτης χριστιανοθυσίας.

Ἐὰν ἐπρόκειτό τις νὰ σπουδαιολογήσῃ συζητῶν τὰ τῆς δυστυχῶς ἐρριζωμένης ταύτης προλήψεως, πολλὰ καὶ σπουδαιότερα ἠδύνατο νὰ εἴπῃ. Ἄλλ' ὡς ἀρχόμενος εἶπον, σκοπὸν δὲν εἶχον τοιοῦτον· οἱ παρ' ἡμῖν ἀρμόδιοι ἠδύναντο καὶ δύνανται νὰ φωτίσωσι τὸν ἴσως πλανώμενον λαὸν περὶ τῆς ἐν λόγῳ προλήψεως πρὸς πρόληψιν σκηνῶν φοβερωτέρων ἑκείνων, ἃς ἴδομεν ἐσχάτως ἐν τε τῇ Κερκύρᾳ καὶ τῇ Ζακύνθῳ. Ἡ μέχρι τοῦδε δὲ σιωπὴ τῶν πρὸ ἡμῖν ἑβραϊολόγων με ἀναγκάζει νὰ μὴ εἰσέλθω εἰς λεπτομερεστέρας ἐρεῦνας, ἴσως δὲ καὶ ὑπερέβην τὸ ὄριον, ὃ ἀρχικῶς εἶχον θέσει εἰς τὰς βραχυτάτας ταύτας σημειώσεις διὰ τῆς μνείας τῆς περὶ κατακεντούμενων παίδων πληροφορίας τοῦ σοφοῦ Ἀρμενοπούλου, οὐχὶ ἐντελῶς ἀσχετοῦ πρὸς τὴν ἐν λόγῳ παραπλησίαν πρόληψιν περὶ

τῶν Ἑβραίων, ἀνασκευασθεῖσαν ἐσχάτως καὶ παρὰ τοῦ Λερούα Μπωλιέ.

Ῥίπτων δὲ εἰς τὰς γραμμὰς ταύτας τὴν ἀνωτέρω φράσιν τοῦ συλλογέως τῶν νόμων Ἀρμενοπούλου, δὲν ἐννοῶ βεβαίως τοῦ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις συζητήσεως τοῦ περὶ ἀνθρωποθυσίας ζητήματος· τοῦτο μὲν διότι ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ προυιθέμην ἀπλῶς νὰ συνοψίσω τί περὶ τῆς ἐν λόγῳ περὶ Ἑβραίων παραδόσεως περιεσέθη εἰς δημόδη ποιήματα τῶν μέσων ἰδίως αἰῶνων, τοῦτο δὲ διότι περὶ τοῦ ἔθιμου τούτου, ἂν πράγματι ὑφίσταται, ἐγράφησαν πολλά, διὰ μακρῶν δὲ συνεζητήθη ἐὰν ὑπάρχῃ καὶ ἐὰν παρηγγέληθῃ, ὡς πειρῶνται ν' ἀποδείξωσιν οἱ ἀντισημίται, ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν Ἑβραίων βιβλίου τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Τ α λ μ ο ὕ δ. Ἀναφέρονται δὲ καὶ ἰσραηλῖται θεολόγοι, ἀσπασθέντες τὸν χριστιανισμόν, ὡς ὁ Drach, ὁ Βρέντς καὶ ἄλλοι, δόντες ἐξηγήσεις περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Τ α λ μ ο ὕ δ καὶ ἀββάδες δέ, ὡς ὁ Henri Desportes, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Le mystere du sang παρατίθησιν ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσων ἀνθρωποθυσῶν καὶ ἄλλας παραπλησίαις. Ἐν τούτοις οἱ λεγόμενοι πολλοί, οἱ ἔχοντες παραπλησίαν τὴν κατὰ τῶν Ἑβραίων πρόληψιν, δὲν γνωρίζουσι τὸ περιεχόμενον τοῦ Ταλμούδ, οὐδ' εἶνε εἰς αὐτοὺς προσίται αἱ ἐρμηνείαι τοῦ δυσερμηνεύτου τούτου βιβλίου, ὅπερ εἶνε ἐρμηνεία, ἢ κατ' ἄλλους παρερμηνεία τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Οὐδὲν ἄλλο δὲ ἀπίθανον, ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰῶνων, ἀγνοοῦντες τὸ περιεχόμενον τοῦ Τ α λ μ ο ὕ δ, εἶχον συγχύσει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀρμενοπούλου μνημονευθεὶν παραπλησίον ἔθιμον τῶν αἰρετικῶν Μοντανιστῶν πρὸς τὰ περὶ Ἑβραίων· ἀλλὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου οὐδεμίαν προστίθημι λέξιν ἐκ φόβου μὴ ὑποθεθῶ ἔχων τὸ τοῦρ νὰ ἐρμηνεύσω τὸ Ταλμούδ!

Ἐν Κερκύρᾳ, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1891.

ΣΙΜΟΛΩΝ ΑΜΠΕΛΑΣ

ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΟΝ ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ

QΙ ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ τοῖς χωρίοις βιοῦντες δύνανται, ἐλλείψει ὥρολογίου, νὰ συμπεραίνωσι τὴν ὥραν τῆς πρωΐας ἐκ τοῦ ἐωθινοῦ ἄσματος τῶν διαφόρων πτηνῶν, τὰ ὅποια παραδόξως ἄδουσι κατὰ τὴν ἐξῆς διαδοχικὴν σειρὰν.

Ἡ ἀνδῶν ἄδει σχεδὸν καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ καθ' ἣν ὥραν ἀναπαύονται τὰ ἄλλα πτηνά.

Εἰς ταύτην ἔπεται ἡ **σπίζα** (pinson), ἥτις ἄρχεται ἄδουσα πρὸ τῆς ἡῶς, ἥτοι ἀπὸ τῆς 1 1/2 μέχρι τῆς 2^{ας} ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον.

Κατόπιν ταύτης ἡ **ὑπολαῖς**, ἡ κοινῶς ποταμίδα ἀπὸ τῆς 2^{ας} μέχρι τῆς 2 1/2.

Ὑστερον ὁ **ὄρνυξ** ἀπὸ τῆς 2 1/2 μέχρι τῆς 3^{ης}.

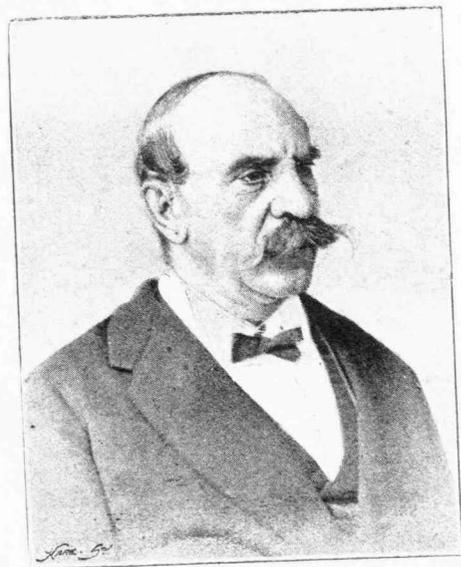
Μετὰ ταύτην ὁ **ἐρίθακος**, κοινῶς κοκκινόκωλος, ἀπὸ τῆς 3^{ης} μέχρι τῆς 3 1/2.

Εἶτα ὁ **κόδσυφος**, ἀπὸ τῆς 3 1/2 μέχρι τῆς 4^{ης}.

Ὁ **τρούχιλος**, ἥτοι τὸ τρυποκάρυδον ἀπὸ τῆς 4^{ης} μέχρι τῆς 4 1/2.

Ὁ **αιγίθαλος**, ἡ μελισσοφάγος ἀπὸ τῆς 4 1/2 μέχρι τῆς 5^{ης}.

Καὶ τελευταῖον ὁ **στρουθός**, ὁ σπουργίτης ἀπὸ τῆς 5^{ης} μέχρι τῆς 5 1/2.

E. Παδιάσουλας

Ο ΙΑΤΡΟΣ ΚΥΡ ΑΝΔΡΕΑΣ*

[ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΟΜΠΟΓΙΑΝΝΙΤΟΥ]

«Un sot trouve toujours un plus sot, qui l'admire»

I

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕΝ ΙΑΤΡΟΣ

QΝΟΜΑΖΕΤΑΙ Ἀνδρέας Καραμεσούτης καὶ κατάγεται ἐξ Ἀρκαδίας. Τέκνον πτωχῆς οἰκογενείας, στερούμενον μέσων συντηρήσεως καὶ μὴ διδαχθὲν γράμματα ἢ τέχνην, ἐπένετο. Εἶχεν ὁμως πεποίθησιν ἕκτακτον εἰς ἑαυτὸν καὶ τὸ μέλλον του, διότι, ὡς λέγεται, Ἀθιγγανὶς τῷ εἶχε προφητεύσει, ὅτι ἡμέραν τινὰ θά ἐγένετο μέγας ἄνθρωπος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς μάλιστα ἐκείνης ὁ τέως ἀγυιόπαις ἤρξατο νὰ προσποιῆται τὸν

* ΣΗΜ. Εἰς τὸν ἡμέτερον συμπαθῆ φίλον καὶ κάλλιστον συνεργάτην κ. Δημ. Κ. Βαρδουιώτην ἀπονέομεν καὶ δημοσίᾳ τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας καὶ τὰ εἰλικρινῆ ἡμῶν συγχαρητήρια διὰ τὴν ὄντως ἐπιτυχῆ συμβολήν, δι' ἧς τιμᾶ καὶ τὸν ἀνὰ χεῖρας τόμον τοῦ Ἡμερολογίου. Ὁ ὑπ' ὄψιν «Κομπογιαννίτης» ὅστις πεποίθαμεν ὅτι ἀναγνωσθήσεται ἀπλήστως, ζωγραφίζει πιστῶς καὶ δι' ἀμιμῆτων χρωμάτων μίαν εἰκόνα ἐκ τοῦ ἐπαρχιακοῦ βίου, ὅστις ὑπὸ φιλολογικῆν ἔποψιν εἶνε ἄγνωστος ἔτι καὶ ἀνεκμετάλλευτος παρ' ἡμῖν. Τοιούτου εἶδους ἠθογραφίας, εἰλημμένας ἐκ τοῦ ζῶντος περὶ ἡμῶς κόσμου, ἐξίσου δ' ἐπιτυχεῖς καὶ χαριστάταις ἐδημοσιεύσαμεν καὶ ἄλλοτε ἐν τοῖς προηγούμενοις τόμοις τοῦ Ἡμερολογίου. Ἀληθῶς εἶνε περίεργον ὅτι ὁ κ. Βαρδουιώτης, μ' ὄλην τὴν πεζότητα τοῦ δικηγορικοῦ του ἐπαγγέλματος καὶ τὴν αὐχμηρὰν κοινωνικὴν ἀτμοσφαιραν τοῦ ἐπαρχιακοῦ βίου, κατορθοῖ ἐν τούτοις νὰ διατηρῆ ὅλον τὸ ἄρωμα, τὴν δρόσον καὶ τὴν ἀττικὴν χάριν εἰς τὰ ἐκάστοτε ὥραϊα αὐτοῦ δημοσιεύματα, δι' ὧν παρέχει ἡμῖν τόσον εὐαρέστους ἐκπλήξεις ἐνίοτε.

σοδαρόν. Οὕτω πλήρης θάρρους καὶ ἀναισθησίας πρὸς τὰς πικρίας καὶ σκληρότητας τῆς δυστυχίας, ἀπορφανισθεὶς παιδιόθεν, ἐρρίφθη εἰς τὰ πολυκύμαντα πελάγη τοῦ βίου.

Ποῦ ἐπήγαινε; Οὐδ' αὐτὸς ἐγνώριζεν· ἐδίωκεν ἀόριστον φιλοδοξίαν καὶ πρόοδον καὶ ἔτρεχε εἰς τὰ τυφλά. Δὲν ἦτο ῥιφοκίνδυνος, οὔτε δραστήριος καὶ μετὰ διαφόρους ἐναλλαγὰς ἰδιωτικῶν ὑπηρεσιῶν, δι' ἃς ἀπητηῖτο δραστηριότητος καὶ μόχθου, προσεκολλήθη, ὡς ὑπέρτης, εἰς τὸ ἐν Τριπόλει φαρμακεῖον τοῦ μακαρίτου Ἐμμ. Καρζῆ καὶ διέμεινε ἐν αὐτῷ ἱκανὰ ἔτη, διότι εὗρεν ἐκεῖ σχετικῶς εὐγενεστέραν καὶ ἤττον ἐπίπονον τὴν ἐργασίαν.

Ὁ Κομπογιαννιτισμὸς ἤμαζε καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε πασίγνωστον ἐν Ἑλλάδι τὸ πολυάριθμον τάγμα λαοπλάνων ἰατρῶν, ἀμαθῶν καὶ ἀγυρτῶν δεξιωτάτων, οὓς ὁ λαὸς ὀνομάζει κομπογιαννίτας καὶ οἵτινες σώζονται ἀκόμη καὶ, ἐνόσφ ὑπάρχουν σκοτεινὰ πνεύματα ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εὐρίσκωσι πάντοτε μωροὺς νὰ ἐκμεταλλεύονται καὶ θανατώνωσι. Τὰ φαρμακεῖα ἐγένοντο συνήθως τὸ φυτώριον τοιούτων αὐτοφυῶν μυκήτων τῆς δυστυχοῦς Ἱατρικῆς καὶ ἀπειράριθμοι ἀγύρται ὑπῆρξαν κατ' ἀρχὰς ὑπέρται φαρμακείων, ἐνθα ἤρχοντο εἰς συνάφειαν μετ' ἄλλων μελλόντων συναδέλφων των καὶ ἐδιδάχθησαν ὅπως—ὅπως τὴν χρῆσιν τῶν βδέλλων, τῶν κλυσμάτων, τῶν ἐμπλάστρων κ.τ.λ. Οὕτω καὶ ὁ Καραμεσοῦτης ἐν τῷ φαρμακείῳ τοῦ Καρζῆ ὑπῆρξε καὶ γνωρίσας τινὰς κομπογιαννίτας καὶ ζηλεύσας αὐτούς, διαθρυπτόμενος δ' ἐκ τοῦ παιδικοῦ του ὄνειρου ὅλους ἀσυνειδήτως, συνέλαβε τὴν ἀξιόλογον σκέψιν νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς ἰατρός. — Θὰ γίνω, ἐμονολόγει πολλάκις, θὰ γίνω γιατρός, ντετόρος, ἐξοχώτατος, θὰ γίνω μάλιστα κουράντες! — Ψυχῆ μου, κουράντες! — Τί χρυσὴ ζωὴ, τί δόξα, τί πλοῦτη, τί πεσκέσια! — Θὰ σοῦ δείξω ἐγώ, ἀρεντικό, ποῦ κάθε λίγο μὲ γκρινιάζεσαι καὶ λές, πῶς κοιμᾶμαι περπατώντας. Ὡς πότε πλῆ; — Γρήγορα, βρέ, τὸ γουδί! — Τρέχα γὰ νερό! — Ἄργησες στὸ παζάρι, βρέ ζῶν! . . . καὶ νά, χαστουκίαις τοῦ Ἀνδρέα καὶ δὸς τοῦ ξύλου ἀλύπητο. Ἄμ' δὲν γίνομαι καλλίτερα γιατρός! Θὰ σοῦ γίνω γιατρός πρώτης καὶ θὰ βλέπης, πόσοι θὰ τρέχουν σὲ μένα. Κουτσοί, στραβοὶ στὸν ἄγιο Παν-

τελέμημονα! . . . καὶ θ' ἀκοῦς: — Μέσα εἶν' ὁ γιατρός; — Κοιμᾶται ὁ γιατρός! — Τρέχα, γιατρέ, στὸ σπίτι, γιατί πεθαίνει τὸ παιδί μου! — Εἶμαι κουρασμένος. Πιάσε καρότσα. — Ἄμάν, γιατρέ μου! — Καρότσαα! — Καὶ νὰ σου καὶ καρότσα καὶ νὰ τάλλαρα καὶ ἄλλα τάλλαρα, σακκιά τὰ τάλλαρα, καὶ ὅ,τι πῆς νὰ γίνεταί καὶ ὅπου περναῖς νὰ σηκώνονται ὅλοι καὶ νὰ σὲ προσκυνοῦν μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ στὴν Ἐκκλησίᾳ νὰ σοῦ δίνουν ὅλοι στασίδι καὶ νὰ πέρνης πρώτος ἀντίθωρο! . . . Μωρὲ αὐτὴ εἶνε ζωὴ μὴ φορά. Γιατρός καὶ πάλι γιατρός! . . .

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμεν ὁ ἀθεόφορος! Σθένος τάχθι θελήσεως ἢ ἡλιθιότητος τὸν ἐνίσχυσεν ἢ ἀνθέξη εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ τολμηροῦ σχεδίου; Εἶνε ὁμως γεγονός, ὅτι μετὰ τινι καιρῷ, ἀποβληθεὶς τοῦ φαρμακείου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἰατροῦ ἐμπειρικοῦ καὶ ὕστερον, ὅτε ἤσθάνθη ἑαυτὸν κατηρτισμένον εἰς τὴν ἱατρικὴν, ἀπεμακρύνθη καὶ αὐτοῦ καὶ ἐπέδωθε εἰς τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἱατρικοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος, θαρραλέος, ὡς ὁ κόραξ εἰς τὴν βορὰν τῶν πτωμάτων.

Κατ' ἀρχὰς μετῆρχετο τὸ νέον του ἐπάγγελμα εἰς τὰ χωρία καὶ κατὰ προτίμησιν τὰ μᾶλλον ἀπόκεντρα, κατόπιν δὲ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον κατῆρχετο καὶ εἰς τὰς κωμοπόλεις. Ἀπέφευγε τὰ ἄλματα καὶ μετριοφρόνως ἤρχετο εἰς βαθμιαίαν πρόοδον, διότι πάντοτε, ὡς ἔλεγε, τὸν ἐφθόουν οἱ ἱατροὶ τῶν πόλεων. Ὅσοι τῶν δυστυχῶν θνητῶν περιέπιπτον εἰς χεῖρας του ἐλάμβανον, ἐννοεῖται, ἀσφαλές καὶ ἄμεσον διαβατήριον διὰ τὴν ἄλλην ζωὴν. Ἡρωτήθη ποτέ, πῶς πηγαίνουσι οἱ ἐν τῷ χωρίῳ * ἀσθενεῖς του καὶ ἀπεκρίθη ἐτόιμωσ:

— «Τί νὰ 'πῶ! ὅσῳ εἶνε καλά, εἶνε. Ἄμα ὁμως πέσουν κάτω ἄρρωστοι, δὲν σηκώνονται πλῆ. Διαβολότοπος! Τρομερὸ κλίμα!» . . .

Φαίνεται ἐν τούτοις, ὅτι ὁ Καραμεσοῦτης ἠῤδοκίμει εἰς τὸ νέον του στάδιον, ἢ φήμη του διεδίδετο καὶ ἀπέκτησε πελατεῖαν. Οὕτω τοῦλάχιστον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ γεγονός, ὅτι κατηγγέλεθ, ὡς μετερχόμενος τὸν ἱατρὸν ἀνευ ἀδείας, κατεδικάσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Πλημμελειοδικείου Τριπόλεως εἰς δεκαῆμερον φυλάκισιν.

Ἄλλὰ τὸ ἀτύχημα τοῦτο ἐνέπνευσεν αὐτῷ κρείττονας σκέ-

ψεις και ἀπεφάσισε ν' ἀποκτήσῃ δίπλωμα και φύγη ἐκ Τριπόλεως. Αἱ καταδιώξεις τὸν ἐξητελιζον και αὐτὸς ἦτο λίαν ζηλότυπος τῆς φήμης του.

Μετ' οὐ πολὺ, ἀναζητῶν τὸ πολυπόθητον δίπλωμα, ἀπέκτησεν αὐτὸ ἀπροσδοκῆτως πρὸς ἀπερίγραφτον χαρὰν του. Τρεῖς ἰατροί, εὐρισκόμενοι τότε ἐν Τριπόλει, εὐτράπελοι δὲ και φιλοπαίγμονες, τὸν ἔπεισαν, ὅτι ἐξ αὐτῶν ἤρητο τὸ πᾶν. Καί, ἀφοῦ τὸν ὑπέβαλον εἰς κωμικωτάτας ἐξετάσεις μετὰ πάσης σοβαρότητος, ἐφωδίασαν τὸν αὐτοχειροτόνητον συναδέλφον αὐτῶν μὲ τὸ ἐξῆς πρωταπριλιάτικον δίπλωμα.

« Δίπλωμα

Ἀριθ. 10681.

Ἡ ἐν Τριπόλει ἑκτακτος ἐπιτροπὴ

Πρὸς

τὸν ἐν Τριπόλει κ. Ἀνδρέαν Καραμεσοῦτην

Κατὰ διαταγὴν ἀνωτέραν συνελθοῦσα ἐν τῷ ἐναυθα στρατιωτικῷ θεραπευτηρῷ σήμερον πρῶτην Ἀπριλίου 1861 τριμελὴς ἑκτακτος ἐπιτροπὴ, συγχειμένη ἐκ τῶν κ.κ. Ν. Φ... νομοῦτροῦ, τοῦ και προέδρου αὐτῆς, Περ. Γ... στρατιωτικοῦ ἱατροῦ, Ἀργ. Π... ἀστυκλινικοῦ και τοῦ γραμματέως αὐτῆς Κ. Δ... ἵνα λάβῃ ὑπ' ὄψιν αὐτῆς τὰς παρὰ διαφόρων χωρίων τῆς ἐπαρχίας ταύτης σταλείσας αὐτῇ ἀναφοράς, δι' ὧν οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων, ἐξυμνοῦντες τὴν ὑμέτεραν Δερμπαλερικήν πολυμάθειαν και τὴν ἐπιτυχίαν σας εἰς τὴν θεραπείαν διαφόρων συριγγίων και τῶν πνευμονοφθίσεων, ἐκφράζουσιν ἐπιθυμίαν νὰ σὰς ἴδωσιν ἐπανερχόμενον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, ἀλλ' ἐφωδιασμένοι συνάμα και μὲ τακτικὸν τι δίπλωμα πρὸς ἀσφάλειάν σας και ἀποφασίσῃ τὰ δέοντα ἀκολουθῶς.

Λαβοῦσα ταῦτα πάντα ὑπὸ ὄριμον σκέψιν και πληροφορηθεῖσα ἄλλως τε, ὡς ἔδει, και περὶ ποικίλων ἄλλων ὁμοίων ἡλιοκαθηλικῶν ὤμων γνώσεων.

Παραδίδωσιν Ὑμῖν ἐκ συμφώνου τὸ παρὸν δίπλωμα, φέρον και τὴν σφραγίδα αὐτῆς πρὸς βεβαίωσιν.

Ἐδόθη ἐν Τριπόλει τῇ 1 Ἀπριλίου 1861.

Ἡ ἐπιτροπὴ

Ν. Φ... πρόεδρος

Π. Γ...

Ἀρ. Π...

ὁ γραμματεὺς

Κ. Δ.....»

Μ' αὐτὰ και μ' αὐτὰ ὁ Καραμεσοῦτης, φέρων ἤδη δίπλωμα, εἰς δ, χάριν μείζονος ἐπισημότητος προσυπέγραψαν και πολλοὶ δικηγόροι, συμβολαιογράφοι και ἔμποροι μὲ τὰς σφραγίδας των (ὡς τοιαῦται δ' ἐχρησίμευσαν και μεξικανικὰ τάλ-

ληρα και δεκάραι!) μετώκησεν εἰς Ἄργος και ἤρξατο νὰ μετέρχεται τὸν ἱατρὸν ἐλευθέρως πάλιν εἰς τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας, μεταβαίνων συνεχῶς και εἰς τὰ γείτονα τῆς Ἀρχαδίας.

II

ΙΔΟΥ Ο ΕΒΟΧΩΤΑΤΟΣ !

Ἄς λέγουν οἱ παλαιοί: « Natura non facit saltus. » Τὰ δόγματα και οἱ κανόνες εἶνε διὰ τοὺς κοινοὺς τῶν θνητῶν ὁ Κύρ Ἀνδρέας ὅμως εἶνε πλέον ἱατρὸς τέλειος.

Ἡλικίας ἤδη 60 περίπου ἐτῶν, μετρίου ἀναστήματος και εὐτραφῆς, ἔχει σωματικὴν διάπλασιν και φυσιογνωμίαν παράδοξους και δυαμένους νὰ χρησιμεύσῃ πρότυπον σπάνιον δεξιῶν γελοιογράφου. Τὸ στήθος του εἶνε ἀνεσπασμένον, ἐπηρμένον και ὠμοπλαται, αἱ χεῖρες στεναὶ και τὸ πρόσωπον μέγα και δυσειδὲς μὲ συνεσταλμένους τοὺς μῦς. Ἐχει τὸ μέτωπον ὕψηλόν και κυρτόν, τοὺς μυκτῆρας ἀνοικτούς, τοὺς ὀφθαλμοὺς μεγάλους και πολὺ ἐξέχοντας και τὸ βλέμμα οἶον ἀπειλητικόν. Τόσον ἐξώφθαλμος και κακόμορφος εἶνε, ὥστε δύναται τις ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ἐκλάβῃ αὐτὸν ὡς γλαῦκα. Βαδίζει δὲ ταχέως και ὀμιλεῖ σιγαλῇ τῇ φωνῇ.

Τὸ ἦθος ἔχει ὑπὲρ τὸ δέον σοβαρόν, ὡς Ἰνδικῆ ὄρνις. Ἀριστοκρατικὸς τὴν συμπεριφορὰν, οἰκουρεῖ κατὰ κανὸνα και ἀποφεύγει τὰς συναναστροφάς, ἰδίως τῶν νοσημόνων, παρ' οἷς γίνεσθαι πάντοτε ἀντικείμενον γελῶτων, εἰρωνειῶν και σκωμμάτων, ἐπιδεικνύεται δὲ εἰς τοὺς ἀμαθεῖς και μωροὺς τοῦ ὄχλου και ἰδίως τοῦ χωρικοῦ μετὰ στάσεως ἀγερώχου. Ὀμιλεῖ ὀλίγα και κωμικώτατος στόμφορ συνοδεύει τὰς ἰδέας και φράσεις του, ὡς συνήθως ἀφίνει ἀτελεῖς, διὰ νὰ μένη κατὶ ἀπόρητον και μυστηριώδες εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ἀκροατῶν του. Σπανίως ἀντιλέγει και ἀποφεύγει τὰς συζητήσεις ἐξ ὑπερηφανείας ἢ διὰ νὰ μὴ μεταδώσῃ τὰ φῶτα και τὸ πνεῦμα του. Ἀμαθέστατος καυχᾶται ὅτι εἶνε πάνσοφος και παντογνώστης. Ἐνῶ δὲ δὲν εἶνε πλούσιος, βεβαίῳ, ὅτι ζῆ μεγαλοπρεπέστατα, ὡς μεγιστάν, και διὰ νὰ τὸ ἀποδείξῃ τάχα, ὅπταν εἰσέλθῃ εἰς καφεῖον, πίνει τὸ ὕδωρ μετὰ βουτήματος τεμαχίου ζαχαρέως και λαμβάνει ταυτόχρονως γλύκισμα, σουμάδαν, καφὲν και ναργιλέν. Κά-

Θηται δὲ μόνος καὶ φαίνεται πάντοτε εἰς βαθείας σκέψεις βε-
βουσιμμένος. Ἐν ἄλλοις λόγοις,

Sur sont portrait il a l'air crême,
Dans son fauteuil on dirait un savant,
Mais si l'on cherche plus avant,
On reconnaît bientôt que c'est un Ane.

Ὁ Κύρ Ἀνδρέας, ὡς ἰατρός, εἶνε πασίγνωστος ἀνὰ τὴν
Ἀρκαδίαν καὶ Ἀργολίδα, ὁ κύκλος δὲ τῆς ἐνεργείας του στρέ-
φεται κυρίως εἰς τὰ χωρία καὶ πρὸ πάντων τὰ τοῦ δήμου
Λυρκείας.

Εἶνε παθολόγος ἐξοχος, ἐξοχώτατος. Διὰ τινος ἐντύπου καὶ
παλαιοῦ Ἰατροσοφίου, ὅπερ βεβαίως, ὅτι ἐξεδύθη πρὸ 800
ἡδὴ ἐτῶν (δηλ. πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας!) καὶ
δι' ἀπορρήτων φαρμάκων, ἅτινα αὐτὸς μόνον γνωρίζει καὶ χο-
ρηγεῖ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς του, θεραπεύει πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν
μαλακίαν σώματος καὶ ψυχῆς.

Καὶ ὄχι μόνον εἶνε ἰατρός ἐξοχος, ἀλλ' εἶνε — ἂν ἀγαπᾶτε
— καὶ μάγος, doctor in utroque! Τὴν μαγείαν ὅμως, ἣν
ἄγνωστον, πόθεν καὶ πότε ἔμαθε, χρησιμοποιεῖ, ὡς ἐπίκουρον
τῆς ἰατρικῆς του, εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις καὶ ὁσάκις ἰδίως
τὰ φάρμακα ἀποβαίνουσιν ἀτελεσφόρητα.

Μὲ τὴν διπλὴν δὲ αὐτὴν πανοπλίαν τῆς ἰατρικῆς καὶ μα-
γικῆς, ὁ κουτοπόνηρος, ἀλλὰ τέλειος κομπογιαννίτης, ἐξα-
πατᾷ τὸν κόσμον.

Παρίστησιν ἑαυτὸν, ὡς μέγαν καὶ μοναδικὸν ἰατρὸν τῶν σω-
μάτων καὶ τῶν ψυχῶν. Περὶ ὄλων τῶν ἰατρῶν τῆς Ἑλλάδος,
μικρῶν καὶ μεγάλων καὶ αὐτῶν τῶν διασημοτάτων, ἐκφράζεται
μετὰ μεγίστης περιφρονήσεως καὶ, ὅταν τῷ ἀναφέρουσι τὰ
ὀνόματά των, καγχάζει, οἰκτεῖρων καὶ ἀποκαλῶν αὐτοὺς σκώ-
ληκας ἀπέναντί του. Κυρίως καυχᾶται, ὅτι εἶνε μοναδικὸς εἰς
τὴν θεραπείαν τῆς ὑδροπικίας, δι' ἣν λέγει, ὅτι κέκτηται ἀ-
πόρρητον ἀλάνθαστον φάρμακον, διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ὁ-
ποίου ἀπαιτεῖ ἀμοιβὴν φρ. 100,000: μόνον! Διηγεῖται δὲ
ἀφελέστατα, ὅτι ἡ φήμη του εἶνε παγκόσμιος καὶ ὅτι τὸν κα-
λοῦν συχνὰ ἀσθενεῖς, οὐ μόνον ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλ-
λάδος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀντὶ ἀμοιβῆς χιλιάδων φράγ-

κων, ἰδίως τῆς Σμύρνης καὶ Ρουμουνίας, ἐπιδεικνύων καὶ
προσκλητηρίους ἐπιστολάς, εἰς ἃς δυστυχῶς δὲν δύναται ν'
ἀνταποκριθῆ ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐδῶ πελατείας του.

Sic itur ad astra! . . . .

Εἰ καὶ εἶνε ἐξοχος εἰδικότης διὰ πᾶσαν νόσον, ὁ Κύρ Ἀν-
δρέας ἐννοεῖ κατ' ἀρχὴν ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὰς σοβαρωτάτας.
Ἄν τις τὸν συμβουλευθῆ δι' ἐλαφρὸν πυρετὸν ἢ βήχα, μειδιᾷ
καὶ ἀποκρίνεται:

— « Ἐγὼ δὲν στραπατσάρω τὴν ἐπιστήμην μου. Αὐτὰ εἶνε
παιγνιδάκι. Βγάλλε ἀρρώστιας, φθίσιν, ὑδροπικίαν, ραχί-
τιδα . . . »

Βγάλλ' ἀρρώστιας! εἶνε τὸ πολυθρύλητον καὶ
στερεότυπον λόγιόν του. Παρατηρήθη δὲ πολλάκις, ὅτι ἐμφα-
νίζεται καὶ καλεῖται παρὰ τῷ ἀσθενεῖ, ὅταν οἱ ἄλλοι ἰατροὶ
ἀπελπίζονται περὶ τῆς θεραπείας του, οἰοῦντι προπορευόμενος
τοῦ ψυχοπομποῦ Χάρωνος.

Ἐξ οἰουδήποτε νοσήματος καὶ ἂν πάσχητε, μὴ ἀνησυχητέ.
Τί ἔχετε; Ἐχετε περιπνευμονίαν, φθίσιν, κασιδαν, ραχίτιδα,
ἄσθμα, ὑδροπικίαν, πυρετόν; . . . ὅτι καὶ ἂν ἔχητε, ἐδῶ εἶνε
ὁ Καραμεσουῆτης καὶ τρέξατε. Θεραπεύει τὰ πάντα. Θερα-
πεύει τὴν πνευμονίαν, θέτων τὸν ἀσθενηῖ ἐντὸς λέβητος ὕδατος
θερμοῦ. Ἐνέκλεισέ ποτε δυστυχῆ τοιοῦτον, περικαλύψας αὐ-
τὸν ἄνωθεν δι' ἐφαπλύματος. Ὁ ἀσθενὴς ἐν τῷ μαρτυρίῳ
ἐκείνῳ ἀπέθανεν ὅτε δὲ ἀνήγγειλαν τοῦτο οἱ περὶ αὐτὸν εἰς
τὸν Κύρ Ἀνδρέαν, οὗτος ἀπεκρίθη ἀφελέστατα, ὑψῶν τοὺς
ὤμους:

— « Κρίμα! ἀτυχία! Πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας νὰ ζοῦσε ἀ-
κόμη, δὲν θὰ πέθαινε!

Πρὸς θεραπείαν τῆς κασιδας μεταχειρίζεται ἀλοιφήν ἐκ τέ-
φρας ξύλου συκῆς. Αἱ ὄρνιθες, τὰς ὁποίας λαιμάργως τρώγει,
εἶνε πολὺτιμον φάρμακον διὰ τὴν θεραπευτικὴν του. Διὰ λευ-
κῆς ὄρνιθος θεραπεύει τὴν φθίσιν, δι' ἐρυθροκιτρινοῦ τὴν ρα-
χίτιδα καὶ διὰ μαύρης τὸ ἄσθμα. Διὰ τὴν ὑδροπικίαν ἔχει
δριμύτατα καθάρσια, ἀποδοκιμάζων τὰς παρακεντήσεις. Τὸν
πυρετὸν ἐξηγεῖ, ὡς φλόγωσιν τῶν ἐντέρων καὶ συμβουλεύει ἄ-
φθονον πόσιν ψυχροῦ ὕδατος, ἀποφεύγων τὴν κινίνην, ὡς
πικρὰν καὶ βλάπτουσαν τὸν στόμαχον. Διὰ τὴν σπληνηθερα-

πιάν ἀνθέλκει τὸν ἀσθενῆ ἐκ τῆς ὤμοπλάτης καὶ τῶν ποδῶν, διὰ τὴν κοπήν ὁ σπλήν. Τὰς δὲ δυστοκούσας γυναῖκας διατάσσει νὰ ἐκτείνωσιν ὑπτιὰς ἐπὶ τάπητος, ὑπεγείρωσι δὲ ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἄκρων καὶ λικνίζωσι . . . διὰ τὴν πύση τὸ παιδί, ἀναπαριστῶν ἀσυνειδήτως τὸ ἐν τῷ Δὸν Κιχῶ τῆ κωμικώτατον πάθημα τοῦ Σάντσου Πάνθα. Λέγεται δ' ἔτι, ὅτι, πρὸ ἐτῶν ἔδωκεν εἰς τινα δυσκοίλιον καταπότια, τόνον δραστήρια, ὥστε ἐκ τῶν ἀδιακόπων στρώφων καὶ κενώσεων ὁ ἀσθενὴς ἀπεβίωσεν. Οἱ συγγενεῖς ἀνγγέλλουσι περιίλουσι τὸ δυστύχημα εἰς τὸν ἱατρὸν. Ἄλλ' οὗτος ἐρωτᾷ ἀτράχως :

— Καὶ πόσα χέρια τὸν πῆγες;

— Ἐως πενήντα, γιατρέ.

— ὦ, δὲν εἶνε τίποτε. Ἄν ἐζούσε, θὰ τὸν πῆγαίνε ἑκατὸν πενήντα! Δὲν ξεύρετε, τί περίφημα χάπια εἶνε αὐτά!!

Θαυμάσιος ἱατρὸς ὁ Κύρ Ἀνδρέας.

Ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, εἶνε ἱατρὸς καὶ μάγος, θεραπεύει καὶ τὴν ἀνδρικήν ἀνικανότητα, τὸ λεγόμενον ἀμπόδεμα, διατείνεται δέ, ὅτι κατέχει ἀπόρρητα βότανα, ὡς τὸ σερνικισότον πρὸς ἀρρενογονίαν, τῆς ἀγάπης τὸ βοτάνι διὰ τοὺς δυσέρωτας καὶ ὅτι εἶνε ἱκανὸς ν' ἀνανεώσῃ τοὺς γέροντας, ὡς τὸν Φάουστ ὁ Μεφιστοφιλῆς καὶ τοὺς καταστήσει μακροβίους, ὡς ἄλλος δόκτωρ Βράουν — Σεκάρ, ἄνευ ὑποδερματικῶν ἐγχύσεων, ἀλλὰ διὰ φίλτρων καὶ μαγανειῶν . . .

Καὶ τότε, τί θὰ εἶπητε πλέον; Ἐχει ὁ κόσμος ἄλλον, τοιοῦτον θαυματουργόν, ἱατρὸν, κατέχοντα ὅλας τὰς κλειδας καὶ μυστήρια τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας; Ποῖον Πανεπιστήμιον, τίς Ἀκαδημία παρήγαγε ποτὲ τοιοῦτον φωστῆρα;

Εἰς ὅλα πρωτότυπος, εἶνε τοιοῦτος καὶ εἰς τὴν φαρμακολογίαν του. Τὰ φάρμακα, ἅτινα συνήθως μεταχειρίζεται διὰ τοὺς ἀσθενεῖς του, εἶνε ἐπίσης περίεργα. Διάφορα βότανα, καθάρσια δραστήρια, τὸ αἷμα τῶν ἐννιά ἀδερφῶν, χολῆ ἀκανθοχοίρου, τέφρα ἀκρίδος, διπλοῦν τεμάχιον πανίου, ἰσομέγεθες μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀσθενοῦς, ὄρνιθες, ὡά, ἄλευρον καὶ τὰ παρόμοια ἀποτελοῦν τὴν μοναδικήν του φαρμακολογίαν. Μία συνταγή του διέταττε: «13 αὐγά, ἀρσενικά, 4 μποτλίαις μαύραις, 2 κόταις μαύραις, 6 ὀκάδας κρασί μαῦρον καὶ 7 ὀκάδ. μαλλί μαῦρον.» Ἄλλοτε τὰ διατάττε

ὅλα λευκά. Λίαν δὲ περιέργων εἶνε τὸ φάρμακον διὰ τοὺς πνέοντας τὰ λοιθία. Ἀντὶ μύσγου συμβουλεύει νὰ δίδωσιν αὐτοῖς ἀμίλητον νερόν, δηλ. ὕδωρ, ἀντλούμενον κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἐν βαθυτάτῃ σιγῇ. Τὰ δὲ μέσα τῆς μαγειρίας του εἶνε μυστηριώδη καὶ ἄδηλα.

Οὕτως ἐνασκεῖ τὴν ἱατρικήν του, χαίρων πολλὴν ὑπόληψιν παρὰ τοῖς χωρικοῖς, τινὲς τῶν ὁποίων ἐκλαμβάνουσιν αὐτόν, ὡς Μαχάνα ἢ Ἀσκληπιόν, ὡς ὄν ὑπεράνθρωπον. Ἀμείβεται δὲ εἰς χρήματα καὶ διάφορα προϊόντα καὶ πράγματα παντὸς εἶδους.

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους καὶ καιροὺς μετέρχμενος τὸν ἱατρὸν, ὁ Κύρ Ἀνδρέας ἔχει καὶ τὰς περιπετείας του, εὐρον δὲ αὐτόν πολλὰκις σκληρόταται συμφοραί. Πολλὰκις ἐξυλοκοπήθη ἀνηλεῶς: τὸν ἔχουν καταβολῶσει διὰ χημικῆς μελάνης: ἐξηναγκάσθη ἄλλοτε νὰ φάγῃ δέκα συγχρόνως καταπότια, ἅτινα διέταξεν εἰς τινα προσποιηθέντα δυσκολιότητα καὶ ἔπαθε τῶν παθῶν του τὸν τάραχον καὶ ἄλλοτε ἄλλους ὑπέστη κινδύνους.

Ἡ μικρότερα τὸν ἀτυχιῶν αὐτοῦ ἦν ἡ εἰς τὸ Πλημμελειοδικεῖον Ναυπλίου εἰσαγωγή του πρὸ τινῶν ἐτῶν, καταγγεληθέντος, ὅτι μετέρχεται τὸν ἱατρὸν ἄνευ ἀδείας. Ἡ δίκη ἦτο φαιδροτάτη καὶ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀλλοκότου ἱατρικοῦ του βίου καὶ διότι ὁ Κύρ Ἀνδρέας παρουσίασεν εἰς τὸ δικαστήριον, ὡς δὶπλωμά του, ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχε λάβει ἐν Τριπόλει τὴν 1^{ην} Ἀπριλίου 1861. Τὸ δὲ Πλημμελειοδικεῖον τὸν ἀπήλλαξε πάσης ποινῆς, ὡς ἀκαταλόγιστον, ἐν μέσῳ ὀμηρικῶν κατῆγορούμενος ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἐσπούδατεν εἰς τὴν Πίσσαν τῆς Ἀγγλίας! Τὸ νοστιμώτερον δὲ εἶνε, ὅτι ὁ Κύρ Ἀνδρέας ἔλαβε, κατὰ συμβουλήν τοῦ ἀστέιου δικηγόρου του, ἀντίγραφον τῆς ἀποφάσεως καὶ τὸ ἐπιδεικνύει πάντοτε κομπάζων καὶ ἀμυνόμενος διὰ τοῦ δεδικασμένου τοῦ ἀκαταλόγιστου.

III.

ΕΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΡΑΤΑ

Ἄσας ἦδη ἐξιτόρησα — διότι ἱστορικὰ γεγονότα εἶνε καὶ οὐδ' ἔχγος φαντασίας ἢ μύθου ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς — σὰς ἔδωκαν,

ὑποθέτω, ἰκανὴν ἰδέαν περὶ τοῦ ἥρωος τῆς ἠθογραφίας ταύτης. Διὰ τὴν γνῶσιν αὐτὸν καλλίτερον, διὰ τὴν ἐκτιμήσῃτε ὀρθότερον, εἶνε ἀνάγκη νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλα τινὲς σελίδες τοῦ ἱατρικοῦ βίου του.

Ἐν αὐταῖς θὰ τὸν ἴδῃτε μέγαν καὶ θαυμαστόν, δρῶντα παρὰ τὸ μῦθον ἐν κρίσεσιν περιπέσειν, ὡς ἱατρὸν ἢ μάγον καὶ ῥιψοκινδυνεύοντα εἰς σκληρὰς δοκιμασίας. Εἶνε παράδοξα, ἔκτατα καὶ κωμικώτατα ἀνέκδοτα, ἅτινα θὰ συμπληρώσωσι τὰς ἐντυπώσεις σας, ἢ δὲ φήμη τοῦ πολυθρυλήτου Κύρ Ἀνδρέα συνδέεται μετ' αὐτῶν ἀναποσπάστως, ὡς χρυσοῦν τῆς ἀθανασίας του περιγαμηγῶν. Ἐτοιμάσθητε νὰ ἴδῃτε τὸν περίφημον κομπογιαννίτην, ποιοῦντα σημεῖα καὶ τέρατα καὶ ν' ἀναλογισθῆτε μέχρι τίνος βαθμοῦ δύναται ν' ἀπομωρανθῆ καὶ ἀποτυφλωθῆ ὁ θνητὸς καὶ πῶς διαλάμπει ἢ πυγολαμπίς ἐν μέσῳ βαθυτάτης στοτίας.

Τὰ τοιαῦτα ἐπεισόδια τοῦ βίου του εἶνε πάμπολλα, θὰ μάθητε ὅμως ὅσα ἠδυνήθη νὰ περισυλλέξῃ πολυπληθῆ δὲ ἄλλα, ὧν βρῖθῃ ἢ πολυτάραχος ζωὴ του, μένουσιν ἄγνωστα εἰς πολλούς, διεσπαρμένα τῆδε κακείσε, ὡς ἀπολωλότες θησαυροί.

Ἐφαγεν ἄλογον. — Ὅτε ὁ Κύρ Ἀνδρέας ἐσπούδαζε τὴν ἱατρικὴν καὶ προσεκολλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐμπειρικοῦ ἱατροῦ, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ τὸν μάθῃ ὀλίγην ἱατρικὴν, διὰ τὴν ἀναπληρῶν ἀσθενοῦντα ἢ ἀπόνια. Ὁ πονηρὸς καὶ ἀστεῖρος ἱατρὸς παρέστησε τῷ νεαρῷ ὑπηρετῇ του, ὅτι ἡ ἱατρικὴ εἶνε εὐκολώτατον καὶ πρόχειρον.

— Ἄκουσε, τῷ λέγει. Εἰς τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τοῦ ἀρρώστου διάταξον ὅ,τι σοῦ ἔληθι εἰς τὸν νοῦν, ἓνα ζεστό, μίαν ἀφαίμαξιν κ.τ.λ. καὶ δίαταν. Κατόπιν δέ, ἂν ἴδῃς, ὅτι ἐχειροτέρευσε, κύτταξε τριγύρω καὶ θὰ ἴδῃς καμμίαν φλούδα πεπονίου, μήλου κλπ. καὶ ἐπίπληξε τὸν ἀσθενῆ, ὅτι ἔφαγε πεπόνι κλπ. καὶ ἐχειροτέρευσε, διότι οἱ ἀσθενεῖς εἶνε λαίμαργοι καὶ εἶνε σπάνιον νὰ μὴ φάγουν ὅ,τι τρώγουν ἄλλοι ἐμπρός των. Θύμωσε τότε, διαμαρτυρήσου καὶ ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ. Ἐκατάλαβε;

— Αὐτὸ εἶνε; ἀπεκρίθη ὁ Ἀνδρέας περιχαρῆς. Μὰ τότε ἐγώ, ἀρέντη, εἶμαι ἀπὸ τόρα σωστὸς γιαντρός.

— Σωστὸς καὶ πρόσβαρος μάλιστα!

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Ἀνδρέας ἐπεσκέφθη ἀσθενῆ χωρὶκὸν καὶ τῷ διάταξε κλύσματα καὶ δίαταν. Εἰς τὴν νέαν ὅμως ἐπίσκεψιν τὸν εὗρεν εἰς χειροτέραν κατάστασιν. Ἀμέσως τότε κυττάζει τριγύρω καὶ . . . συνοφρουοῦται, ἐξάπτεται καὶ φωνάζει, διατρέχων τὸ δωμάτιον, μὲ στόμφον Σγαναρέλου.

— Μὰ, καυμένοι ἄνθρωποι, εἶσθε ζῶα τετράποδα. Τί ἦταν πάλι αὐτό, ποῦ τὸν ἀφήσατε καὶ ἔφαγε!

— Τίποτε, γιαντρέ μου, τίποτε δὲν ἔφαγε.

— Τίποτε αἱ! . . . ὄριστε. Ἐχομε κι' ἀπ' αὐτά! Πολεμάτε νὰ γελάσετε τὸν γιαντρέ μασκαράδες. Μὴ χειρότερα! . . . Τί λαίμαργία, γιὰ ὄνομα Θεοῦ!

— Μὰ, κύρ γιαντρέ . . .

— Σοῦτ! — διέκοψεν ὀργίλως ὁ Καραμεσοῦτης. Πολὺ καλὰ τὸ βλέπω ἐγώ, τί ἔφαγε. Νά! ἔφαγε ἄλογο!

Εἰς τὴν γωνίαν ἦτον ἐν σάγμα καὶ ὁ Κύρ Ἀνδρέας τὸ ἐθεώρησε φλοιδὸν ἵππου!

Ἐν παράδειγμα τῆς διαγνωστικῆς του. — Δικηγόρος τις τὸν ἠρώτησεν ἀπὸ τί πάσχει, διότι, ὅτε ἐξήληθεν ἀπὸ τὸ δικαστήριον, ἠσθάνετο πολλὴν ἀτονίαν.

— Ἀπλούστατον, ἀποκρίνεται ὁ ἱατρὸς. Ὁμίλησες πολὺ εἰς τὸ δικαστήριον.

— Ὅχι, ἐξοχώτατε, δὲν ὀμίλησα ποσῶς.

Ὁ ἱατρὸς ἀπορεῖ καὶ σκέπτεται.

— Ἄ! θὰ ἦτο τὸ παράθυρον ἀνοικτὸν καὶ ἐκρυολόγησες. Αὐτὸ εἶνε ἐξάπαντος.

— Οὔτε αὐτό, γιαντρέ. Τὰ παράθυρα ἦσαν ὅλα κλειστά.

Ὁ ἱατρὸς συνοφρουοῦται.

— Πίσω μου, διάβολε, Σατανᾶ! . . . Μὰ τότε θὰ ἦτον ἀπὸ . . . κακὴ ὥρα. Πότε σοῦ πέρασε;

— Ἄμα ἔφαγα. Μὴν ἦτο, γιαντρέ, ἀπὸ πείνα;

— Μάλιστα, μάλιστα. Ἀπὸ πείνα βεβαίωτατα' χωρὶς ἄλλο πείνα ἦτο.

— Ὅστοςο τὸ βρῆκες, γιαντρέ!

— Ἄμ' τί ἐνόμισες, Κύριε! Μοῦ διαφεύγει τίποτε; . . .

Δύο ιατροδικαστικά ἐκθέσεις του. (Πιστὰ ἀντίγραφα, πλὴν τῆς ὀρθογραφίας.).

Βασιλείων τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α'.

*Ἐκθεσις τοῦ Κυρίου Ἰατροῦ Ἀνδρέα Δ. Καραμεσοῦτης.

*Ἐμετέθη εἰς τὴν οἰκίαν Χρήστου Σταθοπούλου κατ' αἴτησιν του πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ υἱοῦ του Γεωργίου. Εὐρον αὐτὸν κτυπημένον διὰ πυροβόλου πιστολλοῦ εἰς τὴν δεξιὰν παλαιὰν τῆς κόμης κεφαλῆς αὐτοῦ. Ταῦτα θέλω πιστοποιῆσαι κατ' αἴτησιν τοῦ Κ. Ἰατροῦ.

Α. Δ. Καραμεσοῦτης.

*Ὅτι ἡ δεξιὰ παλαιὰ γεμίσις πυρίτιδα καὶ ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς καὶ εἰς τὸν δεξιὸν μέλιγκον, θέλει καὶ καταχορηγηθῆ ἢ ἐκθεσις εἰς τὸν Κ. Εἰσαγγελέα τῶν ἐν Ναυπλίῳ Πρωτοδικῶν νὰ τιμωρηθῶσιν ὅτι, ὁ Νόμος καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀπαταιεῖ.

Τὸ τράβημα αὐτὸ θέλει ἰσχύσει ἔννεκ ὑπὲρ τῶν ἑννεήκοντα ἡμερῶν.

Καὶ εἰς ἔνδειξιν ὑποφαίνομαι ὁ ὑποσημειούμενος ἱατρός

Α. Δ. Καραμεσοῦτης.

*Ἐν Κάτω Μπέλεσι τὴν 14 Φεβρουαρίου 1870 ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 2. Μ.Μ.

ἱατρός

Α. Δ. Καραμεσοῦτης.

β'.

*Ἐκθεσις.

Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Γεωργ. Κ... ἐπισκέφθη τέσσαρας αἰγας του. Ἀπέθαναν ἀπὸ φαρμάκι, ῥιμμένο εἰς τὴν πλάκα ἀπάνου, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ καὶ ἂν δὲν ἐπέβαιναν, θὰ ζούσαν. Ὅμως ἤθελον νοσήσει πλέον τῶν 10 ἡμερῶν. Κατ' αἴτησιν του δίδω τὴν παρούσαν διὰ τὸ δικαστήριον.

Καπαρέλι 5 Μαΐου 1888.

ὁ ἱατρός

* * *

Αν. Καραμεσοῦτης

Κάμε καλὸ στοῦ διαβόλου τὸ χωριό! — Ἐν Λυρκείᾳ ἡσθένει τις βαρέως ἐκ πνευμονίας. Ἐκλήθη ἐγγχώριος ἐπιστήμων ἱατρός καί, ἰδὼν αὐτὸν ἐπιθάνοντα, οὐδὲν διέταξε φάρμακον.

Μετ' αὐτὸν καλεῖται ὁ Καραμεσοῦτης, ὅστις βεβαίως, ὅτι θὰ τὸν θεραπεύσῃ. Δίδει τῷ ἀσθενεῖ φάρμακά τινα καὶ διατάσσει νὰ σφάζωσιν ἓνα ἄμνον.

Οἱ ἱατροὶ τρώγουσι μετ' ἐκτάκτου ὀρέξεως τὸν νοστιμώτα-

* ΣΗΜ. — Ἀνάγνωθι: παρειάιν.

τον ἄμνον. Αἰφνης εἰς τῶν οἰκειῶν τοῦ ἀσθενοῦς τρέχει, λέγων τῷ Κύρ Ἀνδρέα:

— Γιατρέ ψυχομαχάει.

— Δὲν ἔχει τίποτε! ἀποκρίνεται ὁ ἱατρός. Καὶ τρώγει.

— Γιατρέ πεθαίνει, ἔρχεται ἄλλος περίφοβος φωνάζων.

— Δὲν ἔχει τίποτε, σὰς λέω! καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ τρώγῃ.

ὁ μακάριος ἱατρός.

— Γιατρέ ἐτελείωσε! ἔρχεται τρίτος, ὀλολύζων.

— Δὲν ἔχει τίποτε, βρὲ ζῶα!...

* * *

Ἄλλ' ἀκούονται θρήνοι καὶ ὀλοφυρμοὶ ἐκ τοῦ θαλάμου τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ὁ Κύρ Ἀνδρέας ἐγείρεται νὰ φύγῃ. Τότε ὅμως τὸν προφθάνει εἰς συγγενῆς τοῦ θανόντος μετ' ἠρακλείου ῥοπάλου καὶ τῷ καταφέρει λυσσαυδῶς παρὰ μίαν τεσσαράκοντα, μόλις δὲ σώζει αὐτὸν ἀπὸ βεβαίου θανάτου ὁ ἀγαθὸς συνάδελφος του.

Καὶ ὁ Κύρ Ἀνδρέας, ἀναχωρῶν:

— Ὅριστε! λέγει. Κάμε καλὸ στοῦ διαβόλου τὸ χωριό! Ἄλλὰ, τί νὰ εἰπῆς! Αὐτὰ ἔχει ἡ ἐπιστήμη. Σηκόνει καὶ ξύλο!

* * *

Ἰατρομαγεία. — Εἰς χωρικόν, ἀσθενοῦντα ἐπικινδύνως, ὁ Κύρ Ἀνδρέας ὑπόσχεται νὰ μὴ φύγῃ, πρὶν ἢ τὸν θεραπεύσῃ. Ἀφοῦ ἔλαβε πᾶν ὅτι ἠδυνήθη εἰς ἀμοιβήν του, εἶδε δέ, ὅτι ὁ ἀσθενὴς ἦτον εἰς τὰ ἔσχατα, διέταξε τοὺς οἰκείους του νὰ κλεισθῶσιν ὅλοι ἐν τῷ οἴκῳ καὶ καθήσουν ἐν τῷ μέσῳ, κύκλω λέθητος κενοῦ καὶ ἀτενίζωσιν εἰς τὸν πυθμένα αὐτοῦ, ἀκίνητοι, ἕως οὗ ἀκούσουν τρεῖς λιθοβολισμοὺς εἰς τὴν στέγην, τότε δὲ ν' ἀνοιξοῦν τὴν θύραν, διὰ νὰ εἰσέλθῃ ὁ ἱατρός καὶ τὸν θεραπεύσῃ εὐθύς. Ἡ θεραπεία συνωδεύετο ὑπὸ μαγείας.

Οἱ ἀπλοϊκώτατοι χωρικοὶ ἐξετέλεσαν κατὰ γράμμα τὰς διαταγὰς του. Ἄλλ' ὁ ἱατρός μας, κλείσας αὐτοὺς ἐν τῷ οἴκῳ, ἀναβαίνει τὸν ἡμίονόν του καὶ φεύγει δρομαίως, ἐκείνοι δέ... ἀκόμη τὸν περιμένουν.

* * *

Ἰατρικὸν συμβούλιον. — Μέγα ἱατρικὸν συμβούλιον συνεκροτήθη περὶ τὴν κλίνην πάσχοντος ἐκ κακοήθους πυρε-

τοῦ ἐν Λυρκείᾳ, ἐκ δύο τελειοφοίτων τῆς Ἱατρικῆς, τοῦ Κύρ Ἀνδρέα καὶ δύο συναδέλφων του.

— Τί φρονεῖς, Κύρ Ἀναγνώστη; ἠρώτησεν ὁ εἰς τελειόφοιτος.

— Φρονῶ, ὅτι ἔχει ζέστη καὶ πρέπει νὰ τοῦ βγάλωμεν αἷμα καὶ τοῦ βάλωμεν τριάντα βδέλλαις.

— Αἷμα! βδέλλαις!! Τί λές, βρὲ ξυλοσχίστη, λέγει ὁ ἄλλος. Ὅχι, ὄχι, ὄχι! Εἶνε ἀπὸ κακῆ ὥρα καὶ νὰ φέρωμεν παπᾶν νὰ τὸν διαβάσῃ.

— Κολοκύθια μὲ τῆ ρίγανη! φωνάζουν οἱ τελειόφοιτοι. Ἐχει κακοθήη πυρετὸν καὶ κιννίνο γρήγορα.

— Κακοθήεις εἰσθε σεῖς, τσαρλατάνοι! ἐπανελάθεν ὁ πρῶτος. Ἄμα πάρη κιννίνο, θὰ πεθάνῃ μωρέ!

Οἱ ἱατροὶ δὲν συνεφώνουν, ὁ ἀσθενὴς ἐσφάδαζεν εἰς σπασμούς καὶ οἱ τελειόφοιτοι, διὰ νὰ συνενηθησοῦν δῆθεν γαλλιστί, ἤρχισαν νὰ λέγουν στίχους τῆς Madame Angot.

— Δὲν συμφωνῶ μαζὶ Σας! προτείνω καθάρσια, ἀνέκραξεν ὁ Κύρ Ἀνδρέας, διὰ νὰ μὴ ἐκληφθῇ, ἀγνοῶν τὴν Γαλλικὴν.

Τότε ἡ σκητὴ μεταβάλλεται. Οἱ λοιποὶ, θεωρήσαντες, ὅτι ὑβρίζονται διὰ ξένης γλώσσης, ἐξάπτονται κατὰ τῶν τελειοφοίτων καὶ οἱ πέντε ἱατροὶ, ἐκ τῆς διχονορίας τοῦ συμβουλίου, εἰς δ καθυβρίσθησαν ἀλλεπαλλήλως ἐπὶ ἀμαθείᾳ καὶ ἀνικανότητι καὶ ἠρεθίσθησαν εἰς ἄκρον, ὑψοῦσι τὰς ράβδους καὶ συμπλέκονται . . . . .

Ἐν τῷ μεταξῦ ἀποθνήσκει ὁ ταλαίπωρος ἀσθενὴς καὶ ἡ σύζυγός του, κλείσασα τοὺς ὀφθαλμούς του . . . σπεύδει εἰς τοὺς ἀλληλοδερομένους ἱατρούς, ὀλολύζουσα, καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου τοὺς καθησυχάζει καὶ ἀποπέμπει.

Ἀνάλογον ἱατρικὸν συμβούλιον, ἀλλὰ διαφόρου λύσεως, σκυριζοῖ ὁ Βαλαράς. Μονογενὴς, υἱὸς εὐγενῶν γονέων, ἤσθηνσε βαρέως· ἐκάλεσαν δὲ τέσσαρας θαυμαστοὺς τῆς χώρας ἱατρούς. Οἱ ἐξοχώτατοι διασκέπτονται, ἀλλὰ δίστανται εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ θεραπείαν, ὁ εἰς διατάσσει φλεβοτομίαν, ὁ ἕτερος ἐμετικόν, ὁ τρίτος καθάρσιον καὶ ὁ τέταρτος ἐρεθιστικά. Ἐκ τῆς λογομαχίας ὅμως τῶν ἱατρῶν ὁ ἀσθενὴς τὸσον ἐστενοχωρήθη, ὥστε διέβρεξε τὸ σῶμα του ἰδρῶς πολὺς, ἐζήτησε

ν' ἀλλάξῃ ἐνδύματα, ἐκοιμήθη καὶ ἔγινε καλλίτερα, ἐν ᾧ οἱ ἱατροὶ φεύγουν ἐκεῖθεν ἄπρακτοι καὶ ἀκόμη φιλονεικούντες.

* *
Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΜΕΣΑ ΤΟΥ.

— Γιατρὲ δὲν μπορῶ δὲν εἶμαι καλά, γιατρὲ μου, εἶπε τῷ Κύρ Ἀνδρέα ἀγαθὸς ἱερεὺς, πάσχων ὑδροπικίαν.

— Δὲν ἔχεις τίποτε. Φέρε μου 6 κοκόρια ἄσπρα, 6 ὀκάδες κρασί ἄσπρο, 6 ὀκάδες μαλλιά ἄσπρα καὶ 6 ὀκάδες βούτυρο καὶ θὰ σὲ κάμω καλά, φοβιστάρη!

— Ν' ἀγιάσουν ἡ ψυχούλαις τῶν πεθαμμένων σου, εὐλογημένε μου. Ὁ Θεὸς σ' ἐβγαλ' ἐμπρός μου.

Καὶ τὰ ζητηθέντα ἐδόθησαν αὐθωρεὶ τῷ ἱατρῷ, ὅστις ἀντέδωκεν ἐν ἱατρικὸν του.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ Κύρ Ἀνδρέας τὸν βλέπει πάλιν.

— Αἶ, πῶς εἶσαι σήμερα, παπούλη; Καλλίτερα βέβαια.

— Φτύσ' τὸν κόρφο σου, γιατρὲ μου. Χειρότερα.

Ὁ ἱατρὸς συνωφρυσθὴ καὶ ἐδυθίσθη εἰς βαθυτάτην σκέψιν. Μεθ' ὃ προσέθηκε :

— Γιά, νὰ ἰδοῦμε καλλίτερα!

Καὶ μετὰ μικρόν, ὡσεὶ ἀνκαλύψας, ἐψιθύρισε θλιβερῶς πως, ὑψῶν τὰς ὀφρῦς :

— Ἄ! Ἄ! Ἄ! Παπᾶ μου, πολὺ ἄσχημη ἀρρώστια ἔχεις . . . . .

— Τί ἔχω λοιπόν, ντετόρε μου;

— Ἐχεις . . . ἔχεις . . . Δὲν βλέπεις κοιλιὰ; Ἐχεις-ἔξω ἀπ' τῆ φαμίλια σου! — ἔχεις τὸν διάβολο μέσα σου! . . .

Εἰς τὸ ἀπαίσιον ἄκουσμα παρ' ὀλίγον ὁ ἀγαθὸς, ὁ ἀπόνηρος, ἱερεὺς νὰ πέσῃ κεραινοπλήκτης. Ἀναλογισθεὶς τὴν ἀμαρτίαν, τὰ δεινὰ τῆς Κολάσεως, ὅπως τὰ εἶχεν ἀναγνώσει εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά συναξάρια καὶ τὴν ἀφευκτον ἀπόλειαν τῆς ψυχῆς του, ἤλλαξεν ὄψιν, ὡχρίασεν, ὡς πτώμα, ὠρθώθησαν αἱ τρίχες καὶ ἐξηγριώθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ του. Καὶ εὐθὺς, στραφεὶς πρὸς ἀνατολάς, ἤρξατο σταυρολοπούμενος, δεόμενος καὶ ἀπαγγέλλων τοὺς πρὸς τοὺς πάσχοντας ὑπὸ δαιμόνων ἐξορισμοῦ τοῦ Μεγ. Βασιλείου :

— « Ἀσπίλε, ἀμόλυντε, ὑπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς!

Παναγία Τριάς, ἐλέησον ἡμᾶς! . . . Φτοῦ, φτοῦ, φτοῦ, ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ!

Δέσποτα Κύριε, καὶ ἐξέλασον ἀπ' αὐτοῦ πᾶν πονηρὸν καὶ ἀκάθαρτον πνεῦμα, κεκρυμμένον καὶ ἐμφωλευόν αὐτοῦ τῇ καρδίᾳ . . . Ὁρχίζω σε, πνεῦμα ἀκάθαρτον, κατὰ τοῦ Θεοῦ Σαβαώθ καὶ πάσης στρατιάς ἀγγέλων Θεοῦ, Ἀδωναί, Ἐλωί, Θεοῦ παντοκράτορος, ἐξελθε καὶ ἐπαναχώρησον ἀπὸ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ τοῦδε . . . Βελλεζεβούλ, δρακοντασιδῆ καὶ θηριοπρόσωπε, ἐξελθε, ὅτι μέγας ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ μεγάλη ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν! . . .»

Ἡ σκηνὴ ἦτον ἐκτάκτως τραγικοκομμική. Ἐν ᾧ ὁ δυστυχὴς ἱερεύς, κλαίων καὶ θρηγῶν, ἐδέετο οὕτω καὶ ἔτρεμε, καθιθρῶς ἐξ ἄκρας συγκινήσεως, ὁ Κύρ Ἀνδρέας ἀπαθῆς ἐμειδία, οἰκτείρων καὶ ὅτε ὁ ἱερεὺς διέκοψε τὰς δεήσεις του καὶ συνῆλθεν ὀπωσοῦν, προσέθηκε :

— Καλὰ εἶνε καὶ αὐτὰ παπᾶ μου! ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν δὲν ὠφελοῦν. Ἐγὼ θὰ σοῦ βγάλω τὸ δαιμόνιον πολὺ εὐκολώτερα καὶ θὰ τὸ σκοτώσωμεν μὲ . . . μάγια.

— Μάγια!! ἀνέκραξεν ὁ εὐσεβὴς ἱερεύς, τρέμων καὶ ὡσεὶ παράφρων. Μ' ἐκόλασες, θεοκατάρατε. Πάτερ ἡμῶν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς! . . . ἐτραύλισε καὶ ἔπεσε λιπόθυμος.

Ὁ ἱατρὸς συνεβούλευσεν εἰς τοὺς οἰκείους του ὑπομονὴν καὶ ἐπέμεινε καὶ τοὺς ἔπεισε νὰ συγκατατεθοῦν εἰς τὴν διὰ μαγείας θεραπείαν. Διέταξε δέ, ἵνα τὴν ἐπιούσαν περὶ τὸ λυκαυγές, ὅταν ἰδίως λαλοῦν οἱ ἀλέκτορες, δώδεκα πλησιέστεροι συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ πάσχοντος περικυκλώσωσι τὴν οἰκίαν του ἐνοπλοὶ καὶ πυροβολήσωσιν ὠρούμενοι δωδεκάκις ἕκαστος διὰ νὰ φονεύσωσι τὸ δαιμόνιον, ὅπερ τὴν ὥραν ἐκείνην θὰ ἐκβάλῃ αὐτὸς ἐκ τῆς κοιλίας καὶ οἰκίας τοῦ ἱερέως.

Ἡ διαταγὴ τοῦ ἱατροῦ ἐξετελέσθη, ἐν ᾧ αὐτὸς ἀπὸ μέσων νυκτῶν ἤδη ὦχετο ἀπιών, ἐφ' ἧππου καλπάζοντος.

* *

ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΟΥ ΓΥΜΝΟΥ.

“Ἄν τύχη ν' ἀναγνώσητε εἰς τὸν Διογένη τὸν Λαέρτιον,

ὅτι ὁ κυνικὸς Μενέδημος εἰς τόσον βαθμὸν τερατείας ἐφθασεν, ὥστε, ἀναλαβὼν σχῆμα Ἐριννύος, περιέτρεχε λέγων, ὅτι ἀφίκετο ἐκ τοῦ Ἄδου, ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῶν δαιμόνων, διὰ νὰ ἐπιθλέπῃ καὶ κρατῇ σημειώσεις περὶ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ὅτι ἄλλος, ἀναιδέστερος ἀγύρτης, πνεύτων ποτὲ ἐτησίων ἀνέμων σφοδρῶς καὶ καταστρεφόντων τοὺς καρπούς, διέταξε νὰ ἐκδάρωσιν ὄνους καὶ κατασκευάσωσιν ἄσκους, λαβὼν δὲ αὐτοὺς διέτρεχε τοὺς λόφους καὶ τὰς ἀκρωρείας διὰ νὰ συλλάβῃ τοὺς ἀνέμους, μὴ ἀπορήσῃτε διὰ τὴν θρασύτητά των καὶ τὴν μωρίαν καὶ δεισιδαιμονίαν τοῦ ὄχλου. Ὁ Κύρ Ἀνδρέας κατῶρθασέ τι τερατωδέστερον.

Τὸ χωρίον Γυμνὸν τῆς Ἀλέας μαστιζέται συνήθως ἐξ ἐλωδῶν πυρετῶν. Κατὰ τὸ ἔτος ὅμως 1875 ὑπέφερε δεινότερον καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἠσθένησαν καὶ πολλοὶ ἀπέθνησκον, κατέλαβε δὲ πάντας φόβος καὶ τρόμος.

Ἐπεφάνη τότε ὁ κύρ Ἀνδρέας, κληθεὶς νὰ θεραπεία ἀσθενεῖς. Ἄλλ' ὁ πονηρὸς ἱατρὸς ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτη συνέλαβε καὶ ἐπραγματοποίησε τολμηρότερον σχέδιον.

Ἐπεισεν ὁ κατεργάρης τοὺς ἀφελεῖς καὶ περιφρόβους χωρικούς, ὅτι εἰς μάτην οἱ ἱατροὶ καὶ τὰ ἱατρικά, διότι εἰς τὸ χωρίον των ἔχουν ἓνα πολὺ τρομερὸν θηρίον, ἓνα στοιχειεῖδόν, ποῦ τοὺς τρώγει καὶ ἀποθνήσκουν. Φοβερὸν θηρίον, ποῦ βυζαίνει γάλα ἀπὸ τὸ φεγγάρι καὶ μουγγρίζει τὸ φεγγάρι! καί, ὅτι, ἂν δὲν σκοτωθῇ, τὸ θηρίον αὐτὸ θὰ τοὺς φάγῃ ὅλους καὶ δὲν θὰ μείνῃ ῥουθοῦνι.

Οἱ χωρικοὶ τὸν ἤκουον, ῥιγοῦντες καὶ ἐν ἄκρᾳ συγκινήσει καὶ ἠρώτησαν :

— Καὶ πῶς θὰ γλυτώσωμε ἀπ' αὐτοῦ καὶ νὰ πάψῃ τὸ θανατικόν;

— Τὸ σκοτόνω ἐγώ! ἀνέκραξε μετὰ στόμφου ὁ Κύρ Ἀνδρέας, φθάνει νὰ κάμετε ὅ,τι σᾶς πῶ.

— Ὅ,τι μᾶς ἔπῃς, Κύρ γινατρί, μὲ τοὺς ὀρισμούς σου.

— Ἀκούσατε λοιπόν. Νὰ μοῦ δώσετε 300 δραχ. μετρητάς, 50 ὄκ. μαλλιά καὶ ἀπὸ ἀλευρί, τυρί καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχει καθένας σπίτι του, ὅσα ἔχετε εὐχαρίστησιν καὶ ἀκόμη ἓνα τουφεκί δικαννον καὶ μπαρούτη, πολλή μπαρούτη.

— Ὅλα καλὰ, γινατρί. Μὰ γιὰ τὰ μετρητὰ θὰ δυσκολευθῶμε, γιὰτὶ ὁ Θεὸς ξέρει τὴ φτώχεια μας.

— Μοῦ εἶνε ἀδιάφορον! Θερίο τὸ λέν' αὐτό, στοιχεῖό, ποῦ βυζαίνει τὸ φεγγάρι, τ' ἀκούτε, ζῶα; Φεύγω καὶ ἡ ἀμαρτία σὺδ' λαιμό σας.

— Μή, μή, γὰρ τὸ Θεό, μὴ φεύγης, Κύρ γιατρέ, γιατί 'χαθήκαμε. Θὰ πουληθῶμε καὶ θὰ τὰ οἰκονομήσουμε κι' αὐτά.

— Μιλημένα, τιμημένα! προσέθηκεν ὁ Κύρ Ἀνδρέας, θριαμβεύων. Τώρα νὰ κλεισθῆτε ὅλοι μὲ τοὺς σκύλους σας εἰς τὰ σπίτια σας ἀπόψε, γιατί θὰ τὸ σκοτώσω καὶ θὰ γίνη κομοχαλασιά. Φέρετέ μου τὸ τουφέκι καὶ μαπαρούτη.

Τὴν νύκτα τὸ χωρίον ὠμοιάζε πρὸς νεκρούπολιν. Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον ὁ Κύρ Ἀνδρέας ἐξῆλθε μόνος, ἐν ἀδαμαίᾳ σχεδὸν περιβολῇ καὶ διέτρεχε τὸ χωρίον, φωνάζων, ἀλαλάζων, ὠρυόμενος ὡς λύκος καὶ πυροβολῶν εἰς διαφόρους θέσεις, οἰονεὶ παλαίων μὲ τὸ θηρίον. . . ἐν ᾧ οἱ χωρικοὶ ἠγρύπνουσιν, ὑποσχόμενοι ἀφιερῶματα εἰς ὅλους τοὺς ἀγίους διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του.

Ἀμα δὲ τῇ πρωΐᾳ ἐξῆλθον οἱ χωρικοὶ, ἀγωνιῶντες διὰ τὸ ἀποτελέσμα. Ὁ Κύρ Ἀνδρέας τοὺς διεβεβαίωσεν, ὅτι ἐφνευσεν ἐπὶ τέλους τὸ τρομερὸν θηρίον καὶ διέταξεν αὐτοὺς νὰ καύσωσι μικράν, ἐκεῖ πλησίον, λόχμην, διότι εἰς αὐτὴν κατέφυγε τὸ στοιχεῖό πληγωμένον, διὰ νὰ καῖ καὶ γίνη στάκτη!

Ἠλάλαξαν ἐκ χαρᾶς οἱ ἀφελεῖς χωρικοὶ, ἔθεντο πῦρ εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν λόχμην καὶ ἐπεδόθησαν ἔξαλλοι εἰς ἄσματα, χοροὺς καὶ πάνδημον βακχεῖαν. Μετὰ ταῦτα δὲ, ἀμείψαντες τὸν σωτήρα των μὲ τὰ ὑποσχθέντα γενναίως, προσπεμψν αὐτὸν ἀναχωρήσαντα, τιμητικώτατα διὰ ζητωκραυγῶν καὶ πυροβολισμῶν.

Δυστυχῶς ὅμως ἄνθρωπος ὁ θησαυρός των. Τὸ κακὸν δὲν ἐξηλείφθη ἐκ τοῦ χωρίου καὶ αἱ νόσοι καὶ οἱ θάνατοι ἐξηκολούθησαν. Μετὰ τινα δὲ καιρὸν οἱ χωρικοὶ ἐπανεῖδον τὸν Κύρ Ἀνδρέαν, ὅστις εἰς τὰ παράπονά των ἀπήντησε σοβαρώτατα:

— Καὶ τί παραπονεῖσθε; Τὸ λάθος δὲν εἶνε ἐδικόν μου. Ἐν ἀπὸ τὰ δύο. Ἡ ἀργήσατε νὰ βάλετε τὴ φωτιά καὶ τὸ στοιχεῖό θὰ ἦταν μωροζώτανον καὶ ἐπρόλαβε κι' ἐφυγε ἡ ἦταν θηλυκὸ καὶ ἐγέννησε ἄλλο!

— Δυστυχία μας! Ὁ Θεὸς μᾶς ὠργίσθη τοὺς κακόμενους

καὶ θὰ χαθῶμε. . . ἀνεφώνησαν οἱ ἡλίθιοι χωρικοὶ, ὀδυρόμενοι καὶ ἀπελπισθέντες.

IV.

ΟΙ ΚΟΜΠΟΓΙΑΝΝΙΤΑΙ

Οἱ Κομπογιαννίται εἶνε πολυάριθμοι. Ἀποτελοῦν μυριοπρόσωπον τάγμα, ἀπανταχοῦ τῆς γῆς διεσπαρμένον καὶ ἀσύντακτον μὲν, ἀλλὰ δρῶν καὶ ἀκμάζον, ὡσεὶ συνεχίετο ὑπὸ σιδηροῦ τινος κανονισμοῦ. Εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ὅλοι ὅμοιοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔχουσι τὰ αὐτὰ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα. Ὑπουλοὶ, πονηροὶ, ἀσυνείδητοι, ἀμαθέστατοι, κρυψίνοες, ὑπομονητικοὶ, ἄπληστοι καὶ σκληροκάρδιοι, περιπλανῶνται ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ τὰς ράβδους, τὰ κομβολόγια καὶ τοὺς σάκκους των, διασπείροντες πανταχοῦ τὴν δυστυχίαν καὶ τὸ πένθος οἱ ἀκατάβλητοι οὗτοι λωποδύται των σωμάτων καὶ των ψυχῶν. Εἰσέρχονται εἰς τὰς οἰκίας σας μετὰ μεγίστης ἀφρωχίας καί, ὅταν κλείητε αὐτοῖς τὴν θύραν, ἀναρριχῶνται, ὡς αἴλουροι, καὶ εἰσδύουσι δεξιώτατα διὰ τοῦ παραθύρου, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ τῆς καπνοδόχου τῆς στέγης, ὡς καλικάντζαροι. Σᾶς ἀπατῶσι καὶ σᾶς ἐμπαίζουν. Ἐκμυζῶσι τὰ βαλάντια ὑμῶν, πλοῦσια ἢ πενιχρά, ὡς βδέλλαι, καὶ χωρὶς νὰ ἔχητε βαρυνθῆ τὸν κόσμον ἢ ἀφορμὰς διὰ ν' αὐτοκτονήσητε, σᾶς ἀπαλλάττουσιν τοῦ φορτίου τῆς ζωῆς καὶ σᾶς στέλλουσι, ὡ ἀπολωλότα πρόβατα, εἰς τὰς χώρας των μακάρων. Σᾶς πλησιάζουσι μετὰ πραότητος ἀγίου καὶ ἡθους ἀσκητοῦ καὶ σᾶς σπαράττουσιν οἱ κακοῦργοι μὲ σκληρότητα γυπτοῦ. Τρέφονται μὲ τὰς σάρκας σας, μὲ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν σας. Σᾶς ποτίζουν δηλητήριον καὶ τὸ πίνετε προθύμως, ἐκλαμβάνοντες αὐτὸ νέκταρ ζωῆς. Σᾶς δολοφονοῦν καὶ πκραπονεῖσθε κατὰ τοῦ ἀθῶου Θεοῦ, ὅστις ἐν τούτοις σᾶς ἔχει δώσει λογικὸν καὶ ὀφθαλμοῦς, διὰ νὰ μὴ ἐμπίπτητε εἰς βύθρους. Καὶ σᾶς φονεύουσιν, ὄχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν, συσκοτίζοντες τὸν νοῦν σας οἱ ἀλιτήριοι ἀπατεῶνες μὲ τὰ παραμύθια τῆς μαγείας καὶ μύρια ἄλλα καὶ ἔχετε τὴν ἡλιθιότητα νὰ τοὺς θαυμάζητε, ὡς ὄντα ὑπεράνθρωπα. Σᾶς ἀρέσκει, σᾶς ἐκπλήσσει, σᾶς ἐξαπατᾷ τὸ ἄγνωστον, τὸ μυστήριον, τὸ πομπῶδες καὶ ὑπερφυσικὸν καὶ χάνεσθε κατὰ γράμμα, ἐν ὀδυνηρᾷ καὶ ἀτελευτήτῳ

κωμωδία, ὦ μωροὶ καὶ τυφλοὶ! . . . Τοιοῦτοι εἶνε οἱ, τόσον ἄθλιοι καὶ οὐτιδανοί, ἀλλὰ καὶ τόσον φοβεροὶ Κομπογιαννῆται καὶ τοιαύτη ἡ μωρὰ καὶ ἀμαθὴς τοῦ λαοῦ στιβάς, ἣτις πιστεύει εἰς τὴν ἀγυρτεῖαν τῶν καὶ τυφλώττει πρὸς ὅσα καὶ εἰς πάσχει ἐξ αὐτῶν δεινά.

Οἱ ἀγύρται οὗτοι δὲν εἶνε τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων προῖόν, ἀλλ' ἀρχαία λύμη καὶ βδέλλα μυρίστομος καὶ ὀλέτειρα τῆς δυστυχουῦς ἀνθρωπότητος. Ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων μέχρι σήμερον ὁ ἀμαθὴς, ὁ μωρὸς, ὁ δεισιδαίμων λαὸς εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὁ ἴδιος, δευλὸς καὶ θύμα τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ σκοτίας καὶ τῶν προλήψεων. Ἐντεῦθεν οἱ ἀμαθεῖς καὶ πονηροὶ ἀγύρται, μὴ ἔχοντες ἄλλον πόρον ζωῆς, ἐξεμεταλλεύθησαν αὐτὸν πάντοτε οἰκτρότατα. Ἀναριθμητὰ δὲ εἶνε τὰ θύματα τῶν ἀθλίων τούτων ἀγυρτῶν καὶ ἀπατεώων, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶνε ἄδηλον, ἐάν καὶ πότε θά λυτρωθῇ ἡ ταλαίπωρος ἀνθρωπότης καὶ τῶν ὁποίων τὴν φήμην ὁ μωρὸς κόσμος διαδίδει καὶ μεγαθύνει πάντοτε, ὡς αἱ ὄψικαι ὄρνιθες τοῦ Ψάφρονος.

Ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις καὶ εἰς τοὺς καλοὺς τῶν ἀκόμη καιροῦς ἔζων τοιοῦτοι λυμεῶνες. Ἀναφέρονται σὺν ἄλλοις καὶ ὁ Ἑρμογένης καὶ ὁ κλινικὸς Μάρκος, οὗς καυστικώτατα ἐσατύρισεν ἡ Ἑλληνικὴ εὐφυΐα. Καὶ διὰ μὲν τὸν Μάρκον ἐλέγετο, ὅτι ἤψατο τοῦ ἀγάλματος τοῦ λιθίνου Διὸς καὶ ὁ Ζεὺς, καίπερ λίθος καὶ ἀθάνατος, ἀπέθανε! Διὰ δὲ τὸν Ἑρμογένην, ὅτι τὸν εἶδε μόνον καθ' ὕπνου ὁ Διόφαντος καὶ ἀμέσως ἐμεινε νεκρὸς, εἰ καὶ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ φυλακτήριον!!

Ὁ ποιητὴς Φαῖδρος, ἐν τινι τῶν μύθων του, παρίστησι σκυτοτόμον, ναυαγῆσαντα εἰς τὸ ἐπάγγελμά του καὶ αὐτοχειροτονηθέντα ἱατρὸν. Ἀπέκτησεν οὗτος δι' ἀγυρτιῶν φήμην πολλήν. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως τὸν ἠνάγκασε δι' εὐφουῶς ἐπιχειρήματος νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι τὴν φήμην του ὀφείλει μόνον εἰς τὴν κουφότητα τοῦ λαοῦ. Καὶ ὁ καλὸς βασιλεὺς, συγκαλέσας συμβούλιον, διεκήρυξε ταῦτα: «Ποίας παραφροσύνης νομίζετε, ὅτι εἰσθε ἄξιοι σεῖς, οἵτινες δὲν διστάζετε νὰ ἐμπιστευθῆτε τὰς κεφαλὰς σας εἰς ἐκεῖνον, εἰς δὲν οὐδεὶς ἐνεπιστέλλῃ τοὺς πόδας του, ὅπως τοὺς ὑποδέσῃ!»

Ἡ Κωμωδία ἰδίως ἐπληξῆς σκληρῶς τὴν Λερναίαν Ὕδραν

τοῦ Κομπογιαννιτισμοῦ, δι' ἣν ὅμως δὲν ἐγεννήθη δυστυχῶς ἀκόμη ὁ σώσων Ἡρακλῆς. Ὁ Μολιέρος πρὸ πάντων, διὰ τῶν ἀθανάτων κωμωδιῶν του καὶ ἰδίως τοῦ πασιγνώστου Ἀκουσίου Ἰατροῦ, κατεστηλίτευσεν ἀπαραμίλλως τοὺς ξυλοσχίστας Σγαναρέλους, οἵτινες κατορθοῦσι νὰ μεταμορφωθοῦν εἰς περιφήμους ἱατροῦς. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων Ἑλληνῶν ποιητῶν ἐσατύρισαν τοὺς ἀγύρτας ἱατροῦς δριμύτερον ὁ Σολωμὸς, ὁ Ἄλ. Σούτσος καὶ ὁ χαριέστατος Βηλαράς.

Ὁ Ματσούκας εἶνε ποιημάτων τοῦ Βηλαρά, σατυρικώτατον, ὑπόθεσιν ἔχον γιδοβοσκόν, μεταβληθέντα αἴφνης εἰς ἱατρὸν. Ἡ φήμη του ἐξαπλοῦται καὶ τὸν θαυμάζουν ὅλοι. Τὸ καλοκαίρι διορίζει φάρμακα δροσιστικά, οἶον σταφύλια, σῦκα, μήλα, ἀγγουράκια κλπ. ὅλα δὲ τὰ πυρωτικά τὸν χειμῶνα. Ἡ σοφία του ὅλη εἶνε καθάρσιον καὶ φλεβοτομία καὶ οὐδὲν ἐρωτᾷ τὸν ἀσθενῆ, οὐδ' ἐξετάζει τὸν σφυγμόν.

Πὲς του, βήχων — Πῆρες κρῦο
Ἐνα κι' ἕνα κάνουν δύο.

Νιόθω κάψι στὸ κορμί μου
— Πῆρες κρῦο, στή ζωή μου,
Καὶ τὸ πῆρες τὴν αὐγή.
Κάμ' ἀρχή, φλεβοτομήσου
Καὶ κατοπί καθαρίσου
Σοῦ περνάει δὲν ἀργεῖ.

Τόσῳ δὲ ἐξοχος ἱατρὸς εἶνε ὁ Ματσούκας, ὥστε

Τὰ παχειὰ κορμιά ἀγαμναίνει,
Τ' ἀγαμνὰ σοῦ τὰ παχύνει,
Δίνει μάτια τῶν στραβῶν
Τοὺς ψηλοὺς εὐθὺς χαμλώνει,
Τοὺς κοντοὺς κι' αὐτοὺς ψηλώνει,
Βάνει γλώσσα τῶν βουβῶν.

Ἐν τέλει ὁ ποιητὴς παρακινεῖ τοὺς φίλους του νὰ μὴ κατηγοροῦν τὸν ἱατρὸν Ματσούκαν, ἀλλ' ὅπου τὸν συναντῶσι, νὰ πτώσιν αὐτὸν ὅλοι γὰρ νὰ μὴν ἀβασκαθῇ!

Ἀμίμητον διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ χάριν εἶνε ἕτερον ποιημά-

τιον τοῦ Βηλαρά ἢ Γιάτρικῆ παρηγοριά. Κατάκοιτος ἀσθενὴς βογγομαχοῦσε, ἡ δὲ σύζυγός του, περίλυπος, ἐθρῆνε πλησίον του. Εἰσέρχεται ὁ ἰατρός καὶ συνάπτεται κωμικώτατος διάλογος. Ὁ ἀσθενὴς παραπονεῖται, ὅτι χειροτερεύει πάντοτε, φοβεῖται πῶς θ' ἀποθάνῃ, δὲν δύναται· νὰ ὀμιλήσῃ, δὲν τρώγει, δὲν κοιμᾶται· κ.τ.λ. ὁ δὲ ἰατρός, εἰς πᾶσαν φράσιν του ἐκπληττεται καὶ ἀποκρίνεται ἐκάστοτε, ὅτι ὀμοιάζει τοῦ μακαρίτου πατρὸς του, ὅτι ἔχει τὴν δειλίαν τοῦ μακαρίτου τοῦ θείου του, ὅτι ἦλθον εἰς τὸν νοῦν του τὰ λόγια τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ του καὶ προσπαθεῖ νὰ τῷ ἐμπνεύσῃ θάρρος. Τότε ἡ δυστυχὴς γυνή, ἀκούσασα τόσους μακκρίτας, θύματα τοῦ ἰατροῦ, ἀρχίζει νὰ ὀλοφύρηται καὶ ὁ ἀσθενὴς θέλει νὰ τὴν παρηγορήσῃ:

— Ὁ! λέει ὁ ἄντρας, — ἄμ' γιατί
 Τοῦ κίκου νὰ λυπιέσαι
 Καὶ δὲν παρηγοριέσαι;
 Κἂν τὸ γιατρό δὲν ἀγοηκᾶς,
 Ποῦ λέει νὰ παντέχω
 Καὶ κίντυνο δὲν ἔχω;
 — Ἄμ' μά, τί θάρρος καὶ καρδιά!
 Ἡ ἄτυχη φωνάζει,
 Βαρειὰ ἀναστενάζει
 Ἄφοῦ ἀκέρηα φαμελιὰ
 Τὴν ἔχει μακαρίσει,
 Σ' ἐσένα θὰ εὐτυχίσῃ!

Ἐν τούτοις, ὅσῳ καὶ ἂν πολεμῶνται, οἱ Κομπογιαννῆται ἀκμάζουσι πάντοτε καὶ εἶνε ἀνεξάντλητοι, ὡς τὸ γένος τῶν ἀκρίδων, πρὸς ἃς ἐν πολλοῖς ὀμοιάζουσι. Φυτρώνουσι πανταχοῦ, ὡς μύκητες, καὶ περιτρέχουσι τὸν κόσμον, ἀσυνειδήτως κακουροῦντες.

Κατὰ τι Ἰταλικὸν λόγιον, πᾶς ἄνθρωπος, γεννώμενος, φέρει μυστηριωδῶς γεγραμμένα ἐπὶ τοῦ μετώπου του, ἀλλ' ἄρατα, τέσσαρα Μ. ἅτινα ἤρμηλεύθησαν, ὡς Medico, Musico, Matto, Malato. Οὕτω πᾶς ἄνθρωπος γεννᾶται ἰατρός, μουσικός, μαρρός, ἀσθενής. Τὸ λόγιον εἶνε εὐφυές, διότι δὲν ὑπῆρξεν ἄνθρωπος, ὅστις νὰ μὴ ἔδωκε ποτὲ ἰατρικὴν συμβουλήν, νὰ μὴ εἰξέυρη νὰ τραγουδῇ, ἔστω καὶ τοῦ διαβόλου τὸ τρα-

γοῦδι, τὸ πασίγνωστον, νὰ μὴ ἔκαμεν ἀνοησίας ἐν τῷ βίῳ του καὶ νὰ μὴ ἠσθένησε ποτέ. Ἡ μωρία λοιπόν, ἡ ἀσθένεια, καὶ ἡ ἰατρικὴ εἶνε ἀχώριστοι σύντροφοι τοῦ θνητοῦ, ἀπ' αὐτοῦ εἶτι τοῦ βρεφικοῦ λίκνου. Ἐντεῦθεν οὐδὲως παράδοξον, διατὶ εἶνε ἀναρίθμητον καὶ ἀνεξάντλητον τὸ πλῆθος τῶν αὐτομάτων ἰατρῶν, οἵτινες λυμαινόνται τὸν κόσμον καὶ τὸ πλῆθος τῶν μωρῶν καὶ ἀσθενῶν, οἵτινες πιστεύουσι εἰς αὐτούς. Μία δὲ μόνη ἐλπίς ἀπολυτρώσεως ὑπάρχει νὰ καταλάμψῃ τὸ πνευματικὸν φῶς ἐφ' ὅλων ἐν γένει τῶν θνητῶν καὶ γενικευθῇ ἡ γνῶσις· ἀλλ' ἡ ἐλπίς αὕτη εἶνε οὐτοπία καὶ χεῖμαιρα.

V

ΤΟ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ ΤΟΥ

Ἐξ ὅσων τοιοῦτων ἀγυρτῶν ἐγνώρισα, ὁ Κύρ Ἀνδρέας εἶνε εἰς τῶν μᾶλλον ἀλλοκότων καὶ περιέργων τύπων τοῦ ἀθανάτου αὐτοῦ σκυλολογίου, διότι εἶνε συνάμα ἰατρός καὶ μάγος, ὁ δὲ κύκλος τῆς ἐνεργείας του δὲν ἔχει ὅρια.

Πιστεύω, ὅτι ἠὺχαριστήθητε ἐκ τῆς γνωριμίας του καὶ ἐν τῇ νοεῶν συναναστροφῇ του διήλθετε, ὅπως οὐδὲν εὐαρέστους, στιγμᾶς. Τοῦτο ἔσται ἡ μόνη ἱκανοποίησις μου δι' ὅσους κόπους κατέβαλον πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἀφορώντων τὸν παράδοξον βίον τοῦ ἐν λόγῳ ἰατροῦ μας. Σημειώσατε δέ, ὅτι ὀλίγα ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν ἔγραψα καὶ αὐτὰ συνεπιτυγμένως, καθόσον αἱ λεπτομέρειαι θὰ ἐλάβανον ἀνυπολογίστους διαστάσεις. Πάμπολλα εἶτι ἄλλα μένουσι ἀγνωστα εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ δυσεξερῶντα, διότι ἐκουράσθη ἡ φήμη νὰ τὰ διαδώσῃ.

Δύναμαι μόνον νὰ σᾶς προσθέσω, ὅτι ὁ Κύρ Ἀνδρέας ἀκμάζει ἤδη καὶ χαίρει ἄκραν ὑγείαν, ἕτοιμος πάντοτε νὰ ἐνασκήσῃ τὴν θαυματουργὸν ἰατρικὴν του κατ' ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων. Ἐχει μάλιστα παρ' αὐτῷ καὶ τινὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων μαθητευομένους ἐν τῇ ἰατρικῇ καὶ τῇ μαγειρίᾳ, μετ' εὐλόγων, ἐννοεῖται, ὠφελιμάτων καὶ οἵτινες ὑπηρετοῦσι καὶ αὐτὸν καὶ τὴν φήμην του. Κρίμα, ὅτι δὲν εἶνε πολὺ ζηλότυπος τοῦ ἰδίου ταλάντου καὶ θὰ διασκορπίσῃ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἄλλους ὀλετήρας.

Μετ' αὐτὸν ὁ κατακλυσμός. Ἄρκει ὅτι ἡ οἰκία του βριθεῖ ὄρ-

νίθων και πάντων, τῶν ἀνγκυαίων τῷ βίῳ, ἐν ἀφρονίᾳ. Ἐκπλήττειται μόνον, διότι δὲν ἔχει και αὐτὸς τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος, τὸν χρυσοῦν τοῦ λαχιστοῦ, τοιαύτη ἐξοχότης ὦν, ἀποδίδει δὲ τοῦτο εἰς τὸν φθόνον και τὴν κακίαν τῆς κοινωνίας. Ζῆ ἄμως καλῶς και εἶνε πάντοτε αἰσιόδοξος και ηὐχαριστημένος. Ἡ φήμη και ἡ πελατεία του δὲν ἐλαττωῦται και τίς οἶδε πόσας και πόσας δυστυχεῖς ὑπάρξεις θὰ στείλῃ ἀκόμη εἰς τὸν Ἄδην, ἕως οὗ μεταστῆ και αὐτὸς εἰς τὰ Ἡλύσια τῆς ἀποκολοκυνθώσεως.

Θ' ἀφήσῃ ὄνομα και ἐποχὴν θὰ γίνῃ δὲ βεβαίως σκέψις. Ἵσως μάλιστα και διαγωνισμός, περὶ τοῦ καταλλήλου αὐτῷ ἐπιτύμβιου. Νομίζω ἐν τούτοις, ὅτι τὸ μόνον, καθ' ὅλα ἀντάξιον αὐτοῦ, ἐπιτύμβιον θὰ εἶνε τὸ ἀμίμητον ἐκεῖνο :

Αὐτός, ποῦ τὸ ἀνθρώπινο δολοφονοῦσε γένος,
Ὁ Κῦρ Ἀνδρέας ὁ γιατρός, ἐδῶ εἶνε θαμιμένος.
Φυλάξου, μὴ τὸν δέχῃσαι στὸν Ἄδην, Περσεφόνη,
Εἶν' ἱκανός και τοὺς νεκροὺς νὰ ξαναθανατόνῃ!

"Ἄργος, Ἰουλίος, 1891.

Δ. Κ. ΒΑΡΔΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΕΔΩ Κ' ΕΚΕΙ

Ἡ παρηγορία ὁμιλεῖ περὶ τῶν παρόντων ὡς νὰ ἴσαν ἀπόντες·
ἡ εὐγένεια ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀπόντων ὡς νὰ ἴσαν παρόντες.

Ἀγαπῶντες τοὺς φίλους μας ὑπακούομεν, χωρὶς νὰ τὸ ὑποπεύωμεν, εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐντολήν: « Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν. »

Ἐν τῇ δυστυχίᾳ σου ἐάν σε ἐγκαταλίπῃ ὁ φίλος σου, μὴ λυπηθῇσαι· δὲν ἔχασες τίποτε.

Ὅλοι αἱ γυναῖκες ἔχουν πνεῦμα πλὴν ἐκείνων αἱ ὁποῖαι νομίζουν ὅτι ἔχουν.

ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΥΚΚΛΑΥΣΤΟΥ
ΜΠΗΛΙΩΣ ΦΡ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

[26 Ἀπριλίου — 3 Ἰουνίου 1891]

Τὰ μάτια δὲν στεγνώζανε ἀπὸ τὸ δάκρυ ἀκόμα·
εἶνε τὰ στήθη ὀλόμαυρα και ὀλόπικρο τὸ στόμα,
γιατὶ δὲν ἔστειλε γραφὴν νὰ ἰδοῦνε πῶς περνᾷ:
ἡ ταξειδεύτρα ἡ ζηλευτὴ ποῦ μίσηψε και πάει.

Δῶρα πικρά, δῶρα γλυκιά, δῶρα κλαύμου σωριάζου,
κ' εἰς κάθε λούλουδο τῆς νεῖας, πικρά πικρά σταλάζου,
τὰ μάτια ποῦ τῇ χάσανε κ' εἶν' ὅλα τ' ἄνθη γράμμα,
κάθε τοῦ φύλλο και γραφὴ, κάθε γραφὴ και κλάμμα.

Σηκόνονται, κ' ὡς παίρνονε τὰ δῶρα ἕνα ἕνα,
τοὺς λέει τὸ σπιτι τ' ὄρφανό: Κ' ἕνα φιλι ἀπὸ μένα!
Κι' ὡς νὰ πηγαίνουνε νεκρὸ λυπητερά κινουνε
κ' ἐκεῖ ποῦ ἀράζου οἱ σταυροὶ τὰ δῶρα κουβαλοῦνε.—

Πές μας, λαχτάρης πέρασμα και τοῦ κλαύμου λιμάνι,
ἡ χαϊδευμένη Μπήλιω μας τί γίνεται, τί κάνει;
Σὲ ποῖα περιβόλια τριγυρνᾷ; ποῖα μέρη ταξειδεύει;
Τᾶχα νὰ ζῆ; . . . μὴν πέθανε; . . . Ἐμᾶς δὲν μᾶς γυρεῖει;

Πές μας, λιμάνι, νὰ χαρῆς τὸ δάκρυ ποῦ σὲ βρέχει,
ἡ Μπήλιω μας ποῦ βρίσκεται; . . . Σαράντα μέραις τρέχει:
κ' ἄφρησ' ἀδέρφια και παιδιὰ και μάνα και πατέρα,
κ' ἔρμον ἐμὲ τὸν ἄνδρα τῆς νὰ κλαίγω νύχτα μέρα
και νὰ θυμοῦμαι ὅλα τῆς, τῶνα ζοπίσω 'ς τᾶλλο.—

Μπήλιω μου, μὴ μᾶς ἐφυγες γιὰ νὰ μὴν ἔλθῃς ἄλλο;
Πές μου, ψυχὴ μου ἀγγελικὴ, ποῦ μᾶς πετᾷ στὰ ξένα,
μπορεῖς νὰ ζῆς χωρὶς ἐμᾶς κ' ἐμεῖς χωρὶς ἐσένα;

Τὸ σκοτεινὸ ταξίδι σου κάθε στιγμή μᾶς πνίγει
καὶ χάνουμε τὸν οὐρανὸ 'στὸ χάος ποῦ μᾶς ἀνοίγει
"Ἐλα, ψυχὴ μου, γύρισε 'στὰ χεῖδια τὰ περίσσια
αὐτοῦ ποῦ τρέχεις εἰν' ἑταίρις καὶ μαῦρα κυπαρίσσια
καὶ θά χαθῆς, ἀγάπη μου!... Αὐτοῦ λιθάνι πνέει...
ἔλα, ζωὴ μου, γύρισε 'στὸ σπίτι τοῦ σὲ κλαίει!
Γύρισε 'στ' ἀγγελᾶκια μας... Δὲν τὰ λυπάσαι, φῶς μου;
νὰ τ' ἀναθρέψω δὲν ἔμπορῶ τὰ μαῦρα μοναχὸς μου.
"Ἄχ, νὰ μᾶς ἔβλεπες, κακὴ!... Κάθε ποῦ μὲ κυτᾶνε
θαρρῶ γιὰ τὴ μανούλα τους, γιὰ σὲ πῶς μὲ 'ρωτᾶνε,
κ' ἐγὼ τὰ μάτια ρίχτω ἄλλου... φοβοῦμαι, τὰ καυμένα...
νὰ μὴν ἰδοῦν τὰ δάκρυα μου καὶ λυπηθοῦν γιὰ μένα.
"ὦ, ἄς τοὺς ἔλειπα ἐγώ, ἐγώ, χρυσὴ μου Μπήλιω,
νᾶχουν ἐσὲ παρηγοριὰ καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἡλιο.
Νὰ μοῦ τὰ θρέψ' ἡ δρόσο σου, ν' αὐξάνουν 'στὰ φιλιὰ σου,
νὰ μοιάσουνε τῆς μάνας τους, νὰ μοιάσουν τῆς καρδιάς σου.
Πατέρ' ἀγκάλιασμα ποτὲ τὰ βρέφη δὲν θερμαίνει...
γύρισε 'στὰ παιδάκια μας, γλυκεῖά μου χαϊδεμένη!
"Ἄχ, ἔλα, ρίξε μιὰ ματιὰ καὶ ξαναφεύγεις πάλι...
Τοὺς γέρους σου δὲν τοὺς πονεῖς, σπλαγγχνική μου ἀγκάλη;
Γιὰ ἰδές μὲ τί παράπονο τὰ δάκρυά τους ῥένε
ὀλημερίς καὶ ὀλονυχτὶς τὸ χωρισμὸ σου κλαίνει.
"Ἄκου... μὰ πῶς! μὴ δὲν ἀκοῦς τὸ κλάμμα ποῦ σὲ κράζει;
εἶνε τῆς μάνας, Μπήλιω μου, ἡ μάνα σοῦ φωνάζει,
καὶ μᾶς 'ρωτᾷ ποῦ 'βοίσκεσαι, νὰ τρέξῃ νὰ σὲ φτάσῃ...
θέλει νὰ σ' εὔρη, νὰ σὲ ἰδῇ, τὸ φῶς τῆς ν' ἀγκαλιάσῃ!
Τ' ἀδέλφια σου ξαναρωτᾷ κ' ἐκεῖνα δὲν τῆς λένε,
μόνο κυτᾶζουν ὑψηλὰ καὶ δὲν μιλοῦνε... κλαίνει.
"Ἄχ, ἔλα, ἔλα νὰ μᾶς 'δῆς καὶ τᾶνθη σου νὰ μάσσης,
ἔλα τοῦ κάθε λούλουδου τὰ φύλλα νὰ διαβάσσης!
"Ὅλοι μαζί σ' τὰ πλέξαμε κι' ὁ πόνος μας σ' τὰ φέρνει
καὶ τ' ὄρανο τὸ σπίτι μας ἔνα φιλιὸ σοῦ στέρνει.
"Ἄχ, ἔλα!... 'Στὸ ταξίδι σου μοῦ φεύγει κ' ἡ καρδιά μου...—
Λιμάνι, μίλα τῆς καὶ σύ... λυπήσου τὰ παιδιὰ μου...
— Φτωχέ, τί κλαίει;... "Ὅποιος πονεῖ 'στοῦ χάρου τὸ λιμάνι,
δὲν ὀμιλεῖ, κυτᾷ 'ψηλὰ καὶ τὸ σταυρὸ του κάνει.

Ι. Γ. ΨΑΚΑΣΙΑΝΟΣ

ΕΛΛΗΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΕΙΣ ΜΕΛΙΤΗΝ

[ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ]

Τὴν 23 Ὀκτωβρίου 1806 ἀπεβίβαστο εἰς Μελίτην ὁ Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Ἀνατολικοῦ Θρόνου Ἀλεξάνδρειας Διονύσιος Κανάλε. Ἦτο καθαρὸς καὶ ἄσπιλος ὅσον πρέπει νὰ ἦνε πᾶς τις ὑπηρετῶν Ἐκκλησίαν «μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ρυτίδα» κατὰ τὴν Γραφήν· ἀλλὰ δὲν ἔπεται ὅτι καὶ τὸ ῥάσον τοῦ ἦτο πεπροικισμένον μὲ ἀντισιπτικὰς ιδιότητας, καὶ ἔνεκα τούτου ἔπρεπε καὶ οὗτος νὰ τεθῆ ὑπὸ καθαρῶν διὰ τὴν τότε ὑπάρχουσαν ἐπιδημίαν, ἵνα ἀποτινάξῃ τὸν ἔσμον τῶν ἐπὶ τοῦ ῥάσου του μικροβίων.

Ἐν τῷ Λοιμοκαθαρτηρίῳ ἔτι ὦν ἔμαθεν, ὅτι ἡ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησία πικρὰν ὀργὴν κατέχευε ὑπὸ τοῦ ἐν Μελίτῃ Ἐπισκόπου τῶν Δυτικῶν καὶ ἔσπευσε νὰ γράψῃ αὐτῷ φιλοφρονητικωτάτην ἐπιστολήν παρακαλῶν ἰκετευτικῶς, ὅπως τῷ παραχωρηθῇ πρὸς κατάλυμα δωμάτιον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς ἀνηκούσῃ τῇ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ, ἣν ἐξεπροσώπει. Ἀμέσως τῇ ἐπαύριον παρουσιάζεται αὐτῷ ὁ Βικάριος Φραγκλισκὸς δεπόνος, εἰς ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ εἰς Ἱεροφύλαξ ζητοῦντες, κατ' ἐντολήν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὅπως ἐπιθεωρήσωσι τὰ συστατικὰ γράμματα αὐτοῦ πρὸς πιστοποίησιν τῆς ιδιότητός του. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐπιστρέφουσιν οἱ τρεῖς οὗτοι καὶ γνωρίζουσιν αὐτῷ ὅτι τὸ οἰκημῖόν του ἡτοιμάσθη καὶ ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἶνε διατεθειμένος ὑπὲρ αὐτοῦ διὰ πᾶσαν ἄλλην αἴτησίν του. Ἦσαν ταῦτα ἱκανὰ ὅπως ἀνακουφίσωσι τὸν

ἀπαρηγόρητον καλόγηρον διὰ τὴν ἀρπαγὴν ἰδιοκτησίας ἱερᾶς ἀνηκούσης εἰς τὸν Κύριόν του.

Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἔρχεται εἰς τὸ Λοιμοκαθαρτήριον ὁ ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τῷ ἐγχειρίζει τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν :

« Ἐκλαμπρότατε καὶ Πανοσιώτατε Κύριε,

Ὁ Πανιερώτατος ἡμῶν Ἀρχιεπίσκοπος Θεόπομος Κύριος Βιτζέντζος Λαθίνης ἐπιθυμεῖ, ὡς ἐπεται τῷ Αὐτοῦ Ποιμαντορικῷ ἀξιώματι, νὰ ἴδῃ τὰ συστατικά σας καὶ ἄλλα γράμματα διαπιστοῦντα τὸ ἀξίωμα τῆς Πανοσιότητός σας ὡς Ἀρχιμανδρίτου καὶ Ἐξάρχου τοῦ Ἀποστολικοῦ Θρόνου Ἀλεξανδρείας, σᾶς παρακαλεῖ νὰ τῷ ἀποστείλετε πάντα ταῦτα τὰ ὅποια καὶ θὰ σᾶς ἐπιστραφῶσι δι' οἴου τρόπου ἤθελεν ὑποδείξει ἡ Ὑ. Πανοσιότης. Παρακαλεῖ νὰ μὲ τιμῆσητε μὲ τὰς εὐλαβεῖς ὑμῶν προσταγὰς ὅπως σᾶς φανῶ χρήσιμος.

Διατελῶ τῆς Ὑ. Ἐκλαμπρότης κτλ.
Φραντζέσκος Δεπόνος Βικάριος »

Ἡ νέα αὕτη ἀπαίτησις ἐφάνη μὲν εἰς τὸν ἡμέτερον Καλόγηρον παράλογος, οὐχ ἦττον δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτήν, ἤρχισε δὲ νὰ ὑποπεύῃ σκευωρίαν τινὰ μόνον, ὅταν οὐδεὶς πλέον προσήρχετο αὐτῷ. Ἐγραψεν ἀμέσως ζητῶν πληροφορίας καὶ ἀπαιτῶν τὰ συστατικά του γράμματα.

Τῇ ἐπικύριον προσέρχεται αὐτῷ ὁ ἄνω Βικάριος μετὰ τινος Φραγκισκανοῦ διαβεβαιῶν αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος διατηρεῖ ἀναλλοίωτα τὰ πρὸς αὐτὸν ἀδελφικά αἰσθήματα καὶ ὅτι τὸν περιμένει ἀνοικταῖς ἀγκάλας.

Ἐλῆξεν ἐπὶ τέλους ἡ κάθαρσις, οὐδεὶς ὅμως παρουσιάζε-
ται ὅπως ὀδηγήσῃ αὐτὸν ὅπου δεῖ, ἐνῶ τοιαύτη ἐδόθη ὑπόσχου-
σις. Παραλαβὼν τότε τὸν Φύλακα ὁ Ἀρχιμανδρίτης διηυθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ἀφῆσας τὰ πράγματά του ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Διακόνου του εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἐπι-
σκόπου. Ἠρξάτο τότε βροχὴ φιλοφρονήσεων ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιμανδρίτου εὐχαριστοῦντος, προσαγορευόντος καὶ διερω-
τῶντος, εἰς ταῦτα δὲ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπήντησε διὰ . . . .
χυδαίας ἀδιαφορίας καὶ περιφρονήσεως, προσθεὶς συνάμα ὅτι δὲν
θὰ τῷ χρησιμεύσῃ εἰς τίποτε.

Tableau! . . . .

Ὁ ἀτυχὴς Καλόγηρος ἠνόησεν ὅτι ἐδῶ ἀπαιτεῖται γενναϊότης καὶ πνίγων τὴν ἀγανάκτησίν του προσποιεῖται ὅτι οὐδὲν ἤκουσεν, καὶ ἐντείνει εἰς κλίμακα διαπασῶν τὴν συνέχειαν τῶν ἀπέρων πρὸς τὴν Αὐτοῦ Πανιερότητα εὐχαριστιῶν του, ἐξαιρων τὴν καλοκάγαθίαν Του καὶ κατέληξεν ἐκφράσας τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ ἱερούργῃ κατὰ τὸ Ἀνατολικὸν Δόγμα καθ' ἃς ἡμέρας ἤθελε διαμείνει ἐν Μελίτῃ.

— Ἡ οἰκία τῆς Ἐκκλησίας σᾶς εἶνε κλειστή, ἀπήντησεν ἀγερώχως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, σᾶς εἶνε δὲ ἀπηγορευμένον νὰ εἰσέλθῃτε εἰς αὐτήν, διότι εἴθετε σχισματικὸς καὶ αἰρετικὸς, τότε δὲ μόνον θὰ εὔρητε ἐν αὐτῇ φιλοξενίαν, ἐὰν ἀλλάξητε θρησκείμα γενόμενος Καθολικὸς.

— Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὡς σεῖς χριστιανὸς εἰμί, ἀπήντησεν ἐν ὑπεράτῃ ἐκπλήξῃ ὁ ἡμέτερος Ἀρχιμανδρίτης, ἐὰν δὲ μὲ θεωρήτε σχισματικὸν ἀπέναντι ὑμῶν, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δι-
καίου καὶ ὑμᾶς νὰ ὀνομάσω σχισματικὸν ἀπέναντι ἐμοῦ, τὸ ὅτι δὲ μὲ ἀποκαλεῖτε καὶ αἰρετικὸν πλανᾶσθε πλάνην οἰκράν, οὐδὲ ἦλθον ἐνταῦθα ἵνα συζητήσω περὶ θρησκείας. Ἦλθον ζητῶν φιλοξενίαν, ἣν οὐδὲ Τοῦρκος θὰ μοὶ ἠρνεῖτο, τοιαύτη δὲ συμπεριφορὰ ἀντίκειται πρὸς τὰ παραγγέλματα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πρὸς τὸν ἱερὸν τίτλον, ὃν φέρετε ὡς Ἐκκλησιαστικὸς Ποιμενάρχης.

Καὶ ὤρμησεν ἔξω ἐμμανὴς γενόμενος ὁ Κανάλε, καὶ περι-
πλανήθη εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Μελίτης ἀγνοῶν ποῦ νὰ τραπῇ καὶ ἀπὸ ποῶν νὰ ζητήσῃ φιλοξενίαν, πολλὰ κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν κατὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου μερμηρίζων, ἕως οὗ συ-
στηθεὶς εἰς τὸν Πρόξενον τῶν Ἰονίων Νήσων ἔτυχε παρ' αὐτῷ ἀρίστης δεξιότητος, πληροφορηθεὶς συγχρόνως παρ' αὐτοῦ ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος διέταξε νὰ κλεισθῇ ἡ οἰκία τῆς Ἐκ-
κλησίας, ἵνα μὴ βιά καιοικήσῃ ἐν αὐτῇ. Καὶ ὡσεὶ νὰ μὴ ἤ-
κουον πάντα ταῦτα ἀφῆκαν ἐν αὐτῇ οἱ ἄλιτ ἤραιοι! ὡς λά-
φυρα τὰ πράγματά του, ἵνα κορυφώσωσιν τὴν λύσαν αὐτοῦ (καὶ
τῶν ἀπογόνων του) ἐναντίον τῶν συκυλοφράγων.

Μικρὸν ἀναπαυθεὶς ἐξῆλθε μετὰ τοῦ Προξένου εἰς ἀντεπί-
σκεψιν τοῦ Δεπόνου ὅστις πλέον ἢ ἀπαξ ἐπεσκέφθη αὐτὸν ἐν
τῷ Λοιμοκαθαρηρίῳ. Ὁ Δεπόνος ὑπεδέξατο αὐτὸν φιλοφρό-
νως, κατέκρινε τὴν διαγωγὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ ὑπε-

σχήθη αὐτῷ ὅτι θὰ τῷ δοθῇ ἱκανοποίησις. Μετ' οὐ πολὺ ὁ καὶ τοῦ Κυρίου του πονηρότερος Δεπόνος ἐπισκέπτεται τὸν Ἀρχιμανδρίτην παρὰ τῷ Προξένῳ, διαβεβαιῶν ὅτι κατώρθωσε νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὸ σφάλμα του ὑπισχυομένου καὶ ἱκανοποιήσῃ ἄρκει νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ τὴν ἐπαύριον εἰς τὸ Ἐπισκοπεῖον.

Πισθεῖς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Δεπόνου ὁ δυστυχὴς Κανάλε ἐξήλθε μετ' αὐτοῦ εἰς συνάντησιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὠδήγησαν αὐτὸν δύο μαυροφόροι. Ἐκεῖ ἐντὸς τῆς αἰθούσης βλέπει μυρμηκίαν ὄλην μαυροφόρων οἱ ὁποῖοι κατεῖχον μακρὰν σειρὰν διαδρόμων, οὗς διελθὼν εἰσῆλθη τέλος εἰς ἑτέραν αἴθουσαν, ἐν ἣ ἐπὶ θρόνου ἐκάθητο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἀριστερᾶ κατ' εὐθείαν γραμμὴν ὄλοι οἱ ἀθεολόγοι καὶ ἄσοφοι τῆς Μελιτίας ὡς αὐτὸς οὗτος τοὺς ἀποκαλεῖ. Τῷ ὑπεδείχθη ἔδρα τις πλησίον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὅστις κατήρξατο τοῦ λόγου ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην διὰ τῶν ἐξῆς :

— Θέλωμεν νὰ ἠξεύρωμεν καὶ σὺ νὰ ὁμολογήσῃς ἐνώπιον ἡμῶν εἰς ποῖον θρήσκευμα ἀνήκεις. Ἀλλὰ γνωρίζομεν ὅτι ὑπηρετεῖς Πατριάρχην τὸν ὁποῖον δὲν ἀναγνωρίζει ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἐφ' ᾧ καὶ οὐδεμία θέλει σοὶ δοθῆ φιλοξενία. Δὲν θὰ σοὶ ἀρνηθῶμεν δὲ αὐτὴν ἐὰν πιστεύσῃς εἰς τὸν Ἀγιώτατον Πάπαν Ποντίφικα, ὅστις ὡς ἀλάνθαστος εἶνε καὶ ὁ μόνος Πατριάρχης τῆς Ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

— Ἡ πίστις, ἡ λατρεία καὶ τὸ ἀναμώρτητον, τὰ ὅποια σεῖς ἀποδίδετε εἰς τὸν Πάπαν, ἀπήντησεν ἐν ταραχῇ ὁ Ἀρχιμανδρίτης, ἀνήκουσιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς αὐτὸν καὶ μόνον, ὁ δὲ Πάπας πρέπει νὰ τιμᾶται διὰ τὸ πατριαρχικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα ὡς καὶ ἡμεῖς τιμῶμεν τὸν πατριάρχην διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

— Ἡ βλασφημία σου αὕτη ἀρκεῖ νὰ σε κολάσῃ ὑπέλαθεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος.

— Εἶσαι σχισματικὸς καὶ αἰρετικὸς, προσθέτει ἕτερος ρασοφόρος.

— Καὶ πῶς ! σεῖς οἱ Ῥωμαῖοι βαπτίζεσθε ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος ; ἠρώτησεν ἱερεὺς τις τῶν Καρμηλιτῶν, εὐτραφέστερος οὗτος ὄλων τῶν συναδέλφων του.

— Σὺ ὦν τοσοῦτῳ ἀμαθῆς, ἀπήντησεν εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον ὁ Ἀρχιμανδρίτης, δὲν πρέπει νὰ ἐπικρίνης ἄλλον εἰς πράγματα τὰ ὅποια ἄγνοεῖς.

— Ὅστις δὲν πιστεύει εἰς τὸν Πάπαν δὲν εἶνε γνήσιος χριστιανός, ὑπέλαθεν ἕτερος. Καὶ ἐξηκολούθησεν ἡ συζήτησις περὶ Ποιργκατωρίου, περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κτλ. Τὸ ζήτημα κατέληξεν ὡς ἦν ἐπόμενον εἰς τὴν τὴν φιλοξενίαν, τὴν ὁποίαν ἀνεμάσσουν οἱ φράγκοι καλόγηροι ὡς μηρυκαστικά. Γέρων δὲ τις ἐξυρισμένος ὡς ὄνος αἰγύπτιος ἐξηκόντισε κατὰ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου τὴν λέξιν ῥαγιας, ὡς τὴν ἐσχάτην τῶν ὕβρων, ἐν ᾧ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος προέστρεπεν αὐτὸν πραεῖα τῇ φωνῇ νὰ δεηθῇ πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως τὸν ὠδηγήσῃ εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς Πίστεως καὶ νὰ μὴν ἀποθάνῃ κολασμένος καὶ τότε ἀφεύκτως δὲν θὰ ταφῇ εἰς τὸν ναόν.

— Ἐγὼ μὲν εἰμὶ νεώτερος σοῦ καὶ ἐλπίζω νὰ μὴν ἀφήσω τὰ κῶλα ἐνταῦθα ὅπως λάβω τὴν τοιαύτην καταισχύνῃν ! Καὶ ποιῶν ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς ἀσόφοους καὶ ἀθεολόγους τῆς Μελιτίας ἠρώτησεν ὡς ἐξῆς :

— Σεῖς δέ, Κύριοι, παρακαλῶ νὰ μὲ ἀκούσητε καὶ νὰ μοὶ λύσητε τὴν ἀπορίαν μου ταύτην : ἐὰν ἱερεὺς Ῥωμαῖος, χειροτονηθεὶς ἅπαξ ὑπὸ Ἐπισκόπου Ῥωμαίου σχισματικοῦ καὶ αἰρετικοῦ, ὅπως σεῖς λέγετε, ἂν ἤθελε λέγω ποτὲ αὐτοβελήτως ἀποφασίσει ν' ἀσπασθῇ τὴν ὑμετέραν θρησκείαν ἀποσχιρτῶν τῆς ἰδικῆς του, ὁ ἱερεὺς οὗτος θὰ ἀνεγνωρίζετο τοιοῦτος παρ' ὑμῶν ἢ ἔπρεπε νὰ λάβῃ δευτέραν χειροτονίαν, ὅπως ἦ καὶ πάλιν ἱερεὺς ;

Ἀπαξάπαντες μιᾶ φωνῇ ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν εἶνε ποσῶς ἀνάγκη νὰ λάβῃ δευτέραν χειροτονίαν ὡς λαβὼν ἅπαξ τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐπομένως ἀναγνωρίζεται καὶ τιμᾶται ὡς ἱερεὺς.

Τότε βλοσυρῶς προσιδὼν ἕνα ἕκαστον ὁ Ἀρχιμανδρίτης εἶπε δι' ὑστάτην φοράν πρὸς τὸ Σεβαστὸν Σκυλολόγιον τῶν μαυροφόρων :

— Κύριοι, ἐγὼ ἦλθον ἐνταῦθα ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Μακαριωτάτου καὶ Ἀγιωτάτου Πατριάρχου μου, καὶ ἐνῶ ἠλπίζον νὰ τύχω παρ' ὑμῶν φιλοξενίας, ἦν καὶ ὑπούλως μοὶ ὑπεσχέθητε, ἤδη ὡς ἐξ ἐφθδου καὶ ἀυσυτόλως πάνυ μὲ εἰσάγετε ἐν-

ταῦθα ὡσεὶ προὔκειτο περὶ ἐνάτης Συνόδου, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ μὲ προειδοποιήσῃτε ὅπως τοῦλάχιστον παρασκευασθῶ ἵνα δεόντως ἀντεπεξέλθω καθ' ὑμῶν ἀπαντῶν εἰς τὰ προβαλλόμενά μοι θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἄλλ' ὅμως χαίρω μεγάλως ὅτι ἡ ἐτυμηγορία ἐξῆλθεν ἐκ τῶν ἰδίων σας στομάτων, ἀφοῦ σεῖς αὐτοὶ ἀνεγνωρίσατε ὡς νόμιμα τὰ μυστήρια τῶν σχισματικῶν καὶ αἰρετικῶν ῥωμαίων, ἐφ' ᾧ καὶ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀποχαιρετήσω.

Καὶ ὑποκλινὰς ἐδαφιαίως ἐξῆλθεν ἐσπευσμένως ἀφήσας ἐννεοῦς καὶ κεραυνοπλήκτους τοὺς ἀγιωτάτους Πατέρας τοὺς ὑπηρετοῦντας Ἐκκλησίαν «μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα».

Ἐν Κεῖρω, 2 Αὐγούστου 1891.

Α. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΟΥΛΑΣ

Εἰς τὸν φάντη σπαθὶ

Αὐτὸ τὸ ψεύτικο σπαθὶ τοῦ σοῦχου κρεμάσει,
πόσους ἀνθρώπους χάλασε καὶ πόσους θὰ χαλάσῃ!

Εἰς τὸν ἄσσο πίκα

Πόσαις καρδιαῖς ἐμαύρισε μ' αὐτὸ τὸ μαῦρο χρῶμα
καὶ ὅμως δὲν ἐχόρτασε, στραβάραπα, ἀκόμα!

Εἰς τὸν ῥήγχα κούπα

Ἄχ, ποῖος νάχοῦσε, ἄτιμε, καὶ ποῖος, ποῖος νὰ μὴ φρίξῃ
πῶς μέσ' στή κούπα σου αὐτὴ κόσμο-ντουριὰ ἔχεις πνίξει!

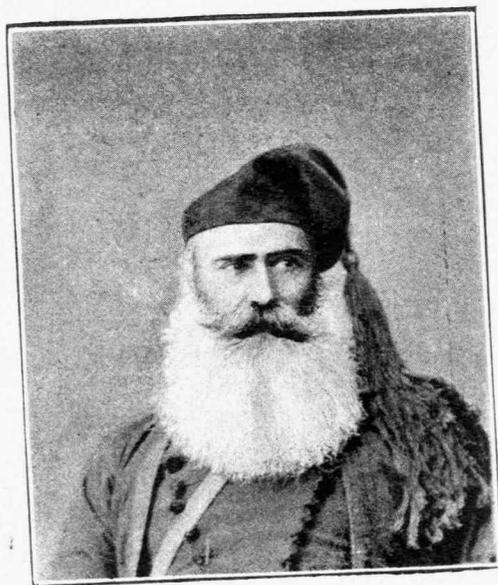
Εἰς τὴν ντάμα πίκα

Ἄχ! στρίγγλα, μάγισσα, θεὰ καὶ σκύλλα, μᾶς πρελλαίνεις!
μᾶς δίδεις μιὰ στιγμὴ ζωῆ, τὴν ἄλλη μᾶς πεθαίνεις.

[Ἐπιτομὴ 100,000 ἰσογραμμῶν]

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν

ΣΑΤΑΝΑΣ

Kalfu-Migânos Giannagos

ΣΥΝΤΟΜΟΝ ΒΙΟΓΡΑΦΗΜΑ

ΧΑΤΖΗ ΜΙΧΑΛΗ ΓΙΑΝΝΑΡΗ

Ὁ π λ α ρ χ η γ ο ὕ Κ ρ η τ ο ς .

ΑΙ ἔθνικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς Κρήτης εἰσὶ τοσαῦται ὥστε ὁ Κρῆς εὐλόγως δύναται νὰ χαρακτηρισθῆώς ὁ κατ' ἐξοχὴν στρατιώτης καὶ φύλαξ τοῦ σήμερον Ἑλληνισμοῦ. Τεκμήριον τούτου προφανὲς καὶ ἀναντίρρητον πρόκειται ἡμῖν ἡ σημερινὴ θέσις τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων. Ἐταπεινώθη ἡ μέχρι τοῦδε ἀταπεινώτος Κρήτη, σύνεταπεινώθη καὶ ὁ λοιπὸς ἔσω καὶ ἔξω Ἑλληνισμός, ἔπαθεν ἡ ἐκκλησία, διώκεται ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Καθ' ὅλου εἰπεῖν δίκαιον εἶνε νάνομολογήσωμεν ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηχονταετίαν ὁ πολιτικὸς βίος τῆς Κρήτης ἀποτελεῖ τὴν λαμπροτάτην σελίδα τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Τούτου οὕτως ἔχοντας, νομιζομεν ὅτι ἐπιτελοῦμεν καθῆκον φιλοπατρίας παρατιθέμενοι συνοπτικὴν σκιαγραφίαν τοῦ βίου ἐνὸς τῶν ἀληθῶς ἐξοχωτάτων στρατιωτῶν καὶ γηραιῶν προμάχων τῆς Κρητικῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε ὁ ἀρχηγὸς Χατζῆ Μιχάλης Γιάνναρης.

Ὅπως ἐν πάσῃ ἱστορικῇ χώρᾳ ὑπάρχουσιν ἰδιαιτέρα διαμερίσματα ἅτινα ἕνεκα τῆς φυσικῆς ἢ χωρογραφικῆς αὐτῶν θέσεως, ἐν παντὶ κινήματι προέχουσι καὶ ἡγοῦνται τῶν λοιπῶν, οὕτω καὶ ἐν Κρήτῃ ἀδιαφιλονικήτως τὸ δυτικὸν τμήμα, τὸ τῶν Χανίων, πρωταγωνιστεῖ ἀπ' αἰῶνων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Κρητικῶν ἀγῶνων. Τὸ τμήμα τοῦτο ἀποτελεῖται, ὡς γνωστόν, ἐκ τῆς ὑπερρηφάνου καὶ περιωνύμου ἐπαρχίας Σφακιῶν, ἐκ τοῦ Ἀποκορωνοῦ, τοῦ Σελίνου, τῆς Κισάμου καὶ τῆς Κυδωνίας. Ὁ γινώσκων ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ πράγματα δύναται ἀδιστακτικῶς νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ἡ Κυδωνία εἶνε ἡ πολυπαθεστάτη καὶ ἡ μᾶλλον αἱματοβαφῆς ἐπαρχία τῆς Κρήτης, ἅτε κειμένη εἰς τὸ στόμιον τοῦ δράκοντος, ἥτοι εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Χανίων, τοῦ κεντρικοῦ ὀρητηρίου τῶν Τούρκων. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ, ΝΔ τῶν Χανίων,

και παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Λευκῶν ὄρεων, κεῖται ὀνομαστό-
τατον χωρίον ἀποτελούμενον ἐκ 250 περίπου οἰκιῶν καὶ ἀριθμοῦν
οὐχὶ πλείονα τῶν 1000 ψυχῶν. Ἄλλ' οἱ 250—300 μαχηταί,
οὓς ἡ κόμη αὐτὴ ἀντιτάσσει ἐκάστοτε κατὰ τῶν Τουρδικῶν
στρατιῶν τοιαῦτα μεγαλοεργήματα καὶ ἀνδραγαθήματα ἐπιτε-
λοῦσιν ὥστε ἀναγνωρίζεται ὑπὸ Κρητῶν τε καὶ ξένων ὡς τὸ πο-
λεμικώτατον καὶ ἡρωϊκώτατον χωρίον τῆς Κρήτης, ὡς τοιοῦτο
δὲ χαρακτηρίζεται καὶ μισεῖται ἐξόχως καὶ ὑπὸ τῶν Τουρδικῶν
ἀρχῶν. Τὸ περιώνυμον τοῦτο χωρίον καλεῖται Λάκκοι, οἱ δὲ κά-
τοικοι αὐτοῦ Λακκιῶται. Ἡ ἱστορία τῶν Λάκκων ἐὰν συνεγρά-
φето μετ' ἀκριβείας καὶ δυνάμειος θὰ κατελάμβανεν ἀναντιρρήτως
τὴν εὐπρεπεστάτην σελίδα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Κρήτης. Τὴν ἔν-
δοξον ταύτην σελίδα ὡς καὶ τὴν λοιπὴν πολυτιμωτάτην ἱστορίαν
τῆς μεγαλοεργῆς Νήσου καταλείποντες τοῖς ἀρμολοῖσι, περιορι-
ζόμεθα εἰς βιογραφικὰς τινὰς σημειώσεις περὶ τοῦ ἡγέτου τῶν
Λάκκων, τοῦ πολυπαθεστάτου στρατιώτου καὶ ἱστορικωτάτου τῶν
τῆς Κρήτης ὀπλαρχηγῶν.

Ὁ ὀπλαρχηγὸς οὗτος, Χατζῆς Μιχάλης Γιάνναρης, εἶνε γνή-
σιον τέκνον τῶν ἡρωϊκῶν καὶ ὑπερῆφάνων Λάκκων. Ἡ οἰκογέ-
νεια αὐτοῦ εἶνε ἱστορικωτάτη, ἐξεταζομένη δὲ γενεαλογικῶς
ἀνέρχεται εἰς τὴν Ἑνετικὴν ἐποχὴν. Τρεῖς ἄνδρες, λέγει ἡ παρά-
δοσις, καταδικασμένοι ὑπὸ Ἑνετοῦ ἀρχοντος ἀνῆλθον ὑπεράνω
τῶν Μεσολῶν καὶ ἐγένοντο οἰκιστὰι τῶν Λάκκων, ὁ Κόκκος,
ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Μπίμπος. Εἰς τῶν ἀμέσων ἐγγόνων τοῦ Κόκ-
κου Ἰωάννης ἢ Γιάννης ἐπωνομάσθη Γιάνναρης (ἦτοι μέγας
Γιάννης) διὰ τὸ πελώριον αὐτοῦ ἀνάστημα. Οἱ ἄμεσοι γόνοι τοῦ
Γιάνναρη τούτου κατέλιπον μεγάλην φήμην ἐπὶ ἀνδρεία καὶ
μεγαλοφροσύνη, πολλὰ δὲ ἱστορικὰ παραδόσεις καὶ διάφορα δη-
μῶδη ἄσματα τῆς 17ης καὶ 18ης ἑκατονταετηρίδος ἐξείρουν
τὰς μεγάλας ἀρετὰς τῶν Γιαννάρηδων, μάλιστα δὲ τοῦ Νικο-
λάου Γιάνναρη, οἶον

*Νικόλαε τ' ἀντροκάλεσμα ἄφης το, μὴν το κήνης,
κί' ἀκόμια ζωτανοί' μεστα κι' ἀκόμη γῆς παθιοῦμε,
κί' ἀκόμη τὰ δοξάρια μας κ' ἐκεῖνα ζωτανά' ριε.*

Καὶ ἕτερον

*Φωτὴν καὶ κλάυμαρ ἄκουσα 'ς τὸ Ὀρθοῦρι κ' εἰς τοὺς Λάκκους.
τὸ Γιάνναρη σκοτώσατε, χαϊμός 'ς τὸ παλληκάρι!
Δὲν πάει μπλιὸ εἰς τ' Ὀμαλό, 'ς τὰ ῥημοκούραδάν του*

* ΣΗΜ. Ἐπὶ Ἑνετοκρατίας ἀναστέλλεται ἐν τῷ διαμερίσματι τούτῳ εὐπατριδῆς Γουόου.

*τὰ βρῆ τσοὶ συζουτᾶδές του, τὰ ἰδῆ καὶ τσοὶ βοσκούς του,
τὰ τῶνε δειλῆ χειμαδιὰ καὶ τόπον εἰδικούς του.*

Ἔτι δέ:

*Μωρὲ κοπέλια Σφακיאῦ ὅσα 'στε τῶν ἀρμάτω,
πῦστέ τα καὶ γλακῆτετε εἰς τ' Ὀμαλό τὰ πάμε,
κ' ἐκάμαρ πάλι φορικὸ οἱ γι Ἀρχοτομονοσούρου
τὸ Γιάνναρη σκοτώσατε, τὸν ριὸ τὸν παιρμένο.*

Γόνος ἄμεσος τῶν δημῶδως ἐξυμνουμένων καὶ θρηνουμένων
τούτων Γιαννάρηδων ὑπῆρξεν ὁ Ἐμμανουήλ (1750—1805 περί-
που), πάππος τοῦ περὶ οὗ πρόκειται Χατζῆ Μιχάλη Ὁ Ἐμ-
μανουήλ οὗτος ἐπεκλήθη κοινῶς, δι' ἃ ἐγίνωσκε γράμματα, Γιαν-
ναροδόσκαλος ἐξυμνηθεὶς ὡσαύτως ἐν δημῶδεσιν ἄσμασιν.

Ὁ Γιανναροδόσκαλος οὗτος ἐγέννησε μονογενῆ υἱὸν τῷ 1802
τὸν Ἰωάννην, ἐπωνομασθέντα κατὰ τὸ κρητικὸν ἔθνος Γιαννα-
ράκην ἦτοι υἱὸν τοῦ Γιάνναρη, καὶ μνημονευόμενον ἐν τῷ στρα-
τιωτικῷ καταλόγῳ τοῦ 1824 ὡς πεντηκόνταρχον 22 ἐτῶν. Ἐκ
τοῦ Ἰωάννου τούτου μετονομασθέντος Χατζῆ παππᾶ δι' οὓς λό-
γους θέλομεν ἰδῆ ἀμέσως, ἐγεννήθησαν πέντε υἱοί, οἱ Ἐμ-
μανουήλ, Νικόλαος*, Ἀντώνιος (φουβειεὶς ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ἀλιγάνου
τῷ 1867), ὁ περὶ ὃ οὗ λόγος Μιχαὴλ ἢ Μιχάλης, καὶ πέμπτος ὁ
νεώτατος ἀλλ' ἀτρόμητος μαχητὴς Παναγιώτης, πολλάκις ἐν ταῖς
μάχαις τραυματισθεὶς, τελευταῖον δὲ πεσὼν μεταξὺ τῶν προμά-
χων τῆς ἐν Μπουτσουναρίου μάχης (τῇ 21 Μαρτίου 1867), κομι-
σθεὶς τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ εἰς Χανία πανηγυρικῶς ὑπὸ τῶν
Τούρκων.

Ὁ πατὴρ τῶν πέντε τούτων υἱῶν Ἰωάννης ἐχειροτονήθη τῷ 1835
ιερεύς, ἐπωνομασθεὶς ἀπλῶς Παππᾶ - Γιάννης ἢ Γιανναρόπαππας.
Ἀποθανούσης τῆς συζύγου αὐτοῦ τῷ 1849, πρὸς διασκέδασιν τῆς
θλίψεως αὐτοῦ παρέλαθε τοὺς δύο νεωτέτους υἱοὺς του, τὸν ἡμέτε-
ρον Μιχάλην καὶ Παναγιώτην καὶ μετέβη τῷ 1850 εἰς Ἱεροσό-
λυμα ὡς προσκυνητὴς τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἐκεῖθεν ἐπανελθόντες
μετὰ ὀκτὼ μῆνας πατὴρ καὶ υἱοὶ ἐπωνομάσθησαν κατὰ τὸ ἀρχαιο-
πρεπὲς παρ' Ἑλλήσιν ἔθιμον χατζῆδες ἦτοι προσκυνηταί. Καὶ ὁ
μὲν πατὴρ ἐκλήθη Χατζῆ Γιανναρόπαππας ἢ ἀπλῶς καὶ συγ-
τόμως Χατζῆ Παππᾶς, ἐκ δὲ τῶν υἱῶν ὁ μὲν Μιχαὴλ ἢ Μιχά-
λης ἐπωνομάσθη Χατζῆ Μιχάλης ὁ δὲ Παναγιώτης Χατζῆ-Πα-
ναγιώτης. Ἐντεῦθεν καθίσταται εὐεξήγητον πῶς ὁ ἀρχῆθεν Μι-

* Ὁ Νικόλαος οὗτος εἶνε πατὴρ τοῦ παρ' ἡμῶν συγγραφέως, ὀπλαρχοῦ, καὶ δοκιμοῦ
Λεξιλογάρου κ. Α. Ν. Γιάνναρη.

χατλ Γιάνναρης (ἢ ἐπὶ τὸ κρητικώτερον Γιανναράκης) ἐπεκλήθη Χατζῆ Μιχάλης Γιάνναρης καὶ βραδύτερον, ὀνομαστός γενόμενος, ἀπλῶς Χατζῆ Μιχάλης. Ὑπὸ τὸ συντετμημένον τοῦτο ὄνομα γνωρίζει αὐτὸν σύμπασα ἡ Κρήτη καὶ ἡ ἱστορία. Δυναμέθα μάλιστα νὰ προσθέσωμεν ἐν παρόδῳ ὅτι παρὰ τοῖς Κρησί, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν ἄπειροι χατζῆδες, καλεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπλῶς Χατζῆς, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν τοιοῦτος.

Ὁ Χατζῆς λοιπὸν ἦ ὅπως ὑπογράφεται χάριν ἀκριβείας καὶ εὐλαβείας πρὸς τὸ οἰκογενειακὸν αὐτοῦ ὄνομα Χατζῆ - Μιχάλης Γιάνναρης, (X. M. Γιάνναρης), παιδίσθεν ἐπρώτευεν ἐν τοῖς ὀμηγλιξίν αὐτοῦ, ἀείποτε δ' ἀνεγνωρίζετο ὑπ' αὐτῶν ὡς ἀρχηγός. Γράμματα ἐδιδάχθη ὅσα ἐπέτρεπον αἰ τότε περιστάσεις ἐν Κρήτῃ ἦτοι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἢ κολλυβογράμματα. Ἡ μικρὰ αὕτη ἀλλὰ σπανίζουσα τότε παιδεία καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐπίσκεψις τοῦ Ἁγίου Τάφου ἦσαν λόγοι ἰσχυροὶ διὰ τὸν ἱερέα πατέρα καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ ὅπως προορίσωσιν αὐτὸν μέλλοντα ἱερέα. Ἄλλ' αἰφνίδια συμβάντα ἐματαιώσαν τὸ σχέδιον τοῦτο. Ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος συνετάραξε τὴν Ἑλλάδα, ὡς εἰκός, καὶ τὰ ἐν Κρήτῃ ἀκοίμητα αὐτῆς τέκνα. Ὁ ἡμέτερος Χατζῆς φύσει ζωηρὸς ὢν ἐξετέθη ὑπεράγαν εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς μέλλων δὲ νὰ καταδιωχθῆ κατέφυγε μετὰ τινος φίλου καὶ συνηλικιώτου αὐτοῦ Γ. Κωσταντάκη ἀπὸ μονῆς ὡς μονῆν προφασίζόμενος ὅτι ἔμελλε νὰ καλογηρευθῆ, μετονομασθεὶς Σάββας. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ λεγομένου Ἀπανωσήφῃ ἐν Ἡρακλείῳ συνευθυμήσας ἐσπέραν τινὰ μετὰ δοκίμων μοναχῶν ἤρξατο ἄδων πολεμικὰ ἔσματα περὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ὑπὲρ τοῦ Ἀυτοκράτορος τῆς Ῥωσίας καὶ κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Τῇ ἐπαύριον πρωτὶ οἱ δύο νεο-φίλοι εὐρέθησαν περιεζωσμένοι, συλληφθέντες δ' ἀπήχθησαν εἰς τὰς ἐν Ἡρακλείῳ φυλακὰς, ἔθα ἔμειναν ἕνα περίπου μῆνα μέχρις οὗ, κατόπιν πολλῶν παραστάσεων καὶ ἐγγυήσεων τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς, ἀπελύθησαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν. Ἐν τοσοῦτῳ ἐπελήουσας τῆς πτώσεως τῆς Σεβαστουπόλεως, (20 Σεπτ. 1855) τὸ γεγονός ἐωρτάσθη καθ' ἅπασαν τὴν Τουρκικὴν Ἀυτοκρατορίαν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ πάμπολλοι ἀγάδες ἐξεγύθησαν εἰς τὰ περίχωρα τῶν Χανίων, ἐν οἷς καὶ εἰς τὸ χωρίον Κυρτωμαῶδον, ἀπέχοντι μίαν ὥραν πρὸς δυσμὰς τῶν Χανίων. Ἐνταῦθ ἀπαρέτυχε καὶ ὁ ἡμέτερος Χατζῆς μετὰ τινος Σφακιανοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ Μιχελῆ Γιανναράκη (Γιάνναρη) ἢ Γιανναρομιχελῆ. Οἱ Τοῦρκοι ἀβροδοὶ συνελθόντες ἐώρταζον καὶ εὐχῶντο, θορυβωδῶς καὶ ἐπίδεικτικῶς ἐπευφημοῦντες ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν νικηφόρων συμμάχων αὐτοῦ, χλευάζοντες δὲ

καὶ ὀνειδίζοντες τὸν Ἀυτοκράτορα τῆς Ῥωσίας καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν. Ἐκ τῶν ὕδρων καὶ προσβλητικῶν προπόσεων τῶν ἀγάδων, ἐξερεθισθέντες οἱ δύο ἐξάδελφοι Μιχάλης καὶ Μιχελῆς ἐπετέθησαν μόνοι κατὰ τῶν συμποσιαστῶν καταλαβόντες ἑκάτερος τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς ὁδοῦ ἐν ἣ εὐχῶντο, διέλυσαν τὸ συμπόσιον, συνέτριψαν τὰ σκεῦη καὶ μουσικὰ ὄργανα, ἔδειραν τοὺς κωμαστάς, καὶ κατετραυματίσαν διὰ βράβδων καὶ μαχαίριων ἐπτὰ ἐκ τῶν πανηγυριστῶν Τοῦρκων. Τοῦ παραβόλου τούτου τολμημάτος σφίζεται καὶ δημῶδες ἄσμα, οὗ παρτιθέμεθα ὡς τοὺς κυριωτέρους στίχους.

Ἦσ τὸν Κυρτωμαῶδο ἦρίνηκε ἕνα καλὸ τομποδοσι
κι' ἀναγελοῦν τὸ Μόσκοβη μικροὶ μεγάλοι Τοῦρκοι.
Καὶ κάλεσμα ἐκάμανε ἀπὸ τῆ χώρα μέγα
Ἔς τὸν Κυρτωμαῶδο βγήκανε τὰ κάμουνε τὴν φέστα.
Μὲ τὰ βιολιά ἐβγήκανε καὶ με τσ' ἀγαγαῖδες,
μὲ λύραις κι' ἄλλα ἄργανα εἰκοσιδύῳ ἀγάδες.

Καὶ τὸ τραπέζι σταίσατε οἱ Τοῦρκοι ἔς τὸ σοκάκι
ἐτότος ὁ Μεμέτ ἀγῆς κι' αὐτὸ τὸ Μουσταφάκι.
Καὶ δὴ Ῥωμηοὶ Ἰλαχρ ἐκεῖ, καλοὶ ντελικανῆδες
κ' ἐκάθονταν εἰς τὸν καθὲ ὄσαν τοῖ τσελεπήδες.
Ξαδέρφοι ἦτανε κ' οἱ δύο, τὸν ἕνα λὲν Μιχάλη.
κ' εἶπε καὶ παπαδόπαιδο Χατζῆς καὶ παλληκάρη.
Τὸν ἄλλο λέγε Μιχελῆ κ' εἶρε καὶ Σφακιανάκι,
κ' οἱ δύο τοῖ μακελλέψανε τοῖ Τοῦρκους ἔς τὸ σοκάκι.
Οἱ Τοῦρκοι τραγουδοῦσαν κ' ἔλεγον ματιτιάδες,
« τὸ Ῥούσιο ἐνίκησαμε νὰ ἴστε πάντ' ἀγατιάδες ».
Καὶ ὁ Χατζῆς τῶν ἦλεγε « μὴ λέτε γιὰ τὸ Ῥούσιο,
μὰ ἔς τὰ χαρτιά μας βρισκομε πῶς θὰ ξεβγή ὁ Τοῦρκος.

Τοῦτα τὰ λόγια εἶπανε κ' ἐβγήκα οἱ τσελεπήδες,
καὶ εἰς τὰ χέρια τῶν βασιτῶν γόμναους τοῖ πασαλιῶδες.
Ἀπάνω τῶνε γύνονται καὶ παίνουν καὶ κτυποῦσι
καὶ σποῦν τοῖ κεφαλαῖς τῶνε καὶ κρίσι δὲ Ῥουτοῦσι.
Καὶ τὰ ποτήρια ἔσπασανε κ' ἐσπασάν καὶ τὰ πῦα,
καὶ τὰ φαγιά ἔκερτίσανε κ' ἐπίασαν τὰ σοκάκια.

Τοῦ Μουσταφάκη κάμανε πίτερα τὸ βιολί του.
ὅπου τὸ γλέντιζ' ὁ φτωχὸς κ' ἔβγανε τὸ ψωμί του.
Λύεται ὁ Μεμέτ ἀγῆς, ὅπου τὸν ἀντρεωμέτος,
μὰ μαχαίριὰ τοῦ δώκανε κ' ἔτεσε λιγωμένος.

*Προβαίνει κι' ὁ Μπεχτάσ' ἀγῆς ὄγιά νὰ σιργιανίση.
 κ' ἐπαίξανέν του μιὰν πατέ και λῶ πῶς θὰ φορήση.
 Κ' ἔνας ἀράπης ἤλεγε « οὐλοί μας νὰ χωστοῦμε,
 και δυὸ 'Ρωμηοὶ 'μαρίσαρε και θὰν ἀφαιριστοῦμε ».*

Τῆ ὑστεραία τοῦ γεγονότος τούτου συνελήφθησαν 17 συγγενεῖς τῶν δύο ζωηρῶν ἐξαδέλφων, κατεδιώκοντο δὲ συντόμως και οἱ δράσται. Ἄλλ' ἀνακληθέντος ὁμοῦ αἰφνης τοῦ τότε γενικοῦ Διοικητοῦ, ὁ διάδοχος αὐτοῦ Βελη Πασῶς, ἔσπευσε νὰ πολυλοήτους ἐν ταῖς φυλακαῖς 17 ἀφῶς, διεμήνυσε δὲ δι' αὐτῶν και δι' ἄλλων προκρίτων πρὸς τοὺς φυγάδας ἐξαδέλφους νὰ προσέλθωσιν ἀφόβως, διαθεσβαίων αὐτοὺς ὅτι οὐδαμῶς θέλουσι φυλακισθῆ ἄλλ' ἀπλῶς ἐξετασθῆ περὶ τοῦ συμβάντος. Καὶ παραπεισθέντες οἱ δύο νεανία προσῆλθον, ἀλλὰ μόλις ἐνεφανίσθησαν πρὸς τὸν Πασῶν και εὐθὺς ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς. Ἐκεῖθεν μετηνέχθησαν μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ φρουρίον τῆς 'Ρεθύμνης, κατεδικάσθησαν δὲ νὰ ἀγγαρεύωσιν ἐν τῇ βορβοροφάγῳ τοῦ λιμένος. Μετὰ μακρὸν χρόνον ἀπελπίσαντες περὶ σωτηρίας ἐπεχείρησαν νὰ δραπετεύσωσι, θραύσαντες τὰς βαρεῖας ἀλύσεις, τῇ κρυφίᾳ συνδρομῇ τῶν ἀδελφῶν Μπερσιμιτζάκη. Καὶ ἐξέφυγον μὲν ἐκ τῶν φυλακῶν, ἀλλ' εὐθὺς ἔπειτα συνελήφθησαν ὁ μὲν Μιχαῆλης καταλιθώθηθεις ἔξω τοῦ φρουρίου ὑπὸ τῶν περικυκλωσάντων αὐτὸν Τυρῶκων, ὁ δὲ ἡμέτερος Χατζῆς κατεπεσῶν ἐκ τῶν ἐπάλλεων τοῦ φρουρίου εἰς βορβορώδη τάφρον. Ἐπαναχθέντες οὕτω μετὰ προπηλακισμῶν και ἀγρίων αἰχισμῶν εἰς τρομερώτερα δεσμὰ ἀπελύθησαν μετὰ ἐπτάμηνον εἰρκτὴν συνεπείᾳ ἀδιαλείπτων παρυστάσεων και ἐνεργειῶν τῶν Λακκιωτῶν και Σφακιανῶν, και ἀφ' οὐ οἱ ἐν Κυρτωμάδῳ παθόντες Τοῦρκοι ἔλαβον ἀποζημίωσιν 140 λιρών.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ βίος τοῦ Χατζῆ Μιχαῆλη εἶνε συνεχῆς σεירὰ πολιτικῶν και ἐπαναστατικῶν πραξικοπημάτων κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ και ἀδιάλειπτος συνέγεια διαγμῶν, τάλαιπωριῶν, φυλακίσεων και μαρτυρικῶν παθῶν ὑπὲρ πατρίδος. Τῷ 1856 ἐπιταχθέντος ὑπὸ τῆς Πύλης προσθέτου φόρου πρὸς ἀνακούρυσιν τῶν ἐξηγνητῶν ἐκ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου οἰκονομικῶν αὐτῆς, και ἐπιβληθείσης ἀγγαρείας πρὸς κατασκευὴν ὁδοῦ καθ ὅλον τὸ μήκος τῆς νήσου, ἀπὸ Ἡρακλείου εἰς Κίσαμον, ἐνηργήθη ἐν Λάκκοις, ἡγουμένου τοῦ ἡμετέρου Χατζῆ, συνάθροισις τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν πρὸς διαμαρτυρίαν και ὑποκίνησιν ἐπαναστάσεως. Ἡ συνάθροισις ἐπισημοποιήθησιν κατῆλθεν εἰς τὰ ἔκτοτε ὀνομαστὰ καταστάνα Μπουτσουναρία ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ τότε ἀξίου προξένου τῆς Ἑλλάδος

Κανάρη. Ἡ Γενικὴ Διοίκησις προέβη ἀμέσως εἰς καταδίωξιν και σύλληψιν τῶν πρωταιτίων, ὁλόκληρον δὲ τάγμα στρατοῦ ἐκπεμφθὲν νύκτωρ εἰς Λάκκους συνέλαβεν ἐξ ἀπροόπτου τὸν Χατζῆν και ἀπήγαγεν αὐτὸν πομπικῶς εἰς Χανία. Ἄπειρον πλῆθος Τοῦρκων, ἐν οἷς και αὐτὸς ὁ Γενικός Διοικητῆς Χουση Πασῶς μετ' ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν και τῆς μεγάλης μουσικῆς, προειδοποιηθέντες ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου και παρέλαβον πανηγυρικῶς τὸν δέσμιον Χατζῆν. Ἡ ἀπόφασις τῆς Κυβερνήσεως ἦτο ὅπως ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς τὰς εἰρκτὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὸ και ἀπεστάλη πρὸς τοῦτο εὐθὺς εἰς Ἡράκλειον. Ἐνταῦθα ἐλθὼν ἔπειτα αὐτὸς ὁ Χουσηὶς διεκρίρυξε τὴν ἀπόφασιν τῆς κυβερνήσεως εἰπὼν μάλιστα χλευαστικῶς ἐνώπιον τοῦ τότε Μητροπολίτου (νῦν Πατριάρχου) και πλείστων πολιτῶν « Ἰδοὺ ὁ Ἀχιλλεὺς σας, ὁ λαοσάρακτις! πηγαίνει εἰς τὴν Πόλιν διὰ νὰ πληρωθῆ τοὺς κόπους του' ἐκεῖ θὰ μάθῃ νὰ ἐπαναστατῆ κατὰ τῆς κυβερνήσεως ».

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ πολυάριθμοι φίλοι τοῦ Χατζῆ ἔσπευσαν νὰ διαμαρτυρηθῶσιν εἰς τὰ Προξενεῖα, μάλιστα δ' εἰς τὸ Γαλλικὸν παρ' οὗ ἐζήτησαν ἰδιαιτέρως τὴν προστασίαν τοῦ καταλιθώμενου Κρητικοῦ λαοῦ. Ὁ Πρόξενος παρέπεμπε τοὺς ἔκαστοτε προσερχομένους πρὸς τὸν καθολικὸν ἀρχιερέα, ὅστις ὑπηγόρευεν αὐτοῖς τὸ σύμβολον τῆς καθολικῆς πίστεως και εἶτα ἐνεχείριζε σταυρόν, ἀναγνωρίζων οὕτω αὐτοὺς προστατειομένους τοῦ Πάπα. Τὸ ζήτημα ἐλάμβανεν ἥδη σοβαρὸν χαρακτήρα, διὸ και ἡ Ῥωσικὴ κυβερνήσις τότε πρῶτον ἔσπευσε νὰ ἰδρῶσιν ἐν Κρήτῃ Ῥωσικὸν Προξενεῖον. Ἐξαναστάντος δὲ και τοῦ ἡμετέρου Μητροπολίτου, και γενικῆς κατακραυγῆς τῆς ὀρθοδοξίας ἐγερεθείσης, ἠναγκάσθη ἡ Πύλη ν' ἀποφυλακίσῃ τὸν Χατζῆν (τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1858).

Ἐλευθερωθεὶς οὕτω ἀπὸ τῶν τουρκικῶν δεσμῶν ὁ Χατζῆς μετέβη εἰς Ἀθήνας. Μετ' οὐ πολὺ παρηκολούθησαν αὐτὸν ἐκ διαλειμμάτων πολλοὶ συγγενεῖς και φίλοι και ἄλλοι Λακκιῶται, οὗτοι δὲ συνέστη ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὸν σῶμα, ὅπερ και ἐγένετο ἀντικείμενον θαυμασμοῦ διὰ τὸ παράστημα και κάλλος τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ. Μετ' οὐ πολὺ ὁμοῦ λόγοι ἐσωτερικοῦ προουκάλεσαν τὴν διάλυσιν τοῦ Κρητικοῦ τάγματος, ὁ δὲ Χατζῆς ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κρήτην (1860), ἀλλὰ χρῆμα διὰ πλοιαρίου. Ὁ τότε γενικός Διοικητῆς Ἰσμαῆλ Πασῶς διεμήνυσεν αὐτῷ δολίως ἵνα προσέλθῃ, οὗτος δὲ παραπεισθείς ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων και προσελθὼν μετὰ 18 γερόντων, εὐθὺς ἐρρίφθη και αὐθὺς εἰς τὰς φυλακάς, ἀποπεμφθέντων ἀποτόμως τῶν γερόντων. Μακρὸν χρόνον διατρίψας ἐν τῇ εἰρκτῇ και ἀπελπίσας περὶ σωτηρίας διενόηθη νὰ δραπετεύσῃ, πρὸς τοῦτο δ' ἔτυχε προθύμου ὑποστηρίξεως παρὰ τῶν

ἐν Χανίοις φίλων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ μακαρίτου χρηστοτάτου πολίτου Ἑρρίκου Μοάτσου. Ἄλλοι φίλοι—καὶ τοιοῦτους εἶχεν ἡδὴ ὁ Χατζῆς πάντας τοὺς χριστιανούς τῆς Κρήτης—προσεπόρισαν αὐτῷ ἐπιτηδείως καταλλάλα ἐργαλεῖα πρὸς ἐκκοπὴν τῶν ἀλύσεων καὶ διάτρησιν τῶν τοίχων τῆς εἰρκτῆς. Ἐσπέρα ἀποδράσεως ὠρίσθη ἡ πρώτη ῥαμαζανίου, καθ' ἣν οἱ φύλακες, πεινῶντες ὄντες ἐκ τῆς πανημέρου νηστείας, ἤθελον ῥίφθῃ εἰς τὸ δεῖπνον. Ὀλόκληρον τὸ χωρίον Λάκκου—ἱεουργούντος μετὰ παλλομένης καρδίας τοῦ γέροντος πατρός του Χατζῆ-παπᾶ ἐδέοντο ἐναγωνίως καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην, ἡ δὲ μνηστὴ αὐτοῦ γονυκλινῆς ἐνώπιον τῆς Παναχίας ἐδέετο δακρυροοῦσα. Ἐν ταύτῳ εἰκοσιοκτῶ ἐπίλεκτοι Λακκιῶται κατελθόντες περὶ δυσμᾶς ἡλίου εἶχον τοποθετηθῆ οἱ μὲν πολλοὶ αὐτῶν ὑποκάτω τῶν φυλακῶν, εἰς τοὺς πόδας τοῦ τείχους καὶ ἐντὸς τῆς θαλάσσης, τινὲς δ' ἐτάχθησαν ἀλλαγῶν καὶ πέριξ τοῦ φρουρίου ὡς φρουροί. Ἐπιστάσης τῆς ὥρας ὁ Χατζῆς μετ' ἀπελπιστικῶν ἀγῶνα διατρητικῆς ἐργασίας ἐξορμήσας μετὰ δύο ἄλλων φίλων συνδεδεμῶν κατεπήδησεν ἐκ τοῦ τείχους κατὰ τῶν βράχων τῆς θαλάσσης καὶ ἔμεινε λιπόθυμος ἐκ τῆς βαρείας πτώσεως. Οἱ ἐκεῖ караδοκούντες Λακκιῶται ἀναρπάσαντες αὐτὸν ἀμέσως ἐκόμισαν διὰ στρατηγικῶν κινήματων ἀσφαλῶς εἰς Λάκκου, ἡ δὲ αἰτία ἐπάνοδος καὶ σωτηρία αὐτοῦ ἐωρτάσθη μετ' ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπολυτρώσεως ταύτης ἐκτίσθη ὕστερον ἐν τῷ ἱστορικῷ καὶ ἐπαναστατικῷ ὄροπεδίῳ τοῦ Ὁμαλοῦ ναὸς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ καὶ τῇ ἐπαύριον ταραχῇ καὶ ἀναστάτῳ τῆς πόλεως Χανίων ὑπῆρξε μεγίστη. Ἡ Διοίκησις ἐξέπεμψεν εὐθὺς πανταχόσε διάφορα ἀποσπάσματα, ἐκίνησε δὲ πάντα λιθὸν ὅπως συλλάβῃ τὸν δραπέτην Χατζῆν, ἀλλ' ἡ ἀμέριστος ἀγάπη καὶ πάνδημος λατρεία τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ περιεφρούρει εὐλαθῶς αὐτὸν πανταχοῦ, μέχρις οὗ ἡ Πύλη εἴτε πιεσθεῖσα εἴτε εἰσακούσασα εἰς ὕψηλάς εἰσηγήσεις ἀπένειμεν αὐτῷ αὐτοκρατορικὴν χάριν.

Ὁ ἀπὸ τοῦδε βίος τοῦ ἀνδρὸς δὲν εἶνε πλέον ἰδιωτικὸς, ἀλλὰ πολιτικὴ ἱστορία τῆς ὅλης Κρήτης, γνωστὴ παντὶ Ἑλληνι ἀκολούθησαν τὸ ἐθνικὸν τοῦτο δράμα. Ἡ μακρὰ καὶ ἥρωικὴ ἐπαναστάσις τοῦ 1866-69 εἶνε νέα Τρωικὴ ἱστορία τῆς Κρήτης, οὐδεὶς δὲ τῶν πρωτοστατούντων ἡγετῶν δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὰ πρωτεῖα ἀπέναντι τοῦ Χατζῆ Μιχάλη. Ἐν τῷ μακρῷ καὶ παραδειγματικῷ τούτῳ ἀγῶνι, ὅστις ὑπῆρξε σειρὰ πολιτικῶν περιπετειῶν, μαχῶν, αἱμάτων, θυσιῶν καὶ ἀνδραγαθημάτων, ἀλλ' ὅστις ἐδίδασκε τὰ Κρητικὰ ὅπλα καὶ ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν δ-

νομα, ἐκάστη σελὶς μετὰ πλήρους εὐαρεσκείας καὶ ὑπερηφανείας διακηρύττει τὰς ἐξόχους ὑπηρεσίας τοῦ Χατζῆ Μιχάλη. Ὁ ἀνὴρ πανταχοῦ ἡγεῖται, προκινδυνεύει, αὐτὸς προπορευόμενος καὶ παράδειγμα ἑαυτὸν παρέχων, συμβιβάζει τὰ διεστώτα, ὑπερασπίζει καὶ φιλοξενεῖ μετ' αὐτοθυσίας τοὺς κατὰ καιρὸν ἐκπεσόντας τῆς λαϊκῆς εὐνοίας συναδέλφους ὀπλαρχηγούς, θυσιάζεται δὲ προθύμως ὑπὲρ ἄλλων κενδοφόρων. Οἱ προηγούμενοι ὑπὲρ πατρίδος μαρτυρικοὶ αὐτοῦ ἄθλοι καὶ ἡ ἐκάστοτε διατρανουμένη ἀφιλοκέρδεια καὶ ἐθελουσία αὐτοῦ ἀνυψοῦσιν αὐτὸν ὑπεράνω πάσης μικροψυχίας καὶ φθόνου. Οὐδέποτε οὐδαμοῦ ὕπωπτευθῆ ἢ κατηγορηθῆ τὰ κοινὰ ἐπιβουλεύων καὶ πρὸς τὸ ἴδιον συυφέρον ἀποβλέπων ἢ πρὸς τοὺς συυγενεῖς αὐτοῦ χαρίζομενος. Τὰ ἐξαιρετικὰ ταῦτα καὶ πανθομολογούμενα προσόντα, ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ ὀξεῖα αὐτοῦ ἀντιληψίς καὶ νοημοσύνη, ἐπὶ πᾶσι δ' ἡ διοικητικὴ αὐτοῦ ὑπεροχὴ καὶ ἀκάματος ἐνεργητικότης, παρέχουσιν αὐτῷ σιωπηρῶς ἀλλ' ὁμοφώνως πρωτοβουλίαν ἐν τῷ στρατιωτικῷ ἐπιτελείῳ. Τοῦτοις προστέον ὅτι καὶ τὸ ὑπέροχον αὐτοῦ παράστημα καὶ κάλλος, καθ' ὅλου δ' ἡ σωματικὴ αὐτοῦ εὐρωστία καὶ ἔκτακτος ταχύτης καὶ τόλμη ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς κινήμασιν ἐπιβάλλουσιν αὐτὸν ἡγεμονικῶς ἐνώπιον παντὸς στρατιώτου. Αἱ ἀδιαφιλονίκητοι αὐταὶ ἀρεταὶ προσέπορισαν αὐτῷ τοιοῦτον γόητρον ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ ὥστε πολλαχοῦ ἀπαδόθησαν αὐτῷ καὶ μυθικαὶ ἰδιότητες. Ὁ τότε Πρόξενος τῆς Ἀμερικῆς Γουλιέλμος Στίλλμαν συγγράψας ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψας τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, καίπερ παντάπασιν ἀγνοῶν προσωπικῶς τὸν ἄνδρα, πολλαχοῦ ἐξαίρει τὰς πράξεις αὐτοῦ τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ ὑπεράνω παντὸς ἄλλου ἡγέτου. «Ὁ Χατζῆ Μιχάλης» λέγει ἐν σελ. 105 «ἀναμφίβῳως διεδραμάτισε τὸ σπουδαιότατον πρόσωπον τῆς ἐπαναστάσεως. Γόνος ὢν στρατιωτικῆς οἰκογενείας ἐκληρονόμησε παρὰ τῷ λαῷ πολιτικὴν δύναμιν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀληθῶς στρατηγικὰ προσόντα καὶ ἀκατάβλητον ἀνδρείαν, ἅπερ κατέστησαν αὐτὸν φόβητρον τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν. Πολλάκις παρετήρησα ὅτι οἱ Κρητῆς ἀσυναίσθητως ἀπεμμοῦντο τὴν Ὀμηρικὴν περιγραφὴν τοῦ Ἀχιλλέως προκειμένου περὶ Χατζῆ Μιχάλη, κατὰ προτίμησιν ἐξυμνοῦντες ὡς κυριώτατα αὐτοῦ χαρακτηριστικὰ τὴν ταχύτητα τῶν ποδῶν, τὴν μυθώδη αὐτοῦ ῥώμην καὶ τὸ πελώριον αὐτοῦ παράστημα».

Καταδικασθείσης τῆς μεγαλουργοῦ ἐκείνης ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῆς Εὐρώπης καὶ δεσμευθείσης τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ ἀποκλεισμοῦ τῆς Σύρου ὑπὸ τοῦ Χόβατος, ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπη τοὺς Κρητᾶς. Ὁ Χατζῆ Μιχάλης πε-

ρικλεισθεὶς τότε ἐν Σαμαριαῖ τῶν Σφακίων μετὰ τῶν περιλειπομένων ὀλίγων συναδέλφων καὶ ἀκολούθων αὐτοῦ, καὶ πολιορκούμενος δεινῶς ὑπὸ τριῶν ἐχθρῶν—τῶν Τούρκων, τῆς πείνης καὶ τῆς χιόνος—ἀναγκάσθη νὰ παραδοθῆ. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ὠδήγησεν αὐτὸν μετ' ἐξαιρετικῶν τιμῶν εἰς Χανία. Ὁ τότε Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης Χουσεὶν Λύνῃ Πασᾶς παραλαβὼν αὐτὸν καὶ μόνον ὡς πολιτικὸν αἰχμάλωτον μετέβη πανηγυρικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐφ' ᾧ καὶ διωρίσθη ἀμέσως Μέγας Βεζύρης. Ὁ Χατζῆ Μιχάλης ἐτέθη αὐτόθι ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, ἐτύγχανεν ὁμως ἐξαιρετικῆς περιποιήσεως παρὰ τοῦ Μεγάλου Βεζύρου καὶ ἐκτάκτων τιμῶν παρὰ τῶν αὐτόθι ὁμογενῶν Μετ' οὐ πολὺ ἡ Πύλη νομίσασα ὅτι διὰ παροχῆς γενναίας συντάξεως ἤθελεν ἐξουδετερώσῃ εἰς τὸ μέλλον τὸν ἀδάμαστον χαρακτήρα τοῦ ἡρωικοῦ τῆς Κρήτης τέκνου, ὥριεν αὐτῷ μηνιαίαν σύνταξιν τεσσαρκαχοντα λιρῶν. Ἄλλ' ὁ Χατζῆς, ὅστις οὐδέποτε οὐδεμίαν πρότερον εἶχε δεχθῆ ἀμοιβήν ἢ ὑπηρεσίαν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, καταφρονήσας ὑπερηφάνως καὶ τὸ δέλεαρ τοῦτο, ἐδραπέτευσε, τῇ μυστικῇ βοήθειᾳ τοῦ τότε Ῥώσου Πρεσβευτοῦ Ἰγνάτιεφ, εἰς Ῥωσίαν, ἐνθα καὶ ἔτυχε χριστιανικωτάτης καὶ μεγαλοψύχου παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος προστασίας.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπαναστάσει τοῦ 1878 ὁ Χατζῆ Μιχάλης, κεκτημένος ἤδη ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὄπλων ἀδιαφιλονίκητα δικαιώματα καὶ προσόντα διεδραμάτισε καὶ αὐθις ἀνανιρρήτως πρώτιστον πρόσωπον, τὸν αὐτὸν χαρακτήρα τῆς γενναιότητος, ἀφιλοκερδείας, ἐθελοθυσίας, καὶ ἀδόλου φιλοπατρίας ἀναπτύξας, ἐκάστη δὲ σελὶς τοῦ βραχέος τούτου ἀγῶνος μαρτυρεῖ τοῦτο.

Καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ δ' ἀτυχεῖ ἐπαναστατικῷ κινήματι τοῦ 1889 ἀνεξάρτητος ὢν καὶ ὑπεράνω πάσης κομματικῆς χροιάς καὶ συμπαθείας ἰστάμενος, καίπερ μὴ παρατυχὼν ἐν Κρήτῃ, οὐδενὸς ὑστέρησεν ἐν ταῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐνεργείαις. Ἐξ ἐναντίας βλέπων τὰς διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἀγῶνων κτηθείσας πολυτιμους προνομίας καὶ Ἑλληνικᾶς ἐλευθερίας ἀφαιρουμένας, τὴν δὲ πατρίδα αὐτοῦ ἐξανδραποδισζομένην, ὑπερανθρώπους κατέβαλε προσπαθείας πρὸς εὐδωσιν τοῦ ἀγῶνος. Ἄλλ' ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὑψηλοτέρους λόγους καὶ ἐθνικὰ συμφέροντα προβαλλομένη κατέπνιξε τὸ κίνημα. Ἡ καινοφανὴς αὕτη πολιτικὴ, τὴν ταπεινωσιν τῆς Κρήτης ἐπενεγκούσα καὶ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα πολυειδῶς καὶ καιρίως βλάψασα, ἀπεδείχθη ἀσύνητος καὶ ἥκιστα φιλόπατρις, βαρέως δ' εὐθύνει τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἐν συνόψει ὁ μέχρι τοῦδε βίος τοῦ μεγαλοῦ τούτου καὶ μεγαλοψύχου τέκνου τῆς Κρήτης. Πλήρης

κινδυνευμάτων, διωγμῶν, φυλακίσεων, βατάνων, ταλαιπωριῶν, μακρῶν καὶ περιπειωδῶν ἀγῶνων καὶ πολέμων, καὶ ταῦτα πάντα ὑπὲρ τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος του. Ἡ Κρήτη δύναται εὐλόγως νὰ σεμνύνηται ἐπὶ τοιοῦτοις τέκνοις, ἀλλὰ καὶ ὁ Χατζῆ Μιχάλης δύναται νὰ ὑπερηφανεύηται ἐπὶ τοῖς συναγωνισταῖς αὐτοῦ, μάλιστα δὲ τοῖς λεοντοθύμοις ὀπαδοῖς αὐτοῦ Λακκιάταις οἵτινες ἀεὶποτε ἐν τοῖς προμάχοις πρωτοστατοῦντες ἐπέτελεσαν τὰ μέγιστα ἀνδραγαθήματα.

Εἰς τὴν Ἀστὲρῶ μου

[ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ Ο ΗΜΕΡΟΔΕΙΚΤΗΣ ΦΕΡΕΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗΝ
ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΜΟΥ]

Σίμα 'ς τὸ κρεβδάκι σου, εἰς τὴν δεξιὰ μεριά σου,
Κρεμῆτ' ὁ 'μεροδείχτης σου κομψός, ὡσὰν ἐσένα
Καὶ σὰν κοιμᾶσαι, σὰν 'ξυπᾶς ἐγὼ στέκω 'μπροστά σου
Μὲ 'μάτια πάντ' ἀκοίμητα 'ς ἐσὲ προσπλωμένα.

Μοῦπαν ὁπῶς κάθε πρωτὶ, τὸ φύλλο σὰν ξεσχίχης,
Καὶ πρὶν μὲ ἰδῆς, καὶ πρὶν σὲ ἰδῶ μοῦ λὲς τὸ ἀκαλημέρα
Κ' ἐσύ, 'ς τὸν ἴδιο τὸν καιρὸ, ποῦ μὲ καλημερίζεις,
'Ἀψ' τὴ ζωὴ μου ξεκολλᾶς, ψυχὴ μου, μίαν ἡμέρα.

Μὰ μήπως δὲν 'ς τὴ 'χάρισα; Ἐκὴ σου εἶν' ἡ ζωὴ μου·
'Σ ἐσένα τὴν ἀφιέρωσα, 'σὰ ὁδο μάθῃσέ τν.
Εἰς τὴν ἡμέρα, ποῦ ἀφαιρεῖς ἀπὸ τὴν ὑπαρξί μου,
Ἀπὸ μοῦ χαρίζ' ἡ ἀγάπη σου, διὸ 'μέραις μοῦ προσθέτει.

Ἰαννουάριος, 1891.

ἈΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΖΟΚΗΣ

ΨΗΦΙΔΩΤΟΝ

(Ἐκ τῆς συλλογῆς Δ. Κ. Βαρδουσιώτου)

Οὐδέποτε ἄνθρωπος ἔσχε μεγάλας ἀρετὰς ἄνευ κακιῶν.
(Ἰσοκρίτης)

Τὸ βιβλίον εἶνε πολλάκις ἢ ἀποκάλυψις τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἠθῶν τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ.
(Μερύλλος)

Δός μοι ἐν πιστήριον νὰ σοῦ κρημνίσω ἓνα θρόνον.
(Φραγκλίνος)

Ὅστις κλέψῃ ἀπαξ, δύναται νὰ γίνῃ τίμιος ἄνθρωπος· ἀλλ' ὅστις κλέψῃ δις, ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ καὶ τρίτην κλοπὴν.
(Ἰνδικὸν λόγιον)

— Μ' ἔκλεψαν...

— Πόσον λυποῦμαι διὰ τὸ δυστύχημά Σου!

— Ὅλα τὰ χειρόγραφα τῶν στίχων μου...

— Πόσον λυποῦμαι τὸν κλέπτην σου!

(Λεσβαῖος)

Εἰς τὴν τύχην πρέπει ν' ἀφίνης πάντοτε ἐν παράθρονον ἀνοικοκτόν.
(Ἰταλ. λόγιον)

Πολὺ εὐμορφα χορεύει ἐκεῖνος εἰς ὃν ἡ τύχη τραγουδεῖ.
(Ἰκ.)

Δι' ἐκείνους, οἵτινες ἀγαπῶσι, τὸ ἦμισυ τῆς εὐτυχίας εἶνε νὰ τοὺς λησμονῇ ὁ κόσμος
(Ἀλβέρτος Δελπὴς)

Ἡ τιμιωτέρα γυνὴ κολακεύεται, ὅταν μάθῃ, ὅτι θαυμάζεται.
(Ἄντ.)

ΧΟΡΕΥΤΙΚΟΝ ΣΚΑΛΑΘΥΡΜΑ

QN dansera. Εἶναι ἡ τυπικὴ φράσις, ὁ περιληπτικὸς ἐπίλογος δι' οὗ εὐρὺ ἀνοίγεται στάδιον εἰς τὰς χορευτικὰς διαθέσεις παντὸς ἀπογόνου τοῦ Ὀρφῆως καὶ τῆς Μούσης Τερψιχόρης· ὅστις τοσάκις περιέβαλε διὰ μαγικοῦ πέπλου τὰ ὄνειρα σφριγώσης παρθένου· ὅστις ἠνάγκασε ποδαγρὸν γεροντοπαλλήκαρον νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς μὴ προόδου τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, χωρὶς ἐν τούτοις τοῦτο νὰ ἐμποδίσῃ τοῦ νὰ καταστῇ αἰσθητὴ εἰς βάρος τῶν καταπατουμένων ποδῶν μας ἡ ὑπέρμετρος χορευτικὴ αὐτοῦ ζωηρότης· ὅστις ἀπεστέρησε τῆς περικνημίδος τῆς Ἀγγλίδα ἡγεμονίδα, καὶ περὶ οὗ τέλος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μυθικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐνησχολήθη ἐπὶ πολὺ ἡ ἀνθρωπότης.

Κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα ὁ χορὸς ἐμφανίζετο ὑπὸ διαφόρους ἐκάστοτε φάσεις ἀναπτύξεως καὶ τελειότητος, ὅτε μὲν ἀπασχολῶν αὐτὴν ταύτην τὴν Βασιλείαν ὡς ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Δ' ἐν Γαλλίᾳ, ὅποτε κατὰ τὴν ἔκφρασιν εὐφροῦς Γαλάτου οὐδέποτε ὁ γαλλικὸς λαὸς ἐχόρευσε περισσώτερον, ὅτε δὲ διαιρῶν τὴν κοινωνίαν ὀλόκληρον εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα ὑπὲρ τούτου ἡ ἐκείνου τοῦ χορευτοῦ ὡς συνέθη ἐν Παρισίοις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν δύο περιφήμων χορευτῶν τοῦ Μελοδράματος τοῦ Uestris καὶ τοῦ Duport, ἡ τέλος γαργαλίζων τὸν σεμνότυφον κληρὸν προτιμήσαντα τὰ θέληγτρα τῆς εὐτόρου Τερψιχόρης, τῶν ρυπαρῶν γενεῶν τοῦ Ἀγίου Ὀνουφρίου ἢ ἄλλου τινὸς γεννάδα τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὁμῶς εἶναι δύσκολον νὰ ὑποδείξῃ τις

ἐποχήν καθ' ἣν ἡ ἔννοια, ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς τερπνῆς καὶ ὠρελίμου ταύτης διασκηδάσεως παρεξηγήθησαν πλεονότερον ἢ ὅσον τὴν σήμερον. Ἐὰν ἡ Ἄρτεμις ἢ αἱ Ἀμαζόνες δικαιῶνται· νὰ ἐγειρώσι παράπονα κατὰ τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ὅστις ὑπὲρ πάντα ἄλλον κατέρριψε τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν, ἡ δὲ κυνηγετικὴ καὶ ἡ ἵππευτικὴ κατέρρευσαν μετὰ τῶν ρωμαντικῶν ἰδεῶν τῶν ἵπποτικῶν χρόνων, ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τῷ κατ' ἐξοχὴν θετικῷ καὶ ὁ χορὸς ὑπέστη ἐπίσης μεγίστας ἀλλοιωσεις.

Ἐξ ὅλης ἐκείνης τῆς πομπῶδους καὶ μεγαλοπρεποῦς τῶν παρελθόντων αἰῶνων ὀρχήσεως, ἀνερχομένης μέχρι τῶν Κορυθάντων καὶ τῆς Κυβέλης, καθ' οὓς αὕτη διείπετο ὑπὸ κανόνων αἰσθητικῆς καὶ ρυθμικῆς ἀπήτει δὲ ἰδιοφυῖαν, εὐμέλειαν καὶ εὐφυῖαν ἀκόμη, ὡς διατείνεται ὁ Λουκιανός, ἀρ' ἣς ἐποχῆς ὁ Ὅμηρος συγκατέλεγεν αὐτὴν μετὰ τῶν ἐκ θεοῦ δῶρων, συστατὰ δ' ἐπὶ χρυσοῦ τῆς Γαλλίας αἰῶνος ἰδιαιτέρα τοῦ χοροῦ Ἀκαδημία ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ἸΔ', παρῆλθε τοσοῦτος χρόνος καὶ ἐπῆλθεν τοιαῦται ἀλλοιωσεις, ὥστε βεβαίως ἤθελεν ὀχρηάσει ὁ Βολταίρος ὅτε τὸν χορὸν κατέτασσε μετὰ τῶν καλῶν τεχνῶν ἢ ὁ Lamenn, ὅστις ἀπήτει παρ' αὐτοῦ ἔκφρασιν καὶ ὀμιλίαν.

Φαντασθῆτε μεθ' ὁποίου οἴκτου ἤθελεν ἀτενίσῃ τὰς σημεριεῖς ἡμῶν ὀρχήσεις, ἡ κυριολεκτικώτερον τὸν ἐν ταῖς αἰθούσαις ποδοβολητόν, ἡ ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος χορεία τῶν Δρυάδων ἐξελισσοῦσῶν, ὑπὸ τοὺς ἡχοὺς τοῦ αὐλοῦ, ἐν εὐρύθμοις καὶ ἀρμονικαῖς κινήσει τὴν πλουσίαν αὐτῶν κόμην πρὸ τῶν ἐπευφημούντων Σειληνῶν, ἢ ὁ Λουδοβίκος ἸΔ' ὁ διεκδικῶν μετὰ τῶν συγχρόνων του τὸν τίτλον τοῦ πρώτου χορευτοῦ, ὅτε διηύθυνεν ἐν ταῖς χρυσαῖς τῶν Βερσαλλιῶν αἰθούσαις τὸ Menuet ἢ τὴν Gavotte μετὰ τῆς Mme de Maintenon, ἀνασυρούσης εὐχαρίστως τὰ κράσπεδα τῆς ἐσθῆτος τῆς, πρὸ τῶν ὁποίων ἀπεκαλύπτετο ὀλόκληρος ἡ τότε Γαλλία.

Autres temps, autres moeurs !

Βεβαίως. Διὰ τῆς παρέδου τοῦ χρόνου, ἐπελθούσης γενικῆς μεταβολῆς τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, μεταβληθέντος τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος, τὰ πάντα ἔλαβον διάφορον ὄψιν, ὁ δὲ σημερινὸς ἥρως τῶν αἰθουσῶν τῆς Κ^ας Χ. ἀρκεῖται εἰς ὀλίγους στροβιλισμούς, καὶ τούτους λίαν ἀδεξίους πολλάκις, τῆς ἐκπα-

τριθείσης γερμανικῆς ὀρχήσεως, διασχιζῶν βλακωδῶς τὰς αἰθούσας, λακτίζων καὶ ὠθούμενος, καθιδρῶς καὶ ἀσθμαίνων ὑπὸ τὸ βῆρος εὐσάρκου νύμφης, ἧς ἡ περιβλεπτος προῖξ περὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, διεγείρει δὲ ἐν τῇ ζωρᾷ φαντασίᾳ του μυρίας χρυσαῖς ἐλπίδας περὶ ἐπιτυχοῦς καὶ τελείας ἀποκαταστάσεως.

Τίς ἄρα γὰρ ἐκ τῶν συγκαζόντων τὰς ἐσπερίδας καθ' ἃς ὡς λέγεται χορεύουσιν, δὲν ἀντελήφθη χιλιάκις τοιοῦτου τινὸς τύπου χορευτοῦ;

Ὁ χορὸς τὴν σήμερον, τόνον παρ' ἡμῖν ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ, θεωρεῖται ὡς στοιχειῶδες κοινωνικὸν προσόν, προσιτὸς εἰς πάντα δυνάμενον νὰ ὑποκληθῇ ἢ νὰ σύρῃ τοὺς πόδας του ἄνευ ἐτέρας γραφικῆς κομψότητος, ἄνευ ὑψηλοτέρας ἐννοίας, ἄνευ τῶν αὐστηρῶν διατυπώσεων τῆς τέχνης, ἀφ' ἧς χωριζόμενος κηθίσταται γελοῖος. Ὑπὸ τὴν ἔσποψιν ταύτην δὲν διατάζομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ χορὸς ἀποτελεῖ ἤδη ὠχρὰν σκιαγραφίαν τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου του, τὸ δε Menuet καὶ ἡ Gavotte καὶ τόσαι ἄλλαι χαριέσταται ξενικαὶ ὀρχήσεις λησμονηθεῖσαι παντελῶς, ὅτε μὲν ἀναλαμβάνουσιν ἐν ὅλῃ τῇ λαμπρότητι πιστοπάτης περιβολῆς καὶ ἐκτελέσεως ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ γλαφυροῦ συγγραφέως τῆς Mme Chrysanteème, ὡς πρὸ τριετίας ἐν Παρισίοις, ὅτε δὲ δελοφρονοῦνται οἰκτρῶς ὑπὸ κακοφώνου χοροῦ, κατὰ τὰς ἐν Φαλήρῳ παραστάσεις γαλλικῶν μελοδραματικῶν. Ἀνατιρρητῶς, ὑφ' οὓς ὄρους τ' ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, οἱ ἀγροτικοὶ χοροὶ εἰσὶ γραφικώτεροι καὶ χαριέστεροι τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν. Οἱ ἀνοσπερεῖς ὑπαίθριοι ὄμιλοι τῶν χορευτῶν τοῦ Τυρόλου ἢ τῆς Ἀλσατίας, οἱ θαυμασίως ἀπεικονισθέντες διὰ τῆς γραφίδος τοῦ Uatteau ἢ τοῦ Lancret ὁποῖαν ζωηρὰν ἀντίθεσιν ἀποτελοῦσιν πρὸς τὰ παρὰ τὴν Πύλην τῆς Ἀγορᾶς ζοφερὰ καὶ ἀκάθαρτα χορευτικὰ ἐντευκτήρια, ἔθνα ὁ ἄρτι ἀφειδὲς πυροσβέστης τετρομένους τὴν καρδίαν παρ' ἀνδρίας κόρης χορομανοῦς, ὑποβάλλεται μεθ' ὑπομονῆς μάρτυρος, δυστροποῦντων τῶν ποδῶν καὶ διαμαρτυρομένου τοῦ διδακτῆρος, εἰς ὅλας τὰς διατυπώσεις τοῦ βαλσοβιῆν ἢ τοῦ σότις.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ αὐτὴ εἰκὼν τοῦ χοροῦ ἀπαντᾷ πανταχοῦ, ὁ αὐτὸς ἄχαρις τύπος χορευτοῦ, ἀπὸ τῆς χρυσοτέυκτου αἰθού-

σης τῆς Κας Χ. μέχρι τοῦ κατεσκληκότος δαπέδου τῶν χορο-
διδασκαλείων.

Ὅφείλομεν ἄραγε νὰ ἐξακολουθήσωμεν, ἀποδεικνύοντες τὴν
ἀλήθειαν τοῦ στίχου τοῦ γάλλου δραματικοῦ La Chaussée,
ὃν ὁ παρὼν αἰὼν δικαιολογεῖ πληρέστερον ἢ ἐκεῖνος καθ' ὃν
ἐγράφη :

«On dansait autrefois on saute maintenant.»

Ἐθῆραι, Ἰούλιος 1891.

Π. Γ. ΛΙΔΩΡΙΚΗΣ

ΨΑΡΟΠΟΥΛΑ

(Ἐκ τῶν τοῦ «Heine»)

ΕΜΜΟΡΦΗ μου ξανθὴ ψαροπούλα
Ἔλα, ἐσὲ 'ς τὸ γιὰλό καρτερῶ.
Σπρῶξε ἐδῶ τὴ μικρὴ σου βαρκοῦλα
Καὶ τ' ὀλόστρωτο σχίσε νερό.

Ἦσ τὴν καρδιά μου γλυκὰ τὸ κεφάλι
Ἔλα πῖθωσε μὴν φοβηθῆς
Ὅπως μέσ' τῶν ἀνέμων τὴ ζάλη
Δὲν δειλιάξεις 'ς τὸ πέλαο ἂν βροθῆς.

Ἄλλο πέλαο ἢ καρδιά μου ἀφ' τὰ πάθη
Κλεῖ γαλήνη, κι' ἀνέμους φριχτούς,
Καὶ κρουμμένους 'ς τ' ἀθώρητα βάθη
Μαργαρίταις κρατεῖ διαλεχτούς.

[Μίμνησις]

Δ. Ι. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

Κ. Παπαγεωργιάδης

ΠΑΛΑΙΑΙ ΑΜΑΡΤΙΑΙ

*Ως ἡδὺ θάλατταν ἀπὸ γῆς ὄραν, οὕτως ἡδὺ
τῷ σωθέντι μεμνησθαι τῶν πόνων.
[Καλλιμαχος]

Ἐντύπωσις ἢ προσγιγνομένη κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ὑπὸ τῆς ἀλλοίας ὄψεως, ἣν ἔλαβεν ἡ δημοτικὴ ἡμῶν παιδείσις, ἢ καρποφόρος διδασκαλία, αἱ εὐστοχοὶ τῶν μικρῶν παιδῶν ἀπαντήσεις, προσερχόμεναι ἐξ ἀσφαλῶν, ἐκ θετικῶν γνώσεων, ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πόλεως ἡμῶν τοῦλάχιστον, εἰς ἃ εἶχον τὴν τιμὴν ἢ ὡς κεκλημένος, ἢ ὡς μέλος τῆς τυπικῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας, ἢ ὡς φίλος τῶν διδασκόντων καὶ διευθυνόντων αὐτόκλητος νὰ παραστῶ, ὁ ζωογόνος ἐπιπνεύσας ἐν ταῖς κατωτέραις σχολαῖς ἄνεμος, ὑπέμνησέ μοι, φίλτατε Σκόκε, τὰς πονηρὰς ἡμέρας, ἃς τὸ σὺ βλεῖτον διήλθε, με τὸ π λ α, π λ ε εἰς τὴν διαπασῶν, με τὸ θ ρ ο μ, σ π λ, σ χ ν, σ φ ρ, με τοὺς τ η λ ε γ ρ ἄ φ ο υ ς καὶ τὰ ἡ μ ι κ ὺ κ λ ι α, με τὸ ἐ ξ α λ εἰ ψ α τ ε ἄ β ἄ κ ι α καὶ τὴν ἄ μ μ ο ν εἰς τὸ πρῶτον θρανίον, με τὰ δεμάτια τῶν φυλλάδων (*), ἅτινα κατὰ παραγγελίαν τοῦ μακαρίτου Μπενίτση, τοῦ πρώτου διδασκάλου μου, ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀναπαύσεως ἔπρεπε νὰ συλλέξωμεν ἐκ τοῦ ἐγγύς χειμάρρου τῶν Καμαρῶν ἐν Σίφνῳ, εἰς λογαριασμὸν τῆς βράχσεως καὶ τῶν χειρῶν τῶν ἀτακτοτέρων ἐξ ἡμῶν, με ὅλα ἐπὶ τέλος τὰ ἐκβιαστικὰ μέτρα τὰ τιθέμενα τῷ καιρῷ ἐκείνῳ πρὸς ἐκμάθησιν γραμμάτων. Πλὴν τῆς ἀναμνήσεως τῶν παλαιοτέρων τούτων ἡμερῶν, τὰς ὁποίας πάντοτε μετὰ συγκινήσεως ἐνθυμούμεθα, ἢ θέσις, εἰς

(*) Φυλλάδα ἐν Σίφνῳ λέγεται ἡ πικροδάφνη καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς βραβδί.

ἦν ἐφθασεν ἤδη τὸ κατώτερον σχολεῖον, ὑπέμνησέ μοι οὐ πολὺ ἀπέχοντας χρόνους, χρόνους συνεχισμοῦ μὲν τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου συστήματος, καταπτώσεως ὁμῶς τελείας αὐτοῦ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, ὡς ἀπέδειξαν αἱ γινόμεναι πρὸ τινων ἐτῶν ἐπιθεωρήσεις τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δημοτικῶν σχολῶν, ὑπέμνησέ μοι πολλὰς τῶν εἰκόνων ἃς ἠδύνατό τις νὰ συναντήσῃ οὐ μόνον εἰς μεμακρυσμένας κώμας ἢ ἀπώτατα χωρία, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πρωτευούσαις αὐταῖς τῶν δήμων, ἵνα μὴ τι περισσώτερον εἴπω. Τῶν εἰκόνων τούτων μίαν διασώζων ἀπὸ παλαιοῦ σημειωματαρίου πέμπω, φίλτατε, ἵνα καταθέσῃς εἰς τὸ μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας καταρτιζόμενον Ἡμερολόγιόν σου, ὡς ιστορικόν, ὡς ἐθνικὸν κειμήλιον, ὡς δεῖγμα δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ, διὰ τὴν πρὸ δεκαετίας κατάστασιν τῶν σχολείων εἰς τὰ χωρία, ἅμα δὲ εἰς ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὴν σχετικῶς ὀμαλὴν ὁδόν, εἰς ἣν φαίνεται τοῦλάχιστον ὅτι εἰσῆλθομεν σήμερον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τούτου. Ἔστω καὶ αὕτη ἀνάμνησις, καίτοι πικρά, τῶν παλαιῶν μας ἀμαρτιῶν. Forsan et haec meminisse juvabit.

* *

Ἦτο Ἰούλιος τοῦ 1880 (ἃς ἀρχίσωμεν ὀλίγον μυθιστορηματικῶς) ὅτε συνηγήθη μετὰ φίλου καθηγητοῦ, ἐντεταλμένου τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν δημοτικῶν σχολείων μιᾶς τῶν πλουσιωτέρων καὶ καλλιτέρων ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους. Ἐσκέφθη ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον, ἀρ' οὐ εὗρον τὴν περίστασιν κατάλληλην καὶ τὸν φίλον μου νὰ περιποιηθῶ, καὶ ἱκανὰς τῶν κωμῶν τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνης νὰ γνωρίσω, οὐ μικρὰν δὲ τέρψιν νὰ λάβω, ὡς τοῦλάχιστον εἶκαζον ἐκ τῶν ἀφηγήσεων τοῦ ἐκτάκτως χειροτονηθέντος ἐπιθεωρητοῦ. Καὶ δὲν ἠπατήθη. Εὗρον ὑλικὸν ἀφρονώτερον τοῦ προὔπολογιζομένου, κατὰ πολὺ τερπνότερον καὶ διασκεδαστικώτερον, ἅμα δὲ διδασκτικώτατον τῆς τότε καταστάσεώς μας ὡς πρὸς τὴν κατωτάτην παιδείαν.

Καὶ δὲν θὰ ἐπιχειρήσω μὲν ἐνταῦθα νὰ σοὶ παρατάξω τὰς γνώσεις τῶν διδασκόντων ἐν τοῖς διαφόροις μαθήμασι· δὲν θὰ σοὶ εἴπω ποῦ καὶ παρὰ τίνος διδασκάλου ἤκουσα π. χ. ὅτι: «Τὰ ὄρη Κύθηρα δὲν ἐπρόφθασαν νὰ μάθουν» οἱ μαθηταὶ του, οὔτε τὴν «Ἄνδριαικὴν θάλασσαν» καὶ τὸ

«Ἀγγαῖον πέλαγος» οὔτε τὸ ὅτι λίμνη θὰ πῆ ἄμα εἶνε μέσα ἔς τὸν κάμπον ἕνα πηγὰδι κ' ἔχει γύρου νερό». Ἀλλοίμονον ἐὰν ἤθελον νὰ ἀπαριθμῶ τὰς ἐκφράσεις τῶν διδασκάλων τῶν ὀλιγίστων κωμῶν, ἃς μετὰ τοῦ φίλου μου διήλθομεν· τόμος ὅλος ἠδύνατο νὰ γραφῆ ἀδαμάντινος ἀληθῶς: «ὁ μαθητῆς αὐτὸς δὲν προώδευσε, διότι ἔχει μεγίστας ἀπουσίας,» σοῦ ἔλεγεν ὁ εἰς, «καθηκόν θὰ πῆ γὰρ νὰ καθουμάστε,» ἤκουε ἀπὸ τὸν ἄλλον, διορθοῦντα τοὺς μὴ ἐρμηνεύοντες ὀρθῶς παῖδας, «ποῦ ἐκατοῖκειν» ἢ «τί ὑπεσχηθῆν ἐκεῖνος», «γιατὶ νὰ δοκιμάσῃ», ἐξεφώνει τρίτος χωρὶς νὰ ἔχη βεβαίως ποσῶς δικαιώματα καταγωγῆς ἐκ Κύπρου. «Ἐμθαν μέχρι τῆν ἀφαίρεσιν,» ἐξακολουθεῖ περαιτέρω ἕτερος, ἐπιπροστίθεις «πόσους ἀριθμοὺς δίδονται εἰς τὴν πρόσθεσιν»· μεταδαινῶν δὲ εἰς τὴν γραμματικὴν «ἡ αἰδώς, μωρέ, εἰς τὸν πληθυντικὸν δὲν ἐμάθαμε πῶς κἀνει αἰ αἰδαί, τῶν αἰδῶν, ταῖς αἰδέσι;» «Μὰ τί διάβολο,» φωνεῖ ἕτερος, «δὲν ἔμαθες πῶς τὸ σύμβουλον τῆς πίστεως εἶνε ὁ Πιστεύοις;» καὶ προχωρῶν εἰς τὴν πραγματογνωσίαν, ἦν βεβαίως εἶχεν ἀκούσῃ, ἵνα δείξῃ τὰς προόδους του σφέρι ὡς παράδειγμα σφαίρας τὸ χειμῶνικόν, τὸ αὐτό. Ἐτερος δεινότερος τῆς γραφῆς ἐρμηνευτῆς προσπαθεῖ νὰ πείσῃ ἐπιμελητὴ μαθητὴν του ὅτι σποροῦς εἶνε ὁ κόσμος ἐν τῇ τοῦ σπορέως μεταβολῇ.

Παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἤκουε καὶ τὰς λαμπρότερας γραμματικὰς ἐρωτήσεις: «Τί εἶνε ὁ ἐπιμελής, ὀλιγοπαθητὴ ἢ ὀλοπαθητὴ;» π. χ. ἢ ὀρισμοὺς νέων ὀματαξῶν· οὕτως ἀξίωματικῶς ἀπεφαίνετο ὅτι «ἔχομε τριῶν εἰδῶν χήρα· χεῖρα μὲ εἰ, χήρα μὲ η καὶ χοῖρα μὲ οἰ.» Θυμάσι. Ἐν ἐτέρῳ λεγομένῳ σχολείῳ ἤκουε «Ἄνεγνωσε ἕνα κομμάτι», «ἐξηκολούθησε ὁ ἄλλος,» «βρέσε 25 σελίδα,» «πέσε μου ἀκρόμη» «ἦνοιξε τὸ βιβλίον.» Ἐκεῖ ἠκούσαμεν καὶ ἐμάθαμεν ὅτι κακῶς ὁ Ὀμηρος διαστέλλει σκῆπτρον καὶ στέμμα, διότι «σκῆπτρον θὰ πῆ στέμμα»· «διὰ ζώσης φωνῆς» ἐν ᾧ οἱ μαθηταὶ ἐφώναζον ὅτι σημαίνει φωναχτά, ὁ δάσκαλος διεμαρτύρητο ὅτι ἐσημαίνει «μὲ τὸ νόημα.» Ἀλλαχοῦ

ἐμάθομεν ὅτι εἰδῶλα εἶνε ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ὅτι κύ-
νος εἶνε ὁ γλάρος, ὅτι δὲν εἶνε ὄρθον νὰ λέγωμεν πλε-
θυστικὸς ἀλλὰ πληθυντικὸς. Εἰς ἐρώτησιν ἡμῶν ἔαν
ἐπισκέπτηται ὁ δῆμαρχος τὸ σχολεῖον, ἡλιεύσαμεν τὴν ἐξαι-
σίαν ἀπάντησιν τοῦ δασκάλου: «Ἐνιαχοῦ». Κατὰ τὴν ἐ-
ξέτασιν τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας παρεπονέτο διότι «οἱ
πίνακες ἦσαν διεφθαρμένοι καὶ μάλιστα τῆς
Εὐρώπης.» Ἀφίνω τὰ τὸν πατήρ του καὶ τὴν μητέρα
του καὶ τὰ τούτοις ὅμοια μέχρι πνιγμονῆς ἐπαναλαμβάνόμενα
καὶ πρὸς ἅ ἰδίαν μάλιστα κλίσιν παρετήρησα δεικνύουσα τὰς
διδασκτριάς, ὅσας ἐπεσεψάμεθα, ἐν τῷ σχολεῖω μίς τῶς ὀ-
ποίων εἰρήσθω ἐν παρόδῳ καὶ τοῦτο ἡ ἀριθμητικὴ ἐγένετο ἐπὶ
τῆς ντουλάπας τῆς διδασκαλίσσης ἐλλείψει μαυροπίνακος, καὶ
ὅταν δὲν ἐχώρουν πλέον ἐπὶ τῆς ντουλάπας οἱ ἀριθμοὶ ἀφελέ-
στατα μετέβαινον αἱ μικραὶ μαθητρίαι εἰς τὰ ὀπίσθια. . . .
τῆς θύρας.

Μέγα κεφάλαιον ἠδύνατο νὰ πληρωθῇ ὁμοίως ἐκ τῆς ἀ-
λυσίας τῶν ἀδαμάντων, οὗς ἠδύνατο τις νὰ εὕρῃ ἐν τοῖς βι-
βλίοις, μαθητολογίαις δηλ. κ.τ.τ. τοῖς τηρουμένοις ἐν τοῖς
σχολείοις τοῦ καιροῦ ἐκείνου καὶ πολὺ θὰ παρεξετρεπόμην τοῦ
κυρίου ἔργου ἀπριθμῶν πάνθ' ὅσα εἶδον. Ἐκεῖ εὕρομεν τὸ
Μώνυμον, τοὺς βουκάλους, τοὺς Μυλοθρώους, τοὺς
ξηλοουργούς, ἐκεῖ τὴν ἀξιαίπενον διαγωγὴν καὶ
τὸ ἀπεβλίθη, ἐκεῖ τὸ διάσημον νεοσύλεκτος ἀντὶ τοῦ
νεωστὶ ἐγγραφείας, ἐκεῖ τὸ ἐφοίτουν οἱ μαθηταὶ ἐκα-
τοντοεῖκοσι καὶ κατωτέρω ἐκατοντοεικοσιπέντε
καὶ ἄλλα ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Οἶαν δ' ὠφέλειαν ἐκτῶντο οἱ μαθηταὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας
δύναται νὰ νοήσῃ καὶ ταῦτα ἀκούων καὶ ὅταν μάθῃ ὅτι ἐν πολ-
λοῖς τῶν σχολείων τούτων ἀντὶ ἄλλων ἀναγνωστικῶν βιβλίων,
ἀλλαχοῦ ἔδλεπες τὸν Ὀνειροκρίτην, ἀλλαχοῦ τὴν μυ-
στηριώδη νῆσον τοῦ Ἰουλίου Βέρν εἰς χεῖρας μι-
κρῶν παιδῶν, ἀλλαχοῦ κατὰ στατικὰ ἐταιρειῶν, δωρηθέντα
εἰς τὰ σχολεῖα ὑπὸ τινος θέλοντος νὰ συνδράμῃ πτωχοὺς μα-
θητάς, ἀφ' οὗ τὰ εὕρεν ἄφθονα τίς οἶδεν εἰς τίνας ἀποθήκας,
τὸ δὲ λαμπρότερον πάντων ἐν τινι τῶν σχολείων τούτων ὑ-
πῆρχεν ὡς ἀναγνωστικόν, τί νομίζετε; . . . Ἀνάγνωθι καὶ

κράτησον τὸν γέλωτα, ἂν δύνασαι: «Ἐναχώρησις τοῦ
Μπαρμπαγιάννη Κανατᾶ εἰς Γαλλίαν,» ἀπέ-
ναντι τοῦ ὁποίου ἄς ὠχρίασθ «τὸ παραμῦθι τῆς Ἀλε-
ποῦς,» ὅπερ συνανεπαύετο μετὰ τῆς ποικιλίας ἄλλων βιβλίων.

Ἄλλ' ὅλα ταῦτα ἀφίνων κατὰ μέρος ἔρχομαι ἀμέσως ἐπὶ
τὸ κύριον θέμα, ἀφ' οὗ σοὶ εἶπω ὅτι ἐν τινι τῶν σχολείων ἐ-
δέησε νὰναρριχθῶμεν ἀνασυρόμενοι ἐπὶ τῆς κλίμακος, διότι
πολλοὶ τῶν συσθρωμένων βαθμιδῶν πρὸ πολλοῦ εἶχον ἀπο-
χαιρετίσθ τὴν κλίμακα δύνασαι νὰ φαντασθῆς λοιπὸν τί οἱ
μικροὶ παῖδες ἐπασχον κατὰ τὴν ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν, πλὴν
ἔαν τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἀρκούσα ἀσκήσις πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς
γυμναστικῆς.

* *

Ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω σχολείου ἀναχωρήσαντες λίαν πρῶτ'
διηυθυνόμεθα πρὸς τὴν ἐγγύς πρωτεύουσαν μεγαλωνύμου δή-
μου τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης. Ἄμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου εφθά-
σμεν πρὸ τῆς βάσεως τοῦ μικροῦ ὑψώματος, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ
κώμη. Ἦτο ἡ ὥρα, καθ' ἣν οἱ χωρικοὶ διηυθύνοντο πρὸς τὰς
ἐργασίας αὐτῶν. Ἀναπαυθέντες ἔξωθεν τῆς κώμης ἐφ' ἰκανὴν
ὥραν, ἐτράπημεν τὴν πρὸς αὐτὴν ἄγουσαν ἀνωφερῆ ὁδόν, συν-
αντήσαντες δὲ χωρικὸν ἠρωτήσαμεν αὐτὸν ποῦ ἔκειτο τὸ σχο-
λεῖον, ἵνα ἐκεῖ κατευθυνθῶμεν. Ὁ χωρικὸς περιήλθεν εἰς
δυσχερεστάτην θέσιν ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τοῦ τόπου καὶ
μάλιστα ἔχων πρὸ ἑαυτοῦ ξένους ὅλως αὐτῷ καὶ ἀπροσδοκῆ-
τους ἐπισκέπτας.

— «Ποῦ νὰ σᾶς πῶ νὰν τόβρετε. Σὰν μπῆτε 'ς τὸ χωριὸν
ῤωτᾶτε ἐκεῖ κοντὰ 'ς τὴν ἐκκλησᾶ ποῦ ἦτανε τὸ γουρνο-
κούμασο τοῦ . . . ἐκεῖ γιὰ εἶνε τώρα τὸ σχολεῖο.»

Ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ ἀγαθοῦ χωρικοῦ, ἐνεχούσα τι τὸ
σαρκαστικὸν ἐνεποίησεν ἡμῖν παράδοξον τινα ἐντύπωσιν, οὐδέ-
ποτε ὅμως ἀνεμόμενον ὅτι ἐνέκρυπτεν ἐν μιᾷ λέξει τὴν ἀληθῆ
εἰκόνα, ἣτις ἐπεφυλάσσετο ἡμῖν, οὐδέποτε ἀνελογιζόμεθα τοῖ-
αὐτὴν ἐπὶ τέλους τὴν θέσιν οἰουδήποτε σχολείου, μᾶλλον δ'
ἐξελάβομεν τὸ πρᾶγμα ὡς εὐφυλογίαν τοῦ ἀπλοῦ χωρικοῦ θέ-
λοντος νὰ παῖξῃ ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ σχολείου πρὸς τοι-
οῦτο μέρος, οἷον ἀνέφερον. Ἐξηκολουθήσαμεν τὴν πορείαν ἡ-

μῶν, διελθόντες δὲ τὰς πρώτας οἰκίας τῆς κώμης ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κυριωτέραν τῶν ὁδῶν αὐτῆς, τὴν ὁδὸν Ἐρμοῦ οὕτως εἶπεῖν. Ἐκεῖ ἔνθεν καὶ ἔνθεν στενῆς καὶ σκολιᾶς ὁδοῦ εὐρομένους τῶν κατοίκων μακαρίως ἀπολαύοντας τῆς δρόσου τῆς πρωϊνῆς, ἀνακεκλιμένους ἐπὶ τῶν θρανίων τῶν μαγαζείων ἢ ἐπὶ τῶν πεζουλῶν τῶν προεξεχουσῶν πρὸ τῶν τοίχων τῶν καταστημάτων, ἐν τῇ οὐχὶ τόσοῦν εὐόσμῳ στενωπῷ ἐκείνῃ, ἐκ δὲ τῶν θέσεων καὶ τῶν σχηματισμῶν αὐτῶν προδιδόντας τὸν ὕψιστον τῆς ῥαθυμίας βαθμὸν. Διηλάσαμεν πρὸ αὐτῶν μόλις προσταενισάντων ἡμᾶς παρελαύνοντας, τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν καὶ μετὰ τὸν φιλόφρονα χαιρετισμὸν ἡμῶν ἐδειξαν πόσον μικρὰ δόσις περιεργίας ἤλαυνεν αὐτούς, ἢ μᾶλλον πόσον ἀπεῖχον τοῦ ἐλαττώματος τούτου. Μακάριοι ἄνθρωποι. Οὐδὲ παρήτησαν τὸν ναργιλὸν αὐτῶν, οὐδὲ διεκόψαν τὰς συζητήσεις, εἰς ἃς καθ' ὁμίλους ἐφαίνοντο ἀφωσιωμένοι.

Διερχόμενοι πλησίον τινὸς τῶν ὁμίλων τούτων ἠβηλήσαμεν νὰ παίξωμεν ἐπαναλαμβάνοντες τὴν φράσιν τοῦ χωρικοῦ, δι' ἧς ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐρωτῶντες περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ:

— « Πῶ εἶνε, παρακαλῶ, τὸ γουρνοκούμασο τοῦ . . . »

— « Κάτω ἐδῶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, ἀποκρίνεται ὁ ζωηρότερος πάντων, ἐκεῖ ποῦ εἶνε ἐφέ το ς σ κ ο λ ε ῖ ο . »

Ὀμηρικὸς δὲ γέλως παρηκολούθησε τὰς λέξεις ταύτας, γέλως, ὅστις ἤρχισε νὰ ἐμβάλλῃ ἡμῖν ὑπονοίας περὶ τοῦ πράγματος, ἐν ᾧ οἱ εὐδαίμονες ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἐξηκολούθησαν τὴν συνδιάλεξιν αὐτῶν οὐδὲλως πολυπραγμονοῦντες περὶ ἡμῶν, οὐδὲ φροντίσαντες νὰ μάθωσι τίνες οἱ ἐρωτῶντες καὶ διατί παρουσιάζθησαν εἰς τὴν κώμην αὐτῶν.

Πρὶν ἢ ἀπομακρυνθῶμεν πολὺ τοῦ ὁμίλου ἐκείνου ἰδοῦ σπεύδων φουστανελλοφόρος ἐξήγαγε τῆς δυσχερείας τῆς περαιτέρω πορείας ἡμῶν. Ῥικνός, ὑψηλός, φέρων ὀλιγόπτυχον τὴν φουστανελλαν κρεμαμένην ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ, κάτωθεν δὲ μακρὰν καὶ στενὴν ἀναξυρίδα μέχρι τῶν ἀστραγάλων καθινομένην, ἔνθα ἠγοίγετο εἰς δύο μέρη θερματιζόμενα ὑπὸ λελυμένων καὶ χαμαὶ συρομένων ταινιῶν, καλύπτων τοὺς ἄκρους πόδας, διὰ τῶν κλασικῶν κατσαρίων, ἐπιδεικνυμένης ἐν ὀλῇ αὐτῆς τῇ ἀκαθαρσίᾳ τῆς πτέρνης, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς

φέρων ψιάθινον πῖλον, ἠλιθίαν μᾶλλον φυσιογνωμίαν στέγοντα, οὕτως ἦτο ὁ διδάσκαλος τῆς κώμης, πρῶν Ἑλληνοδιδάσκαλος ἐκτελῶν καὶ χρεὴ γραμματέως τῆς δημαρχίας καὶ ὡς αὐτὸς ὁ ἴδιος, μαθὼν τὸν σκοπὸν τοῦ συνοδοιπόρου μου, ἔσπευσε συνπτῶν ἐαυτὸν τὰ δηλώσῃ παρατάσων ὅλους τοὺς τίτλους αὐτοῦ, διότι ἐχρησίμειε καὶ ὡς φάλτης δεξιὸς τοῦ ναοῦ τῆς κώμης, ἐκτελῶν δὲ τὸ πλεῖστον καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τὰ χρεὴ, ἐνεκα οἰκονομίας.

Ὁ διδάσκαλος λοιπὸν ἀνέλαβε νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ σχολεῖον, ἀφ' οὗ ὅμως παρεκάλεσε νὰ τιμήσωμεν τὸ ἀρχοντικὸν του, ἵνα οὕτως ἐλάμβανε καιρὸν πρὸς συνάθροισιν τῶν μαθητῶν εἰς τὸ σχολεῖον. Διότι πρέπει νὰ γείνη γνωστὸν καὶ τοῦτο ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ ἐξακολούθησι τῶν μαθημάτων ἐξηγητῶτο ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῶν χωρικῶν. Ἄμα ὡς πληθυνθῶσιν αἱ ἐργασίαι τὰ μαθήματα διχοκόπονται, τὸ σχολεῖον μένει κλειστὸν, ὁ διδάσκαλος ἐξηπλοῦτο μακαρίως ὑπὸ σκιάν τινα ἀναπαυόμενος τὸ ἔαρ ἢ εἰς ἄλλα διδόμενος καὶ ἀναμένων τὴν γλυκεῖαν ἀνατολὴν τῆς τριακοστῆς τοῦ μηνός, ὅποτε πεζῆ ἢ διὰ τῶν συνήθων τότε τρόπων τῆς συγκοινωνίας, οὐ κατ' ὄκνει μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι, τὴν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας εἰς τὸ ταμεῖον. Οὕτως ἐν πολλαῖς κώμαις τὰ σχολεῖα ἦσαν κλειστά. Ἐν τινὶ τούτων ἐμάθομεν ὅτι ἐφ' ὅσον μὲν ἡ κατάστασις ἢ ἀτμοσφαιρικὴ ἐπέτρεπε τοῦτο τὸ σχολεῖον ἦτο ἐν ὑπαίθρῳ, ὁ δὲ διδάσκαλος ἐδίδασκε καλῆ ὑπὸ πλατανίστῳ τοὺς χαμαὶ παρακαθημένους μαθητάς. Ἄμα τῇ πρώτῃ μεταβολῇ τῆς ἀτμοσφαιρας ὅμως τὸ σχολεῖον διελύετο.

Ἀφ' οὗ ἀνεπαύθημεν ὀλίγον ἐν ἀνωγαίῳ σεσαθρωμένῳ καὶ ῥυπαρῷ, ἔνθα ἐν κοινῇ αἰθούσῃ πάντα ἦσαν τεταγμένα τὰ κρηϊώδη εἰς τὴν πολυμελῆ τοῦ διδασκάλου οἰκογένειαν, ἀπὸ δὲ τοῦ κάτωθεν ὀρόφου, τοῦ διὰ διερωγῶτος ξυλίου ἐδάφους χωριζόμενου, ἤκούετο ἐνίοτε ὁ κτύπος τοῦ ποδὸς ἀνυπομονοῦτος Ἀγαμόνοτος ἢ ὁ θροῦς τῶν χειλέων βαρυνθέντος τὴν ζωὴν Κύρ Μεντίου καὶ οἱ γρυλλισμοὶ χοιριδίων ἐν κοινῇ συναυλίᾳ μετὰ τῶν κλαυθμυρισμῶν τῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ προβαλλόντων ἀπλύτων καὶ ἀκτενίστων μορῶν τῆς λυκοφαμελιᾶς, ὡς ὁ ἴδιος τὴν ἔλεγε, τοῦ διδασκάλου, προσενεχθέν-

των ἡμῖν τῶν συνήθων ἀναφυκτικῶν, ἐξήλθομεν διευθυνόμενοι πρὸς τὸ σχολεῖον.

* *

Ἐδῶ θὰ ἔχωμεν ἀνάγκην ἰσχυρᾶς περιγραφικῆς δυνάμεως πρὸς διαγραφὴν τοῦ σχήματος καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κτιρίου, διότι εἴμεθα πρὸ τοῦ κυριωτάτου τῆς εἰκόνης μέρους. Ἐδῶ ἔπρεπε νὰ ἐπικαλεσθῶμεν, δὲν γνωρίζω καὶ ἐγὼ τίνα εἰς ἐνίσχυσιν, διότι ἡ Μοῦσα οὔτε χωρεῖ κυριολεκτικώτατα, καὶ τὸ καλέμι τοῦ δασκάλου, ὀλόκληρον τὸν θίασον τῶν Μουσῶν θὰ ἔτρεπεν εἰς φυγὴν, εὐχερἄστερον ἢ ἀγέλην κούρκων. Εὐτυχῶς ὁ πρῶτος συναντήσας χωρικός ἀπήλλαξεν ἡμᾶς δυσχερείας δυσκαταβλήτου, τῆς ἐντελοῦς περιγραφῆς τοῦ πράγματος, καὶ οὕτω διὰ μιᾶς μονοκονδυλιάς σᾶς συνιστῶμεν τὸ σχολεῖον, σᾶς διαγράφομεν αὐτὸ ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ.

— Εἶνε ἐν γουρνοκούμασο (1).

Τὸ σχολεῖον λοιπὸν εἶνε τὸ πρῶν γουρνοκούμασο, ὡς συντομώτατα ἀπηύτησεν ὁ πρῶτος χωρικός, τὸ γουρνοκούμασο εἶνε σχολεῖον, ὡς εὐφρέστατα συνεπλήρωσεν ἀνατρέψας ὁ δεύτερος.

Ἐξῶθεν φαίνεται μικρὸς ταπεινὸς οἰκίσκος τετραγωνικὸς ἐκτιμημένος ἄνευ ἀμμοκονίας, ἄνευ ἐπιχρίσματος. Ἡ θύρα αὐτοῦ ταπεινὴ, δι' ἧς ἵνα εἰσέλθῃ τις πρέπει νὰ κύψῃ ἱκανῶς, ὅσον χαμηλὸς καὶ ἂν εἶνε. Τὸ φύλλωμα τῆς θύρας ἐν, πλατὺ, μὴ ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ ὑπερθύρου, πρὸς δὲ τὸ κάτω μέρος φέρον προφανέστατα τὰ δεῖγματὰ τῆς ἐργασίας τῶν πρῶν εὐγενῶν κατοίκων αὐτοῦ. Τὸ ρύγχος αὐτῶν, ἐπὶ μακρὸν ἐργαζόμενον πρὸς ἀνασῆκωσιν τοῦ φυλλώματος τούτου, ἀπῆρτισεν αὐτὸ ὀδοντωτόν.

Ἐξῶθεν ἡ αὐτὴ ὄψις τῶν τοίχων· ἡ στέγη κατεσκευασμένη κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα, διὰ δοκῶν καὶ καλάμων ἄνωθεν καὶ χώματος, ἀπειλεῖ πτώσιν εἰς τὸ σύνολον, κοιλαινομένη πρὸς τὰ ἐντός, κοσμεῖται ὅμως διὰ πλουσίων παραπετασμάτων, ὧν τὰ ἀραχνούρες καὶ τῆς κ. Καρυσταμάτη τὰ ὑράσματα θὰ ἐξήλευον, τίς οἶδεν ἀπὸ τίνος χρόνου ἐκεῖ ἀποκειμένων. Τὸ ἔδαφος

(1) Γουρνοκούμασο=μάνδρα χοίρων.

φέρει ἀνεξάλειπτα εἶτι τὰ ἴχνη τῶν λάκκων, ἐν οἷς ἀνετράφησαν ἐν τοσαύτῃ χλιδῇ κυλισθέντες οἱ μακάριοι ἐν τῇ ἀπολαύσει ταύτῃ κάτοικοι αὐτοῦ.

Ἐντὸς τῆς μάνδρας ταύτης καὶ κατὰ πλάτος αὐτῆς ὀλίγα θρανία ἀπὸ τοῦ ἐνὸς τοίχου εἰς τὸν ἕτερον φθάνοντα, ἐφ' ὧν κάθηνται ἄραιοι οἱ μαθηταί, ὅσους ἡδυνήθη νὰ συλλέξῃ διὰ τῆς κωδωνοκρουσίας ἀπὸ τοῦ ἐγγύς ναοῦ ὁ διδάσκαλος, λησμονήσας νὰ προσθέσῃ καὶ τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τοὺς τόσους ἄλλους. Ἐζητήσαμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἔδραν τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ μάτην θὰ ἀναμείνητε ὅποιον γνωρίζετε κοινῶς ταύτην. Καὶ ἐδῶ ἰδιορρυθμία. Τὴν κατεσκευάσε μόνος καὶ ἰδοῦ καὶ ἕτερος τίτλος διὰ τὸν εὐρετικώτατον διδάσκαλον.

Δὲν παρέσχον εἰς αὐτὸν ἔδραν, αὐτὸς ὅμως δὲν ἐνέει νὰ στερηθῇ ταύτης καὶ ἰδοῦ καταβιβάζει τοὺς πίνακας τῆς ἀναγνώσεως, κατασκευάζει διὰ τούτων ἐπ' ἀλλήλων τιθεμένων στήλην ἱκανῶς ὑψηλὴν, ἐπὶ ταύτης ἐθήκε τὸν μικρὸν μαυροπίνακα τοῦ σχολείου καὶ ἔχετε τὸ πρόσθιον μέρος τῆς ἔδρας. Τὸ δὲ κάθισμα: "Α! εὐκολώτατον ἀπολείπονται εἶτι πίνακές τινες· δευτέρα ταπεινότερα στήλη ἐκ τούτων καὶ ἰδοῦ καὶ τὸ κάθισμα.

Ἐραιότατα εἶχε συνδέσει ὁ διδάσκαλος τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ κύριον πρὸς τὸ ἐξ ἴσου ἢ καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρον αὐτῶ, τὸ τοῦ γραμματέως τῆς δημαρχίας ἔχων βιβλία ταύτης, ἀπογραφικοῦς πίνακας κ.τ.τ. ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐτήρει ὀνοματολόγιον τῶν μαθηθῶν αὐτοῦ, διότι μάτην θὰ ἐζητεῖτε καταλόγους· τοὺς ἐχρησιμοποίησαν οἱ ποντικοὶ κατὰ τὸ λέγειν τοῦ πρῶν Ἑλληνοδιδασκάλου καὶ μέλλοντος ἴσως, κατὰ τὰς εὐχὰς καὶ προσδοκίας αὐτοῦ.

Τὸ μόνον μὴ περιγραφῆν τῶν σκευῶν τοῦ σχολείου τούτου, ὅπερ καὶ τοῦτο περιποιεῖ οὐ σμικρὰν τιμὴν τῶ εὐρετικώτατῳ νῶ τοῦ εὐρόντος, ἦτο κλάμος μακρὸς διήκων ἀπὸ τοῦ κάτω ἄκρου τῆς λεγομένης δασκλοκαθέδρας μέχρι τῆς προτελευταίας δοκοῦ τῆς σσαθρωμένης στέγης. Ὑπὸ περιεργίας ἡρώτησα τὸν διδάσκαλον:

«— Εἰς τί χρησιμεῖ, δάσκαλε, τὸ καλάμι αὐτό;»

«— Α! λέγει ὑπομειδιῶν, ὡσεὶ εὐχαριστούμενος διότι ἐπὶ τέλους ἔμελλε νὰ ἐκτιμηθῇ καὶ νέον δεῖγμα τῆς εὐρετικότητος

αυτοῦ. «Ποῦ νὰ φθάσης ἐκείνους τοὺς διαβόλους ἐκεῖ κάτω, σὰν κάνουν ἄτακτα· τὸ καλάμι λοιπὸν εἰς ἐνέργεια».

«—Σὰν τὰ γαλιά,» προσθέτει ὁ συνοδοιπὸρος μου.

— Ἡ ἀνάγκη τέχνας κατεργάζεται, συμπληροῖ ἐκ τοῦ γνωμολογίου αὐτοῦ ὁ διδάσκαλος.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν μαθησιν τῶν μαθητῶν ἀρκεῖ νὰ ἀκούσῃ τις ὅτι εἰς χεῖρας τῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἐφέρετο εἰς τόμος τῆς Χρηστομαθείας Ῥαγκαβῆ πρὸς ἀνάγνωσιν ἐκ τοῦ Ἐνυπνίου τοῦ Λουκιανοῦ. Καὶ ἤκουες ἐρμηνευόμενον τὸ Ἄρτι μὲν, οἱ ἄρτοι μὲν καὶ ἤκουες γενικὴν κατατόμησιν τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ἐρμηνείας παρά τε τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ διδασκάλου καὶ ἤκουες τὸν διδάσκαλον ἐπιπλήττοντα μαθητὴν διότι δὲν ἐγνώριζεν ὅτι τὸ ἐπεπαύμην ἦτο παρατατικοῦ καὶ ὅτι ὑποκριτοῦ ἐσήμαινε προπέτου, καὶ ἤκουες τὸν μὲν μαθητὴν ἐρμηνεύοντα τὴν λέξιν γεωργὸς διὰ τῆς λέξεως κυνηγός, τὸν δὲ διδάσκαλον ὀργιζόμενον καὶ ἀναφωνοῦντα πῶς δὲν ἐνθυμοῦνται ὅτι σημαίνει ποιμὲν αὐτῶν καὶ μύρια ἄλλα παρακολουθούμενα ὑπὸ τῶν χειροτέρων ἀναφωνήσεων, πρὸ τῶν ὁποίων θὰ ἤρουθρια καὶ τὸ τελευταῖον χαμίνιον. Οἱ μόνον ὅμως μὴ παρασβόμενοι ἐν τῷ γουρνοκουμάσῳ ἀληθῶς ἐκείνη, ἦσαν οἱ μαθηταί, αἵτινες εὐπροσδεκτότατα ἔχοντες πρὸς τὰς ἀναφωνήσεις ἐκείνας ταῦ διδασκάλου αὐτῶν, αἵτινες καὶ πλουσιώτεροι καὶ ἀφθονώτεροι θὰ ἦσαν ἐν ἀπουσία ξένων, δὲν ὤκνον καὶ ἀλλήλους νὰ φιλοδωρῶσι δι' αὐτῶν ἐκεῖ ἐνώπιον ἡμῶν.

Ἄλλ' ἡ λαμπρότερα ἐκπληξίς ἡμῶν ἦτο ἡ ἀποκάλυψις ἡ ἀκουσία καὶ ἐτέρας ιδιότητος τοῦ πρῶην Ἑλληνοδιδασκάλου καὶ μέλλοντος, τοῦ νῦν δημοδιδασκάλου, τοῦ ἐκτελοῦντος χρέη γραμματέως τῆς δημαρχίας κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ἦτο καὶ ῥήτωρ. Ἐν ᾧ ὁ συνοδοιπὸρος μου ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ἐξέλεγεσιν τῶν χαρτίων τούτου ἐξετάζων περὶ ἐλέγχων καὶ μαθητολογίων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐπιπαισίων (sic) ὑπὸ τοῦ διδασκάλου γεγραμμένων καὶ τῶν τοιούτων, ἐγὼ ἐφυλλομέτρον βιβλίον τι τοῦ σχολείου ἀνῆκον τῷ διδασκάλῳ, ἐν ᾧ εὔρον χειρόγραφον λόγον, ὃν προῦκειτο νὰ ἀπαγγείλῃ κατὰ τὰς μετ' ὀλίγας ἡμέρας μελλούσας νὰ τελεσθῶσιν ἐξετάσεις. Λυπηρὸν εἶνε ὅτι δὲν δύναμαι νὰ δημοσιεύσω ὁλόκληρον τὸν

λόγον ὅστις εἶνε ἀδάμας ἀληθῶς ῥητορικός, οὐ ἡ λάμψις ἄλλως μόλις δύναμαι νὰ κατανοηθῇ ἐξ ὀλίγων τινῶν σημείων αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. ἀφ' οὗ ἐν ἀρχῇ ἀποτείνεται πρὸς τὴν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπεῖαν ἀναφέρων τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν καὶ τὰς προόδους αὐτῶν, ἐπειδὴ ἴσως τινὰ μέλη τῆς ἐπιτροπεῖας ἐφθόνου τὴν δόξαν τοῦ μακαρίου διδασκάλου καὶ ἐναντίαν ἤθελον νὰ ἔχωσι περὶ τῶν προόδων τῶν μαθητῶν τοῦ ἰδεῶν ἔγραψεν: «Ἄς ἀνοίξουν τὰ μάτια τοὺς δὲ μερικοὶ μερικοὶ καὶ ἄς τευτώσουν τὰ αὐτιά τοὺς νὰ ἀκούσουν πόσα παιδιὰ ἐγράφτηκαν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ πόσα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου ἐπροβιβάσθησαν,» καὶ ἐξακολούθει ἀπαριθμῶν τοὺς μαθητὰς καὶ κατακεραυνῶν τοὺς θῆθεν κακοθελητάς του. Θέλων δὲ νὰ καταδείξῃ ὅτι καὶ ἐὰν παρατηρῶνται ἠλλεῖψεις τινὲς αὐταὶ διαφεύγουσι τὴν καλὴν του θέλησιν, φθάνει διὰ φράσεως ἀμιμήτου εἰς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ τοῦ οἰκήματος ἐξικνούμενος εἰς τὸ ζενίθ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ διὰ τῆς θαυμαστῆς ἐκφράσεως:

«Τὸ δὲ παρὸν γουρνοκούμασο, κύριοι, εἶνε περιττὸν νὰ σᾶς τὸ συστήσω, ἡ παρουσία τοῦ σᾶς πληροφορεῖ»!!!! Ἄφ' οὗ δὲ δίνει καὶ παίρνει κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον σκιαμαχῶν κατακλείει τὸν λόγον αὐτοῦ δι' ἐπιλόγου ὅπως ἰδιορρύθμου καὶ ὅπως ἀσχέτου πρὸς τὰ γραφόμενα. Ὁ ἐπίλογός του εἶνε εὐχὴ συντεθειῶσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου πρὸς τὸν ἅγιον Ἐρμόλαον.

Τίς ἡ σχέσις τοῦ ἁγίου Ἐρμούλου πρὸς τὰ γουρνοκούμασα ἐσκέφθη, ὅπως καὶ σὺ, ἀναγνώστα, θὰ διανοηθῆς, ἢ ἐπὶ τέλους πρὸς τὰ σχολεῖα; Ἄφ' οὗ ἐπὶ ἱκανὸν ἀνελογίσθη, μετὰ ταῦτα, προσεπάθησα μάτην νὰ ἀνεύρω ταύτην, ὅτε τυχαίως ὅπως ἐπεσεν ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ λόγου καὶ ἡ ἡμερομηνία 26 Ἰουλίου, καθ' ἣν ἐμελλε νὰ ἐκφωνηθῇ ὁ λόγος ἔλυσε τὴν ἀπορίαν μου. Ἀνοίγω προστυχὸν ἡμερολόγιον καὶ ἀναγινώσκω: 26 Ἰουλίου, Ἐρμούλου ἐπιρομάρτυρος καὶ Παρασκευῆς ὀσιομάρτυρος. Ἰδοὺ ἡ λύσις. Ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος ἤθελε φαίνεται νὰ τιμῆσῃ ἰδιαίτερος τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐξετάσεών του εορτάζοντα ἅγιον, ἐσκάλισε τὸ ἡμερολόγιον, εὔρε τὸ ὄνομα καὶ οὕτω συνέθηκε τὸν ἐπίλογόν του

«Ἀπὸ τὴν πόλιν ἔρχομαι καὶ ἔς τὴν κορυφὴν κανέλλα,
Κ' ἂν δὲν σ' ἀρέσῃ ἢ μέση μου γὰ σοῦ τὴν πελεκήσω.»

Παράδοξον καὶ αὐτὸ ἀλλὰ κατορθωτὸν διὰ τὸν ἀγαθὸν διδάσκαλον καὶ ἀκριβῶς διὰ τὰ παράδοξα ταῦτα ἀπεφάσισα σατανικῆ τινι ὑπέικων ὠθήσει καὶ σκανδαλιζόμενος καὶ σκανδαλίζων ἀπέξαιρέσω τὸ ἀριστοτέγγημα ἐκεῖνον καὶ στερήσω μὲν τοὺς ὀλίγους ἀκρατάς τοῦ διδασκάλου ἐκεῖνον τῆς ἀπολαύσεως τοιοῦτου ἀκροάματος, καταστήσω ὅμως γενικωτέραν τὴν ἀπόλαυσιν ταύτην, ἐμβάλω δὲ εἰς στενώχωρον θέσιν τὸν διδάσκαλον κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐξετάσεων. Διότι ἐν τῇ πεποιθήσει τοῦ ὅτι ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ κατεῖχε τὸν λόγον αὐτοῦ, οὔτε γὰρ τὸν ἀποστηθίσῃ ἐφρόντισεν, οὔτε γὰρ συντάξῃ νέον κατὰ δὲ τὰς ἐξετάσεις, ὡς εἶπέ μοι μετὰ ταῦτα ὁ φίλος συνοδοιπόρος καὶ ἐπιθεωρητής, ὁ παραστάς κατ' αὐτάς, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐφυλλομέτηρσε τὸ κατηραμένον βιβλίον καὶ ἀπαξ καὶ δῖς, ἐτοιμος γὰρ ἀπαγγεῖλη τὰ ἀιστουργήματά του, αἴφνης ἀποτόμως σταματήσας ἐζήτησε συγγνώμην ἀπὸ τοὺς παρισταμένους, διότι, ἐξ αἰτίας τοῦ θαύματος διὰ τὸν διδάσκαλον τοῦ ἐξαφανισμοῦ τοῦ λόγου, λόγω δὲ ἐξ αἰτίας τοῦ στενοῦ τοῦ χρόνου δὲν ἠδύνατο πολλὰ νὰ εἶπῃ περὶ τοῦ σχολείου, ἅτινα ὅμως ἔμελλε, κατὰ τὸ λέγειν αὐτοῦ, νὰ ὑποβάλῃ ὅπου ἔπρεπε.

* *

Ἄφ' οὗ ἀνεχωρήσαμεν τῆς ἄνω κώμης, καίτοι σφοδρὰν εἶχον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐπισκέψεως καὶ ἄλλων μερῶν τῆς ἐπαρχίας μετὰ τοῦ φίλου καθηγητοῦ, καταληφθεὶς ὑπὸ ἀηθίας καὶ κόρου ἐκ τῶν τῆς τελευταίας μάλιστα κώμης εἰκόνων, ἧς οὐδ' ἐῖς τῶν κατοίκων ἔσχε τὴν περιεργίαν νὰ ἔλθῃ μέχρι τοῦ σχολείου, καθ' ὃν χρόνον, ἐγένετο ἡ ἐξέτασις ὑπὸ τοῦ συνοδοιπόρου μου ἐπιθεωρητοῦ τοῦ πῶς ἐξεπαιδεύοντο τὰ τέκνα αὐτῶν, (τόσην πεποίθησιν εἶχον εἰς τὸ κλασικὸν τῶν διδασκάλων τοῦ διδασκάλου αὐτῶν), ἀπεχαίρετιστα τὸν φίλον μου, συλλυπηθεὶς αὐτὸν διὰ τὴν τιμωρίαν, εἰς ἣν κατὰ καθήκον ἦτο ὑποβεβλημένος καὶ ἐξηκολούθητα μόνος τὴν περιοδείαν πρὸς θεὰν καὶ ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχαιολογικῶν κειμηλίων ἅτινα ἐνέκλειε τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Ἑλλάδος. Τὸ μόνον ἀπομεινάν μοι

τῆς ἐπισκέψεως ἐκεῖνης τῆς σχολαστικῆς εἶνε αἱ σημειώσεις, ἃς προθύμως παραδίδω ὑμῖν, φίλτατε Σκόκε, ἐπειδὴ νομίζω ὅτι ἀποτελοῦσιν εἰκόνα ἀκριβῆ σημείου τινὸς τοῦ βίου τῶν ἡμετέρων κατὰ τὰς κώμας δημοτικῶν σχολείων. Δὲν θὰ ἐτόλμων δέ, ἔσο βέβαιος, οὐδὲ τὰς σημειώσεις νὰ τίξω, ὑπὸ τὸν φόβου ἔστω καὶ τῆς ἀναπολήσεως τῶν ἡμερῶν ἐκεῖνων, ἐαμὸν, ὡς ἐν ἀρχῇ εἶπον, τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη ἔδιδον ἀλλοίαν τὴν ὄψιν εἰς τὴν κατωτέραν ἡμῶν ἐκπαίδευσιν καὶ τοῖν αὐτῇ, ὥστε ἤδη, ὅτε εἴμεθα εἰς καλλιτέραν ὀπωσθήποτε θέσιν εὐχαρίστως νὰ ἀποβλέπωμεν πρὸς τὰς παρελθούσας ἐκεῖνα δυσχειμέρους ἡμέρας.

Ἦδὲ γὰρ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὄραν.

Ἐν Πειραιεὶ τῆ 26 Ἰουλίου 1891.

ΙΑΚ. Ψ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ

ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ

ἌΝ ἦσυνα σὺ ἄγγελος
Κι' ἂν ἦμουνα γὼ διάβολος
Θὰ σοῦ παίρνω τὸν θρόνον σου
Καὶ θάμπαινα ἔς τὸ πόδι σου
Καὶ σκάνδαλα θὰ ἔδωνα
Ἦ τὰ στῆθρα σου τὰ ἀσπλαγχνα.
Θὰ σ' ἔκανα νὰ φώναζες
— « Τὸ φίλημα ἔς τὴν ἄμοισιν
« Ἐλ', ἀσπλαγχνε, καὶ δώσέ μου ! »
Καὶ φίλημα θὰ σοῦ ἴσταν
Δυὸ φάσκελα ἔς τὴν μούρη σου.

Θ. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΣ ΜΟΥ

Γιὰ τὸν ὀγδοηκοστόμου
 Θὰ φιλέψω τὸν ἑαυτόμου
 Καὶ θὰ κάνω πανηγύρη
 Ποῦ ν' ἀστράψη τὸ ποτῆρι
 Γιατί . . . πρέπει νὰν τὸ 'πῶ,
 "Ἐχω κηάλλονε σκοπό.

"Σὰν ὀγδοηκοντάρης τώρα,
 Σκέφτομαι πῶς εἶναι κι' ὄρα
 Νὰ ἐτοιμάσω τὸ σακκίμου,
 Γιὰ τὴν ἀναχώρησήμου.
 Καὶ θὰ κάμω ὅ,τι 'μπορῶ,
 Πρὸς ἀποχαιρετισμό.

Θὰ καλέσω καὶ τὴ Μοῦσα
 Νάλλη νὰν' ἐκεῖ παροῦσα,
 Γιατὶ πρέπει καὶ μ' αὐτὴ
 Κάθε σχέση νὰ λυθῆ.

Μοῦσά μου, θὰν τῆς εἰπῶ,
 Δὲν 'μπορῶ ἄλλο τώρα πλειό.
 Ναι, Μουσοῦλα ἀγαπημένη,
 Ἦλθε ὁ κόμπος εἰς τὸ χτένι.
 Μ' ἐπλακώσαν τὰ γεράματα.
 Μὲ βαραίνουνε τὰ γράμματα.
 Κ' εἶναι, Μοῦσα μου, πρᾶγμα ὕγειο
 Νὰ κηρύξωμε διαζύγιο.

Πήαινε ναῦρης τὸ Σουρή,
 Νὰ συζήσετε μαζύ.

Ἐκειὸς ἔχει καὶ ἀφθονίαν
 Ἄπ' ὀμοιοκαταληξίαν.

Κ' ἐκεῖ μέσα θὰ παχύνης,
 "Ὅστε ποῦ καὶ σὺ νὰ γίνης
 Ἐὰ βουτσὶ, μὲ περιφέρεια
 Ἀφροδίσια καὶ ἐλευθέρια.

Μ' ἂν ὀραίγεσαι ἄλλα εἶδη.
 Τότε πήαινε στοῦ Ῥοῖδη.

"Ὅπου ἐκειὸς ἀληθινὸς
 Μάστορας σατυρικός,
 Καὶ μὲ τέχνη κ' ἐπιστήμη,
 Θὰ σοῦ κάμη στέρεν φῆμη.

"Ἄν ποτὲ σοῦ ἐλθῆ μανία
 Ν' ἀποχτήσης ζωγραφία,
 Καὶ νὰ ἰδῆς ζωγραφιστὴ
 Τὴν εἰκόνα σου καὶ σὺ,
 Πρόσεξε μὴν πᾶς στοῦ Θέμου
 Ἐπειδὴ ἐκεῖνος γέμου.

Σὲ γελᾷ, καὶ σὲ κάνει
 Ὅσὰν ἄλλο Δελγιάννη.
 "Ἄν θελήσης τέτοιο γλέντι,
 Πήαινε στοῦ Προσαλέντη.
 Γιατὶ ἐκειὸς, κι' ἂν σὲ χαλάση,
 Θὰ βρεθῆ ἄλλος νὰ σὲ σιάση.
 Καθὼς γίνεται συχνά,
 Στὲς εἰκόνες ποῦ χαλᾷ.

Μὴ ποτέσου βουρλισθῆς
 Νὰ παρασημοβαλθῆς.
 Μ' ἂν σὲ φᾶη τέτοια λειχῆνα
 Τότε γένου Δημαρχίνα.

Καὶ θὰ ξγῆς τὸ φαγωμόσου.
Στὸ παράσημο τοῦ ἀντρός σου.

Στὰς Ἀθήνας εἶν' πολλὰς
Μοῦσες πλούσιες καὶ φτωχές.
Μὰ ἐσὺ μὴν καταδεχθῆς
Μὲ φτωχὲς νὰ ἀναμιχθῆς·
Ἄλλὰ ναῦρος τσ' εὐγενὲς
Μοῦσες πλούσιες ντιστεγγές.
Ποῦ φοροῦνε ντιστεγγὸ
Σώβρακο μεταξωτό.

Μ' ἐκὲς ζῆσε σὰν Κοκόνα,
Καὶ τὲς ἄλλες καταφρόνα.

Σ' ὄλα ἀπάνου σου συσταίνω,

Καὶ σ' αὐτὸ πολὺ ἐπιμένω,
Νὰ πασχίσης νὰ γενῆς
Ἡ ποιήτρια τῆς Ἀύλης.
Ὅπου τότε νὰ γυρεύης
Νὰ ἐξυμνῆς, νὰ κολακεύης,
Ὅλους, ὅχ τὸ Βασιλέα,
Ὡς τὴν ἕσπερον λιθρέα,
Καὶ μὲ στίχους ὡς καὶ σὺ
Σὰν ἐκειοὺς τοῦ Παγγαθῆ,
Κ' ἔτσι, νὰ βρεθῆς καὶ σὺ
Στὴν αὐτὴ σπουδαία γραμμῆ,
Μὲ τοὺς κλασικοὺς ἀρχαίους,
Τοὺς Πινδάρους, τοὺς Τυρταίους.
Καὶ ἀπὸ τότε θὲ νὰ ἰδῆς
Νὰ σὲ σέβεται ὁ καθεὶς.
Καὶ νὰ τῷχη γιὰ τιμὴν του,
Τὸ νὰ εὐρίσκεισαι μαζί του,
Ἐνῶ ζῆς εἰς τὰ χαμένα
Ὅσῳ βροῖσκεσαι μ' ἐμένα.

Μὰ ἔλα, Μοῦσά μου, ἄς τελειώσωμε,
Τὰ ὅσα ὡς τώρα νὰ τὰ σώσωμε.
Ἐλα ἐδῶ ν' ἀγκαλιασθοῦμε
Καὶ ν' ἀποχαιρετισθοῦμε
Μ' ἓνα φίλημα στὸ στόμα,
Ποῦ στερνὸ ἐστὶ δίνω ἀκόμα,
Μὴ δὰ μὲ λυποθυμίες,
Μὲ λυγμούς, μὲ ἀδυναμίες,
Ἄλλ' ἄς ποῦμε μὲ ἀνδρική
Δυναμόθρεφτη φωνή,
(Κλάψες, δάκρυα, ἔτῃ μπάντα)
—«Μοῦσά μου, ἔχε ἡγεῖα γιὰ πάντα!»

* Ἀργυσόλι, Ἀπρίλιος, 1891.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Η ΜΟΥΣΑ ΤΟΥ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ *

ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ 1891

Τ' «ὄγδοκκοστό» κρατοῦσα,
Ὅταν ἦλθε ξάφνου ἡ Μοῦσα
Τοῦ χρυσοῦ μου Λασκαράτου
Καὶ μοῦ λέει «Μὲ τὰ σωστά του
Λὲς πῶς γράφει ὅλ' αὐτά,
Ἦ τὰ λέει ἴστα χωρατά;
Πῶς τοῦ ἦλθε ἴστὸ κεφάλι
Τέτοια συμφορὰ μεγάλη;
Μπα ἄντροπαίς! . . Μωρ' φέρ' ἐδῶ,
Δός μου νὰ τὸ ξαναἰδῶ.
Νά το, καθαρὰ τὸ βάνει:
Ἐστὴν πανήγυρη ποῦ κάνει

* (Ἀπάντησις πρὸς τὸ ἀνωτέρω ποίημα τοῦ κ. Λασκαράτου).
Κ. Σ. ΣΚΟΚΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ 1892

Γιὰ τὸν ὀγδοηκοστό του,
 Μὲ καλεῖ 'στ' ἀρχοντικό του.
 Νᾶμαι, λέει, ἐκεῖ παροῦσα,
 Ἡ ἀγαπητή του Μοῦσα.
 Γιὰ νὰ μ' ἀποχαιρετήσῃ
 Καὶ γιὰ πάντα νὰ μ' ἀφήσῃ!

Βλέπεις πῶς μὲ ρεζιλεύει;
 Νὰ χωρίσουμε γυρεῖει:
 Πήαινε, λέει, 'στὸ Σουρῆ,
 ("Ἄκου φράσι πονηρή!...)
 Σῦρε, λέει, νὰ παχύνῃς,
 Ὅστε ποῦ καὶ σὺ νὰ γίνῃς
 Ἐὰ βουτοῖ, μὲ περιφέρεια,
 Ἄφροδίσια κ' ἐλευθέρια!
 Κι' ἂν ὀρέγοιμ' ἄλλα εἶδη,
 Λέει, νὰ πάω στὸ Ροῖδη,
 Πῶχει τέχνη, λέει, μεγάλη...

Βλέπεις τί ντροπαῖς μοῦ ψάλλει;
 Μοῦ ἐπαινεῖ καὶ τὸ λεβέντη
 Τὸ ζωγράφο Προσαλέντη,
 Ποῦνε φίνος στὴν πιτούρα,
 Νὰ γενῶ καρικατούρα!

Βλέπεις πῶς μὲ βροῖζει χάρισμα;
 Εἶμ' ἐγὼ γιὰ πινελάρισμα;
 Μὴν πλησιάσῃς, λέει, τὸ Θέμο...—
 Ξαφνικὸ ποῦ μοῦλθε!—Τρέμω,
 Τρέμω μὰ τὸν ἄϊ-Γεράσιμο

Ἄν λυσσάξω γιὰ παράσιμο
 Καὶ μὲ φάει τέτοια λειχῆνα,
 Λέει, νὰ γίνω δημαρχίνα,
 Καὶ θὰ ξύεται ὁ φαγομὸς μου
 Ἐστὸ παράσιμο τ' ἀντρός μου!

Βλέπεις λόγια;... Ἄκου κι' ἄλλο:

Ντιστεγγὸ μοῦ λέει νὰ βάλω
 Σώβρακο μεταξωτό,
 Καὶ νὰ πάω ν' ἀναμυχτῶ
 Μὲ ὑποκλίσεις καὶ φιλιὰ
 Ἐστὴ παρῆα τοῦ Βασιλιὰ!
 Καὶ ἀπὸ τὸ Βασιλέα
 Ὅς τὴν ἕστερη λιβρέα,
 Ὅλους, λέει, νὰ τοὺς χαϊδεύω,
 Νὰ ἐξυμῶ, νὰ κολακεύω,
 Νὰ προκόψω στὴν Πρωτεύουσα
 Καὶ νὰ γίνω κολακεύουσα
 Μετ' ἀδιαντροπίας πολλῆς—
 Ἡ ποιήτρια τῆς Ἀυλῆς!

Ποῖος; ἐμὲ τὰ λέει αὐτά;
 Μὰ εἶνε πράγματα σωστά:
 Βλέπεις πείσιμα καὶ κακία;
 Κι' ὄλ' αὐτὰ χωρὶς αἰτία!
 Μήπως τοῦδ' ὠσ' ἀφορμὴ
 Γιὰ νὰ γράψῃ μιὰ γραμμὴ;
 Τί του φταίω ἐγὼ ἂν ἐγέρασε;
 Μὴ ποτέ του ἐκακοπέρασε
 Στὴν πονετική μου ἀγκάλῃ;
 Ἐέρω πῶς τοῦ φταίξαν ἄλλοι
 Λαϊκοὶ καὶ ρασοφόροι
 Κ' ὑπουργοὶ καὶ δικηγόροι,
 Ἄλλὰ ἐγὼ ποτέ καμυῖα
 Δὲν τοῦ ἔφερα ζημία.

Κι' ἂν ποτέ γιὰ μὲ λυπήθηκε
 Ἐέρει τ' ὄφελος ποῦ χύθηκε
 Ἄπ' τοὺς ἱερούς μας κόπους
 Ἐστὸς λεγόμενος ἀνθρώπους!
 Τὴν ζωὴ μας ὅλη ἐνώσαμε
 Καὶ ποτέ δὲν ἐμαλώσαμε.

Εἶνε τίμιος καὶ ἄς τὸ 'πῆ
 "Αν τοῦ ἔκαμα 'ντροπή,
 "Ἡ ἂν ποτὲ τοῦ ἀσχημιούμῃσα
 Πάντα τίμια τὸν ἐφίλησα!

Κι' ὅπως γιὰ τὴ φανελιά του,
 Γιὰ γυναικὰ καὶ παιδιὰ του
 "Ἡμπορεῖ νὰ καμαρώνεται,
 "Ἄλλο τόσο νὰ κορδώνεται
 Εἶνε δίκαιο καὶ γιὰ μένα,
 Κι' ὄχι ποῦ ἔπιασε τὴν πένα
 Τέτοια λόγια νὰ μοῦ 'πῆ,
 Χωρὶς διόλου νὰ 'ντραπῆ!

"Στὰ στερνὰ γιὰ ἰδὲς τί κάνει,
 Κύτταξε μὲ καλοπιάνει
 Καὶ μοῦ γράφει: ποῖν μ' ἀφήση
 Νὰ σταθῶ νὰ μὲ φιλήση
 Γιὰ στερνὴ στερνὴ φορὰ...
 Καὶ τὸ λέγει σοδαρά!

"Ὅρσε γνῶσι, ὄρσε κρίσι
 Τί τοῦ φταίω γιὰ νὰ μ' ἀφήση;
 "Ὅσο θέλει ἄς μὲ καλεῖ,
 Δὲν θὰ ἰδῆ τέτοιο φιλί,
 Νὰ τοῦ πῆς, ποτὲ ἀπὸ μένανε.

Κι' ἂν σ' τὰ λέγω τόρα ἐσένανε,
 Τὸ γνωρίζω, ἐξευτελίζομαι,
 "Ἄλλὰ βλέπεις ποῦ ἐρεθίζομαι
 Κ' εἰς τὸ νευρικό μου ἀπάνω
 Μ' ὅποιους 'βρῶ θὰ ξεθυμάνω!

"Ἐτσι τῶφερην ἡ μοῖρα,
 Νὰ μὲ λένε ζωντοχήρα,
 Τώρα ἐπάνω 'στὰ γεράματα...
 Καὶ μ' ἀνήκουστα τρεχάματα
 Τέτοιαις μεσιτιαῖς νὰ στειλῶ

"Στὸ μοναδικό μου φίλο!

Μ' ἄς τὸ βγάλη ἀπ' τὸ μυαλό του
 Πῶς θὰ φύγω ἀφ' τὸ πλευρό του.

Κι' ὄχι 'στ' ὀγδοηκοστό,
 "Ἄλλὰ καὶ 'στὸ ἑκατοστό,
 "Αν ὁ Κύριος 'πῆ νὰ φθάση.
 "Ἀπὸ ἐμὲ δὲν θὰ ἴσουχάση!

"Ὅσο, πὲς του, καὶ ἂν γερνᾶ,
 Πάντα θὰ καλοπερνᾶ
 Εἰς τὸν κόρφο μου γυρμένος,
 Ζηλευτὸς κ' ἐπαινιμένος.

Μ' ἂν ἰδῆς πῶς ἐπιμένει
 Τέτοιος χωρισμὸς νὰ γένη,
 "Ἐχει, πὲς του, συμπολίτας
 Βουλευτὰς, μητροπολίτας
 Καὶ δημάρχους, καθὼς ξέρει,
 Καὶ ἄς πᾶν νὰ μ' ἀναφέρῃ!

Θέλει ἄς πᾶν 'στὴν Ἰνιῶτισσα.
 "Ἄς ταχθῆ 'στὴν Δραπανιώτισσα.
 "Ὅπου θέλει ἄς μ' ἀναφέρῃ,
 Χώρισι ἀπὸ μὲ δὲν παίρνει!

Ναί, τοιμποῦρι θὰ τοῦ γίνω,
 Μὰ διαζύγιον δὲν τοῦ δίνω.
 "Ἄς μὲ διώχνη, ἀλλὰ θ' ἀνέχεται,
 "Ἀφοῦ πλέον τὸ καταδέχεται,
 "Ὅλη ἐγώ, μὲ φῶς καὶ χάρι,
 Τὸ αἰώνιο του καμᾶρι,
 Μέσα του νὰ κλαίω κλεισμένη
 Ζωντανὴ καὶ πεθαμμένη!

Ι. Γ. ΨΑΚΑΣΙΑΝΟΣ

ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΡΕΚΛΑΜΑΣ

ΜΙΑ ΣΚΗΝΗ ΕΚ ΤΩΝ ΠΟΛΛΩΝ

ΑΛΛΑ ΔΙΑΝ ΚΩΜΙΚΟΣΠΑΡΑΚΤΙΚΗ

[Αἱ παρατιθέμεναι εἰκόνες ἀφίονται εἰς τὴν κομψὴν καὶ εὐφυῆ γραφίδα τοῦ νεαροῦ ἐν Ζακύνθῳ ἱρασιτέχνου κ. Στιφ. Δ. Στενοπούλου ἀδελφοῦ τοῦ γνωστοῦ διηγηματογράφου καὶ ἡμετέρου καλλιτέτου συνεργάτου κ. Γρηγ. Δ. Στενοπούλου.]

ΠΡΟΣΩΠΑ

Ἕνας γιατρός - κ' ἕνας παθός

ΣΚΗΝΗ Α'

Τὸν εἶχε ὁ πονόδοντος τρελάνει,
ἐδέρνετο, βογγοῦσε ! τί νὰ κάνη !
Μὰ ξάφνου ἐκεῖ διαβάζει μιὰ ρε κ λ α μ α
πὼς ἦλθ' ἕνας γιατρός — ποῦ εἶνε πράμμα ! —
ποῦ ὡς νὰ 'πῆς, βρὲ μάτια μου κρομμῦδι,
βγάζει τὰ δόντια, τσίικ ! μὲ τὸ τσίμπιδι !

391

ΣΚΗΝΗ Β'

— «Μπρέ ! νά, γιατρός τῆς προκοπῆς ! τὸν βοῦκα !»
φωνάζει ὁ δόλος· βάζει τὰ σκουτιά του,
καὶ μ' ὄλη του τὴν ἄσπρη μαγουλίκα
τρέχει νὰ 'δῶῆ τὴν Ἐξοχότῃτά του.
'Ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ζερβὰ - δεξιά, 'ρωτάει,
βοῖσκει τὴν πόρτα, στέκεται, κτυπάει.

ΣΚΗΝΗ Γ'

— «Γιατρέ μου, σῶσέ με ! τοῦ λέει· εἶδα,
ἐδιάβασα σὲ μιὰ ἐφημερίδα
πὼς ἔχετε μιὰ τέχνη κ' ἕνα τρόπο
νὰ βγάζετε τὰ δόντια δίχως κόπο !
πὼς πρὶν κανεὶς προφθάσῃ ὦχ ! νὰ κράξη,
ἐσεῖς τοῦ τῶχετ' ἐξάφνα πετάζει...»

ΣΚΗΝΗ Δ'

— «Α! έννοια σου! σ' ένα μινούττο μόνο
δυό, τρία δέκα, όσα θέλεις ξεριζώνω.»
Κ' εύθύς τόν κακομοίρη τόν άρπάζει,
σ' ένα σκαμνί επάνω τόν θροιάζει,
και μιά ντανάλια σιδερένια πέρνει
και όλάκερη 'ς τó στόμα του τή φέρνει.

ΣΚΗΝΗ Ε'

Ψάχνει έδω κ' εκεί να 'βρη τó δόντι,
μπρέ, τί γιατρός περιήφημος τρώντι!
μά... διάολε! τί λάθος! ξεριζώνει
μαζύ μ' αυτό και όλο τó σαγώνι!
Κ' εκείνος σπαρταράει, πέφτει κάτω,
και δίνει μιά κλωτσά 'ς τά πισινά του.

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'

— «Βρε σκύλε! βρε τ' είν' τούτα 'δῶ τά χάλια!»
— «Τί να σου κάμω! παραπῆρε ή ντανάλια!
Είχες σαγώνι, βλέπεις, ντελικάτο,
και με τó δόντι, πάρ' τó όλο κάτω!
Μά, αν και πέρνω δέκα φράγκα τώνα,
σύ δόσε δέκα για όλη τή σαγόνα...

ΣΚΗΝΗ Ζ'

Και ό καλός σου, χώρα άπ' τó σαγώνι,
και δέκα στρογγυλά τού ξεριζώνει!
Και τώρα έχει μέραις 'ς τó κρεβάτι,
βογγάει και θυμάται τή ρε κ λ ά μ α,
Μ' άφου δέν τού'βγαλε και κάνα 'μάτι,
κι' αυτό καλό! κι' αυτό ήταν μέγα θάμμα.

Εν Αθήναις. Ιούλιος τού 1891.

ΣΑΤΑΝΑΣ.

Η ΕΞ ΑΔΟΥ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΙΝ ΜΙΑΝ

Διδαχθεῖσα τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις
δημοτικοῦ θεάτρου τὴν 15 Ἀπριλίου 1891.

(Τῷ ἀγαπητῷ φίλῳ Ἰωάννῃ Μ. Καζάκῳ.)

ΠΡΟΣΩΠΑ	ΠΡΩΤΟΙ ΔΙΔΑΞΑΝΤΕΣ
ΙΟΥΛΙΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ, νεκροφόρος τῆς νομικῆς πρὸ δεκαετίας.	<i>Ε. Βορασέρας</i>
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΑΣΕΛΜΟΣ, φίλος του, δικηγόρος.	<i>Π. Λαζαρίδης</i>
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΦΥΚΑΡΗΣ, ἀπόστρατος ὑπολοχαγός.	<i>Ε. Παντόπουλος</i>
ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ, ἀνιψιά του.	<i>Φ. Δημητρουλοπούλου</i>
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ, συμβουλευτικός γραμματέας.	<i>Χ. Δημητρουλοπούλου</i>

Ἡ σκηνὴ σύγχρονος ἐν Ἀθήναις.

[Δωμάτιον παρὰ τῷ Δικαίῳ. Εἰς τὸ βάθος θύρα, δεξιᾷ παράθυρον. Ἀριστερᾷ βιβλιοθήκη ἀνευ βιβλίων, παρ' αὐτῆν τράπεζα ἐφ' ἧς ὑπάρχουσι: τὰ πρὸς γραφήν. Δύο καθέκλαι.]

ΣΚΗΝΗ Α'

ΔΙΚΑΙΟΣ, μόνος.

[Ἀιφρύνεις τῆς αὐχλαίας φαίνεται ὁ Δικαίος καθήμενος εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἔχων τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ τῶν χειρῶν ὡς ἱπποκουμῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης. Μετὰ στιγμὴν ἐγείρεται].

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Νὰ ζῆ κανεὶς ἢ νὰ μὴ ζῆ, ἰδοὺ τὸ ζήτημα, εἶπεν ὁ Σαιξπήρος. Κολοκούθια! Ἔχεις τὸν τρόπο σου νὰ ζῆς; πρέπει νὰ ζῆς; δὲν ἔχεις; νὰ μὴ ζῆς, ἰδοὺ τὸ λελυμένον! . . . Ἐγὼ δὲν ἔχω, ἄρα πρέπει. . . ναι, ναι, μάλιστα, πρέπει νὰ

μὴ ζῶ! Τετέλεσται! Ἀπεφασίσθη καὶ ὑπεγράφη, θὰ ἀποθάνω! Ὁ ἀποθάνω εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας μου, μόλις τριάκοντα Μαΐους δρέψας. . . . καὶ αὐτοῦ; ὄλους μεταφορικῶς, διότι πράγματι ἓνα μόνον ἔχω δρέψει, καὶ αὐτὸν πέρυσσι μὲ τὴν Μαριγοῦλα, ἡ ὅποια, Κύριος οἶδε, πόσους νὰ ἔχη δρέψη, ἀφοῦ φέρει ἐπὶ τῆς ράχews τῆς τριάκοντα καὶ ἐξ Φεβρουαρίου, ὧν οἱ ἐννέα μόνον, κατ' εὐτυχίαν τῆς, ἔφερον τὸν σεβαστὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκοσιν ἐννέα ἡμερῶν! . . . Ἡ καυμένη καὶ αὐτὴ! Καλὸ κορίτσι, μὰ φτωχό. . . Ἐχει τὸ ἰδικό της, καθὼς λέν, μὰ πολὺ φτωχό· μόλις ἔχει ἐνδεκα χιλιάδες δραγμαίς, ἐξ ὧν ἡ ἐννέα εἰς κτήματα ἔς τ' Ἀναφιώτικα! Μιζέρεια! Παληόκοσμος! Καλλίτερα λοιπὸν θάνατος νὰ ἡσυχάσω. . . Ἀλλὰ ποῖον θάνατον νὰ προτιμήσω; [Σκίπτεται] Τὴν ἀσιτιάν. . . Καὶ μήπως δὲν ἤρχισα αὐτοκτονῶν, ἢ μᾶλλον δολοφονούμενος διὰ τοῦ μέσου τούτου; [Σκίπτεται] Τί νὰ κάμω; . . . Διάβολε, οὔτε πῶς νὰ σκοτωθῆ δὲν ξέρει κανεὶς! . . . [Σκεπτόμενος βηματίζει κατὰ πλάτος τῆς σκηνῆς] Ἄ! εὔρον, εὔρον! . . . Ὅχι τινάξω τὰ μυαλά μου ἔς τὸν ἄερα, τοιουτοτρόπως ἀποδεικνύω καὶ εἰς τὴν κοινωσίαν, ὅτι εἶχα μυαλά. . . ἀφοῦ τὰ ἐτίναξα! . . . Εὐγε! Καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς πύλης τοῦ Ἄδου εἶναι ἐφευρετικὸς ὁ ἄνθρωπος! . . . Μόνον πῶς νὰ ζῆσω δὲν ἠμπόρεσα νὰ εὔρω. . . Ἄλλ' ἄς εἶναι. . . Μία ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Μαριγοῦλα, καὶ μία ἄλλη πρὸς τὴν κοινωσίαν δὲν θὰ ἦτο νομίζω περιττὴ. . . [Κάθεται καὶ γράφει] Ἄ Πολὺ ἀπέχω ἀπὸ τοῦ νὰ εἶμαι τρελός, ὡς θὰ θελήσουν νὰ με χαρακτηρίσουν τινές, λέγω τὴν ἀλήθειαν γυμνήν, ἀδιαφορῶν ἂν θὰ μοὶ ἐπιτραπῆ ἡ ταφὴ ἢ ὄχι· εἶμαι ἐχεφρονέστατος καὶ τίποτε περιπλέον, ἂν δὲν ἤμουν, θὰ ἔζων. . . [Κοίτης εἰς τὴν θύραν] Ποῶς εἶναι;

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ, ἔξωθεν. — Ὁ κύριος Ἰούλιος Δικαίος;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἐδῶ.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ ἔξωθεν. — Ἀνοίξατε, σᾶς παρακαλῶ.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Δὲν εὐκαιρῶ, πρόκειται ν' ἀποθάνω. . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ ἔξωθεν. — Πολὺ κακὴν στιγμὴν ἐδιαλέξατε. . .

Ἐν τούτοις, σᾶς παρακαλῶ, ἀνοίξατέ μου. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἀφοῦ ἐπιμένετε. . . . [Βαίνει καὶ ἀνοίγει τὴν θύραν τοῦ βάθους].

ΣΚΗΝΗ Β'

ΔΙΚΑΙΟΣ καὶ ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ εἰσερχόμενος. — Ἐγὼ τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλῶ πρὸς τὸν κ. Ἰούλιον Δικαίον;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μάλιστα. Μετ' ὀλίγον μέλλοντα νεκρὸν καί. . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Σᾶς παρακαλῶ. Εἶμαι ὁ συμβολαιογράφος Ταβ. . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἦμιον πεπεισμένος, ὅτι θὰ εἴσθε συμβολαιογράφος, καθότι μέχρι τοῦδε μόνον ἄνθρωποι τοῦ επαγγέλματός σας, δικαστικοὶ κλητῆρες καὶ λοιπὰ . . . [Κατ' ἴδιον] παρόμοια ἀρπακτικὰ ζῶα [Υψηλοφώνως] με ἐπεσκέθθησαν. . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Μὲ ἀποστολὴν βεβαίως, ὅπως διόλου διάφορον τῆς ἰδικῆς μου . . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἐνωῶ. Ὁὐ ἐμαντεύσατε τὸν σκοπὸν μου καὶ ἔρχεσθε διὰ τὴν δικθῆκην μου. Δυστυχῶς ὁμοῦ δὲν ἔχω τίποτε ν' ἀφήσω, εἰ μὴ μερικὰ χρέη καὶ τὸ πτώμά μου. . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Σᾶς παρακαλῶ, ἀκούσατέ με, διότι εἶμαι κομιστῆς λαμπρῶν εἰδήσεων.

ΔΙΚΑΙΟΣ. Σᾶς ἀκούω, ἀφοῦ θέλετε.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Εἴχετε θεῖον, ὀνόματι Δημήτριον Κονδυλοφόρον ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Νομίζω.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Ὁ θεὸς αὐτός, κύριέ μου, ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν καθῆκον.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἀμφιβάλλω. Ἦτο πολὺ ἀμελής περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν οἰκονομικῶν καθήκοντων ! . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Καὶ ἐν τούτοις . . . ὁ θεὸς σας αὐτὸς λοιπὸν, κύριέ μου, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀναγγείλω ὅτι σᾶς ἐγκαθιστῆ γενικὸν κληρονόμον τοῦ τῆς ἐκ τετρακοσίων χιλιάδων δραχμῶν περιουσίας του . . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ πίπτει ἐπὶ τὸν καθίσματός. — Π. . . π. . . πῶς ! . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Σᾶς βεβαίω.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Κύριε συμβολαιογράφε, προσέξατε. . . ἡ ἀστεὶὸς τῆς αὐτῆς . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Ἡ πραγματικότης, θέλετε νὰ εἰπῆτε . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ συγκινημένος. — Μά . . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Μήπως δὲν ἀποδέχεσθε τὴν κληρονομίαν ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ὅχι δὲ ! . . . Ἀλλὰ . . . Καὶ δὲν μοῦ λέτε, σᾶς παρακαλῶ, εἶναι ὅλα μετρητὰ ἢ καὶ κτήματα ;

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Σχεδὸν ὅλα χρήματα !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Θεὸς σχωρήσει τὸν τὸν καυμένον ! Καὶ τὸν εἶχα τώρα τελευταῖα ἔβρισε σὰν σκυλί ! . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Ἐρχομαι δὲ αὐτοπροσώπως νὰ σᾶς ἐγχειρίσω ἀντίγραφον τῆς ἐν τῷ συμβολαιογραφικῷ γραφείῳ μου κατατεθειμένης διαθήκης τοῦ μακαρίτου θεοῦ σας.

ΔΙΚΑΙΟΣ διστασῶν. — Μά . . . μήπως ἀστειεύεσθε ;

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Οὐδέποτε συμβολαιογράφος ἀστειεύεται προκειμένου περὶ τοιούτων σοβαρῶν πραγμάτων . . . . Τὸ ἀντίγραφον τὸ ἔχω ἐδῶ . . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Τὸ ἔχετε ἐδῶ ;

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Μάλιστα. . . . Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς τὸ ἀνγνώσω ἐγὼ ὁ ἴδιος. [Ἐβίβηκε ἐκ τοῦ θυλακίου τοῦ χαρτίου καὶ ἀναγνώσκει.] « Ἐν Ἀθήναις σήμερον τῆν . . . κτλ. κτλ. » Οἱ τύποι δὲν εἶναι ἐνδιαφέρον.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἐννοεῖται.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Ἄς ἔλθωμεν ἀμέσως εἰς τὸ ἐνδιαφέρον χωρίον. [Ἀναγνώσκει.] « Ἐγκαθιστῶ κληρονόμον μου τῆς ἐκ τετρακοσίων χιλιάδων δραχμῶν περιουσίας μου, τὸν ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιὸν μου Ἰούλιον Δικαῖον. . . »

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἄ ! μὰ τότε . . . τότε θὰ ζήσω καὶ θὰ ἀποδείξω, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ υπάξω καὶ συμβολαιογράφοι. . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Κομίζοντες εἰς τοὺς ἀνεψιούς τὴν εὐάρεστον εἰδήσιν τοῦ θανάτου τοῦ θεοῦ των. . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἔστω. . . ὅπως θέλετε . . . ἐγὼ ἄλλο ἢ θέλα νὰ εἶπῶ.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἀκούσητε καὶ τὸ τέλος τῆς διατάξεως. . . Λοιπὸν. . . [Ἀναγνώσκει.] « . . . τὸν ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιὸν μου Ἰούλιον Δικαῖον, ὑπὸ τὸν ὄρον . . . »

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Πῶς ἔχει καὶ ὄρους ;

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Ἐνα μόνον !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἀκούσωμεν.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ ἀναγνώσκει. — « . . . ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ φονεύσῃ ἐν μονομαχίᾳ τὸν Γεράσιμον Φυκάρην ἀπὸστρατον ὑπολοχαγόν. . . »

ΔΙΚΑΙΟΣ. — ὦ διάβολε ! Ὁ ὄρος αὐτὸς μοῦ φαίνεται. . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Ἀκούσατε ἔχει καὶ τὸ αἶτιον [Ἀναγνώσκει.] « . . . ὅστις ἄλλοτε ποτὲ με ἐρράπισεν ἐνώπιον πολλοῦ κόσμου, χωρὶς τὴν ἐλαχίστην ἔκτοτε νὰ δώσῃ ἱκανοποίησιν. Ἐν περιπέσει μὴ ἐκπληρώσεως τῆς αἰρέσεως ταύτης, ὑποκαθιστῶ κληρονόμον μου τὸν φίλον Μενέλαον Ρεβέντην. . . κτλ. κτλ. »

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Κᾶπως δύσκολος μοῦ φαίνεται ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ὄρου, ἐν τούτοις θὰ προσπαθῶ νὰ ἱκανοποιήσω τὴν ἱερὰν σκιάν τοῦ προσβληθέντος θεοῦ μου. . . .

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Τὸ καθῆκον τὸ ἀπαιτεῖ.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μᾶλλον αἱ τετρακόσται χιλιάδες φράγκα.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ. — Ἡ ἀποστολή μου, κύριε, ἔληξε καὶ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ὑποβάλω τὰ σέβη μου !

ΔΙΚΑΙΟΣ.—Προσκυνῶ... ἀπαράμιλλέ μου συμβολαιογράφε!...

[¹⁰ Ο συμβολαιογράφος ἀνιέρχεται τὴν σκηνὴν ὅπως ἀναχωρῆσα]

ΔΙΚΑΙΟΣ.—¹¹Α! pardon! pardon!... Ἡμπερῆτε ἀπέναντι τῶν τετρακοσίων χιλιάδων δραχμῶν νὰ μοῦ δανείσετε καμμιὰ δεκαπενταριὰ φράγκα;... διότι ἐνδεχόμενον πρὶν ἰκανοποιήσω τὴν σεβαστὴν σκιὰν τοῦ μακαρίτου θεοῦ μου, ἢ κατ' ἀνάγκην μίμησις τῆς τέχνης τοῦ Τάννερ καὶ Σούτση, νὰ μὲ φέρῃ εἰς θέσιν μῆτε τὴν σκιὰν νὰ ἰκανοποιήσω μῆτε τὴν περιουσίαν ν' ἀποκτήσω!

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ δίδω τῷ Δικαίῳ χρέματα. — Θὰ τὸ θεωρήσω ὡς ὑποχρέωσίν μου.

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Καὶ ἔνοια σας, τὰ ἔρισκομε.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΟΣ.— Δουλός σας.

ΔΙΕΛΙΟΣ.— Προσκυνῶ. [¹⁰ Ο Ταβουλάριος ἐξέρχεται].

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΔΙΚΑΙΟΣ, μόνος.

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Καὶ ἤδη εἶμαι πλούσιος... καὶ δὲν ἀποθνήσκω! Αὐτὸ μοῦ ἔλειπε μόνον, ν' ἀποθάνω πρὶν ἢ ζῆσα καθῶς πρέπει. Μὰ κ' αὐτὴ ἡ ἰδέα τοῦ θεοῦ μου τί σοῦ λέει! Νὰ φονεύσω ἐν μονομαχίᾳ τὸν Φυκάρην... πολὺ καλὰ... κ' ἂν μὲ φονεύσῃ αὐτός, ὅπερ εἶναι καὶ ἐνδεχόμενον, τότε αἱ τετρακόσαι χιλιάδες φράγκα τί γίνονται; Μπερδεμένα πράγματα... νὰ ἦταν τρόπος νὰ... μὰ ἐκεῖνη ἡ ὑποκατάστασις εἶναι ποῦ μοῦ χαλάει τὸ μυαλό... Τί τοῦ ἦθε τοῦ μακαρίτου νὰ καθήσῃ νὰ συλλογισθῇ τέτοια πράγματα... ἦταν ἀνάγκη νὰ ὑποκαταστήσῃ ἡ τετρακόσαι χιλιάδες... Ἄι!... ὦ! κακοῦργος σύμπτωσις! ὦ! τύχη δολοφόνος!... Ἡ κληρονομία μὲ ἕκκαμε νὰ λησμονήσω πῶς ὁ Φυκάρης εἶναι θεῖος τῆς Μαριγούλας... ὦ τὴν καυμένην. πῶς τὴν λυποῦμαι... ἡ γάση κ' ἐμένα καὶ τὸν θεῖόν της, γιατί ἐγὼ ἐννοεῖται μὲ τετρακόσαι χιλιάδαι φράγκα δὲν ἔχω καθόλου ὄρεξιν νὰ ὑπογυνακωθῶ... Τί εἶναι ὁ κόσμος! Ἐν μιᾷ στιγμῇ καὶ μόνη ἀνετράπησαν τὰ πάντα... Ἐγὼ πλούσιος, ὁ Φυκάρης ὑποψήφιος σκοτωμένος, ἡ Μαριγούλα... Ἄ! αὐτὴ μόνη θὰ μείνῃ εἰς τὸ statu quo... οὐχὶ βεβαίως τῆς ἡλικίας... Τί νὰ τῆς κάνω!... Ἄτυχῆς ἡ κακομοῖρα! Ἄμ' ὁ θεὸς της! Ἐτι ἀτυχέστερος. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ σκοτωθῇ... ἀλλοιῶς δὲν γίνεται... τί πάει νὰ πῆ! Νὰ γάσω τὴν κληρονομίαν... Ἄ! μπᾶ, δὲν γίνεται... Μὰ πῶς διάβολο θὰ καταφέρω. Ἐγὼ μῆτε σπαθὶ ξέρω

μῆτε πιστόλι... Ἀδιάφορον! Ἐτσι κ' ἔτσι ἐγὼ θὰ σκοτωνόμουν... ἂν τὸν σκοτώσω γίνομαι πλούσιος· ἂν μὲ σκοτώσῃ μοῦ εἶναι τὸ ἴδιο!... Τί; τί; τί λέω; τί λέω; τὸ ἴδιο; Ἄ! μπᾶ, καθόλου! Νὰ σκοτωθῶ μὲ τετρακόσαι χιλιάδες φράγκα! Ἄ! μὰ αὐτὸ εἶναι πολὺ... εἶναι... εἶναι... καὶ ἐγὼ δὲν ξεύρω τί εἶναι! Μὰ ἔλα πάλι ποῦ δὲν γίνεται ἀλλοιῶς, ποῦ νὰ πάρῃ ὁ διάβολος!... Δὲν εἶναι νὰ τοῦβρη κόλπος νὰ ξεμπερδεύωμε!... Ἄχ! θεε! θεε! γιὰ ἓνα ράπισμα δὲν εἶναι ἄδικο νὰ σκοτώσω τὸν ἄνθρωπο;... δὲν εἶναι ἀμαρτία;... δὲν εἶναι ἀντευαγγελικόν; δὲν εἶναι... [¹⁰ Κτύπος εἰς τὴν θύραν] Ποῖός εἶναι πάλι; ΦΥΚΑΡΗΣ, ἔκθεθεν.— Ἀνοίξατε, σᾶς παρακαλῶ.

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Μετὰ τὸν συμβολαιογράφον, ἀφεύκτως κανέναν δικαστικὸς κλητῆρας θὰ εἶναι! [¹⁰ Βαίνει καὶ ἀνοίγει τὴν θύραν].

ΣΚΗΝΗ Δ'

ΔΙΚΑΙΟΣ καὶ ΦΥΚΑΡΗΣ

ΦΥΚΑΡΗΣ, εἰσπερχόμενος.— Βεβαίως, δὲν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς εἶμαι γνωστός, ἂν καὶ αὐστηρότερον ἐξετάζω τις τὰ πράγματα ἔπρεπε...

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Μήπως εἴσθε συμβολαιογράφος;

ΦΥΚΑΡΗΣ.— Ὅχι δὲ!...

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Τότε;

ΦΥΚΑΡΗΣ.— Λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ παρουσιασθῶ μόνος μου.

Εἶμαι ὁ Γεράσιμος Φυκάρης, ἀπόστρατος ὑπολοχαγός...

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Πῶς! πῶς! Εἴσθε ὁ κ. Φυκάρης;

ΦΥΚΑΡΗΣ.— Ὅλος κ' ὅλος.

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Ἄ μὰ, κύριε, σᾶς στέλλει ἡ Τύχη.

ΦΥΚΑΡΗΣ.— Ὅχι δὲ!... ἡ ἀνεψιά μου με στέλλει!...

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Ἡ... ἀνεψιά σας!... [¹⁰ Διάβολο!

[¹⁰ Ἐνηλοφώνως] Ἀδιάφορον, κύριε, εἴτε ἡ μία σᾶς στέλλει εἴτε ἡ ἄλλη, πάντα εὐτύχημα εἶναι δι' ἐμὲ ὅστις ἔχει νὰ σᾶς ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐκλέξητε τοὺς μάρτυρας...

ΦΥΚΑΡΗΣ ἰδίᾳ.— Μὲ προκαταλαμβάνει. Τυχρῆ εἶνε ἡ ἀνεψιά μου [¹⁰ Ἐνηλοφώνως] Ἀκριβῶς δι' αὐτὸ ἦλθον.

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Δι' αὐτό! [¹⁰ Δι' αὐτὸ] Θὰ ἔλαβε φαίνεται γνωσὶν τῆς διαθήκης. [¹⁰ Ἐνηλοφώνως] Καὶ τὸν τόπον.

ΦΥΚΑΡΗΣ.— Καλὲ τί τόπον... ἔς τὸ σπῆτι μου γίνεται αὐτὴ ἡ δουλειά, ἔτσι ἀποφύγομε καὶ τὰ περιττὰ ἔξοδα.

ΔΙΚΑΙΟΣ.— Καλὲ τί ἔξοδα!... δύο ἀμάξια χρειάζονται, ἄλλως τε τὰ πληρώνω ἐγὼ.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἀφοῦ τὸ θέλετε, ἄς γείνη κ' ἔτσι, ἐμένα δὲν μὲ μέλει.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Νὰ προσδιορίσωμεν καὶ τὸν χρόνον.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ὅσον τὸ δυνατόν ὀργηγορώτερα.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Αὔριον.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Τόσω τὸ καλλίτερον. . . [ἰδίᾳ] Πῶς διάβολο ἔλεγεν ἡ ἀνεψιά μου πῶς τὴν ἐλησμόνησε.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Καὶ τὰ ὄπλα. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ὅχι δὲ! δὲν ἀξίζει, κατηργήθη πλέον αὐτὸ τὸ ἔθιμον. . . Εἰς τὴν Μάνην μόνον. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ, ἰδίᾳ. — Μήπως ἐννοεῖ νὰ μονομαχήσωμεν μὲ τῆς γροθιαῖς! [Ἰψηλοφώνως] Μὰ, νομίζω ὅτι χωρὶς ὄπλα δὲν γίνεται.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Τὰ νομίζω ὅλως διόλου περιττὰ καὶ βάρβαρα.

ΔΙΚΑΙΟΣ, ἰδίᾳ. — Καλέ αὐτὸς εἶναι ἀγριάνθρωπος! [Ἰψηλοφώνως] Τότε πῶς θέλετε νὰ γίνη;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ὅπως γίνεται πάντοτε.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μὰ ἄνευ ὄπλων δὲν μονομαχοῦν, φίλε μου.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Δὲν μονομαχοῦν! Καὶ ποῖος σὰς εἶπε τὸ ἐναντίον;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἀφοῦ ἀπορρίπτετε τὰ ὄπλα.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Καὶ νομίζετε ὅτι παντοῦ καὶ πάντοτε εἶναι χρήσιμα; . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Τουλάχιστον εἰς τὰς ἀνθρωπινὰς μονομαχίας. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Εἰς τὰς μονομαχίας καὶ, ἀλλ' εἰς τοὺς γάμους. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Εἰς τοὺς γάμους! ; Τί θέλετε νὰ εἰπῆτε. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Θέλω νὰ εἰπῶ ὅτι θὰ κάμωμεν τὸν γάμον χωρὶς ὄπλα. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Τὸν γάμον; ποῖον γάμον;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Καὶ περὶ τίνος ὁμιλοῦμεν τόσῃν ὥραν;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Περὶ τίνος; Περὶ τῆς μονομαχίας.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Τῆς μονομαχίας; Ἀστειεύεσθε;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Καθόλου, φίλε μου. Ἐγὼ ἐντολὴν νὰ σὰς φονεύσω.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Τ' ἀστεῖα εἶναι περιττά.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Δὲν ἀστειεύομαι διόλου καὶ ἐξηγοῦμαι. Ἐγνωρίσατε ποτὲ τὸν κύριον Κονδυλοφόρον;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Τὸν ἐγνωρίσα, μάλιστα. Ἦταν ἓνας πολὺ τιποτένιος. . . δειλός. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἀκριβῶς περὶ τοῦ δευτέρου ἐπιθέτου πρόκειται. Τὸν εἶχατε, μοῦ φαίνεται, ραπίσει. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Καὶ ἐνώπιον πολλοῦ κόσμου.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Εὖγε! [ἰδὼν πρὸς τὸν Φυκάρην τὴν χεῖρα του] Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ, φίλε μου.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Πῶς! σὰς εἶχα προσβάλει καὶ σὰς;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ὅχι!

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἄλλὰ; . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἦτο θεὸς μου!

ΦΥΚΑΡΗΣ, ἀναπηδῶν. — Θεῖος σὰς;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μάλιστα καὶ ἔνεκα τούτου εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ σὰς ζητήσω ἱκανοποίησιν διὰ τῶν ὄπλων, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ σὰς φονεύσω! . . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἀμφιβάλλω.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σὰς λείψουν αἱ ἀμφιβολαί, ἐὰν τυχόν ἔχετε τοιαύτας, καὶ νὰ ἐνδώσῃτε εὐχαριστῶς; . . . ἄλλως σὰς βεβαίῳ, μὲ καταστρέψετε. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Σὰς καταστρέφω! Ἄ! τώρα ἀρχίζω νὰ ἀμφιβάλλω καὶ περὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεώς σας.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Περὶ αὐτῆς ἀμφιβάλλετε ὅσον θέλετε, δὲν μ' ἐνδιαφέρει καθόλου! Ἡ μονομαχία ἀρκεῖ νὰ γίνη καί. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Μὰ ὁ κύριος αὐτὸς νομίζω ὅτι ἀπέθανε. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἰσα-ἴσα δι' αὐτὸ πρέπει νὰ σὰς φονεύσω. . . Βλέπετε ἡ εὐγνωμοσύνη μου ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον ὃ ὑποδάσω τὴν τελευταίαν αὐτὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν προσβληθεῖσαν σκιάν τοῦ κεκοιμημένου θεοῦ μου.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Καλέ! δὲν ἀφίνετε τώρα τὴν σκιάν τοῦ μακαρίτου σὲ ἡσυχία! Τί τῆς ὑπενθυμίζετε τέτοια πράγματα.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἄπ' ἐναντίας αὐτῆ εἶναι ποῦ μοῦ ὑπενθυμίζετε. . . Εἶναι βλέπετε ἐκδικητικὴ σκιά, διψᾷ αἷμα. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Καὶ τί μὲ μέλει ἐμένα;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μὲ μέλλει ἐμένα ὅμως. . . Ἐὰν δὲν σὰς φονεύσω, χάνω τετρακόσταις χικιάδες φράγκα ποῦ κληρονομῶ. . . Ἐλᾶτε τώρα, μὴν εἴσθε τόσον ἀπάνθρωπος!

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἰσα-ἴσα ἐπειδὴ εἶμαι φιλόανθρωπος καὶ πρῶτα-πρῶτα ἀγαπῶ τὸν ἑαυτὸ μου, δι' αὐτὸ δὲν μονομαχῶ. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Δὲν γίνεται! Θὰ μονομαχήσετε, ὁ θάνατός σας μοῦ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖος.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἄμε' εἰς τὸ καλὸ, χριστιανέ μου. . . ἄλλως τὲ δὲν μονομαχῶ μὲ ξένους. . . ἄς ἔλθῃ ὁ ἴδιος.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Εἶναι ἀδύνατον. . . Ἴδου ἐγὼ ἀντ' αὐτοῦ! . . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Δι' ἐπιτρόπου δὲν μονομαχοῦν.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Οἱ δειλοὶ ναί, ἀλλ' οἱ ἔχοντες κᾶπως καρδίαν. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Πῶς! Μὲ ὑβρίζετε;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Δὲν ἤξεύρω, ὅπως θέλετε ἐκλάβετε το, μοῦ εἶναι ἀδιάφορον !

ΦΥΚΑΡΗΣ, — Μ' αὐτὸ εἶναι πρόκλησις.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Βεβαίως !

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Πρόκλησις ἐκ μέρους σας . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — "Ὅχι ! ἐκ μέρους τῆς ὑβρισθείσης σκιάς τοῦ μακαρίτου θείου μου . . .

ΦΥΚΑΡΗΣ, *μετὰ θυμοῦ*. — "Ὅχι, εἶναι ἰδική σας !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — "Ὅχι. Τῆς σκιάς !

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἰδική σας, σᾶς λέγω !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μὰ τί διάβολο ! . . . Δὲν 'ξεύρω γ'ὼ τώρα τίνας εἶναι !

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ψεῦδεσαι !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Πῶς ! Ὑβρίζετε κ' ἐμέ τώρα ! "Α ! μ' αὐτὸ εἶναι πολὺ. Κύριε, μετὰ τὴν μετὰ τῆς σκιάς μονομαχίαν σᾶς προκαλῶ καὶ ἐγώ.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — "Ὅπως καὶ ὅπου καὶ ὅταν θέλετε ! . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Σήμερον.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Σήμερον. Ἐκλέξατε τὰ ὄπλα !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Σᾶς ἀρίνω τὴν ἐκλογὴν.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — "Ἔστω. Τὸ ξίφος.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Τὸ ξίφος, πολὺ καλά.

ΦΥΚΑΡΗΣ, *θυμωμένος*. — Δοῦλος σας . . . [*Ἀνέρχεται τὴν σκηνὴν ὅπως ἀναχωρήσῃ*].

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Κύριε, Κύριε . . .

ΦΥΚΑΡΗΣ, *ἐπιστρέφον*. — Τί ἀγαπᾶτε ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μὴ λησμονήσετε ὅτι μετὰ τὴν σκιάν θὰ μονομαχήσετε πρῶτα !

ΦΥΚΑΡΗΣ, *ἀναχωρῶν*. — Καὶ μετὰ σκιάς καὶ μετὰ φαντάσματα μονομαχῶ τώρα ! [*Ἐξέρχεται*].

ΣΚΗΝΗ Ε΄

ΔΙΚΑΙΟΣ, *μόνος*.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Πᾶσι κί' αὐτὸ, ἐτέλειωσε ! Τώρα εἶμαι πλούσιος . . . "Ἐχω τετρακόσιαις χιλιάδες φράγκα . . . θὰ ζήσω τέλος πάντων . . . θὰ ζήσω καὶ θὰ ἀποδείξω εἰς τοὺς μοχθηροὺς ὄλους ὅτι μόνον τὸ χρῆμα . . . "Ω ! διάβολο ! Ἐλησμόνησα τὴν μονομαχίαν ! . . . Καὶ ἂν με ξεβγάλλῃ αὐτός ; ! . . . ἂν με μεταβάλλῃ εἰς σκιάν καὶ με στείλῃ εἰς ἀντάμωσιν τοῦ ἄφ' ἡμῶν

μεταστάντος θείου μου ; ! . . . Τότε ; Ἡ κληρονομία ; . . . ἡ τετρακόσιαις χιλιάδες φράγκα ! . . . "Ω ! Καὶ εἶναι πλέον ἢ βέβαιον ὅτι αὐτὸς θὰ με ξεβγάλλῃ . . . Ἐγὼ ποτὲ μοῦ δὲν ἐπικασα σπαθί ! . . . τί λέγω ! σπαθί ; Ὅυτε σουγιά κολοκοτρώνη ! . . . "Α ! χωρὶς ἄλλο εἶμαι ξεβγαλμένος . . . ἐπέπρωτο τέλος πάντων νὰ μὴ ζήσω πλούσιος . . . "Ω ! τύχη, τύχη ἄστατος ! Τυφλή . . . Στραβή ! . . . "Ἀπὸ τὴν Σκύλλαν με ρίπτει εἰς τὴν Χάρυβδι, ἀπὸ τὴν αὐτοκτονίαν εἰς τὸν διὰ μονομαχίας θάνατον ! . . . "Ω ! καὶ τώρα δὲν μοῦ μένει πλέον ἄλλο παρὰ νὰ ἀποπερατώσω τὴν ἐπιστολήν μου καὶ νὰ δώσω τέρμα εἰς τὸ ἄχρεϊον αὐτὸ δίλημμα ! . . . Θ' αὐτοκτονήσω ! . . . τετέλεστα ! . . . Ἐρρίφθη ὁ κύβος . . . ἄς γράψω . . . "Α ! ὄχι ! Ἴσως με ἐμποδίσῃ κανεὶς πάλιν . . . Ἄς αὐτοκτονήσω πρῶτον . . . καὶ ὕστερα γράψω ἂν εὐκαιρήσω ! . . . [*Ἦρπυ τὴν σφραγισμένην τῆς γραφῆς καὶ ἐκβάλλει περὶ τὸν ἄντρον*].

ΣΚΗΝΗ ΣΤ΄

ΔΙΚΑΙΟΣ καὶ ΒΑΣΕΛΜΟΣ

ΒΑΣΕΛΜΟΣ *εἰσερχόμενος*. — Ἰούλιε, τί κατάστασις εἶν' αὐτή ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Αὐτή ; Εἶναι κατάστασις δι' ὑποκατάστασιν ! . .

ΒΑΣΕΛΜΟΣ. — Ἐγὼ δὲν βλέπω εἰμὴ ἀκαταστασίαν ! . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — "Ἀκουσε, φίλε μου. "Ἐτυχε μίαν φορὰν καὶ εἰς ἐμὲ νὰ μειδιάσῃ . . .

ΒΑΣΕΛΜΟΣ. — Ἡ Μαριγούλα ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Οὐφ ! ἀδελφὲ καὶ σύ, ποιά Μαριγούλα ; . . . ἢ Τύχη !

ΒΑΣΕΛΜΟΣ. — Αἶ ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἄλλὰ φαίνεται τὸ μειδιμάκ της ἦτον εἰρωνεῖα . . .

ΒΑΣΕΛΜΟΣ. — Δὲν σὲ καταλαμβάνω . . . Ὑποκατάστασις, Μαριγούλα, εἰρωνεῖα, μειδιμακ, Τύχη . . . τ' εἶν' αὐτό !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — "Ἐχεις δικαίον ! Εἶχα τὸ ἀτύχημα, ποῦ λές, φίλε μου, νὰ κληρονομήσω τετρακόσιαις χιλιάδες φράγκα . . .

ΒΑΣΕΛΜΟΣ. — Δυστυχία σου ! . . . Βρὲ τί λές ! ἄιντε ἀπὸ 'δῶ !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μὰ ! . . . ἄκουσε . . . Ἐκληρονόμησα, τετρακόσιαις χιλιάδες φράγκα, ὑπὸ τὸν ὄρον . . .

ΒΑΣΕΛΜΟΣ. — "Ὅ, τι δήποτε κί' ἂν εἶναι αὐτὸς ὄρος, πάντα τετρακόσιαις χιλιάδες φράγκα εἶν' αὐτά . . . μετὰ τὴν διαφορὰν ποῦ σὲ μένα δὲν περνοῦν αὐτά ! . . . Βρὲ τί λές ! Καὶ πενήνητα

δραχμαῖς ἂν κληρονομοῦσες σύ, θὰ ἤτουν τώρα 'ς τὸ Φρενοκομεῖον . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Θελεῖς πιστέψῃ, θέλεις μὴ πιστεύεις. . . . Σοῦ λέγω μόνον ὅτι ὁ θεὸς μου ὁ Κονδουλοφόρος σοῦ ἄφησε χρόνους. . .

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Μόνον ; . . . Καλλίτερα νὰ μοῦ ἄφηνε τὴ σκούφια του ! . . . Ὡστε λοιπὸν κληρονομεῖς ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Καὶ ναὶ καὶ ὄχι καὶ ὄχι καὶ ναὶ ! . . .

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Δηλαδὴ ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Κληρονομῶ ὑπὸ ὄρους ἢ μᾶλλον δὲν κληρονομῶ διότι ὑπάρχουν ὄροι !

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Ἀρχίζω νὰ σὲ πιστεύω ἀφοῦ παραμιλεῖς. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Τὰ βλέπεις ;

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Μὰ πῶς γίνεται νὰ κληρονομηῖς καὶ νὰ μὴ κληρονομηῖς ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἴδού. Κληρονομῶ τετρακόσιαις χιλιάδες φράγκα ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ φονεύσω ἐν μονομαχίᾳ τὸν ὑπολοχαγὸν Γερᾶσιμον Φυκάρην . . .

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Τί λές, ἀδελφέ ! . . . Αὐτὰ δὲν γίνονται ! . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἴσα ἴσα ἐπειδὴ δὲν γίνονται γι' αὐτὸ δὲν κληρονομῶ κ' ἐγώ ! . . .

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Πῶς ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Νά ! δὲν κληρονομῶ ! . . . καὶ διὰ τοῦτο θὰ τινάζω τὰ μυαλά μου ! . . .

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Γι' αὐτὸ πῆρες τὸ ρεβόλβερ μου ; Μὰ καὶ γιὰτὶ παρακαλῶ δὲν κληρονομεῖς ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μπορῶ ἐγὼ νὰ σκοτώσω ἄνθρωπον καὶ μάλιστα ὑπολοχαγόν ;

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἄμμιέ ;

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — ὦ ! βλᾶκα ! . . . ὦ μπουφο ! . . . ἢ μᾶλλον ἀμαθέστατε ! . . . Βρὲ δὲν ξέρεις. . . ἀλλὰ ποῦ νὰ ξέρης, σὺ δὲν ἄνοιξες ἀκόμη βιβλίον. . . Βρὲ δὲν ξέρεις ὅτι ὁ ὄρος τοῦ φόνου τοῦ Φυκάρη εἶναι αἰρεσις ἀνῆθικος καὶ ἐπομένως θεωρεῖται ὡς μὴ γεγραμμένη καὶ κληρονομεῖς ; . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἄττειεύεσαι ;

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Ἄμ ! δὲν ἀνοίγεις τὸ τυχὸν κληρονομικὸν δίκαιον νὰ ἰδῆς !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἄ ! μὰ τότε ! . . .

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Τότε εἶσαι πλούσιος φιλαράκο μου !

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Στάσου, ἀδελφέ μου, νὰ σὲ φιλήσω. [Ὁραῖ καὶ τὸν ἀσπάζεται]. Σὺ εἶσαι καλλίτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς συμβολαιο-

γράφους τῆς περιφέρειας μας ! Ἔλα ἄλλη μιὰ φορά ! . . . [τὸν ἀσπάζεται]. Καὶ ἄλλη μιὰ ! . . . Κι' ἄλλη ! . . .

ΒΑΣΕΛΑΜΟΣ. — Μὰ φθάνει, ἀδελφέ, φθάνει ! . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ὅχι, ὄχι, δὲν φθάνει ! Ἀλλὰ τώρα δὲν ἔχω καιρὸν ! Τὰ βρισκομε ! Τώρα, τρέχω, πετῶ 'ς τοῦ Φυκάρη. . . διότι ξέρεις τὸν προσεκάλεσα εἰς μονομαχίαν ! . . . [Λαμβάνει τὸν πλοῦν καὶ φεύγει δραματικῶς]. Ἄ ! τέλος πάντων εἶμαι πλούσιος ! . . . [Ἐξέρχεται].

Μεταλλαγὴ τῆς σκηνῆς

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Φυκάρη.

Ἡ σκηνὴ περιεστῆ αἰθροσαν φιλοκόλου διασκευασμένην. Εἰς τὸ βάθος ὄρα ἄνωθεν τῆς ὀπίσθεν ἀβολόγιον.

ΜΑΡΙΓΟΥΔΑ. μόνη.

ΜΑΡΙΓΟΥΔΑ παρατηροῦσα τὸ ἀβολόγιον. — Ἄχ ! πόσον ἀργεὶ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα ! . . . Κι' αὐτὸς ὁ ἄφορεϊκτικὸς εἶναι νωθρὸς σὰν ὑπάλληλος ὑπουργείου ! . . . Τί νὰ κάμω. . . Ἄχ ! τί πλῆξι ! . . . Νὰ τὸν εὕρην ἄρα ὁ θεὸς μου ; . . . Καὶ ἂν τὸν εὕρην, νὰ ἐπέτυχῃ ; Ἄχ ! πῶς μὲ φοβίζει ἡ ἀποτυχία ! . . . Ἀνησυχῶ ὡς ὑποψήφιος βουλευτῆς κατὰ τὴν ὥραν τῆς διαλογῆς ! . . . Ὁὰ κερδήσω ἄρα ! Ὁὰ ἐπιτύχω ! . . . Ὁεῖ μου ! τί ἀνησυχία ! . . . Μὰ διατὶ ἀργεὶ ; . . . Μὴ φοβεῖται νὰ μοὶ φέρῃ τὴν ἀπάντησιν ; . . . μὴ συνέβη τίποτε ἀπευκατῶν ; . . . Καὶ εἶναι τόσον οὐθύθυμος ὁ θεὸς μου ! . . . Δὲν τὸ ἔχει τίποτε νὰ μπατσίση ὀλόκληρον λόγον διὰ τὸ τίποτε ! . . . Νὰ ἐνέδωκεν ἄρα ὁ Ἰούλιος ; . . . Νὰ εἶπε τὸ ναὶ ; . . . Τότε διατὶ δὲν ἐργάζεται ; . . . Διατὶ ἀργεὶ τόσον ; . . . Διατὶ ; . . .

ΣΚΗΝΗ Β'

ΜΑΡΙΓΟΥΔΑ καὶ ΦΥΚΑΡΗΣ

[Ὁ Φυκάρης ἔρχεται ἱστιασμένως καὶ κατενθρῶς ἔξ ὄψεως. Βηματίζει μεγάλης βῆμασι κατὰ πλάτος τῆς σκηνῆς.]

ΜΑΡΙΓΟΥΔΑ. — Λοιπὸν, θεῖέ μου ;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἀνεψιά μου, εἶσαι ἄτυχη ! . . .

ΜΑΡΙΓΟΥΔΑ ἔντρομος. — Τί λέτε ;

ΦΥΚΑΡΗΣ ἱεκολοῦθῶν νὰ βηματίζῃ. — Λέω πῶς τὸν ἔχασες καὶ ἴσως ἴσως χάσεις καὶ ἐμέναν ! . . .

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ — Καλέ θεϊέ μου !...
 ΦΥΚΑΡΗΣ *ως άνω*. — Αυτό που σου λέω !... Και έπρεπε να μὴν ἦταν πεθαμμένοι να του δείξω 'γώ !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *έντρομος*. — Πῶς ! ἀπέθανε ;... "Αχ ! [*πίπτει επί καθίσματος*].

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Πῆγε 'ς τὸ διάβολο !... ἀλλὰ καὶ ἀπὸ 'κει ἀκόμα δὲν ἤσυχάζει, στέλλει παραγγελίαις 'ς τοὺς ἀνεψιούς του, πού να πάρη ὁ διάβολος καὶ τοὺς ἀνεψιούς καὶ τῆς ἀνεψιάς !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Μὰ θεϊέ μου !...

ΦΥΚΑΡΗΣ *ως άνω*. — Μὰ καὶ ξεμὰ δὲν ἔχει !... Μιὰ ἐσύ, ἕνας ἐκεῖνος... "Αυ ! ὁ θεϊός ;... Ποῦ να πάρη ὁ διάβολος καὶ τοὺς θεϊούς καὶ τῆς θεϊαίς ἀκόμα !

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Μὰ, θεϊέ μου, τί ἔχετε ; τί σᾶς ἔκαμεν ;...

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Μ' ἐπροκάλεσεν ὁ ἀνάνδρος ! Μὲ ἐπροκάλεσεν ἀλλὰ δι' ἄλλο !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Ποιός ;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ποιός ἄλλος παρὰ ὁ πεθαμμένος !

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἰδία*. — Δυστυχία μου ! παραμιλεῖ !... Κύριος οἶδε τί να ἔχῃ !...

ΦΥΚΑΡΗΣ. — "Α ! ἔπρεπε να ἦταν ζωντανός να του ἔβγαίνα τὸ καρύδι, μὰ τί να σου κάμω, πρόφθασε καὶ πῆγε 'ς τὸ διάβολο μόνος του !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἰδία*. — Θεέ μου !... Τί να κάμω ;... Παραφρονεῖ !... [*ῤηλοφώνως*]. Τὸν εἶδατε, θεϊέ μου, τὸν 'Ιούλιον ;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Τὸν εἶδα, μάλιστα. Καὶ ἴσως τὸν ξαναἰδῶ διὰ τελευταίαν φοράν !

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Μὰ τότε ποιός ἀπέθανε ;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Πάλιν τὰ ἰδία ! Ποιός ἄλλος παρὰ ὁ θεϊός του !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Καὶ τὸ εἶχατε γιὰ νέον αὐτό ; Αὐτὸς ἀπέθανε πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — "Αχ ! Νὰ μὴ τὸν προσθάσω !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Αἱ ! τί να γίνῃ ! Μὴ κάνετε ἔτσι... κι' ἄλλοι χάνουν τοὺς φίλους των, μὰ δὲν κάνουν ἔτσι !...

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Φίλος μου ! Ποῦ 'στὸ διάβολο 'βρέθηκε φίλος μου, ἀφοῦ καὶ πεθαμμένος ζητᾶ να μὲ ξεβγάλῃ !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Μὰ δὲν ἔμπορῶ να σᾶς καταλάβω, θεϊέ μου.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — "Α ! βέβαια πῶς δὲν ἔμπορεῖς ! Εἶναι πράγματα αὐτά, να 'μιλοῦν κ' οἱ πεθαμμένοι.

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Μὰ !...

ΦΥΚΑΡΗΣ. — 'Μιλοῦν, σου λέω !... Ζητοῦν μάλιστα καὶ ἐκδίκησιν !... Μὰ ἔννοια σου, καὶ σου τὸν φτεάνω 'γώ !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Μ' ἀφοῦ 'πέθανε ;

ΦΥΚΑΡΗΣ *παρρηφόρμος*. — Θὰ τὸν σκοτώσω !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Πεθαμμένον ἄνθρωπον !...

ΦΥΚΑΡΗΣ *ως άνω*. — Πεθαμμένον ξεπεθαμμένον δὲν ἔχει !...

Ποιός του εἶπε να πεθάνῃ !... Γι' ἄκουσε 'δῶ !... Τὰ σπαθιά μου ποῦ εἶναι ;...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἀνησυχοῦσα*. — Μὰ, θεϊέ μου, δὲν κάθεστε να πάρετε τίποτα, να πάρετε ἕνα ποτῆρι νερό !... [*ἰδία*]. Θεέ μου ! τί θὰ γείνω !...

ΦΥΚΑΡΗΣ *ως άνω*. — Τὰ σπαθιά μου, σου λέω !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *μειλιχίος*. — Μὰ εἶσθε κουρασμένοι !... δὲν κάθεστε 'λίγο !...

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Θὰ μὲ ἀκούσης ἢ ὄχι !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Δὲν μὲ λυπᾶσθε, τὴν κακομοῖρα !... Τί θέλετε να κάμετε !... ἤσυχάστε !... Πάρετε μιὰ λεμονάδα, ἕνα καφέ, ἕνα κονιάκ, τέλος πάντων κάτι τι !...

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Μὰ γιὰ τρελλὸν μὲ παίρνεις ; 'Εννοεῖς ἢ δὲν ἔννοεῖς ὅτι μὲ προσέβαλαν ;

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Σᾶς προσέβαλλαν ; Ποιός ;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ποιός ; Σὲ ποῖον μ' ἔστειλες ;

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Ὁ 'Ιούλιος ;...

ΦΥΚΑΡΗΣ *παρρηφόρμος*. — Ναί, αὐτὸς ὁ κύριος 'Ιούλιος !... ὁ Αὐγούστος !... ὁ Σεπτέμβριος !... ἀλλ' ἔννοια σου καὶ ἡμέρα τὸν δάσκαλόν του !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἰδία*. — "Ω ἀτυχία ! Θεέ μου !... [*ῤηλοφώνως*]. Καὶ δὲν ἀμφιβάλω ὅτι ἐγὼ θὰ εἶμαι ἡ αἰτία ;...

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Οὐφ ! χριστιανὴ μου, δὲν νοιώθεις ! Αἰτία σου εἶπα εἶναι ὁ θεϊός του, ὁ βρυκόλακας, ὁ καλικάντζαρος !... Αὐτὸς εἶναι ποῦ μὲ προκαλεῖ !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Μ' ἀφοῦ 'πέθανε ;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Καὶ πεθαμμένος στέλλει παραγγελίαις ἀπὸ τὸν ἀδῆ να μὲ !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἰδία*. — Παραλογιζέται !... Δυστυχία !...
 [*Κτύπος εἰς τὴν θύραν*]

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΔΙΚΑΙΟΣ καὶ οἱ ἀντίτρον.

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — 'Εμπρός !

ΔΙΚΑΙΟΣ *εἰσερχόμενος*. — Συγγνώμην ἂν σᾶς ἐνοχλῶ !...

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἐκπληκτος ἰδία*. — 'Ο 'Ιούλιος! . . .
ΔΙΚΑΙΟΣ *χαριετών*. — Δεσποινίς. . . [Τῆς Φυκάρης]. Κύριε Φυκάρη,
χαίρω πολύ πού σās εὔρισκω. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ *αποτόμως*. — Καί ἐγώ ἐπίσης. . .

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *τῆς Δικαίῳ ἰδιαιτέρως*. — Εἶδες σήμερον τὸν θεῖόν μου;
ΔΙΚΑΙΟΣ *τῆς Μαριγούλα ἰδιαιτέρως*. — Σὲ παρακαλῶ μὲν στιγμὴ! .
[Τῆς Φυκάρης]. Κύριε Φυκάρη, πρὸ ὀλίγου, ἐν τῇ ἐξάψει μου, ἐν τῇ
παραφορᾷ μου σās προεκάλεσα εἰς μονομαχίαν ἐξ ὀνόματος τοῦ
θεῖου μου. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ *αποτόμως*. — Σοῦ ἐπαναλαμβάνω ὅτι μὲ σένα θὰ
μονομαχήσω! . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Σās παρακαλῶ! Σās εἶπον ὅτι ἐν τῇ ἐξάψει
μου, σās προεκάλεσα, ἀδιάφορον πλέον ἐκ μέρους τίνος. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — 'Οχι, καθόλου! Δὲν εἶναι ἀδιάφορον! . . Δια-
φέρει πολύ! . . .

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *τῆς Φυκάρης*. — Μά, θεῖέ μου, σταθῆτε ν' ἀκού-
σετε τὸν κύριον. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Τί ἄλλο κάνω παρὰ νὰ τὸν ἀκούω! . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Λοιπὸν, ἔλεγον ὅτι ἡ παραφορὰ μου, ἡ ἀκαι-
ρος, τὸ ὁμολογῶ, μὲ ἠνάγκασε νὰ φερῶ πρὸς ἡμᾶς διὰ τρόπον,
κάπως ἀποτόμου. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — 'Αποτομωτάτου, κύριε! . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — 'Ἐστω, ὅπως θέλετε

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Καί τώρα, τί ζητεῖτε;

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Νὰ μὴ γίνῃ πλέον λόγος περὶ μονομαχίας. . .

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἰδία*. — 'Αχ! τί καλά! 'Ο καυμένος τί συμβι-
βαστικός πού εἶναι!

ΦΥΚΑΡΗΣ. — 'Α! δειλιᾶτε, αἱ! . . . 'Οχι, κύριε. . . Μὲ ἐπρο-
καλέσατε καὶ ὀφείλετε νὰ κτυπηθῆτε! . . .

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Θεῖέ μου. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ *ἀργίως*. — Σιώπα, σύ! . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μ' ἀφοῦ ἔρχομαι νὰ κακονίνωμεν τὰ πράγ-
ματα ἄλλως;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Δηλαδῆ, πῶς ἐννοεῖτε; . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — 'Εγὼ ὁμολογῶ ὅτι παρεφέρθη. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — 'Αφοῦ τὸ ὁμολογεῖτε, πρέπει νὰ μονομαχή-
σωμεν!

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἰδία*. — Τί ἄγριος πού εἶναι σήμερα ὁ θεός μου! .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Καί ἂν σās ἐζήτουν συγγνώμην;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Δὲν ἔμπορῶ! Πρέπει νὰ κτυπηθῶ. Εἶμαι
στρατιωτικός. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μὰ ἡ σκιὰ τοῦ μακαρίτου καὶ πολυκλαύστου
θεῖου μου θεωρεῖ ἐαυτὴν ἱκανοποιημένην. . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Δὲν ἔχω, σās εἶπα, νὰ κάμω μὲ τὴν σκιάν,
μὲ σās θὰ κτυπηθῶ! . . .

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἰδία*. — Τί θέλουν 'ς τὴ μέση ἢ σκιαῖς δὲν
'μπορῶ νὰ καταλάβω!

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μὰ ἐγὼ ἂν παρεφέρθη, παρεφέρθη ἐξ αἰτίας
ἐκείνης, ὥστε ἀφοῦ ἱκανοποιήθη ἤδη, πᾶσα μεταξύ μας δια-
φορὰ παύει.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Δὲν παύει καθόλου! Μὲ ὑβρίσατε καὶ ὀφείλετε
νὰ κτυπηθῆτε.

ΔΙΚΑΙΟΣ *ἰδία*. — Δὲν τόγχο σκοπὸ ὕστερα ἀπὸ τετρακόσιας
χιλιάδες φράγκα πού ἔχω!

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *τῆς Φυκάρης*. — Μὰ ἀφοῦ ὁ κύριος σās ζητεῖ συγ-
γνώμην.

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Δὲν τ' ἀκούω 'γὼ αὐτὰ!

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἰδία*. — Δὲν τ' ἀκούει αὐτὸς αὐτὰ, μὰ 'γὼ τὸν
χάνω κ' ὕστερα; [Τῆς Φυκάρης ἰδιαιτέρως]. Ἡ ἐπιμονὴ σας αὐτῇ, θεῖέ
μου, θὰ μὲ καταστρέψῃ. . . τῶρα εἶναι περίστασις νὰ τελειώσῃ
ἡ υπόθεσις ἐκείνη.

ΦΥΚΑΡΗΣ *ἀφοῦ σκεθῆ ἐπ' ὀλίγον ἰδία*. — Νὰ σοῦ πῶ δὲν ἔχει καί
ἄδικο! . . . 'Αν τῶπρεν ἡ τύχη νὰ τὴν ξεφορτωθῶ. . . γι' ὅς
ἰδοῦμε! . . . [Τῆς Δικαίῳ]. Σās εἶπα ὅτι εἶμαι στρατιωτικός. . .
ἀλλ' ἀπόστρατος καὶ τὰ πράγματα συμβιβάζονται, ὑπὸ ἕνα
ὅμως ὄρον.

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Πάλιν ὄρους ἔχομε! [ἰδία].

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Τὰς μετὰ τῆς ἀνεπιθῆς σχέσεις σας τὰς γνω-
ρίζω. Καιρὸς, μοῦ φαίνεται, εἶναι πλέον νὰ παύσουν. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ *λαμβάνων τὸν πλῆον τοῦ ὅπως ἀναγκράσῃ*. — Εὐχαρίστως, ἀφοῦ
τὸ θέλετε, οὔτε θὰ τῆς ξαναμιλήσω. . . [κινεῖται νὰ φύγῃ].

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Πῶς! . . .

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ. — Πῶς! . . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — Δὲν θέλετε, εἶπατε, νὰ παύσουν αἱ μεταξύ μας
σχέσεις;

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ναί. . . ἀλλὰ. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ. — 'Αλλὰ; . . .

ΦΥΚΑΡΗΣ. — Διὰ. . . Διὰ τοῦ γάμου. . .

ΔΙΚΑΙΟΣ *ἀναπερθῶν*. — Πῶς! . . . Μὰ ἔχετε. . . [ἰδία]. Μὲ τε-
τρακόσιας χιλιάδες φράγκα νὰ ὑπογυμνασθῶ δὲν πάει. . .

ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ *ἰδία*. — Διστάζει ὁ ἄπιστος! . . .

- ΦΥΚΑΡΗΣ. — Λοιπόν ; . . .
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μά . . .
- ΦΥΚΑΡΗΣ. — Μά και ξεμά δὲν ἔχει . . ἢ τὴν παίρνετε ἢ μονομαχοῦμεν ! . .
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μ' αὐτὸ εἶναι βία . . . τὸ ξέρετε . . .
- ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ ἰδία. — Ἰδέτε τὸν ἄθλιον . . . Μ' ἀπαρνεῖται . . .
- Ω οἱ ἄνδρες . . .
- ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ὅπως θέλετε πάρετε το, μοῦ εἶναι ἀδιάφορον ! . . . Μὲ προσβάλατε καὶ ὀφείλετε νὰ μὲ ικανοποιήσετε ἢ διὰ τοῦ ἐνός τρόπου ἢ διὰ τοῦ ἄλλου.
- ΔΙΚΑΙΟΣ ἰδία. — Τί διάβολο νὰ κάμω ! Καὶ τὸ ἓνα κακὸ καὶ τὸ ἄλλο χειρότερο ! . . . [Ἰψηλοφώνως]. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμβιθασθῶσι τὰ πράγματα ἀλλέως πως ;
- ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ τῷ Φυκάρῃ ἰδιαιτέρως. — Ὅχι, θεῖτε μου νὰ ἐπιμεινέτε.
- ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἄδύνατον ! Ἡ ὁ γάμος ἢ ἡ μονομαχία ! . . . Σκεφθῆτε ! . . .
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ξέρετε ὁ γάμος . . . ἀπαιτεῖ . . .
- ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἄνδρα καὶ γυναῖκα . . . αὐτὰ τὰ ἔχομεν . . . τί ἄλλο . . .
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἡθελα νὰ εἰπῶ . . . [ἰδία]. Νὰ ἦταν τρόπος νὰ τῶκοβα ἀπὸ 'δῶ μέσα !
- ΦΥΚΑΡΗΣ. — Περιμένω.
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Ἐάν μοῦ ἐδίδατε καιρὸν νὰ σκεφθῶ. Ἐάν . . .
- ΦΥΚΑΡΗΣ. — Νὰ σκεφθῆτε ;
- ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ τῷ Φυκάρῃ ἰδιαιτέρως. — Ὅχι, θεῖτε μου . . . δὲν χρειάζεται σκέψις . . .
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Βεβαίως. Ζήτημα ὡς τὸ τοῦ γάμου, ἀπαιτεῖ σκέψιν . . . [ἰδία]. Καὶ φευγάλαν ! . . .
- ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἐκατάλαβα ! Ὁ ἄ μονομαχήσωμεν !
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Σὲ παρακαλῶ ! . . .

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΒΑΣΣΑΜΟΣ καὶ οἱ προλαβόντες

- ΒΑΣΣΑΜΟΣ εἰσέρχεται δραματικῶς. — Συγγνώμην ! . . . Μὲ συγχωρεῖτε . . . ὁ Ἰούλιος ἐδῶ εἶναι ; . . . [ἰδὼν τὸν Δικαῖον]. ᾤ! νάτος ! . . . Φίλε μου, εἶσαι ἀτυχής, ἀτυχεστάτος !
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Τί ; τί ; Τί συμβαίνει ;
- ΦΥΚΑΡΗΣ ἰδία. — Καμμία συμπατηγνία θὰ εἶναι ! . . .

- ΒΑΣΣΑΜΟΣ. — Ὁ θεὸς σου ἤλλαξε γνώμην ! . . .
- ΦΥΚΑΡΗΣ ἰδία. — Τὸν μασκαρᾶ ! Δὲν 'συχάζει ! . . . Καὶ 'ς τὸν τάφον ἀκόμη ἀλλάζει γνώμας ! . . .
- ΔΙΚΑΙΟΣ ἀθιμῶν. — Λέγε . . . λέγε, τί συμβαίνει ;
- ΒΑΣΣΑΜΟΣ. — Μὲ ἤυρεν ὁ συμβολαιογράφος καταφουρισμένος καὶ μοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι εὐρέθη νεωτέρα διαθήκη τοῦ θείου σου, διὰ τῆς ὁποίας σὲ ἀποκληρόνει, διότι τὸν ἔχεις βρῖσει κάποτε σκαιῶς ! . . .
- ΔΙΚΑΙΟΣ πῖπτε ἐπὶ καθίσματος. ᾤ κεραμίδι ! . . . [Συνοργήματος] Μὰ μήπως . . .
- ΦΥΚΑΡΗΣ ἰδία. — Μὰ δὲν ἔλθρωσεν ἀκόμη ὁ βρυκόλακας !
- ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ ἰδία. — Ὁ καῦμένος ! . . .
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Μὰ μήπως δὲν ἐνόησες καλὰ ;
- ΒΑΣΣΑΜΟΣ. — Τί ' λὲς ἀδελφέ . . . Νά ! μοῦ 'δωσε καὶ τὸ ἀντίγραφο . . . [Ἐπάγει ἐκ τοῦ θυλακίου τοῦ χιτῶν].
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — ᾤ ! ποῦ νὰ πάρῃ ὁ διάβολος κ' αὐτὸν καὶ τ' ἀντίγραφά του ! . . . Τὸν μασκαρᾶ ! . . . Αὐτὰ τ' ἀντίγραφα καὶ τὰ ἀπόγραφα εἶναι ποῦ μὲ φάγανε . . . ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν τελείωσε ! . . . Τὸ ἤθελε φαίνεται ἢ ἴσως μου ν' αὐτοκτονήσω . . . Μία, δύο, τὴν ἐγλύτωσα ἀλλὰ . . . τὴν τρίτην . . .
- ΒΑΣΣΑΜΟΣ. — Αὐτὰ εἶνε ἐκδίκησις . . . φρόντισε μόνον νὰ ἐπιστρέψῃς τὰ λιανὰ ποῦ σοῦ δάνεισεν ὁ συμβολαιογράφος γιὰτ' εἶναι μανιώδης ἐναντίον σου . . .
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — ᾤ ! αὐτοὶ οἱ συμβολαιογράφοι ! . . . Τοὺς ἤξερα τί πράγματα εἶναι ! . . . [Τῷ Βασσάμῳ]. Ἄντώνη, συγχώρα με καὶ ὁ Θεὸς σχωρέσει ! . . .
- ΒΑΣΣΑΜΟΣ. — Τί ; τί ; . . . τί σοῦ ἤρθε ;
- ΔΙΚΑΙΟΣ. — Εἶπα ὅτι θὰ αὐτοκτονήσω καὶ τώρα μάλιστα . . . [Τῷ Φυκάρῃ]. Κύριε Φυκάρῃ, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ζητήσω τὴν χεῖρα τῆς ἀνεψιάς σας ! . . .
- ΦΥΚΑΡΗΣ. — Ἐπὶ τέλους ! . . . Ἡλθες 'ς τὰ λογικά σου . . .
- ΜΑΡΙΓΟΥΛΑ ἰδία. — Ἐσώθην ! . . .
- ΒΑΣΣΑΜΟΣ ἀναχωρῶν. — Τρέχω ν' ἀναγγεῖλω τὴν αὐτοκτονίαν σου ! . . .

[Ὁ Δικαῖος καὶ ἡ Μαριγουλά διδουσι τὰς χεῖρας]

Ν. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

Ο ΚΥΡ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ

[ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΕΙΚΩΝ]

ΕΞΗΜΕΡΩΣΕΝ ἡ 14 Ἰουλίου ἡμέρα Παρασκευή. Ἦτο ἀκόμη πολὺ πρῶτῃ, μόλις ἀνέδεν ἐκ τῆς θαλάσσης τοῦ Σαρωνικοῦ μεγαλοπρεπῆς καὶ χρυσοπόρφυρος ὁ ἀνατέλλων ἥλιος, ὅτε λαβῶν ἀνὰ χεῖρας τὴν ὀμβρέλλαν μου καὶ τὸν Baedeker ἀνεχώρησα διὰ τὸ 3 ὥρας ἀπέχον χωρίον τῆς Ἀργολίδος Σ. . . Ἡ ὁδὸς ἦτο τραχεῖα καὶ λίαν ἀνώμαλος, ὅτε μὲν ἀνερχομένη μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, ὅτε δὲ κατερχομένη εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος καὶ ἄλλοτε προχωροῦσα εἰς τὸ χεῖλος κρημοῦ ἀπαισίου καὶ φοβεροῦ. Ἦτο κυριολεκτικῶς μονοπάτι μέγα διὰ τὸ ὅποιον ἡδύναιο δικαίως νὰ ἐκσπενδονίσῃ τοὺς κεραυνούς του κατὰ τῆς Γαλλικῆς ἀποστολῆς ὁ κ. Σχινιάς, ἐὰν τοῦτο εἶχε συντελεσθῆ ὑπ' αὐτῆς εἰς βάρος τοῦ ταμείου τῆς ὁδοποιίας. Ἄλλ' ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας, διὰ τὴν χάραξιν τῶν ὁδῶν ὄλου τοῦ κόσμου καὶ μέλαιτα τῆς Ἑλλάδος προηγήθησαν τῶν μηχανικῶν αἱ αἰεῖ. Τοιοῦτοι δὲ μηχανικοὶ ἀπόφοιτοι δὲν εἰξεύρω τίνος πολυποιμνίου τῆς Ἀργολίδος εἶχον ἀναμφιβόλως χαραῖζει καὶ τὸν ὠραίαν ταύτην λεωφόρον!

Ἐβημάτιζα γοργῶς ἐν αὐτῇ, διότι εἰ καὶ ἦτο ἀκόμη πρῶτῃ, ἔκαιεν ὑπερβολικὰ ὁ ἥλιος, εἰραίνετο δὲ ὅτι ἡ ἡμέρα θὰ ἦτο ὑπέροθερος καὶ ἤθελον ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον νὰ φθάσω εἰς τὸ χωρίον, ἵνα ἀποφύγω τὸ μέγα θάλλπος τῆς μεσημβρίας. Καὶ ἀληθῶς ἐνάτη μόλις ἡ ὥρα ἦτο, ὅτε ἀντίκρουσα τοῦτο καὶ ἑκατοντάς μόλις βημάτων με ἀπεχώριζεν ἀπ' αὐτοῦ Πρωτοῦ κάτοικοι, τοὺς ὁποίους συνήντησα, ἦτο ἡμίσεια δωδεκάς κυνῶν ἀρειμανίων, οἵτινες ρωμαλεοὶ καὶ ταχεῖς ἔσπευσαν νὰ μοῦ ἐπιδείξωσι τοὺς φοβερούς των ὀδόντας. Ἀνιέταξα εἰς τὴν ὁρμὴν των τὴν ὀμβρέλλαν μου καὶ ἐκάθισα κατὰ γῆς ἀμέσως ἐνθυμηθεὶς τοῦ Ὀδυσσεῦς τὸ τέχνασμα. Οὕτως δὲ με ὑφέλησε πολὺ τοῦτο, διότι ἀνεκοψεν

ἀμέσως τῶν κυνῶν τὴν ὁρμὴν, οἵτινες ἀπειλητικοὶ τότε ἤρχισαν νὰ με περιτρέχωσιν ὑλακτοῦντες καὶ ἀναμένοντες ἀναμφιβόλως νὰ ἐγερθῶ διὰ νὰ ἐφορμήσωσι κατ' ἐμοῦ καὶ πάλιν. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν διετέλεσα εἰς αὐτὴν τὴν ἐνδιαφερούσαν, ὡς θὰ ἔλεγον ὁ φίλος μου κ. Μοῦγος, κατὰστασιν. Ἐπὶ τέλους ὁμως ἔγνων ὅτι ἦτο ἀνανδρον ἐπὶ πλέον νὰ μένω καὶ ἐγερθεὶς ἐβάδιθα ταχέως καὶ προσσπίζων ἐμαυτὸν διὰ τῆς ὀμβρέλλας κατάρθωσα τέλος πάντων νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ χωρίον. Αἱ! τότε, ὀφείλω νὰ τὸ εἶπω, τοὺς ἐπάτησα τὰ σύνορα, ἐκείνοι δὲ κατηγανακτιζόμενοι ἄλλα καὶ κατησχυμένοι συγχρόνως ἀπεσύρθησαν βραδέως γαυρίζοντες παραπόνως, τίς οἶδε δὲ καὶ τίνα φοβερὰ σγέδια τεκταινόμενοι, ἵνα ἐπιτελέσωσι κατὰ τὴν ἐξοδὸν μου.

Ἐπροχώρησα περαιτέρω ἐντὸς δρόμου ἀνηφορικοῦ, χαιρετιζόμενος ἐνίοτε ὑπὸ ἄλλων κυνῶν καὶ μετὰ τίνα χρόνον ἔφθασα ἀνελπίστως εἰς τὸ κέντρον τοῦ χωρίου, ὅπου ἦτο ἡ ἐκκλησιά καὶ τὸ σχολεῖον.

Ἐνταῦθα ἐστάθην ἐπ' ὀλίγον καὶ ἀφοῦ ἀπεσπόγγισα διὰ τοῦ μανδηλίου τὸν ἄφθονον ῥέοντα ἐκ τῆς κεφαλῆς μου ἰδρώτα, διηρθύθην εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐν κτήριον μονώροφον, κατηρειπωμένον, πλήρες εὐρύτους καὶ ἔτι πληρέστερον ἀκαθαρσίας, ἴστατο ἀκόμη ὄρθον εἰς τοὺς πόδας του διότι δὲν ἤξευρε πόθεν νὰ πέσῃ. Ἡ θύρα εἶχε κατορθώσει νὰ ἀποχωρισθῆ τῶν παραστάδων καὶ εἶχεν ἐξαφανισθῆ Ἐγγὺς δὲ ταύτης εἶχε στηθῆ ἐπὶ τοῦ τοίχου μέγα τεμάχιον κορμοῦ δένδρου, ἐν τεράστιον *κουτσουρον*, τὸ ὅποιον δὲν εἰξεύρω ἂν ὁ διδάσκαλος ἦ οἱ κάτοικοι ἔστησαν ἐκεῖ, ἀλλ' ἦτο ἀναμφιβόλως τὸ σύμβολον τοῦ σχολείου! Οὐδὲν θρανίον, οὐδὲν κάθισμα, οὐδεὶς πίναξ, οὐδεὶς χάρτης, οὐδὲν σκεῦος, οὐδὲν ὄργανον ὑπῆρχεν ἐντὸς. Οὕτε εἰκόνες, οὕτε παραπετάσματα, οὕτε τράπεζα, οὕτε ἔδρα, οὕτε κατάλογοι, οὕτε προγράμματα, οὕτε πάτωμα, οὕτε ταβάνι! Τέσσαρες τοῖχοι ἄχριστοι, με δύο μόνον μικρὰ παράθυρα ἐφιλοξέονον εἰς τοὺς κόλπους τοὺς ἀπείρους ἀράχνας, αἰτίτινες εἰς τὰς γωνίας τῆς παναθλιας ταύτης τρώγλης εἶχον ἀνεγείρει μεγαλοπρεπέστατα μέγαρα με ἐξώστια, με ἀψίδας, με παραπετάσματα καὶ με χιλιάς ἄλλας δύο πολυτελείας. Εἰς ἐν δὲ μέρος τοῦ ὕψους καὶ πλήρους ἀκαθαρσίας τούτου διαπέδου, ἐκάθηντο ὀκταδὸν ἐν ἡμικυκλίῳ περὶ τὰ 20 μικρὰ παιδία, ἀνυπόδητα, ἀκτένιστα, ἡλιοκαψί, ρυπαρὰ, με μίαν σάκχαρ ἐκ ποικιλόχρου μαλλίνου ὑφάσματος ἕκαστον καὶ με μίαν φουστανέλλαν τῆς πρώτης ἀρχικῆς κατασκευῆς, ἧτις ἀναμφιβόλως ἐλέρονε τὸ ἔδαφος τοῦ σχολείου ἀντὶ νὰ λερόνεται ὑπ' αὐτοῦ. Τοσοῦτον καθαρὰ ἦτο!

Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῆς ὅλης εἰκόνας τοῦ σχολείου τούτου ἤρχετο ὁ κύριος Ἀναστασάκης ὁ δάσκαλος, γέρον ἄγαμος 53 μὲν ἐτῶν κατ' αὐτόν, 70 δὲ καὶ πλέον κατ' ἐμέ, με δύο πόδας καὶ δύο χεῖρας καὶ μὲ ἐν πρόσωπον Φασουλῆ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ὑπόλοιπον γενείου ἐν εἶδει περισπωμένης καὶ μυστᾶς μελανώτερος κόρακος χάριν εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ νιτρικοῦ ἀργύρου. Ἦτο βραχύς τὸ ἀνάστημα καὶ ἔφερε πρὸς διάκρισιν σανδάλια καὶ πανταλόνιον. Ὅλος δὲ τοῦ ἄνω κορμοῦ του ὁ κόσμος ἦτο ἐν ὑποκάμισον μόνον, βραχύ, ξεκούμωτον ἐμπρός, τὸ ὁποῖον ἐφόρει ἐν εἶδει μπλουζας καὶ τὸ ὁποῖον εἶχε χρῶμα πάντη ἀμφίβολον, διότι ἤθελε νὰ φαίνεται πρὸς δόξαν τοῦ ἰδρώτος κίτρινον, ἀλλ' ἡ ἀκαθαρσία ὤθει πάντοτε πεισμώνως τοῦτο πρὸς τὸ μαῦρον.

Τοιοῦτος λοιπὸν ἦτο ὁ κύριος Ἀναστασάκης, ὁ δάσκαλος ὅστις ἐδίδασκεν ἀριθμητικὴν, ὅτε εἰσῆλθον καὶ ὡς με εἶδε παρήτησεν ἀμέσως τὴν κιωλιάν καὶ ἔδραμεν εἰς ὑπάντησιν μου κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα καλάμι δις μακρότερον τοῦ ἀναστήματός του. Με ὠδήγησε δὲ νὰ καθίσω εἰς ἕνα κούτσουρον ἀληθές καὶ παντοδύναμον ἐν ταύτῳ, διότι εἶχε τὴν ιδιότητα νὰ εἶναι ἄλλοτε τράπεζα, ἄλλοτε ἔδρα, ἄλλοτε γραφεῖον, ἄλλοτε κάθισμα καὶ ἄλλοτε δὲν εἰζεῦρα καὶ ἐγὼ τί, πάντως ὅμως σύμβολον τῆς σοφίας τοῦ κύριου Ἀναστασάκη! Ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος ἐκλαβὼν με ὡς ἐπιθεωρητὴν ἐφαίνετο λίαν τεταραγμένος. Ἐνόησα ἀμέσως τὴν ταραχὴν του καὶ ἔσπευσα νὰ τὸν καθησυχάσω βεβαιῶν αὐτὸν ὅτι ἀπλῆ περιέργεια καὶ οὐδὲν πλέον με ὤθησε νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ «Εἶμαι καὶ ἐγὼ διδάσκαλος, τῷ εἶπον καὶ ἐθεώρησα καθῆκόν μου νὰ ἔλθω νὰ σᾶς ἴδω, ἀφοῦ ἦλθον εἰς τὸ χωρίον σας.» Ἐφάνη πως ἀνακουφισθεὶς ἐκ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης καὶ λαβὼν ἀνὰ χεῖρας τὴν κιωλιάν, ἐξηκολούθησε τὴν λύσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ ὀπίσθιου μέρους τῆς θύρας ἀναγεγραμμένου μεγίστου ἀριθμητικοῦ προβλήματος, ὅπερ χάριν τῆς ὑποδοχῆς εἶχε ἐπιλάβει. Πολλὰ γράφων καὶ οὐδὲν λέγων ἐσώρευεν ἀριθμοὺς ἐπὶ ἀριθμῶν καὶ γράφων γράφων ἐπλήρωσε ὅλον τὸν πίνακα. Ἐστάθη τότε καὶ στραφεὶς πρὸς ἐμέ «Δὲν τὸ χωρεῖ ἡ πόρτα» μοῦ λέγει μετὰ τινος κρυφίας χαρᾶς. Δὲν πειράζει τοῦ εἶπα εἶναι πάρα πολὺ αὐτὸ τοῦ χωρεῖ . . . ἡ πόρτα!

Ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος διέκοψε τότε καὶ καλέσας ἕνα τῶν μαθητῶν τὸν ἔστειλεν ἔξω διὰ νὰ φέρῃ, ὡς ἐνόησα κατόπιν, δύο καφέδες. Εἶτα δὲ στραφεὶς πρὸς ἐμέ τί ἄλλο θέλετε νὰ ἐξετάσω μοῦ λέγει «Ὅτι θέλετε σεῖς τοῦ ἀπήντησα. Ἄν δὲν σᾶς πειράξῃ ἐρωτήσατε περὶ τῆς ἐλίας ἥτις τόσον εὐμοιρεῖ εἰς τὸν τόπον σας. Ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον. Ὁ διδάσκαλος ἐρωτᾷ καὶ οἱ μαθηταὶ ἀπο-

κρίνονται πάντες μετ' εὐστοχίας μεγάλης περὶ τῆς καλλιέργειας, τῆς συγκομιδῆς καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν ἀφορώντων εἰς τὴν εὐδοκίμησιν τῆς ἐλίας. Ἄλλ' αὐτὰ δὲν ἦσαν ἄρκετὰ διὰ τὸν διδάσκαλον. Ὁ κύριος Ἀναστασάκης εἶχεν ἀναγνώσει καὶ τὸν δῆγόν τῆς νέας μεθόδου τοῦ κ. Κολοκοτσᾶ καὶ ἐγνώριζε νὰ κάμνη καὶ σύγκρισιν τῶν πραγμάτων. Καὶ λοιπὸν μετ' ἐπιμοιάζων καὶ ἐλατῶν ἐρωτᾷ τοὺς μαθητάς. Ἐννοεῖται ὅτι τὴν πλειονοψήφιαν μεταξὺ ἄλλων ὁμοίων πραγμάτων ἄτινα παρέθεσαν οἱ μαθηταὶ πρὸ τοῦ κ. Ἀναστασάκη ἀπέτελεσεν ἡ κόπρος τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν.

Ἐλήξε καὶ τοῦ μαθήματος τούτου ἡ φαιδρὰ ἐξετάσις καὶ ὁ διδάσκαλος ἐνθουσιασμένος ἐκ τῆς ἐπιτυχίας προέβη ἀμελλητί εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς Γεωγραφίας ἀρχίσας ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ εὐλογημένη αὕτη γῶρα τῆς Ἀθηνᾶς ὑπέστη τὴν φοβερωτέραν μεταμόρφωσιν ὑπὸ τὴν νέαν μέθοδον τοῦ κ. Ἀναστασάκη, ὅστις ὡς ἐνόησα εἶχεν ἀναγνώσει τὴν Γεωγραφίαν τοῦ κυρίου Ὀλυμπίου τοῦ ἀστειοδιδασκάλου καὶ τὸ Γεωγραφικὸν Ἐγκόλιον ἐνὸς φίλου μου. Ὁ Πειραιεὺς ἤλλαξε θέσιν μετὰ τὸν Μαραθῶνα καὶ ὁ Ὑμηττὸς μετὰ τὸ Λαύρειον. Ἡ Κούλουρη παρήγεν ὠραῖα κουλούρια, τὰ Κιοῦρκα περιφίμους Κούρους καὶ τὸ Δασκαλεῖο ἐξαιρετὸς ἀναμφίβλως δασκάλους! Τὸ περιεργότερον δὲ πάντων ἦτο ὅτι τὸ περιφίμωτον μέλι ἔβγατιν ἀπὸ τὰ ὀπίσθια τοῦ Ὑμηττοῦ ὡς νὰ εἶχε καταραστῆ τούτο κανένας Μόδεστος ἢ Βασίλειος. Ἐνταῦθα δὲ ὀφείλω νὰ προσθέσω ὅτι δὲν ἠδυνήθην νὰ κρατήσω τοὺς γέλωτας ἀκούσας τούτου καὶ ἵνα προλάβω πᾶσαν νέαν σύγκρισιν εἰς τὴν ἀκατασχέτως ὄθει τοὺς μαθητάς του ὁ κύριος Ἀναστασάκης ἠναγκάσθη νὰ ἐπέμβω καὶ νὰ ἐρωτήσω αὐτοὺς τί εἶναι τὸ Λαύρειον. «Ὄνομα οὐσιαστικόν» μοῦ ἀπήντησεν ἐτοιμῶς ὁ νεαρῶτερος τῶν μαθητῶν. Εἰς δὲ τὴν ἀπάντησιν ταύτην αἰγλή χαρᾶς ἐπεχύθη ἀμέσως ἐπὶ τοῦ φαίδρου προσώπου τοῦ κύριου Ἀναστασάκη, ὅστις τρίβων ἐξ εὐχαριστήσεως τὰς παλάμας «εἶναι σκρπετοῦλι τὸ ἀναθεματισμένον» μοῦ λέγει, ἐννοῶν διὰ τούτου ὅτι εἶναι λίαν εὐκίνητον πνεῦμα! Ἀχ! Πόσα τοιαῦτα εὐκίνητα πνεύματα, πόσα τοιαῦτα μακάρια σχολεῖα δὲν θεωροῦσι τὸ Λαύρειον ὄνομα οὐσιαστικὸν μόνον.

Ἐπῆλθε μετὰ ταῦτα ὡς ἀναψυκτικὸν ὁ καφές, τὸ καῖμένο κριθᾶρι ὡς τὸ ὠνόμασεν εὐφῶς ὁ περὶ τούτου ἐρωτηθεὶς μαθητῆς καὶ κατόπιν ὁ διδάσκαλος ἠθέλησε νὰ μοῦ παράσχῃ δείγματα καὶ τῆς περὶ τὴν ἀπαγγελίαν ἱκανότητός του. Ἐρχισε λοιπὸν νὰ ἀπαγγέλλῃ ἐν χορῷ μετὰ τῶν μαθητῶν τὸ χάνι τῆς Γραβιάς

τοῦ Ζαλοκώστα. "Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ἐνταῦθα ὁ ποιητής νὰ ἀμειβάλλω ἐὰν τὸ Χάνι ἐβόυζε τόσο ἐκ τοῦ κράτους τῶν ὀργάνων, ὅσον ἐβόυζε τὸ σχολεῖον τοῦτο ἐκ τῶν φωνῶν τοῦ κυρ 'Αναστασάκη καὶ τῶν μαθητῶν του. Αὐτὴ δὲν ἦτο πλέον ἀπαγγελία· ἀλλ' ἀγὼν ξελαρυγγίσματος, εἰς τὸν ὅποιον πάντες ἠγωνίζοντο νὰ διακριθῶσι καὶ πάντες ἐφώναζον, ὅσον ἠδύναντο καὶ ὅπως ἤθελον. Ἦρχισα τότε νὰ συλλογίζωμαι ἂν οἱ κύνες δὲν ἦσαν εὐσπλαχνικώτεροι τῶν μαθητῶν τοῦ σὺρ 'Αναστασάκη καὶ διὰ τοῦτο, ἀποκαμῶν πλέον νὰ ἀκροῶμαι τὸν κυκεῶνα τοῦτον τῶν φωνῶν παρεκάλεσα τὸν διδάσκαλον νὰ διακόψῃ, διότι ἐπείγομαι, τῷ εἶπον, νὰ ἀναχωρήσω. Δόξα δὲ τῷ Θεῷ με ἤκουσεν ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος καὶ ἔπαυσεν. Ἐγὼ δὲ τότε, ἀφ' οὗ τὸν εὐχαρίστησα διότι . . . μοῦ παρέσχε τσσαύτην ὕλην διὰ τὸ ἀγαπητόν σου Ἡμερολόγιον, φίλτατέ μου κ. Σκόκε, τὸν ἀπεχαιρέτησα καὶ ἀπῆλθον διαβεβασάσας αὐτὸν ὅτι τὰ γένηαι μόνον τοῦ λείπουν ἵνα γείνη. . . γεννάδας! . . . ὅτι ταῦτα ἔκαμον μερικοὺς! . . .

Ἐκ Μεθάνων 25 Ἰουλίου 1891.

ΧΡΙΣΤΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ

Εἰς ΑΠΟΘΑΝΟΥΣΑΝ ΣΥΖΥΓΟΝ

Ἐδῶ κεῖται ἡ γυνή μου, κεῖται δὲ κατ' εὐτυχίαν
καὶ διὰ τὴν ἰδικήν της κ' ἰδικήν μου ἡσυχίαν!

Εἰς σύζυγος

Ὁ Θεὸς Ἰωαννῆσ

ΖΟΥΛΕΪΚΑ*

[ΕΜΜΕΤΡΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ]

« Ἐπιθυμίαν μὲν διπλασιασθεῖσαν ἔρωτα εἶναι,
Ἐρωτα δὲ διπλασιασθέντα, μανίαν γενέσθαι. »
(Πρόδικος).

Κυλοῦν τοῦ Νείλου τὰ νερὰ γοργὰ γοργὰ
Μ' ὀλόγλυκο καὶ χαϊδευτὸ μουρμούρισμα,
Τῆς χουρμαδιῆς καὶ τὰ καλάμια βρέχουνε
Ὅπου φυτρώνουν γύρω καὶ ριζοβολοῦν.
Πέφτει ὁ Ἥλιος, γέρνει κατακόκκινος,
Τὰ συννεφάκια τ' ἄσπρα ποῦν' ἔς τὴ δύσι του
Χρυσίζουνε σὰν νᾶν' χυμένο μάλαμα.
Ἡ πυραμίδαὶς ὀλοφώτισται, χρυσαίς,
Τῇ μητρῆ σκιά τους ἴσῳ ρίχνουνε.
Ἡ χουρμαδιῆς λυγίζουν ὑπερήφαναις
Καὶ λούζουν τῇ σκιά τους ἔς τὰ χρυτὰ νερὰ
Ποῦ τρέχουνε σὰν φεῖδρα μέσ' τὴν Αἴγυπτο.
Φυσᾶ, φυσᾶ τ' ἀγέρι τὸ θεότρελο
Κι' ἀρχίζει μὲ τὸν ἄμμο τὰ παιγνίδια του,
Στρυφογυρίζουν, κυνηγοῦνται, τρέχουνε

* ΣΗΜ. — Τὸ ποίημα τοῦτο, ὅπερ, ἀνέκδοτον τέως, καταχωρίζομεν ἐνταῦθα, εἶχεν ὑποβάλει ὁ ἡμέτερος συμπαθὴς φίλος καὶ συνεργάτης κ. Στέφ. Ι. Στεφάνου εἰς τὸν τελευταῖον Φιλαδέλφειον ποιητικὸν διαγωνισμόν, ὃ εἰσηγητὴς τοῦ ὁποῦο κ. Ν. Πολίτης ἀποφαίνεται ὡς ἕξῃς περὶ αὐτοῦ : — « Ὁ εὐφρέστατος ποιητὴς τοῦ ἐπικούλου-
» ρικοῦ τούτου (τῆς Ζουλέϊκας) εἰς ἰαμβικούς στίχους ποιήματος
» περιγράφει μυθωδῶς τὰ κάλλη τῆς γῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ θαυμάσια
» τοῦ βασιλείου τῶν Φαραῶν γραφικώτατα καὶ παρενείρει τὸ συμβᾶν
» τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς γυναίκος τοῦ Πετριφρῆ. Ἡ περιγραφή ἱστορικῶς
» εἶνε ἄπταιστος, ἢ ἐκτέλεσις θαίνει τεχνικῶς καὶ ἡ λύσις εἶνε καλῶς
» ἐξευρημένη. Ὁ ποιητὴς διακρίνεται διὰ τὴν γοργότητα τῆς φαντα-
» σίας καὶ διὰ τὴν φιλοκαλίαν του ὡς καὶ διὰ τὴν μετὰ πολλῆς ἐπι-
» μελείας φιλοτέχνησιν τῶν στίχων τοῦ. »

Καὶ χάνονται 'ς τὴν ἔρημιά παλεύοντας . . .
 Τῆς Μοίριδος ἢ λίμνη ἢ ἀθεώρατη
 Κυλάει τὰ νερά της τὰ παρθενικά
 Καὶ λούζεται ὁ κύκνος ὁ χιονόλαιμος
 — "Ἄσπρη βερκοῦλα μὲ πανάκια κάτασπρα—
 Ὁ οὐρανὸς γελάει δίχως σύννεφα
 Μὲ χίλια μύρια χρώματα φωτίζεται
 Χρυσὸς 'ς τὴ δύσι μ' ἄστρα διαμαντόπετραις
 Καὶ γαλανὸς ἄλλου σὰν κύμα τοῦ γιγαλοῦ.
 Νύχτα διπλῆ ποῦ βλέπομε 'ς τὴν Αἴγυπτο
 Ὅσον κατεβαίνῃ ὁ "Ἡλιος ἀπ' τὸ θρόνο του
 Κ' ἢ σκοτεινὰ σκορπιέται γύρω ὀλόμαυρη.

Ἄνάμεσα 'ς τὸ Δέλτα, μέσ' τὴν Αἴγυπτο
 Σὲ χώρα πλούσια καὶ γεμάτη ἐμπορφαίς
 Σὲ κήπους καὶ σὲ λιμναίς γαλαναίς
 Γεμάταις ἀπὸ ἄνθη μυριομύριστα
 Κι' ἀπὸ τριφύλλια καὶ καλάμια ἀψηλά
 Ποῦ τὰ πουλάκια ἀμέτρητα ὀλημερίς
 Πετοῦν σὰν μαῦρο σύννεφο 'ς τὸν οὐρανό.
 Ἄνάμεσα 'ς τὸ Δέλτα, 'ς τὰ πολλὰ νερά
 Προβάλλουν τὰ παλάτια τὰ βασιλικά
 Θεώρατα 'ς τὸ ὕψος, ὄλο μάρμαρο,
 Μὲ πόρταις σιδερένιαις καὶ παράθυρα,
 Μ' αὐλαίς μεγάλαις καὶ κολόνναις στρογγυλαίς
 Καὶ μὲ κεφάλαια ἀπὸ Σφίγγες ἄγρια.
 Ὁ Βασιληῆς ὁ Ἄποφισ βασιλεὺς . . .
 Κλεισμένος 'ς τὸ παλάτι ἐλογάριαζε
 Νὰ ξαναρχίσῃ πάλι νέον πόλεμον,
 Νὰ χύσῃ αἷμα νὰ ποτίσῃ ὅλη ἢ γῆ,
 Τοῦ Νείλου τὰ νερά νὰ βάψῃ κόκκινα,
 Ἀπὸ τῶν Ὑκσως ἐβαστοῦσε τὴ γενιὰ
 Ποῦ πεντακόσια χρόνια ἐβασίλευσαν
 Ὅσον τὴν Αἴγυπτο ἐπάνω καὶ τὴν ῥήμαξαν.
 Μὲ τὰ σπαθιά 'ς τὸ χέρι ἀπ' τὴν Ἐρημο
 Κι' ἀπὸ τὴν Ἀραβία μέσα μπήκανε.
 Ὄλημερίς 'ς τὸ αἷμα ἐκυλιόντουσαν
 Νικήσανε τὸν Βασιληῆ ἔς τὸν πόλεμο,
 Σκοτῶσαν τοὺς στρατιώταις καὶ τοὺς ἔσφαξαν
 Διπλοθεμελιωμένους πύργους ἔγκρέμισαν,
 Ἄπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἔβαλαν παντοῦ φωτιά

Καὶ βασιλεύουν τώρα ὑπερήφανα
 Σ' ὀλόκλειστα παλάτια καὶ μαρμάρινα.
 Ὅσον ἔπαψε ὁ Ἄποφισ τὸν πόλεμο
 Ἐμάζεψε μαχαίρια χίλια καὶ σπαθιά
 Παρμένα ἀπ' τοῦ ἐχθροῦ τὰ χέρια τ' ἄτιμα,
 Ἐπρόσταξε καὶ 'ς τὴ φωτιά τὰ λυώσανε
 Καὶ τάβαλε μονάχος μὲ τὰ χέρια του
 Σὲ λάκκο μαρμαρένο γιὰ θεμέλιο
 Ὅσον τὸν ἐκουσμένο καὶ περίφημο βωμό
 Ποῦ μὲ κολόνναις καὶ μὲ Σφίγγες ἔκτισε
 Κ' ἐβάπτισε μὲ τοῦ Σουλτᾶν τὸ ὄνομα.
 Ἡ Τάνις ἢ ὠραία ἢ μυριοπλοῦτη
 Γεμάτη ἀπὸ παλάτια κι' ἀπὸ ἐμπορφαίς
 Καμάρωνε σὰν νύση Ἀνατολιτικῆ
 Μὲ βασιληῆ μεγάλο καὶ ὑπερήφανο
 Πρώτη 'ς τὰ κάλλη, πρώτη 'ς τὰ μαλλήματα.
 Δίπλα ἀπ' τὸ παλάτι τὸ βασιλικὸ
 Ὁ Πεπεροῆς καθόταν πρώτος ἄρχοντας
 Ἀγαπημένος καὶ πιστὸς τοῦ Βασιληῆ
 Γεμάτος δόξα καὶ τιμαίς καὶ δύναμι,
 Τὴν Αἴγυπτο κρατοῦσε μέσ' τὰ χέρια του.
 Οἱ σκλάβοι προσκυνοῦνε καὶ τὸν τρέμουνε
 Κι' ὁ Βασιληῆς τὴν τύχη του ἐζήλευε
 Γιατ' ἔχει γιὰ γυναῖκα μιὰ πεντάμορφη
 Τὴν μυριοζηλευμένην, τὴ Ζουλεῖκα
 Ποῦ ὄλοι τῆνε βλέπουνε 'ς τὴν Αἴγυπτο
 Καὶ κλείνουνε τὰ μάτια καὶ ζαλίζονται
 Ὅσον βγαίνῃ μὲ τ' ἀμάξια τὰ βασιλικά
 Ἀρχόντισσα ἀπ' τῆς πρώταις 'ς τὸν περίπατο
 Μὲ μαῦρα μαῦρα τῆς Ἀσίας ἄλογα,
 Μὲ τῆς οὐραίς ποῦ τὺρνουνται καμαρωταίς,
 Μ' ὀλόχρυσα καὶ κεντημένα χάμουρα,
 Καὶ μ' ἀσημένια καὶ μεγάλα πέταλα
 Ποῦ βγάζουν σπῆθαις καὶ φωτιαίς 'ς τὸ τρέξιμο.
 Ὁ Ἥλιος γέρνει, γέρνει κατακόκκινος
 Καὶ ῥίχνει χρυσομέναις τῆς ἀχτίδαίς του
 Μέσ' τὸ παλάτι τ' ἀψηλὸ ποῦ θάβεται
 Ὅσον τοὺς κεντημένους καναπέδες ἔσπλωτῃ
 Ἡ μυριοστολισμένη ἢ Ζουλεῖκα.
 Τριγύρω 'ς τὸ παλάτι μέσ' τῆς χουρμαδιαίς
 Ποῦ ἔχουνε τὰ φύλλα τ' ἀθεώρατα

Ποῦ ὀλημερίς χαιδεύουν τὰ παράθυρα
 Κ' ἐρωτευμένα μὲ δλόδροσα φιλιὰ
 Φιλοῦν γλυκὰ τοὺς τοίχους καὶ τοὺς γλείφουνε,
 Πηδοῦν συντριβανάκια μὲ χρυσὰ νερά
 Καὶ τὰ πουλάκια κελαιδοῦν περίχαρα
 'Σ τοὺς ἀνθισμένους κήπους, μὲς τῆς μυρωδιαίς.
 Ἡ στρογγυλαὶς κολόνναις ποῦνε 'ς τὴν αὐλὴ
 Κρατοῦν 'ψηλαὶς καμάραις, θλόους κρεμαστοὺς,
 Διπλοτριγυρισμένους, καταπράσινους,
 'Απ' τοῦ κισσοῦ τὰ φύλλα τὰ ἀμάραντα.
 'Σ τοὺς πουπουλενίους καναπέδες κάθεται
 Μὲς τὰ μετὰξια τὰ ξανθὰ, τὰ πράσινα
 Σε ἄλικα σειρήνια καὶ κεντήματα
 Μὲ πέτραις διαμαντέναις κι' ἐλογάλαναις
 'Ραμμέναις μία μία μὲ χρυσὴ κλωστή.
 Τὰ μαῦρα τὰ μαλλιά της τὰ κατὰμαυρα
 Πυκνότερα ἀπ' τὰ δάση ποῦν' 'ς τὴν Ἔρημο,
 Σὰν τὸ ποτάμι πέφτανε 'ς τὴ πλάτη της
 Τὰ φωτερά της μάτια τ' ἄμυδαλωτὰ
 Κομμένα, μαῦρα καὶ γεμάτα ἔρωτα,
 Τὰ μαργαριταρένια κι' ἄσπρα δόντια της,
 Τὸ στόμα μὲ τὰ χεῖλη τὰ κοράλλινα,
 Τὸ πρόσωπό της τὸ γλυκὺ, τ' ἀγγελικὸ
 Μ' ἓνα μικρὸ καὶ πονηρὸ χαμόγελο
 Ἐθάμπωνε σὰν Ἥλιος ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά
 Κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὰ μαλλιά τὰ ἐξέπλεκα
 Ἐσκόρπιζαν τὴν νύχτα τὴν ὀλόμαυρη.
 Ντυμένη σὲ γαλάζιο φόρεμα ἀνοιχτὸ
 Χίλιων εἰδώων δακτυλίδια 'φόραγε
 Δεμένα μὲ διαμάντια ὀλοτρόγυρα
 Χίλιων εἰδώων σκουλαρίκια ἄλλαζε
 'Απὸ σμαράγδια καὶ ρουμπίνια ἀτίμητα.
 Τὴν μέση της μιὰ ζώνη ὀλο μάλαμα
 Γλυκὰ, γλυκὰ σὰν ἀγκαλιὰ τὴν ἔσφιγγε.
 Τὰ πόδια της πατοῦσαν σὲ βαρυὰ χαλιὰ
 Σε δέρματα ἀπὸ τίγρεις τρισεθόραταις
 Σε κροκοδείλους καὶ λεοντάρια ἄγρια
 Μὲ στόματα μεγάλα καὶ ὀλάνοιχτα,
 Καὶ τὸ μικρὸ της πόδι τὸ καμαρωτὸ
 'Σ τὸ στόμα μέσα ἔμπαινε τοῦ λεονταριοῦ
 Κ' ἐνόμιζες πῶς τὰ θηρία ἔπαιζαν

Καὶ γύρω ξαπλωμένα τὴν ἐφύλαγαν
 Σὰν δράκοι στοιγισμένοι καὶ ἀκοίμητοι.
 Οἱ τοῦχοι μὲ χρυσάφι καὶ μὲ χρῶματα
 Μὲ ζωγραφικαὶς μεγάλαις καταστόλιστοι
 Μὲ ἀψηλοὺς καθρέφτες ἀπὸ μέταλλα
 Ἄστράφταν γύρω γύρω καὶ γυαλίζανε.
 Χρυσὰ σπαθιά 'ς τὴ μέση ἐκρεμόντουσαν,
 Κοντάρια, ποῦχανε 'ς τὴν ἄκρη κόκκαλο
 Διαμαντοκολλημένα ξύλινα σπαθιά,
 Μαχαίρια καὶ στιλέτα γιὰ τὸν πόλεμο.
 Τοῦ Βασιλιᾶ τοῦ Ἰγχοῦ δῶρα ἀτίμητα
 Βαμμένα 'ς τὸ φαρμάκι καὶ 'ς τὰ αἵματα
 Ἄράπισσαις παρθέναις ὀλοτρόγυρα
 Χρυσὰ ντυμέναις ῥοῦχα καὶ μετὰξια
 Μὲ τὰ μαλιὰ τὰ μαῦρα, τὰ κατὰμαυρα
 Δεμένα μὲ καρφίτσαις ἀπὸ μάλαμα,
 —Τῆς Νύχτας ἀδεσφάδες ὀμορφώτεραις—
 Κρατοῦν ἀπὸ παγόνια πράσινα φτερά
 Καὶ τραγουδοῦντας μὲ φωνὴ ὀλόγλυκη
 Σιγὰ σιγὰ ἀερίζουν τὴν Ζουλέικα
 Ποῦ κάθεται 'ς τοὺς καναπέδες ξαπλωτὴ
 Καὶ μὲ καμάρι γύρω καθρεφτίζεται
 Κλεισμένη 'ς τὸ παλάτι καταμόναχη
 Μ' ἀράπισσαις παρθέναις ὀλοτρόγυρα
 Μὲ σκλάβαις πουλημέναις καὶ ἀφίληταις
 Ποῦχουν κλεισμένη τὴν καρδιά κι' ἀπείραχτη.
 Ἄναστενάζει μὲ καῦμὸ τὸ στῆθος της
 Κι' ὁ λογισμὸς της φεγγεῖ, φεύγει καὶ πετᾷ.
 Τὶ νᾶχης τάχα, ἔμμορφη Ζουλέικα
 Ποῦ συλλογιέσαι τόσο μὲ παράπονο
 Τῆς νύχταις καὶ τῆς μέραις καταμόναχη
 Κι' ἀναστενάξεις εἰς τὰ βάθη τῆς καρδιάς;
 Γιατὶ θλιμμένη γέρνει τὸ κεφάλι σου
 Καὶ δὲν ἀκοῦς τῆς σκλάβαις ποῦ σοῦ τραγουδοῦν;
 Τὶ τάχα νὰ σοῦ λείπη, ἔσένα Ἀρχόντισσα;
 Πρώτη 'ς τὰ πλοῦτη, πρώτη καὶ 'ς τὴν ἔμμορφα
 Μῆτε καμμιὰ εἶνε ἄλλη ὀμορφώτερη
 Μῆτε καὶ πλοῦτη ἔχει περισσότερα

Σελλώνουν κάτω τᾶλογα τ' ἀράπικα
 Καὶ χλημηνηρίζουν 'ς τὴν αὐλὴ περήφανα

Μὲ πέταλλ' ἀσημένια καὶ χρυσᾶ καρφιά
 Μὲ σέλλαις κεντημέναις καὶ ὀλόχρυσαι·
 Ὁ Βασιλεὺς ὁ Ἄποφις ἐμήνυσε
 Ἐπὶ τὸν Πεπεφρῆ τὸν ἄντρα τῆς Ζουλείκας
 Νὰ βγοῦν ἀρματωμένοι μ' ἄλογα πολλὰ
 Θερῶν νὰ κυνηγήσουν μὲς τὴν Ἐρημο
 Ἐπὶ τῆς νύχτας τὴν λαμπράδα ἔς τὴν ἄττροφεγγιά.
 Ἡ πόρτα ἀνοίγει ξάφνω κ' ἡ Ζουλεῖκα
 Τὸν Ἰωσήφ γυρνᾷ καὶ βλέπει ποῦ ἔμπαινε
 Παιδί εἰκοσι χρόνων μυριστόλιστο
 Μὲ φορεσιὰ σὰν περιστέρι κάτασπρη
 Μεταξοκεντημένη, χρυσογάζωτη.
 Τὸ πρόσωπό του τὸ γλυκὸ τὴν ἔθαμπωσε
 Τὸν εἶδε κ' ἐσηκώθη μὲ τρελὴ χαρὰ
 Μὲς τὴν καρδιά της ἔπνιξε ἓνα στεναγμὸ
 Ἐπὶ τῆς σκλάβαις τῆς παρθέναις γύρω ἔγενεψε
 Κ' ἐπάψαν τὰ τραγούδια καὶ σωπάσανε.
 — Ἀρχόντισσα, κυρά μου, ἦρθα νὰ σοῦ πῶ
 Πῶς φεύγουμε τὴν νύχτα, τὰ μεσάνυχτα,
 Καβάλλα, ἀρματωμένοι, μὲ τὸν βασιλεῖα,
 Θερῶν ἔς τῆς λαγαδιαῖς νὰ κυνηγήσουμε
 Ὡς ποῦ νὰ βγῆ ὁ ἥλιος τὰ χαράμματα
 — Μὲ τὸ καλὸ ἄς πᾶνε κι' ἄς γυρίσουνε,
 Μιὰ χίρι θέλω ἀπὸ σένα καὶ ζητῶ
 Μονάχη μὴ μ' ἀφήτης, δίχως σύντροφο.
 Μεῖνε μαζί μ' ἀπόψε, μεῖνε, κάθισε
 Ὡς ποῦ νὰ ἔρθῃ πάλι πίσω ὁ ἄν.ρας μου.
 Φοβᾶμαι, μὲ τῆς σκλάβαις, ὀλομόναχη
 Τὴ νύχτα νὰ περάσω τὴν ἀτέλειωτη.
 Ἐλα κοντά μου, ὦμορφο, γλυκὸ παιδί
 Μὲ τὰ γλυκύτερά σου μάτια, ἀστέρινα,
 Ἐπὶ τοὺς κεντημένους καναπέδες κάθισε
 Τὰ κερασένια γεῖλη καὶ τὸ στόμα σου
 Τὸ μικροκαμωμένο, τὸ ἀφιλητό
 Πού μοιάζει μὲ τὸ ῥόδο τὸ ἀπάρθενο
 Μὲ τὴ δροσιὰ ποῦ στάζει τὰ χαράμματα
 Μὴν ντρέπεσαι ἔμπροστά μου, μόνε ἀνοιχτο·
 Ἐλα κοντά μου, ὦμορφο γλυκὸ παιδί,
 Καὶ πὲς μου ποιὰ εἶνε ἡ μάνα ποῦ σ' ἐγέννησε;
 Παιὸς ἀπ' τὴν ἀγκαλιά της σ' ἔκλεψε μικρὸ
 Καὶ σ' ἔφερε ἔδω πέρα καὶ σ' ἐπούλησε;

— Μικρότερος σὰν ἤμουνα τ' ἀδέλφια μου
 Ἄντι νὰ μ' ἀγαπᾶνε, μὲ ζηλεύανε,
 Μὲ πιάσανε μιὰ ἕερα καὶ μὲ δέσανε,
 Πραγματευτάδες ἔτυχε κ' ἐδιάβαιναν
 Καὶ μ' ἔδωσαν νὰ πάρουν ἴγια χρήματα. . .
 Ἐσώπασε, τὰ μάτια του χαμηλώσε
 Θυμῆθηκε, τὴ μάνα, τὸν πατέρα του,
 Κ' ἓνα μεγάλο δάκρυ, διαμαντόπετρα
 Ἐπὶ τὰ κροινιά του ἔκλυσε γλυκὰ·
 Τὸν κύτταζε μὲ πάθος ἡ Ζουλεῖκα,
 Τρελὴ ἀγάπη ἔς τὴν καρδιά της κόλλησε
 Κι' ὁ λογισμὸς της ἔφευγε κ' ἔπεταγε·
 Ἐπὶ τῆς σκλάβαις τῆς παρθέναις γύρω ἔγενεψε
 Καὶ ν' ἀερίζουν ἔπαψαν μὲ τὰ φτερά

Ἡ Νύχτα ἡ ζηλιάρα μὲ τ' ἀστέρια της
 Ἐπὶ τὸν οὐρανὸ σκορπιέται σὰν βασίλισσα
 Μὲ πέτρας καὶ διαμάντια ἔς τὸ κεφάλι της.
 Τὴν ἀδερφή της διώχνει τὴν ξανθόμαλλη,
 Σκοτεινιασμένη κρύβει τῆς ἀγάπαις της,
 Σκεπάζει μὲ σκοτάδι τῆς πεντάμορφαις
 Καὶ τριγυρνᾷ σὰν μάγισσα θεόστραβη,
 Σφαλᾷ τὰ μάτια τὰ γλυκὰ τὰ φωτερὰ,
 Καὶ τὴν μιλιὰ ἀπ' τὰ χεῖλη πέρνει ἔς τὰ κρυφά,
 Ναρκώνει μὲ τὸν ὕπνο, ὦρρα παρθενιά
 Καὶ τὴν ψυχὴ κυλάει σὲ ὄνειρατα
 Μὲ μάγια κλέβει τῆς καρδιάς τὰ μυστικὰ
 Καὶ χάνεται σὰν φέξη τὰ χαράμματα,
 Μάγισσα στίγγα, τ' οὐρανοῦ βασίλισσα.
 Ἐπὶ τὴν σιγαλιὰ τῆς νύχτας τὴν ἀτέλειωτη
 Κλεισμένη ἔς τὸ παλάτι τ' ἀθεώρατο
 Σὲ κεντημένους καναπέδες ξαπλωτὴ
 Ἡ μυριστολισμένη, ἡ Ζουλεῖκα
 Τὰ μάτια της καρφώνει μὲς τὸ πρόσωπο
 Τοῦ Ἰωσήφ ποῦ κάθεται ἔς τὸ πλῆϊ της.
 Φυσᾷ τ' ἀγέρι τὸ γλυκὸ, τ' ὀλόδροσο
 Κ' ἡ γουραδιαῖς κουνοῦνται καὶ λυγίζονται.
 Τ' ἀχνὸ φεγγάρι ῥίχνει τὸ θαμπὸ του φῶς
 Κ' ἡ πυραμίδες ξεχωρίζουν φωτεραις,
 Κυλοῦν τοῦ Νείλου τὰ νερά γοργὰ γοργὰ
 Καὶ σὰν καθρέφτης καμωμένος θρύμματα

Γυαλίζουν 'ς τ' ἄσημένιο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ.
 Μονάχοι τους κλεισμένοι, δίχως σύντροφο,
 Ἡ νύχτα τοὺς φυλάει 'ς τὸ σκοτάδι τῆς.
 Κοιμούνται ἢ παρθένας ἢ ἀράπισσαις
 Μὲ πόθους, μὲ λαχτάρα καὶ ὄνειρατα
 Μὲ τὴν καρδιὰ κλεισμένη καὶ ἀπείραχτη·
 Τρελὴ ἀπ' τὴν ἀγάπη, ἢ Ζουλέϊκα,
 Μὲ μάτια λιγωμένα καὶ ὀλόφωτα
 Δὲν κράτησε, μόν' ἄνοιξε τὸ στόμα τῆς
 Καὶ τοῦ 'πε σὰν τ' ἠθόνη τὸ γλυκόστομο:
 — Ἐλα κοντά μου, Ἰωσήφ, καὶ κάθησε,
 Ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ ἦρθες 'ς τὸ παλάτι μου
 Ἀναστενάζω μέρα νύχτα μὲ καῦμό,
 Σὲ βλέπω κ' ἡ καρδιὰ μου χάνεται τρελῆ.
 Ὁ λογισμὸς μου σὰν πουλὶ πετάμενο
 Κοντὰ σου φτερουγίζει ὅπου καὶ νὰ πᾶς
 Ἡ ὁμορφιά σου μ' ἔκανε κ' ἐξέχασα
 Τὸν ἄντρα μου ποῦ μ' ἔχει 'ς τὰ μαλάματα
 Ἐς τὴ δόξα καὶ 'ς τὰ πλούτη τ' ἀλογάρισστα.
 Ἀρχόντισσα ἀπ' τῆς πρώταις μὲς τὴν Αἴγυπτο
 Ποτέ, κανένα, δὲν ἐκύτταξα γλυκὰ
 Ὁ Βασιλεὺς ὁ ἴδιος μὲ ἀγάπησε
 Καὶ νὰ τον 'δῶ ποτέ μου δὲν ἐγύρισα.
 Μὰ σὺ μοῦ 'πῆρες τὴν καρδιὰ μου ὀλάκερη
 Καὶ σ' ἀγαπῶ μ' ἀγάπη ποῦ τρελαίνομαι.
 Ἐλα κοντά μου, κύτταξε 'ς τὸν οὐρανὸ
 Πῶς τρέμουμε τὰστέρια καὶ φεγγοβολοῦν
 Σὰν τὴν καρδιὰ ποῦ ἐρωτεύεται κρυφὰ
 Καὶ λαχταρᾷ μ' ἐλπίδες χρυσοφτέρωτες
 Ἐς τὸ δάκρυ ποτισμένη, 'ς τὸ χαμόγελο! . . .
 Τ' ἀχνὸ φεγγάρι τρέχει μὲς τὰ σύννεφα
 Χλωμὸ κ' ἐρωτευμένο δίχως σύντροφο.
 Τ' ἀγέρι τὸ δροσᾶτο, τὸ χαδιάρικο
 Ἐς τῆς μυρωδιᾶς λουσμένο καὶ 'ς τὰ λούλουδα
 Ἐς τὴν ἀγκαλιὰ τῆς Νύχτας τὴν ἀπάρθενη
 Κυλιέται μυρωμένο καὶ τινε φιλεῖ
 Μὲ φίλημα ποῦ στάζει πρωϊνὴ δροσιά.
 Ἐλα καὶ σὺ, γλυκεῖά μου ἀγάπη, ἄνοιξε
 Τὸ στόμα τὸ γλυκὸ σου, τὸ ἀφίλητο,
 Ἐς τὴν ἀγκαλιὰ μου γεῖρε τὸ κεφάλι σου,
 Χίλια φιλάκια δός μου ἀπ' τὰ χεῖλιά σου

Ἡ νύχτα μᾶς φυλάει 'ς τὸ σκοτάδι τῆς
 Καὶ τ' ἄστρα μόνον βλέπουν καὶ ζηλεύουνε.
 Μονάχοι 'ς τὸ παλάτι, καταμόναχοι.
 Μὲ χάδια καὶ παιγνίδια ἀτέλειωτα γλυκὰ
 Ἐς τοὺς πουπουλένιους καναπέδες ἀγκαλιὰ
 Τὴν νύχτα ὅλη, ζευγαράκι ταιριαστὸ
 Μαζὶ ἐρωτευμένοι θὰ περάσωμε.
 Κράτησε Νύχτα, τὴν μαυρίλα, κράτησε,
 Μὴν ξημερώνης καὶ μιὰ μέρα τὸ πρωί,
 Σβυστῆτε ἀστέρια, Ἦλιε κρύψου 'ς τὰ βουνά,
 Γιατὶ ὁ κλέφτης τῆς καρδιάς μου ἔντροπεται
 Νὰ μοῦ χάριση δυὸ φιλιὰ ἀπ' τὰ χεῖλιά σου.
 Εἶπε καὶ 'ς τὸ γλυκὸ του κοινομάγουλο
 Μὲ στόμα φλογισμένο τὸν ἐφίλησε·
 Ταράχθηκε ὁ νιὸς κι' ἀνασηκώθηκε,
 Κοκκίνισε, τὰ μάτια του χαμήλωσε
 Καὶ μὲ φωνὴ ποῦ ἔτρεμε τῆς ἰμίλησε:
 — Ἀρχόντισσα, κυρά μου, εἶμαι σκλάβος σου
 Καὶ τὴν ζωὴ μου τὴν κρατεῖς 'ς τὰ χεῖριά σου
 Νὰ σοῦ ἰμιλήσω ἔντροποι καὶ νὰ σε 'δῶ . . .
 Παιδιὸ ὄρφανεμένο, εἴκοσι χρονῶν,
 Χωρὶς πατέρα καὶ μητέρα, δύστυχο,
 Δὲν ἔχω ἄλλον παρὰ τὸν ἀγέντη μου.
 Αὐτὸς μικρὸν μ' ἐπῆρε σὰν μ' ἐπούλησαν
 Καὶ κεντημένη φορεσιὰ μοῦ ἔφερεσε.
 Αὐτὸς μὲς τὸ παλάτι μ' ἔκανε τρανὸν
 Καὶ τ' ἀργυρᾷ κλειδιὰ τῆς κάσας μοῦδωσε.
 — Ἀν κεντημένη φορεσιὰ σοῦ ἔφορεσε
 Καὶ 'ς τὸ παλάτι σ' ἔκανε τρανὸν αὐτὸς
 Καὶ τ' ἀργυρᾷ κλειδιὰ τῆς κάσας σοῦδωσε,
 Περισσότερα ἀπ' αὐτόνε σοῦδωσα ἐγὼ
 Ποῦ σέχω 'ς τὴν καρδιὰ μου καὶ σ' ἀγάπησα.
 Γιατὶ, γιατί δὲν θέλεις τὴν ἀγάπη μου;
 Γιατὶ τὸ καρκαλλένιο στόμα σου ποτέ
 Δὲν τὸ ἀνοίγεις μὲ φιλιὰ ὀλόδροσα;
 Γιατὶ δὲν γέρνεις ἀγκαλιὰ 'ς τὸ πλάι μου
 Τὴν νύχτα νὰ περάσης τὴν ἀτέλειωτη;
 Ποῖον βλέπεις; τέτοια ὦρα καὶ τὸν σκιάζεις;
 Ἐλα, κοιμήσου 'ς τὰ χροῦτὰ τὰ πούπουλα
 Καὶ τὸ πρωὶ σὰν ἔρθῃ τὰ χαράματτα
 Καθάλλα ἀπ' τὸ κυνῆγι καὶ ὁ ἄντρας μου

Μ' ἓνα μαχαίρι κρύψου 'ς τὴν ὠξόπορτα
 Μέσ' τὴν καρδιά νά τον κτυπήσης ἄξιαρα
 'Σ τὸ αἷμά του νά βάψης; τ' ἄσπρα ρούχά σου
 Νά γείνουν σὰν πορφύρα κατακκόκινα.
 Εἶπε κ' ἓνα μαχαίρι ἀπὸ μάλαμα
 'Απ' τῆ χρυσῆ τῆς ζώνῃ ἔβγαλε μικρὸ
 Μὲ πέτραις καρφωμένο, ὅπου ἄστραφτε.
 — Πάρ' το, καὶ τὴν καρδιά του πέρα τρύπησε,
 Κ' ἔτσι δική σου θάχης τὴν Ζουλείικα.
 'Σ τὰ πόδια του σκυμμένη σὰν θεότρελη
 Τόνοι τραβᾷ καὶ χύνει δάκρυ μὲ χαρά.
 Τ'ἀχνὸ φεγγάρι ρίχνει ἀσημένιο φῶς
 Καὶ τὸ παλάτι μονομιᾶς φωτίζεται
 Λάμπουν τὰ ὅπλα, κ' ἡ καθρέφτες λάμπουνε.
 — Μὰ τὴν Χαθῶρ, σὲ βλέπω καὶ τρελλαίνομαι
 Μονάχη 'ς τὸ παλάτι, καταμόναχη,
 Γονατιστὴ 'μπροστά σου σὲ κρατῶ σφιχτά,
 Καὶ σὺ δὲν 'νοιῶθεις τὴν τρελὴ ἀγάπη μου;
 'Ἡ νύχτα φεύγει καὶ τ' ἀστέρια σθύνονται,
 "Ἐλα, ψυχὴ μου, ξεμερώνει . . . ἀλλοίμονον . . .
 Γονατιστὴ 'μπροστά του ἡ Ζουλείικα
 Μισόγυμνη, 'ς τὰ μάτια τὸν ἐκύτταζε,
 Μὲ δύναμι μεγάλη τὸν ἐτράβηξε,
 Κ' ἡ φορεσιὰ του σχίστηκε ἀνάμεσα . . .
 'Σ τὴν ἀγκαλιά του ἔπεσε νά κρεμασθῆ
 Κ' ἐκεῖνος φοβισμένος ἐτραβήχτηκε

Σὰν τὰ θερία ποῦ ἀγριεύουν 'ς τὰ βουνα
 Σὰν τίγρις τῆς ἐρήμου, ἡ Ζουλείικα
 Σηκώθηκε ἀπάνω καὶ τὸν κύτταξε
 Μὲ μάτια ἀγριεμμένα ὅπου ἄστραφταν.
 — Ἀλλοίμονο σὲ σένα, ἄπονη καρδιά,
 Ἀρχόντισσα ἀπ' τῆς πρώταις μέσ' τὴν Αἴγυπτο
 'Σ τὰ πόδια σου σκυμμένη ἐσπρνόμουνα
 Γιατ' εἶχα φλόγα 'ς τὴν καρδιά ποῦ ἄναβε,
 Γιατὶ σὲ ἀγαποῦσα, ἄπονη καρδιά.
 Μὰ τώρα ἀλλοίμονό σου, δὲν θά ζήσης πιά.
 Πεινοῦν τοῦ Νείλου οἱ κροκόδειλοι, πεινοῦν
 Κ' ἡ φυλακαὶς ἡ μαύραις σὲ προσμένουνε.

Τῆς Νύχτας τὸ σκοτάδι τὸ κατάμαυρο

Σχορπιέται ἀραχνιασμένο 'μπρὸς 'ς τὴν χαραυγή.
 Ὁ ζηλεμμένος ἄντρας τῆς Ζουλείικας
 Γυρνᾷ ἀπὸ τὸ κυνήγι τὰ χαράματα,
 Τὴν βλέπει ποῦ καθόταν κ' ἔκλαιγε πικρά.
 Χίλια φιλιὰ τῆς δίνει καὶ τὴν ἐρωτᾷ:
 — Γιατί, γλυκεῖά μου ἀγάπη, κλαῖν' τὰ μάτια σου;
 — Ἐκδικητὶ ζητᾷ ἀπὸ σένα.
 Ὁ Ἰωσήφ τὴν νύχτα ποῦ κοιμώμουνα
 Κρυφὰ κοντὰ μου νά πλαγιάση ἔπεσε,
 Πετᾷχθηκα μὲ τρόμο ἀπ' τὸ κρεββάτι μου,
 Ἐπῆρα τὸ μαχαίρι ποῦ μοῦ γάρισες
 Κ' ἐσώθηκα μονάχη δίγως σύντροφος.
 — 'Σ τὴ φυλακὴ προστάζω νὰ τὸν ριζοῦνε
 Μὲ σίδερα δεμένο, σιδερόκλειστο.
 Εἶπε κ' οἱ σκλάβοι τὸν ἐδέσανε σφιχτὰ
 'Σ τὴ φυλακὴ τὸν πάνε τὴν κατάμαυρη
 Μέσα 'ς τὰ φεῖδια μὲς' τὴν κρύα σκοτεινιά.

Τρέμει σὰν φύλλο δένδρου ἡ Ζουλείικα
 Καὶ τὴν καρδιά της τυρανεῖ τὸ ἄδικο,
 Τὴν μοῖρὰ του τὴν μαύρη ἐλυπήθηκε
 Γιατὶ τὸν ἀγαποῦσε σὰν θεότρελη
 Καὶ μετανιώνει κλαίοντας ἀνώφελα.
 Θέλει ἡ καρδιά της νά σωθῆ ὁ ἄμοιρος
 Καὶ 'ντρέπονται τὰ χεῖλη καὶ τὸ στόμα της.
 Παλεύει μ' ἀγωνία καὶ μαρτύριο,
 Τὸ λογικὸ της φεύγει καὶ σκοτίζεται
 Γυρνᾷ καὶ τόνοι βλέπει, ὑστερνὴ φορὰ.
 Χίλια φιλιὰ τοῦ στέλνει μὲ γλυκαὶς 'ματιαὶς
 Καὶ 'μπήγει 'ς τὴν καρδιά της μ' ἀναστεναγμὸ
 Τὸλόχρυσο μαχαίρι ὅπου κράτηχε.

Ἀθήνησι μὴν Αὐγούστου 1888.

ΣΤΕΦ. Ι. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

καί ἔρευαν τῆς ὁποίας ἰδρύθη καὶ περιοδικὸν «Annales des Sciences Psychiques» τὸ μέγα ὄργανον τῶν τηλεισθητικῶν ἢ τηλεπαθολόγων.

Δύσκολον βεβαίως νάποφανθῇ τις κατὰ πόσον ἡ νέα αὕτη ἀνακάλυψις θέλει περιβληθῇ τὸ ἐπιστημονικὸν κύρος, ἀλλ' ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι πρὸ εἰκοσαετίας ὁ Charcot ἀναπτύσσει τὰς περὶ ὑπνωτισμοῦ θεωρίας του ἀπεκαλεῖτο ὑπὸ πολλῶν «ὁ μέγας σαρλατάνος», οὐδόλως ἀπίθανον νά ἰδῶμεν μετὰ τινα ἔτη τὸν ἴδιον Charcot ἀσπαζόμενον τὰς περὶ τηλεισθησεως θεωρίας τοῦ Charles Richet, καὶ κύπτοντα τὴν ἀέθειον καὶ ῥωμαϊκὴν μορφὴν του ἐν τῇ μελέτῃ τῆς τηλεισθησεως, ἥτις πέπρωται ἴσως νά εἶνε εἰσέτι μία δόξα τοῦ παραδόξου αἰῶνός μας.

Αἱ γραμμαὶ αὗται χαρασσόμεναι ὑπὸ ὄλων ἀναρμοδίου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ προσώπου, οὐδεμίαν ἤθελον ἔχει ἀξίαν, εἰάν δὲν ἐγράφοντο ὑπὸ τῆν μετρίορρον ἰδέαν ὅπως συντελέσῃσι κάπως εἰς τὰς ἐρεῦνας τῆς ἐπιστημονικῆς χορείας, ἥτις ἐξαιτεῖται ἐν τοῖς «Χρονικοῖς» τῆς τῆν συνεργασίαν παντός δυναμένου νά τῆν διαφωτίσῃ εἴτε ἐξ ἰδίων παρατηρήσεων, εἴτε ἐξ ἀκοῆς περὶ συμβάντων ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὴν νέαν ταύτην ἀνακάλυψιν.

Ἴδου λοιπὸν τί μοι διηγήθη ὁ φίλος μου Φ. περὶ τηλεισθησεως, ὅπερ συνέβη εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ ὁποίου ἐγγυῶμαι.

* *

«Κατὰ τὰ εἰκοσί μου ἔτη—φοιτητῆς τότε—εἶχον ἀγαπήθει γυναϊκά τινα μετὰ τῆς θέρυμης ἐκείνης, ἥτις ἀπαντᾷ μόνον κατὰ τὴν σφριγώδη ταύτην ἡλικίαν. Ὠραία ἡ ἀσχρημοῖ ἦτο δι' ἐμὲ ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἰδεώδους ἐκείνου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἦντλον μετ' ἐξάρσεως τὰς ποιητικὰς μου ἐμπνεύσεις. Ἐν αὐτῇ δὲν διέβλεπον οὔτε τὴν Βεατρίκην, ἥτις θὰ μοὶ διήνοιγε τοὺς παραδεισίους τῆς ἡδονῆς ὀρίζοντας, οὔτε τὴν Ἐλεονώραν, ἥτις θὰ μοὶ ἔπεινε τὴν χεῖρά τῆς, ὅπως με ὀδηγήσῃ εἰς τὰ μυστηριώδη ἄδυτα τοῦ ὑμεναίου. Ἦτο δι' ἐμὲ ἡ Αἰμιλία μου, ἡ ξανθὴ μου φίλη, ἣν ἐξέλεξα ὅπως συμπληρώσω—τί πεζότης!—τὰς 95 σελίδας τῆς πρώτης ποιητικῆς συλλογῆς μου. Εἶχον ἀκούσει ὅτι μοὶ χρειάζεται ζῶσα Μούσα ὅπως με ἐμπνέῃ καὶ εὔρον αὐτὴν καταλληλοτάτην. Ἦ ξανθὴ τῆς κόμης ἀποκλίνουσα πρὸς τὸ βαθύ ἐρυθρῶπὸν χρῶμα τῶν παρθένων τοῦ Τιτιανού ἔσπερε μέτωπον μαρμαρίνης λευκότητος. Τὸ πρόσωπόν της καίτοι οὐχὶ τελείως κανονικόν, εἶχεν ἐν τούτοις ὡς ἀντάλλαγμα παιδικὴν τινα ἔκφρασιν ἀρρήτως γλυκεῖαν καὶ ἂν τὰ γοργὰ βλέμματά της ἀτινά

ΤΗΛΑΙΣΘΗΣΙΣ

(Télépathie)

TO MANTEION THE PSYCHE

ΤΗΛΑΙΣΘΗΣΙΣ! ἡ ὅπως κακῶς μετεφράσθη τηλεπάθεια καὶ τηλεισθησία! Τοιοῦτον φέρει τίτλον ἄθρον τι, ὅπερ ἀνέγνωσα πρὸ τιῶν ἡμερῶν ἐν τῷ παρισινῷ «Φιγερῷ». Εἶνε νέος ὄρος ἐπιστημονικὸς (Télépathie) δημιουργηθεὶς μετὰ τῆς διακριούσης τοὺς ξένους ἐπιστήμονας ἀφελείας περὶ τὴν κατασκευὴν ὄρων ἐκ τοῦ ἀκενώτου θησαυροῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ εὐφυῆς γαλάτης παρακάμπτων τὸν σκόπελον τοῦ ὀρισμοῦ τῆς νέας ταύτης ψυχολογικῆς θεωρίας, ἥτις συνταράσσει τὰς τάξεις τῶν γάλλων νευροψυχολόγων, λέγει ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς:

«Ἐχεις φίλον ταξειδεύοντα εἰς μακρυνὰς χώρας. Τὸν νομίζεις ἀπολαύοντα πλήρους ὑγείας. Γελῶντες εἶπετε πρὸς ἀλλήλους πρὸ τιῶν ἐτῶν «ὁ πρῶτος ὅστις θὰ ἀποθάνῃ ἐξ ἡμῶν τῶν δύο, θὰ ὑπάγῃ νά ἐπισκεφθῇ τὸν ἄλλον». Νύκτα τινα, ἐγείρεσαι καὶ βλέπεις πλησίον τῆς κλίνης σου τὴν ὠχρὰν καὶ αἰφνιδίως ἐξαφανιζομένην μορφήν τοῦ φίλου σου. Διηγείσαι τὴν ἐμφάνειαν ταύτην εἰς τοὺς φίλους σου, οἵτινες σὲ ἐμπαιξοῦσι, καὶ μετὰ τινα χρόνον τηλεγράφημά τι σοὶ ἀναγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ φίλου σου ἐπισυμβάντα ἀκριβῶς τὴν νύκτα καθ' ἣν ἡ σκιά του σὲ ἐπεσκέφθη. Voilà de la télépathie.

Εἶπον ὅτι συνταράσσει τὰς τάξεις τῶν γάλλων νευροψυχολόγων, ἀλλ' ὀφείλω νά προσθέσω, ἐξαιρέσει τοῦ μεγάλου νευρολόγου τῆς Σαλπεντιέρης, τοῦ δαιμονίου Σαρκῶ, ὅστις καίτοι μὴ προσχωρήσας εἰς τὴν περὶ τὴν «Ἐπιστημονικὴν ἐπιθεώρησιν» συσταρευθεῖσαν ἐξοχον πλειάδα, δὲν φαίνεται οὐχ ἦττον ἀποκρούων τὴν νέαν ταύτην ἐπιστημονικὴν θεωρίαν, πρὸς ἀνάπτυξιν

ἐξηκοντίζοντο ὡς πύρινα θέλη ἀπὸ τῆς ἀμυγαλώδους κόγχης τῶν βαθυκυάνων καὶ πάντοτε ὑγρῶν ὀφθαλμῶν της, δὲν προῦκάλουσαν ἱμερόσταν τινα νάρκην πλήρη νωχελούς ἡδυπαθείας, ἤθελος ἐκλάθει αὐτὴν ὡς σεμνὴν ἐκ γρανίτου Καρυάτιδα. Καὶ τοιοῦτος ἦτο πρὸς τὸ παραδόξον τοῦτο πλάσμα ὁ πλατωνισμὸς μου, ὥστε οὔτε κἀν ἐν φίλημα ἐπέτρεπον εἰς ἑμαυτὸν νὰ δρέψω ἀπὸ τῶν λεπτῶν καὶ ῥοδαλῶν χειλέων της ἐφ' ὧν ἐνίστε ἐπλευτὰ ἀπασιδόξον τι μειδιάμα. Ἐνόμιζον ὅτι ἐν φίλημα ἤρκει ὅπως διαλύσῃ τὴν ἀλλόκοτον γοητείαν, ἣν ἐνήσκει ἐπ' ἐμοῦ τὸ ἀτιμῶδες ἐκεῖνο τέκνον τῆς νοσοῦσης εἰκοσαετοῦς μου φαντασίας. Φαίνεται ὁμως ὅτι τὸ υπέρβυλον ἐκεῖνο αἰσθημὰ μου εἶμαρτο νὰ λάβῃ κωμικὴν τινα λύσιν, διότι εἰς τὴν πρώτην καὶ τελευταίαν μου συνέντευξιν, ἐγὼ μὲν ἔμπλεως ποιητικοῦ λήρου δὲν ἔπραττον τίποτε ἄλλο ἐπὶ τινος θραυσθέντος κιονοκράνου τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φέγγος μελιχρᾶς ἡμισελήνου ἣ νὰ τὴν ἐξυμῶν διὰ τῆς συγκεκομμένης ἐκείνης τῶν ἐραστῶν γλώσσης, αὕτη δὲ ἐν νευρικῇ ἀνυπομονησίᾳ ἀνέμενον ὑλικωτέραν λύσιν τῆς ἀρχαϊκῆς ὄλως συνεντεύξεώς μου. Ἐν τῇ ἀφελεῖ ὁμως μακκρυότητι ὁ ἀδάχης ἐγὼ τῆς γυναικείας καρδίας, ἐκλαμβάνων ὡς ἐρωτικὴν συγκίνησιν τὴν εὐνόητον τῆς γυναικὸς ἀνυπομονησίαν ἠρξάμην νὰ τῇ ὑπόσχωμαι ἤδη στεφάνους μελλούσης ποιητικῆς δόξης ἐπὶ τοῦ κρινολεύκου μετώπου της, ὅτε ἐγερθεῖσα αὕτη ἐκ τοῦ μαρμαρίνου ἐδωλίου της καὶ χασμαμένη :

— « Πηγαίνωμεν, εἶπε, διότι νυστάζω. »

Ἡγέρθη ἄνυδος, συντετριμμένος, κατακρηνησιμένος ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου τῆς ἐρωτικῆς στωμιλίας, ἔρμαιον μυρίων ἀντιδῶν αἰσθημάτων, ἔρωτος καὶ πεισματος, ἐξάρσεως καὶ ἀπογοητεύσεως, γεννωμένου μίσους καὶ ἀποιοχομένης ἀγάπης καὶ τὴν ἠκολούθησα μέχρι τῆς οἰκίας της πρὸ τῆς ὁποίας μοὶ ἔκλεισε σχεδὸν κατὰ πρόσωπον τὴν θύραν λέγουσα μετὰ σεσηρότος μειδιάματος :

— « Πηγαίνετε νὰ κοιμηθῆτε, ἔχετε ἀνάγκην ὕπνου ! »

Ποσάκις μετὰ τὴν ἐρωτικὴν ἐκείνην ψυχρολουσίαν περιήλθον τὸν κῆπον τῶν ἀνακτόρων δὲν ἐνθυμούμαι τὴν ὥραν ταύτην. Ἐκεῖνο ὁμως ὅπερ δὲν ἐλησμόνησα μέχρι τοῦδε, εἶνε ὅτι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἡ καρδία μου ὑπέστη τελείαν ἀναβάπτισιν, τὸ δὲ παρθένον ἐκεῖνο αἰσθημὰ μου εἶχε μετατραπῆ εἰς στύγειον μῖσος κατὰ τῆς Φρύνης ἐκείνης ἣτις τοσοῦτον μὲ παρενόησε καὶ προσέβαλεν ἐπὶ τὰ καίρια τὴν εἰκοσαετῆ μου καρδίαν· μῖσος φλογερότερον πολὺ τοῦ διακαεστέρου ἔρωτος ἀναμειγμένον ἤδη μετ' ἀκατασχέτου πόθου νὰ τὴν ἀπολάσω· μῖσος καρδιοβόρον, ὅπερ δὲν ἤσθληθῃ ἴσως οὔτε αὐτὸς ὁ πεπτωκὸς ἄγγελος ἐπὶ τῇ

θία τῆς ἀπαγορευθείσης αὐτῷ Ἐδέμ· μῖσος τέλος οὔτινος τὴν λάβαν δύναται τις μόνον νὰ αἰσθανθῆ ἀναγινώσκων τὸ ἄσμα τοῦ Ἱταλοῦ ποιητοῦ Στεκέττη. Ὡ! ἀς ψάλλωσιν οἱ ἐρασταὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἰσχυρότερον αἰσθημα τοῦ ἔρωτος. Τὸ μῖσος εἶνε φλογερότερον ἐκείνου. Φαντάσθητι λοιπὸν τὰ δύο ταῦτα αἰσθηματα παλαιότα ἐν τῇ καρδίᾳ μου! Πῶς! νὰ περιφρονήσῃ τὸ εὐγενές καὶ ἀγνὸν ἐκεῖνο αἰσθημὰ μου! Ὡ! τῆς Μεγαίρας! Πῶς! νὰ μὴ δυνηθῶ νὰ σφίξω εἰς τὰς ἀγκάλας μου, ἀφ' οὗ ἤσπαιρεν ἐκεῖ πλησίον μου, τὸ ἀντικείμενον τῶσων πόθων καὶ ονείρων μου! Ὡ! τῆς μωρᾶς ἀπειρίας τῶν εἰκοσὶ μου χρόνων!

Τοιαῦτα ἔμερμήριζον τῇ ἐπαύριον τῆς τραγικοκωμικῆς ἐκείνης συνεντεύξεως μετὰ τοῦ πόθου νὰ τῇ ζητήσω καὶ δευτέραν συνέντευξιν, καὶ τῆς λύσεως τοῦ νὰ τὴν ἐκδικηθῶ θανασιμῶς. Ἡ παράκλησίς μου πρὸς δευτέραν συνέντευξιν ἔμεινε ἄνευ ἀπαντήσεως, ἡ δὲ ἐπακολουθήσασα ἀποστολῆ στίχων μεστῶν σατυρικοῦ μίσους ἐγένετο δεκτὴ δι' ἀνυψώσεως τῶν ὤμων της. Αὕτη ἐν ὀλίγοις ἡ πρώτη φάσις τοῦ πρώτου μου ἔρωτος.

* *

Παρήλθον ἐβδομάδες, μῆνες, ἑνιαυτοί. Τὴν εἶχον σχεδὸν λησμονήσει. Μόνον εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μου εἶχεν ἐνθυμῆσαι βαθεῖα τις πικρία κατὰ τῆς γυναικὸς ἐκείνης, πικρία ὁμως οὐχὶ ἀμιγῆς ἡδύτητός τινος, ἣν αἰσθανόμεθα διὰ τὴν ἐρωμένην ἐκείνην ἣν ἠγαπήσαμεν, ἀλλὰ δὲν ἀπηλαύσαμεν. Δυσχερεῖς κατόπιν κατακτήσεις, ἐρωτικοὶ θρίαμβοι, δυσεπίτευκτοι ἀπολαύσεις, ἀντὶ νὰ μοὶ σβέσωσιν ἀπὸ τῆς μνήμης τὴν πρώτην μου ἐκείνην ἀποτυχίαν, τούναντιον ἐξωγοῦνον τὸ νεκρὸν ἐκεῖνο μορμολύκειον τοῦ πρώτου μου ἔρωτος. Πόσον εἶχε δίκαιον ὁ ποιητὴς εἰπῶν :

Ὁ πρῶτος ἔρωσ τελευτᾷ ἀλλὰ δὲν ἀποθνήσκει.

Εἰς τὴν θείαν ξανθῆς τινος κόμης ἀνέδευεν ἀπὸ τοῦ πυθμένου τῆς καρδίας μου ἡ ἡδύπικρος ἀνάμνησις τῆς Αἰμιλίας μου μεθ' ὅλης τῆς πρώτης ἐκείνης ἐντάσεως. Καθ' ὕπνου πολλάκις μὲ ἐπισκέπτετο ἄλλοτε μετὰ τοῦ εἰρωνικοῦ μειδιάματός της, ἄλλοτε λυσίκομος καὶ ἔμπλεως ἐρωτικοῦ θάλπου με περιέβαλλεν ἐντὸς τῶν μαρμαρίνων βραχιόνων της ἐντὸς τῶν ὁποίων κρατῶν αὐτὴν σφικτὰ ἀπεξημιούμην διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος ἀποτυχίαν μου. Οἱ περιπαθεῖς ἐκεῖνο ὄνειροι, καθ' οὓς μοὶ ἐπεροῦσα σχεδὸν καθ' ἐκάστην νύκτα ἦσαν τοσοῦτον ζωηροὶ καὶ, οὕτως εἶπεν, ὀφθαλμοφανεῖς, ὥστε εἶχον σχεδὸν κλονίσει τὴν χαλυβδίνην ὑγείαν μου. Παράδοξον! Ἐν ὧ τὴν εἶχον λησμονήσει σχεδὸν ἐν ἐργηγόρσει, τὴν ἠγάπων τὴν νύκτα καθ' ὕπνου!

Τὴν ἐμίσουν τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἐπόθουν τὴν νύκτα! Ἡ θεὰ ξανθῆς κόμης τὴν ἡμέραν, μὲ καθίστα νευρικόν, μισάνθρωπον, ἐν ᾧ τὴν ἐπομένην νύκτα μὲ ἐβύθιζεν εἰς πελάγη ἡδονικῆς φαντασιώσεως. Ἐάν ἡμέραν τινὰ τὴν ἔβλεπον κρατοῦσαν τῆς χειρὸς τὸν ξανθὸν διετῆ ἄγγελόν της—εἶχεν ἔκτοτε ὑπάνδρευθῆ—τὴν νύκτα ἤρχετο σφριγῶσα, πᾶλλουσα ὅλη νὰ μὲ περιπτυχθῆ καὶ νὰ μὲ παρηγορήσῃ ᾧ! τοῦ ψυχολογικοῦ αἰνίγματος! Νὰ μισῆς τὴν ἡμέραν καθ' ἧπαρ τὸ ὄν ἐκεῖνο, ὅπερ λατρεύεις τὴν νύκτα κατ' ὄναρ! Καὶ ὅμως θὰ μὲ πιστεύσης; πρὶν ἢ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐπίτηδες ἀναμιμνησκόμην τῶν πικρῶν ἐκείνων στιγμῶν τῆς ἀποτυχούσης συνεντεύξέως μου, καὶ τοῦτο ἤρκει ὅπως μοὶ φέρῃ εἰς τὸ προσκέφαλό μου τὴν μάγον ὀπτασίαν ἐπὶ τῶν πτερόγων ἐρωτύλου ὄνειρου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ νυκτερινὴ ἐκείνη ἐπισκέπτει ἡραίου τὰς πρὸς ἐμὲ ἐπισκέψεις της, καὶ μόνον ἐνίστε ἡ κόμη της—ᾧ, ἡ χρυσόξανθος ἐκείνη κόμη!—ἐλαμπεν ὡς φωτεινὸν τι μετέωρον εἰς τοὺς σκοτεινοὺς ὀρίζοντας τῶν νεανικῶν μου ὀνείρων. Ὡς ἀνταμοιβὴ τῶν τόσων μου ψυχικῶν ἀγώνων ἡ βαθυπλόκαμος ἐκείνη κόμη ἔμεινε πιστὴ εἰς τὰ ὄνειρά μου, εἰς δὲ τὸ ἐρεβώδες στερέωμα τῆς φαντασίας μου ἔλαμπεν αὐτὴ ὡς χρυσάκτιν κομήτης. Ἐκ τοῦ ἀγαλαμτώδους ἐκείνου σώματος τῆς ἀγαπηθείσης γυναικὸς ἐφαίνετο ἀποσπασθεῖσα ὡς θριαμβευτικόν τι λάφυρον Ἰνδοῦ παλαιστοῦ. Ἀλλὰ τέλος καὶ ἡ κόμη αὕτη ἔπαυσε φωτίζουσα τὰ παράδοξα ὄνειρά μου. Καὶ μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν θολόν τι ἄμορφον σχῆμα αὐξομειούμενον καὶ ὑπολισθαίνον πρὸ τῶν βεβαρημένων ὀφθαλμῶν μου ἤρχετο νὰ ταράττῃ τοὺς ὕπνους μου. Τὴν εἶχον λοιπὸν λησμονήσει;

* *

Παρῆλθον ἔτη ὀκτῶ ἔκτοτε. Ἐν τῷ χρονικῷ τούτῳ διαστήματι ἔταξειδουσα, ἠγάπησα—ἀνδρικῶς πλέον—ὑπέφερον καὶ ἐνοστάλογον πάντοτε τὰς προσφιλεῖς μου Ἀθήνας. Νέοι πόθοι, νέα ὄνειρα, νέα ἀπολαύσεις ἐξῆλειψαν τέλειον ἐκ τῆς μνήμης μου τὴν νοσηρὰν ἐκείνην ἀνάμνησιν τοῦ πρώτου μου ἔρωτος. Ἀλλὰ πάντοτε ἡ θεὰ ξανθῆς κόμης μὲ καθίστα ἀορίστως ῥεμβώδη. Μοὶ ἔμεινεν ἐνδόμυχός τις πόθος, ἀκαταμάχητός τις ψύχωσης νὰ μὲνῶ ἐν ἐκστάσει πρὸ τῶν ξανθῆν κόμην ἔχουσῶν κυριῶν καὶ ν' ἀκολουθῶ αὐτὰς διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μου μέχρις ὅτου αὐταὶ σβέννυνται, ἐξαλείφονται ὡς μετέωρα πρὸ τῶν ῥεμβῶν βλεμμάτων μου. Ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς γυναικείας καλλονῆς δὲν μὲ ἐξεγείρει οὔτε ἡ εὐτορνος κνήμη οὔτε τὸ αὐ-

Γεώργιος Μεταξάς

θαδῶς προτεταμένον στῆθος, οὔτε τὸ ρόδινον στόμα, ὅσον μὲ τὰ-
 ράσσει καὶ μὲ συκινεῖ ἡ πλουσία ξανθὴ χιτίη, θολὴ μὲν καὶ
 τεφρόχρους ἐν τῇ μυστηριώδει τῆς ἀμφιλύχης ὥρα, ἀκτινοβόλος
 δὲ καὶ ἀπαστράπτουσα πρὸ τοῦ παλμώδους ἡμίφωτος προκλη-
 τικῆς λυχνίας. Ἀμφιβάλλω ἂν ἠγάπησεν ὡς ἐγὼ ὁ Ῥωμαῖος
 ποιητῆς τὴν ξανθὴν τῆς Βερενίκης κόμην. Μὴ ἄρα εἶνε τοῦτο
 λείψανον τοῦ πρώτου ἐκείνου ἔρωτός μου; Μήπως εἶνε ἀποτελε-
 σμα ψυχικῆς τινος παθήσεως ἢ ἄρρητος ἡδονή, ἣν αἰσθάνομαι
 διαπυροῦσαν τὰς φλέβας μου ὅταν κρατῶ εἰς τὴν παλάμην ξαν-
 θὸν πλοκαμίσκον δωρηθέντα μοι ὑπὸ ἀγαθῆς τινος Τευτονίδος,
 ὅστις πάντοτε, ναὶ πάντοτε μὲ διαθέτει εἰς ἐρωτικούς πόθους,
 οἶονεὶ μικρὸς ὄφρις διηθῶν μοι τὸν ἰὸν ἡδονικῶν πόθων; Ἄγνοῶ.
 Ἄλλὰ τί λοιπὸν εἶνε τὸ συναίσθημα ἐκεῖνο ὅπερ μὲ συνέχει κα-
 θηλωμένον πρὸ τινος μυρεψείου ἐνώπιον ξανθῆς κόμης ἀψύχου
 ἀνδρεικέλου; ὦ Θεέ μου! μὴ λοιπὸν εὐρίσκομαι εἰς τὰς ἀρχὰς
 ἀκαταλήπτου μονομανίας, ἧς τὰ συμπτώματα ἤρξαντο ἐκδη-
 λούμενα ἤδη; Μήπως ἐγενόμην ξανθομανῆς, μέλλων ἴσως ν' ἀκο-
 λουθῶ ἐπιμόνως εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς ξανθοκόμους γυναῖκας παίγιον
 καὶ περιγελῶς τοῦ κόσμου;

Ταῦτα διενουούμην, φίλε μου, ἐνίοτε κατὰ τὰς ψυχικὰς ἐκεί-
 νας παραισθήσεις εἰς ἃς μὲ ἔρριπτε διὰ ττουσα ἐνώπιόν μου χρυσῆ
 κόμη. Τοσοῦτον δ' ἐνόσει ἡ φαντασία μου, ὥστε ἠρξάμην σοβα-
 ρῶς σκεπτόμενος μήπως πράγματι ἐγενόμην παράφρων. Ἀδιά-
 σιστος ἰδέα μὲ κατεδίωκεν, ὅτι ἐν τῇ μελλούσῃ μονομανίᾳ μου
 θὰ φθάσῶ εἰς τοιοῦτο σημεῖον πρὸς τὸ ξανθὸν χρῶμα λατρείας
 ὥστε κρατῶν ψαλλίδα θὰ τρέχω ὀπισθεν τῶν ξανθῶν πλεξίδων,
 καὶ ἀποκόπτων αὐτὰς νὰ τρέπωμαι εἶτα εἰς φυγὴν ὡς ὁ ἀργο-
 ναύτης Ἰάσων μετὰ τὴν ἀρπαγὴν τοῦ χρυσομάλλου δέρατος.
 Ἐπὶ τέλους τὸ πρᾶγμα καθίστατο σοβαρώτερον ὁσημέραι. Ἐν
 τῇ τάσει μου ὅπως ἀποφεύγω πᾶν γεγονὸς δυνάμενον νὰ μοῦ
 ἐντεινῇ τὴν ἀρχομένην μονομανίαν μου, αὕτη ηὔξανε καταπλη-
 κτικῶς, καὶ θὰ ηὔξανεν ἴσως ἔτι πλέον, ἐὰν δὲν ἐπῆρχετο τη-
 λαισθητικόν τι φαινόμενον, ὅπερ τυγχάνει καὶ τὸ κύριον τῆς
 ἀφηγήσεώς μου θέμα.

Ἦμην εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 188...
 Ἡ αἰωνία αὕτη πόλις, ἣν ἐπὶ δύο μῆνας διῆλθον μὲ τὸν Baedec-
 ker ἀνὰ χεῖρας μὲ εἶχε τοσοῦτον καταπλήξει μὲ τὸν θαυμάσιον
 Βόσπορόν της ὃν τόσον θεσπεσίως ἐξύμνησεν ὁ Ὀλύμπιος Γκαί-
 της, μὲ τὸν Κεράτειον κόλπον της καὶ μὲ τὰς ὡς Ναϊάδας
 ἀναδυομένας ἐκ τῆς θαλάσσης νήσους της, ὥστε εἶχον ἀσπασ-
 σῆ δι' ἰσχυρὰς τινος ἀντιδράσεως ἀπὸ τῶν κατατροχόντων τὴν

φαντασίαν μου ἰνδαλμάτων. Νέα ζωή, νέοι ὀρίζοντες, ἡ εὐρωπαϊκὴ χάρις καὶ ἡ ἀσιατικὴ χλιδὴ τῆς Σταμπούλ, ταῦτα πάντα ἐφαινότο δίδοντα ὑπεστέραν τροφὴν εἰς τὸ ἐνθουσιῶδες πνεῦμά μου. Ἡ ἀνάγκωσις τοῦ ἐξόχου βιβλίου τοῦ Edmond de Amicis περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ εἶχε κυριολεκτικῶς μαγεύσει διὰ τῆς γοητευτικῆς ἐκείνης περιγραφικῆς δυνάμεως, ἥς μόνος μετὰ τὸν Théophile Gautier φαίνεται μύστης.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀφιξίν μου ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσω τὸν διαπρεπῆ ἱατρὸν κ. Ζ. μεθ' οὗ συνεδέθην στενωτάτα καὶ ὅστις μοι ἐδωρήσατο τὸ ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ βιβλίον αἰ Ἰγυεινὴ τῆς Ψυχῆς» τοῦ βαρόνου Von Fenchtersleben. Λόγου δὲ συμπεσόντος περὶ διαφόρων ψυχολογικῶν φαινομένων, ἀφηγγήθην αὐτῷ ὅλην τὴν ἱστορίαν ἣν σοὶ ἐκθέτω τώρα· ὁ ἱατρὸς δὲ μετὰ τινα σκέψιν μοι εἶπε τὰ ἐξῆς μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν ἐμβριθείας:

— «Ὁ πρῶτος ἐκείνος ἔρωσις, φίλε μου, ὃν τοσοῦτον ἠσθάνθησιν κατὰ τὴν εἰκοσαετῆ σου ἡλικίαν, καὶ τὸν ὁποῖον ἐνόμισας τέλειον ἐκριζωθέντα ἐκ τῆς καρδίας σου, ἄφησεν ἐν αὐτῇ τὸ σπέρμα του, ὅπως πᾶσα πάθησις, εἴτε ψυχικὴ εἴτε σωματικὴ εἶνε αὕτη, ἀφίνει ἄλλοτε βιβθὺ καὶ ἄλλοτε ἀδιόρατον ἴχνος τῆς διαδόσεώς της. Σὺ νομίζεις ὅτι τὴν ἐλητμόνησας καὶ ὅμως ἐξακολουθεῖς ἀγαπᾶν αὐτὴν ἐν τῇ κόμῃ της. Τί ἄλλο πράττεις θαυμάζων τὴν ξανθὴν κόμην ἢ ἀναπαριστᾶς ἐκείνην ἣτις ἔφερεν ὠραίαν τοιαύτην; Τὸ αἶτιον ἔφυγε καὶ ἔμεινε τὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ ἔρωσις, φίλε μου, καὶ μάλιστα ὁ πρῶτος εἶνε ἰσχυρὸς ὡς ὁ θάνατος, ὡς εἶπε γάλλοις τινὲς φιλόσοφοι. Οἱ κατόπιν ἔρωτες εἶναι ὑποτροπαι τοῦ πρῶτου, ἀλλὰ καίτοι τοιαῦται, οὐχὶ μόνον δὲν ἐπιδεινούσι τὴν πάθησιν, ἀλλὰ τούναντιον συνεπάγονται εἰδός τι ἀνοσίας. Ὡς ἐπιτοπολὺ δὲ συμβαίνει νὰ ἐξακολουθῇ τινὲς ἀγαπᾶν γυναικὰς ὁμοιαζούσας πρὸς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐρωμένην. Ἐὖν τούλαχι- στεν τὴν ἀπήλαυες, ἐὰν δὲ ὑπίστασο τὸν ἰσχυρὸν ἐκείνον κλονισμὸν τῆς πρώτης ἀποτυχίας, ὅστις οὐδ' ἀφῆκεν ἐν τῇ ψυχῇ σπέρματα παραφόρου ἐρωτικοῦ μίσους, ἴσως τὴν ἐλητμόνησας, ἢ ὅπερ ταῦτόν, τὴν περιεφρόνησας. Ἄλλ' ἤδη, φίλε μου, τὴν ἀγαπᾶς εἰσέτι, ἢ δὲ πρὸς τὰς ξανθὰς κόμας λατρεῖα σου εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ ἔρωσις τῶν εἰκοσὶ σου χρόνων μεταμορφωθείς καὶ ἀλλοιωθείς κατὰ τὴν ἐξωτερικουσίαν του μόνον. Ἀνάγνωθι τὴν Ἰγυεινὴν τῆς Ψυχῆς καὶ ἐκεῖ θὰ ἴδῃς πόσον σαφῶς ὁ μέγας γερμανὸς ἐκθέτει τὴν πάθησίν σου. Διὰ τῆς θελήσεως σου καὶ μόνῃς, ἂν ἔχῃς ἰσχυρὰν τοιαύτην, καὶ διὰ τοῦ χρόνου ἐλπίζω νὰ θεραπευθῆς.»

Ἠκολούθησα τὴν σοφὴν γνώμην τοῦ ἱατροῦ καὶ μετὰ τὴν

ἐνδελεχῆ μελέτην τοῦ θαυμασίου τούτου βιβλίου ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοιούτου ζήλου πρὸς τὰς ψυχολογικὰς μελέτας, ὥστε ἐνεκύφα εἰς τὰ ἔργα ὄλων τῶν διασημῶν ψυχολόγων καὶ νευρολόγων ἀπὸ τοῦ Wundt μέχρι τοῦ Charcot. Ἡ μελέτη αὕτη τοσαύτην γαλήνην καὶ ἡρεμίαν ἐπέτευσε ἐν τῷ πνεύματί μου, ὥστε ἤρ- χισα νὰ νομίζω ἑμαυτὸν τέλειον θεραπευμένον. Ἐπὶ μῆνας ὀλοκλή- ρους τὰ κατατρώγοντα ἄλλοτε τὴν φαντασίαν μου ὄραματα εἶχον ἐξαφανισθῆ, ὡς ἐξαφανίζονται τὰ ἐρεβώδη φαντάσματα πρὸ τοῦ ῥοδόεντος φωτός τῆς αὐγῆς. Ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰανουα- ρίου τοῦ ἔτους 188... εἶδον μεταξὺ ὑπνου καὶ ἐγρηγόρσεως τὴν Αἰμιυλίαν ὠγρὰν, πάσχουσαν καὶ τεῖνουσάν μοι ἰκετίδας χείρας, ὅπως τὴν σάσω. Το ὄνειρον ἦ μᾶλλον τὸ ὄραμα ἐκείνο ἣτο τό- στον ζωηρόν, τόσον ὀφθαλμοφανές, ὥστε ἠγέρθη ἐντρομος ἐπὶ τῆς κλινῆς μου καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι ἀμυδρῶς φωτιζομένου τοίχου τοῦ δωματίου μου, ἔβλεπον εἰσέτι διαγραφομένην τὴν σκιάν τῆς πρώτης ἐρωμένης μου μετὰ τῆς περιεκεχυμένης ἐπὶ τῶν γυναικῶν παλλεύκων ὤμων ξανθῆς κόμης της. Ἠθέλησα νὰ κραυγᾶσω. Ἐπιδάτης ἀπαίσιος μοῦ περιέσφιγγε τὸν λαιμόν, ἐμποδίζων με νὰ συναρθρώσω λέξιν. Ρίπτομαι ὑπὸ τὸ ἐράπλωμά μου, ὅπως μὴ βλέπω τὴν ἐπὶ τοῦ τοίχου φωτεινὴν ἐκείνην σκιαγραφίαν, ἀλλὰ καὶ μὴ τολμῶν νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ φόβου μήπως καὶ πάλιν μὲ ταράξῃ ὁ ἀπαίσιος ὄνειρος. Ὡ! μετὰ πόσης ἀγωνίας περιέμενον καὶ μετὰ πόσης χαρᾶς εἶδον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Παρῆλθον πολλαὶ ἡμέραι καθ' ἃς διετέλου ὑπὸ τὸ κράτος τῆς τρομερᾶς ἐκείνης ὀπτασίας. Παράδοξος, φίλε μου, ψυχικὴ μετα- μόρφωσις ἐτελεσθιοῦργετο ἐν ἐμοί. Τὸ ὑπὸ τὴν αἰθάλην τόσων χρόνων τεθαμμένον αἰσθημά μου πρὸς τὴν γυναῖκα ἐκείνην, ἦν τόσον ἡγάπησα καὶ ἐμίσησα, ἤρξατο ἀναβιοῦν ἥρεμα ὡσεὶ ὑπὸ τὴν ἐπάωσιν μυστηριώδους θαλαπωρῆς, οἷοιτι μακρόθεν ἀκου- μένην ἀπήχησας λησμονηθείσης μελωδίας. Δὲν ἔλαμπε μόνον ὅπως ἄλλοτε πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς μου ἡ χρυσοῦσάντος ἐκείνη κόμη, ἀλλ' ἤδη μοι ἐπανήρχετο καὶ ἡ λευκὴ μορφή της μετὰ τῶν ὠραίων καὶ σατανικῶς φωσφορίζοντων ὀφθαλμῶν της. Μήπως ἐνεκα τοῦ οἴκτου, ὃν ἠσθάνθη πρὸς αὐτὴν διότι τὴν εἶδον πάσχουσαν, μήπως διότι εἶδον αὐτὴν ἔγρουσαν ἀνάγκην βοήθειας, ἀνεβίον ἐν ἐμοί τὸ νεκρὸν ἐκεῖνο αἰσθημά τῶν εἰκοσὶ μου χρόνων; Μυστήριον, οὐ τινος τὴν λύσιν ἀφίημι εἰς τοὺς ψυχολόγους.

Ἐπὶ πολλὰς νύκτας ἔτι μετὰ τὸ ἀπτόν ἐκεῖνο ὄνειρον, ἤρχετο ἡ φίλη μου εἰς τὸ προσκέφαλόν μου ὅτε μὲν τεθλιμμένη καὶ

περίφροντις, ὅτε δὲ μειδιῶσα καὶ ἄφροντις, ἀλλὰ πάντοτε πάσχωσα καὶ ὠχροτάτη.

Ἦτο ἡ νύξ τῆς 10^{ης} Ἰανουαρίου 1888. Ἡ ἡμερομηνία αὕτη ἐνεχαράχθη βαθύτατα εἰς τὴν μνήμην μου. Εἶχον ἐπιστρέψει ἕκ τινος ἀνὰ τὸν Βόσπορον ἐκδρομῆς, εἰς ἣν μὲ εἶχον προσκαλέσει φίλοι μου τινες, ὅπως διασκεδάσωσι τὴν μελαγχολίαν μου. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, παρὰ πάσας τὰς προσπάθειας, ἄς κατέβαλλον, ὅπως φαίνομαι φαιδρὸς ἐταῖρος καὶ εὐθυμὸς συμπτώτης, κατειχόμεν ὑπὸ ἀρίστων θλιβερῶν προαισθημάτων. Ὑπάρχουσι τινες οὐχὶ μόνον μὴ πιστεύοντες εἰς τὰ προαισθήματα, ἀλλὰ καὶ ἐμπαιζόντες ἐκείνους, οἵτινες πιστεύουσιν εἰς ταῦτα. Ἐγὼ ἐν τούτοις πιστεύω μετὰ φανατισμοῦ εἰς τὸ μυστηριώδες τοῦτο μαντεῖον τῆς ψυχῆς μου, οὕτινος οἱ χρησμοὶ ποσάκις ἐπηλήθευαν. Ποσάκις ἡ χρησιμοδοτία μου ψυχῆ μου προανήγγειλε μελλούσας συμφορὰς ἄλλοτε δι' ἀκαταλήπτου καὶ θλασ ἀδικαιολογήτου μελαγχολίας ἐν μέσῳ εὐθύμου κύκλου συμποτῶν καὶ ἄλλοτε δι' αἰφνιδίας συσφίξεως τῆς καρδίας μου καὶ ἀφθόνου βροτῆς δακρῶν ἐν μέσῳ χορευτικῆς ἐσπερίδος, ὡς βλέπει τις ἐνίοτε ἐν μέσῳ αἰθρίας αἰφνιδίως θλουόμενον τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκσπόμενον εἰς χειμάρρους βροχῆς ῥαγαδαίας!

Εἶχον λοιπὸν ἐπιστρέψει οἴκαδε τὴν νύκτα καὶ ἡτοιμαζόμεν νὰ πέσω εἰς τὴν κλίνην μου, ὅτε—ὦ Θεέ μου—τρομερὰ ὄπτασία παρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν ἀναικτῶν ὀφθαλμῶν μου, ἡ Αἰμυλία νεκρά, ἄψυχος ἐπὶ τῆς κλίνης μου, ἔχουσα ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς διεσπαρμένην τὴν ξανθὴν τῆς κόμην, ἣτις ἤδη ἐφαίνετο μᾶλλον λάμπουσα περὶ τὴν κάτωχρον, ἀλαβάστρινον μορφὴν τῆς. Ἐρρίφθη ὑπτίως ἐπὶ τοῦ δαπέδου, καὶ ἐλιποθύμησα.

Μετὰ δύο ἐβδομάδας ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας. Τὸ πρῶτον ὅπερ ἐζήτησα νὰ μάθω ἅμα τῇ ἀφίξει μου, ἦτο ἂν ἔζη ἡ Αἰμυλία. Οὐδεὶς ἐκ τῶν παλαιῶν φίλων μου ἐγνώριζε νὰ μοὶ δώσῃ περὶ αὐτῆς τὴν ἐλαχίστην πληροφορίαν πρὸ ὀκταετίας κατ'ὅπως ἐκεῖ παρὰ τὴν Ἀγγλικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐσπευσα ἐκεῖ, καὶ εὗρον τὸν ἰδιοκτήτην τῆς οἰκίας, ὅστις μοὶ εἶπεν ὅτι ἀπὸ πενταετίας εἶχον ἀλλάξει κατοικίαν τέλος οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ μοὶ εἰπῇ σαφές τι. Τὸ παραδοξώτερον δὲ πάντων ἦτο, ὅτι δὲν τὴν ἐπανεῖδον πλέον καθ' ὑπνοῦ μετὰ τὴν ἀπαίσιαν ἐκείνην ὄπτασίαν τῆς νυκτὸς τῆς 10 Ἰανουαρίου. Μήπως τοῦτο προήρχετο ἐκ τῆς σφοδρᾶς ἀντιδράσεως, ἣς ὁ σφοδρὸς κλόνος ἐξήλειψε τῆς φαντασίας μου τὰ νύκτια ἰνδάλματα;

Πρωίαν τινὰ—ἦτο ψυχροσάββατον—εἶχον ἐξέλθει εἰς περίπατον μέχρι τῶν Στόλων. Εἶχον ἤδη πῖε τὸν καφέν μου καὶ καπνί-

σει τὸ σιγῶρον μου καθήμενος πρὸ στρογγύλης τραπέζης τοῦ καφενεῖου καὶ περατηρῶν τὸ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον πένθιμον πλήθος, ὅπερ διηρθύνετο εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὅτε οἱ ὀφθαλμοί μου πλάνητες μέχρι τοῦδε προσηλώθησαν ἐπὶ συμπλέγματός τινος ἐξ ἀνδρῶν μεσηλίμου, κρατούντος ἀπὸ τῆς χειρὸς μικρὸν τι μελανεῖμον κοράσιον ἑπταετῆς περίπου. Τὸ βλέμμα μου προστελικύσθη αἰφνῆς ἐπὶ τινος σημείου, ὡς ὑπὸ μυστηριώδους μαγνῆτου ἐν ᾧ φρικιάσις ἐνδόμυχος μὲ κατέλαβεν. Ἦτο ἡ κόμη τοῦ κορασίου. Τὸ αὐτὸ χρυσιζὸν ξανθὸν χρῶμα, μὲ τὴν θολὴν λάμψιν ἀρχαίου ἐνετικῶ φλωρίου, προσλαμβάνον ἐρυθρωπὴν τινα χροιάν ἐπὶ τῆς πενθίμου ἐσθῆτος τοῦ κορασίου. Ἠγέρθη ὡσεὶ ὠθούμενος ὑπὸ μυχίου τινὸς ἐλατηρίου καὶ ἠκολούθησα μακρόθεν τὸ πένθιμον ἐκεῖνο σύμπλεγμα εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Μετὰ τινα λεπτὰ τῆς ὥρας εἶδον τὸν μετήλικον ἐκεῖνον ἄνδρα καὶ τὸ ξανθοπλόκαμον κοράσιον γονυπετεῖς καὶ κλαίοντας ἐνώπιον ἀρτισκαφοῦς τάφου ἐφ' οὗ ὕψοῦτο σταυρὸς μέλας. Ἐπλησίασα εἰς ἀπόστασιν βημάτων τινῶν ὅπως ἀναγνώσω τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ καὶ ἰδίως τὴν χρονολογίαν. Ἀνέγνων:

Ἐνθάδε κίεται

Αἰμυλία...

Γερνηθεῖσα τῇ 25 Ἀπριλίου 1861.

Ἀποθιώσασα τῇ 10 Ἰανουαρίου 1888.

***

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐνδακρῶς ἠκολούθησα τὸ ἐξελθὸν τοῦ νεκροταφεῖου τεθλιμμένον ζευγὸς εὐρίσκων ἠδεῖαν τινὰ ἀνακούρισιν εἰς τὴν θέαν τῆς λατρευτικῆς ἐκείνης κόμης. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὸ ξανθὸν χρῶμα ἀντὶ νὰ μοῦ διεγείρῃ τοὺς σφοδρὸς ἐκείνους τοῦ παρελθόντος ἡμέρους, πληροῖ τὴν ψυχὴν μου ἀφάτου καὶ ἡρέμου μελαγχολίας, ὅπως μετὰ τὸν καύσιονα θερνοῦ ἡλίου εὐρίσκομεν ἀρρήτῳ τέρψιν νὰ λουώμεθα ἐντὸς τῶν δροσερῶν ἀκτίων μελιχρᾶς Σελήνης.

Ἐν Νέῳ Φαλήρῳ, μηνὶ Αὐγούστῳ 1891.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΕΝΑΣΚΗΣΙΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ

[ΕΙΚΩΝ]

ΚΑΙ ποῖος δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὰ φιλάνθρωπα αὐτῆς αἰσθήματα ; Ὁλος ὁ κόσμος γνωρίζει τὴν ἄκρως εὐαίσθητον διὰ τὰ ἀτυχήματα τῶν ἄλλων καρδίαν της. Καὶ ἡ ἰδία ἔχει τὴν αὐτὴν μὲ τὸν κόσμον γνώμην καὶ δὲν λείπει νὰ τὴν διακηρύσῃ. Πρὸς τοῦτους καὶ ὁ ἑλλη- νικὸς τύπος καίει καθ' ἑκάστην θυμίαμα ἐκτιμῆσεως καὶ εὐ- γνωμοσύνης πρὸς τὴν μεγάλην φιλάνθρωπον κυρίαν Α. . . τὸν ἀγλαὸν τοῦτον τύπον τῆς ἀγαθοεργίας καὶ εὐσπλαγγχίας!

Φαντασθῆτε ὅτι οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς τῶν φιλάνθρωπικῶν σω- ματείων, ἀγαθοεργῶν ἰδρυμάτων, εὐαγῶν τέλος οἰκῶν, ὧν ἀποτελεῖ ἐνεργὸν μέλος ἡ Κυρία Α. . . Τυχάνει πρόεδρος τοῦ πρὸς περιθάλψιν τῶν ἀπέρων ὀρφανῶν Συλλόγου « Ἡ Ἁγία Τριάς », ταμίας τῆς φιλοπτώχου ἑταιρίας « Ὁ Ἁγιος Παντελεήμων », ἀντιπρόεδρος τοῦ ἀδελφάτου τοῦ Βρεφοκο- μείου « Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ » καὶ μέλος τῆς πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ παθόντων ἐπιτροπῆς. Ἄφινω κατὰ μέρος τὰς κατὰ καιροὺς ἐκθέσεις, παραστάσεις, χοροὺς καὶ ἐσπερίδας ὑπὲρ φιλάνθρωπικῶν, ἐθνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν σκοπῶν, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων θεωρεῖ, ὡς ἀπαραίτητον καθήκον της — κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς φράσιν — νὰ λαμβάνη δρῶν μέρος.

Τὴν γνωρίζετε βεβαίως ἐξ ὄψεως! Εἶναι μετρίου ἀναστή- ματος καὶ μᾶλλον εὐτραφῆς. Ἡ ἡλικία της καθὰ διάφοροι ἔσχον τὴν καλωσύνην νὰ μὲ εἴπωσι μετὰ λεπτῆς τινος εἰρωννίας —

κυρία ἐννοεῖται — κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 40 καὶ 55 ἐτῶν. Ἡ ἡλικία τῶν γυναικῶν, βλέπετε, ἔχει διακυμάνσεις, οὐχὶ κατὰ μονάδας, ἀλλὰ κατὰ δεκάδας καὶ πλέον, ὡς αἱ τιμαὶ τῶν ἑλληνικῶν χρωγράφων.

Ὁ σύζυγός της, νεόπλουτος μεγαλέμπορος, εἶναι καθ' ἃ φαί- νεται, ἀγαθὸς καὶ ἡσυχος ἄνθρωπος. Τέκνα δὲν τοὺς ἠνύνησεν ἡ τύχη νὰ ἀποκτήσωσιν. Διὰ τὴν κυρίαν Α. . . ὅμως ἡ ἔλλειψις τούτων δὲν εἶναι ἐπαισθητὴ, καθόσον τὰ ἀναπληροῖ, ὡς μετὰ πολλῆς μετριοφροσύνης λέγει, διὰ τῶν δυστυχῶν καὶ ὀρφα- νῶν, τὰ ὁπεῖτα, ἰδία σπλάγγνα της θεωροῦσα, συμπονεῖ καὶ προστατεύει! Δὲν παρέρχεται ἡμέρα χωρὶς ἡ Κυρία Α. . . νὰ ἀναφέρῃ εἰς τοὺς γνωρίμους της ὅτι μετέβη εἰς τὸ Α ἢ Β φιλάνθρωπικὸν κατὰστημα τῆς πόλεως, ὅπως ἐξετάσῃ τὴν καθαριότητα, τὴν λειτουργίαν, τὴν ὑπηρεσίαν, τὰ πάντα καὶ ἀπευθύνῃ μητρικοὺς λόγους εἰς τὰ « ὀρφανὰ της » καὶ τοὺς « δυστυχεῖς της ».

Τὴν πρώτην φοράν καθ' ἣν, γνωρίσας αὐτὴν, ἔσχον τὴν τι- μὴν νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ, ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ἀγαθοεργιῶν της καὶ χάριν περιεργείας δῆθεν ἔσπευσε νὰ μοὶ ὑποδείξῃ μακροσκελέστατον ἄρθρον πρό τινος δημοσιευθὲν ἐν τῇ Ἑφη- μερίδι « Ὁ Ἡμερήσιος Κόσμος » περὶ τοῦ συλλόγου « Ἡ Ἁγία Τριάς », οὗτινος, ὡς προείπον, τυγχάνει πρόεδρος. Ἐξ αὐτοῦ ἐνθυμοῦμαι τὴν ἀκόλουθον περικοπήν: *Ἀλλὰ καὶ πρό τῶν φιλάνθρωπικῶν αἰσθημάτων τῆς προέδρου κυρίας Α. . . δὲν δύναται τις νὰ διέλθῃ ἐν σιγῇ. Χάρις εἰς αὐτὴν πολλαὶ ἀτυχεῖς ὑπάρξουσιν εὐρίσκουσιν ἀνακούφισιν καὶ σωτηρίας καὶ αἱ ἐκ βάθους ψυχῆς εὐλογίαι, αἰτινες συνοδεύουσι τὴν ἐμφάνισιν της, ἀποτελοῦσι τὸ πολυ- τιμώτερον ἐγκώμιον ὅπερ δύναται τις νὰ ἀποδείμῃ πρὸς τὸν ἀγγελὸν τοῦτον τῆς ἀγαθότητος καὶ χριστι- ανικῆς ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἀφοσιώσεως.»*

Ἄν ἔχετε τὴν τιμὴν νὰ ἴσθε ὁποιοσδήποτε δημοσιογράφος εἰς οἰονδήποτε μέρος καὶ καθ' οἰονδήποτε περίστασιν, καὶ ἂν σᾶς συναντήσῃ ἡ κυρία Α. . . μὴ ἀμφιβάλλετε ὅτι θὰ θέσῃ πάραυτα εἰς ἐνέργειαν τὴν σαλατοειδῆ, ὑπὸ ἔσψιν γλώσσης,

εὐγλωττίαν της, ὅπως διεγείρη ἐν ὑμῖν πᾶν αἶσθημα φιλανθρωπίας καὶ μεταβῆτε un jour voir ses petits πόσον εἶναι εὐρωστα καὶ bien soignés, πόσον καλὰ διαιτῶνται ses pauvres καὶ πόσον ἀνθηρὰ τέλος πάντων εἶνε ἡ κατάστασις ὄλων ἐν γένει τῶν ἰδρυμάτων ὧν ἀποτελεῖ μέλος.

Κατόπιν τοιούτων γεγονότων βεβαίως θὰ ἤμην ἀπιστότερος Θεοῦ ἂν διετήρουν καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐξόχως φιλανθρώπου καρδίας τῆς κυρίας Α. . .

B'

Τὴν πρωΐαν τῆς παρελθούσης πέμπτης διερχόμενος κατὰ τύχην τὴν ὁδὸν Ἡρακλέους, ἀνεγνώρισα τὴν κυρίαν Α. . . βιάζουσαν ὀλίγα μέτρα ἐμπρὸς μου.

Εἰς τὴν θεάν της, τὸ ὁμολογῶ, τὰ χεῖλη μου ἐψιθύρισα ἀγίους λόγους περὶ αὐτῆς:

— "Ε! εἶπα κατ' ἑμαυτὸν μὲ τὸν τραγικώτερον τρόπον, τί σπάνιος τύπος γυναικὸς διὰ τὴν Ἑλλάδα! εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ τώρα ἀκόμη κάπου πηγαίνει διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ ἀγαθοεργὸν τινὲ πρᾶξιν. Εἶναι ἡ ἀγαθοεργία ἐνσαρκωμένη!

Ἦτοιμαζόμεν νὰ κάμψω τὴν ὁδὸν Ἡρακλέους, ὅτε διέκρινα ἐπὶ τῆς ἐτέρας γωνίας τοῦ λιθοστρώτου γέροντα ρακένδυτον, ὠχρὸν, σκελετώδη ὡς πτώμα, στηριζόμενον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς στήλης τοῦ φανοῦ τοῦ φωταερίου. Εἶδον τὴν κυρίαν Α. . . διευθυνομένην ἐκεῖ.

«— Σὰν μάγος νὰ τὸ πῶ! νὰ, ἐστάθηκα, τί θὰ τοῦ δώσω νᾶξερα τοῦ δυστυχισμένου; ἐσκέφθην, βραδύνας τὸ βῆμα μου ὅπως ἀντιληφθῶ ἰδίως ὀμματι τῆς γενναιοδωρίας τῆς κυρίας Α. . . ἣτις ἐφθασεν ἤδη πρὸ τοῦ γέροντος ἐπαίτου. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀκούσω τί τοῦ ἔλεγε διότι ἤμην ἔτι ἀρκετὰ βήματα μακρῶν.

"Ὅταν ἐπλησίασα, ὁ γέρον ἔτεινε τὴν χεῖρα ἰκετευτικῶς, λέγων μὲ βραχνὴν—βραχνὴν φωνὴν μάλιστα ἀκουομένην:

— Ἐλ. . . η. . . σε. . . με Κυρά γιὰ τὸ ὄνο. . . μα τοῦ Θεοῦ. . . εἶμαι ἄρρωστος. . . κακὰ καὶ μαῦρα. . . μ' ἔβγαλαν ἀπ' τὸ Νοσοκομεῖο. . . νὰ πάω εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ ἀλλάξω τὸν ἀέρα. . .

Καὶ βῆξ ἤηρά, ἀπότομος, παρατεταμένη συνεκλόνησε τὰ λιπόσαρκα στήθη του. Ἐπνίγετο ὁ δυστυχῆς. . .

Ἡ τεταμένη πηλάμη του αἴφνης κατέστη ἐρυθροβαφής. Ἐπὶ δὲ τοῦ κάτω μέρους τῆς φαιοχρόου ἐσθῆτος τῆς κυρίας Α. . . καὶ εἰς τοῦ λιθοστρώτου ἐφάνθησαν μεγάλαι κηλίδες αἱματος. Δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἀρθρώσῃ λέξιν. Ἡ ἀναπνοή του ἐξήρηχοτο ῥογγώδης, βεβιασμένη. Ἦτο πελιδὸς ὡς ὁ θάνατος καὶ ἔπτυνε—ἔπτυνε αἷμα ὁ δυστυχῆς. . .

Ἐν ᾧ ἐκ τῶν χειλέων τῆς λεγομένης φιλανθρώπου Α. . . ἐξήρχοντο λέξεις βάνασου, χυδαῖαι, ὑβριστικαί.

— Παληάνθρωπε, ἐλεεῖνέ, μοῦ ἐλέρωσε τὸ φόρεμα καὶ ζητιᾶς καὶ ἐλεημοσύνη! τώρα σὲ διορθῶνω ἐγὼ μπιρμπάντε! Ἄκους ἐκεῖ! τὸν παληάνθρωπο νὰ βγάλῃ τὸν κόρακα. . . . ἀπάνω μου!

Ἀπώτερον, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἐκάθητο ἔξωθεν μικροῦ καφενείου ἀτυνομικὸς κλητῆρ μὲ τὴν ἐρυθρὰν στολὴν του.

Ἡ κυρία Α. . . ἔξαλλος ἐκ τοῦ θυμοῦ καὶ πνευστιῶσα διηυθύνθη πρὸς αὐτόν.

— "Ε! κλητῆρα-κλητῆρα! κάμε μοῦ τὴ χάρι νὰ πάρῃς μέσα αὐτὸν τὸν παληάνθρωπο, ποῦ μοῦ ἐλέρωσε τὸ φόρεμα. Νά! ἰδὲς κατάστει! . . .

— "Ἐχεις δίκην, κυρά μου, μὰ καὶ τί νὰ τὸν κάνω μέσα! ἀπήνητησεν ἐκεῖνος ἡρέμα, ὑψῶν τοὺς ὤμους μετ' ἀπορίας, αὐτὸς θὰ μοῦ πεθάνῃ 'σ τὸ δρόμο. Νά, δὲν τὸν βλέπετε ποῦ γκεμιστήκε χάμω ὁ δύστυχος! Δὲν πᾶς νὰ πλύνῃς τὸ φόρεμά σου, κυρά μου, καὶ νὰ μ' ἀφήσης 'σ τὴ φτώχεια μου.

Ἡ κυρία Α. . . κατέστη τότε φρενήρης ἐξ ὀργῆς. Ἐχειρονόμοι σπασμωδικῶς ὡς ἂν εἶχε προσβληθῆ ἐξ ἐπιληψίας καὶ ἐκραύγαζε:

— Γιὰ ἰδὲς βανουσύτης! γιὰ ἰδὲς τρόπο! Τώρα σὲ διορθῶνω ἐγὼ! Θὰ πάω ἀμέσως μόνη μου εἰς τὸν Διευθυντὴν νὰ σὲ συγυρίσω.

Καὶ ἐρυθρὰ ὡς αἰ ἐπὶ τῆς φαιοχρόου ἐσθῆτος της κηλίδες αἱματος διηυθύνθη πρὸς τὰ κάτω, τρέχουσα σχεδόν.

Ἐν ᾧ ὁ κλητῆρ σταυροκοπούμενος ἐψιθύριζε:

«*Μνησθητί μου, κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. . .*»

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐπίστευσα πρὸς καιρὸν ὅτι, γνωστὸν γενόμενον εἰς εὐρὺν κύκλον ἀνθρώπων, θὰ ἐμείωνε τὴν φήμην τῆς κυρίας Α . . . ὡς φιλανθρώπου γυναικός.

Ἐκ τῶν ὑστέρων ὁμῶς ἐπίεσθην, ὅτι, σκεπτόμενος οὕτω, εὐρίσκωμην ἐν οἰκτρᾷ πλάνῃ . . .

[Ἐκ Πατρῶν]

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΑ ΤΗΝ ΚΛΕΨΗΣ, Ε;

ΑΡΓΗΣΕΣ, φίλε μου, ἀλλὰ τὴν ἔχεις ἐπιτύχει
τὴν Ἀφροδίτη ζωντανή . . . ! Ἦ μύτη της μὴ πῆχυ,
τὰ μούτρα της, ἀπ' τὴ βλογιά, σὰν κόσκιο φτιασμένα,
τὰ χεῖλιά της ὀρθάνοικτα καὶ πάντα κρεμασμένα,
τὸ στόμα της φουρνόπορτα, τὰ δόντια της σὰν τσάπαις,
τ' αὐτιά της, πρᾶγμα ἀρκετό, νὰ φτιάξῃς ἕξῃ κίπαις,
Κορμὶ ρετσινοβάρελο, φρύδια μὲ δέκα τρίγες,
Ποδάρια καλαμόβεργες, δὲν ξεύρω πόσαις πῆγες,
Μαλλιά πολὺ ἐπίσημα καὶ ὄλα μετρημένα,
Μὴ τρίχα 'ς τὴ Πετρούπολι καὶ ἄλλη μέσ' 'ς τὴ Βιέννα,
Ἦ τὸ σβέσκο της βασιλικὸς φυτρόνει ἀν φυτέψῃς.
Λοιπὸν, ἐμπρός ! τί ἀτέκσαι ; Ἔ !! πότε θὰ τὴν κλέψῃς ;

Γ. Ψ. ΠΑΠΟΥΔΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΤΩΝ ΣΤΩΙΚΩΝ

ΠΛΑΙ ΠΕΡΙ τὰ 300 ἔτη π. Χ. ἔξω τοῦ Πειραιῶς εἶχε ναυαγήσῃ πλοῖον μὲ φορτίον πορφύρας.

Ἦτο δὲ ἡ πορφύρα τότε πολυτιμοτάτη βαφή ἐξαγομένη ἀπὸ κογγυλία τινε τῆς θαλάσσης. Τὸ χρῶμα αὐτῆς ἦτο ἡ κόκκινον ὡς τὸ αἷμα ἢ ἰόχρουν μὲ τινε παραλλαγάς. Τοσοῦτον δὲ περιζήτητα ἦσαν τὰ χρώματα ταῦτα, τὰ ὅποια δὲν ἤξευρον νὰ κατασκευάζωσιν ὡς σήμερον καὶ ἀπὸ ἄλλας οὐσίας, ὥστε ἡ πορφύρα ἐπωλεῖτο τότε πρὸς ἴσον βάρους ἀργύρου.

Ἦ ζημία λοιπὸν τοῦ πλοίου τοῦ ναυαγήσαντος ἦτο μεγάλη. Ἀνῆκε δὲ τοῦτο εἰς ἔμπορὸν τινε ἀπὸ τὸ Κίτιον τῆς Κύπρου, ὅστις ἐκαλεῖτο Ζήνων. Ὁ ἔμπορος οὗτος, ὅστις ἔτυγε καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι ἐν τῷ πλοίῳ, ἦτο νεώτατος 22 ἐτῶν καὶ λόγιος ἀνὴρ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ὁ Ζήνων ἀνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ περιεφέρετο εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως περιαλγῆς διὰ τὴν συμφορὰν. Ὅτε δὲ διέβαινε διὰ τινος ὁδοῦ τῆς πόλεως, παρετήρησε μικρὸν βιβλιοπώλην καθήμενον εἰς τὴν θύραν τοῦ μαγαζείου του καὶ ἀναγινώσκοντα ἐν ἐκ τῶν βιβλίων, τὰ ὅποια ἐπώλει, ὅπως συνήθως κάμνουσιν οἱ μικροὶ βιβλιοπῶλαι, οὓς δὲν ἀπασχολοῦσι πολὺ οἱ ἀγορασταὶ βιβλίων. Ἦτο δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφάντος. Ὁ Ζήνων ἦλθε πρὸς τὸν βιβλιοπώλην καὶ καθίσας συνδιέλεγχθη μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου καὶ ἠρώτησεν ἀν εὐρίσκοντα καὶ ἐν τῇ πόλει φιλόσοφοι διδάσκοντες τοιαῦτα πραγματά. Μάλιστα, εἶπεν ὁ βιβλιοπώλης καὶ ἔδειξε τὸν Κράτητα, ὅστις ἔτυγε νὰ διαβαῖνῃ τότε ἐκεῖθεν. Τοῦτον, εἶπε, δύνασαι ν' ἀκολουθήσῃς καὶ θὰ μάθῃς πολλὰ πράγματα. Ὁ Ζήνων ἐσηκώθη εὐθὺς καὶ ἦλθε πρὸς τὸν Κράτητα καὶ ἔγεινε αὐτοῦ μαθητής. Ἦτο δὲ ὁ Κράτητα οὗτος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Ἐθῶν, ὅστις πεισθεὶς ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Κυνικῶν φιλοσόφων ὅτι ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ ζῇ τις φυσικὴν ζωὴν καταφρονῶν καὶ δόξας καὶ τιμὰς καὶ πλοῦτον καὶ εὐζωίαν ἐδώρησε τὸν πλοῦτόν του εἰς

τούς πτωχούς και ἀφιερῶθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ἦρχισε δὲ τὸν νέον του βίον ὡς ἐξῆς· Ἦλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηναίων και ἐνώπιον τοῦ πλήθους ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἐλεύθερον εἰπὼν «Ὁ Κράτης ἐλευθερώνει σήμερον τὸν Κράτητα ἀπὸ τῆν δουλείαν.»

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Κράτητος ἦτο νὰ ζῆ ὁ ἄνθρωπος ἐν μεγίστῃ λιτότητι· και νὰ μὴ ἔχη οὐδενὸς ἀνάγκην, ἀρετὴ δὲ εἶνε ἡ ἀνεαρτηρία και ἡ ἔλλειψις ἀναγκῶν. Τοσοῦτον δὲ αἱ σκέψεις αὐταὶ κατ' ἀρχὰς εὐχαρίστουν τὸν Ζήνωνα, οὗ ἦνοιγον τοὺς ὀφθαλμούς περὶ τῆς ἀληθοῦς τῶν πραγμάτων ἀξίας, ὥστε εἶπεν ὅτι τὸ καλλίτερόν μου ταξεῖδι· ἦτο τὸ ταξεῖδι τῆς ναυαγίας μου. Ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου δὲν θεώρει τὴν φιλοσοφίαν ταύτην ἀρκετήν. Ἐπίστευε και αὐτὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἔχη ἀνάγκας και τοῦτο εἶναι μέγα ἐφόδιον διὰ τὴν φιλοσοφίαν και διὰ τὸν εὐδαιμόνια βίον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε και τὸ πᾶν. Πρὸς τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν ἀπαιτεῖται και ἡ παιδεία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀληθῆς αὐτοῦ μόρφωσις. Διὸ κατέφυγε και εἰς ἄλλους φιλοσόφους τοὺς ἀκολουθοῦντας τοῦ Σωκράτους τὰ διδάγματα τὸν Στίλπωνα τὸν Μεγαρεῖκόν και τὸν Ἐσνοκράτην, τὸν διάδογον τοῦ Πλάτωνος και πρὸς ἄλλους, οὓς ἤκροῦτο ἐπὶ 20 ὅλα ἔτη, ὅτε ἦνοιξε και αὐτὸς σχολεῖον εἰς τὴν Στοᾶν τὴν καλουμένην Ποικίλην ἐκ τῶν ἀνηρημένων ἐκεῖ εἰκόνων τοῦ ζωγράφου Πολυγνώτου. Ἐκ τοῦ τόπου δὲ τῆς διδασκαλίας του ἐκλήθη και αὐτὸς και οἱ διάδοχοί του Στωϊκοί. Πλήθος ἀκροατῶν συνέφερον πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦτον, μεταξὺ δὲ τούτων και ὁ Ἀντίγονος ὁ Γονατῆς, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Ζήνων ἠγάπα πανταχοῦ τὴν δημοσίαν εὐπρέπειαν μὴ μιμούμενος τοῦτο τοὺς Κυνικούς φιλοσόφους, ἀλλ' ὁ βίος του ἦτο τοσοῦτον λιτὸς και οἰκονομικός, ὥστε ἐν Ἀθήναις εἶχε γείνην παροιμιώδης «ζῆ οἰκονομικώτερα και ἀπὸ τὸν Ζήνωνα». Τὸ σύνθηρος φαγητόν του ἦτο ψωμί, μέλι ἢ ξηρὰ σῦκα και ὀλίγον κρασί. Τὸ δὲ φόρεμά του ἦτο εἰς λεπτὸς μανδύας, δι' οὐ περιετύλισσε τὸ σῶμά του και οὐδὲν ἄλλο. Διὸ και οἱ κωμικοὶ τότε ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι διδάσκει τοὺς μαθητὰς του τὴν νέαν φιλοσοφίαν, τὴν πείναν, ψωμί, σῦκα και κρασί. Ἡ αὐστηρὰ ὅμως αὕτη διαίτα διετήρησεν αὐτὸν ὑγιέστατον κατὰ τὸ σῶμα και ἀκμαϊστάτον κατὰ τὸν νοῦν μέχρι βαθέος γῆρατος, εἰ και ἦτο φύσει ἀσθενικός. Ἀπέθανεν δὲ 72 ἐτῶν ἢ κατ' ἄλλους 98 ἐκουσίως ὑπ' ἀσιτίας. Μεταβάνων δηλ. μίαν ἡμέραν ἐκ τοῦ σχολείου του εἰς τὴν οἰκίαν του ὀλισθήσας ἔπεσε καθ' ὁδὸν και συνέτριψεν ἓνα τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς του. Τότε ἐκτύπησε τὴν γῆν διὰ τῆς χειρὸς του και εἶπε· «Τί με φωνάζεις; ἔρχομαι ἀμέσως». Ταῦτα εἶπε

και ἀναστὰς ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἔνθα ἀπέθανεν ὑπ' ἀσιτίας. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν τὸν μέγαν τοῦτον διδάσκαλον στήσαντες εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα.

Ὁ Ζήνων ἤθελε νὰ διαδώσῃ τὰς ἰδέας του εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν τῆς κοινωνίας, και διὰ τοῦτο οἱ μαθηταὶ του ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπετελοῦντο πάντες ἐκ πτωχῶν. Τοὺς τετυρωμένους πλουσιόπαιδας εὑρίσκε τρόπον νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ. Οὕτω νέον τινὰ ἐκ Ῥόδου ἀπειμάκρυνεν εἰπὼν εἰς αὐτὸν νὰ καθίσῃ εἰς τὴν ρυπαρὰν βαθμιδα τῆς κλίμακος τοῦ σχολείου, ἔπειτα εἰσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ σχολεῖον, ἔνθα οἱ μαθηταὶ του ἐφόρου ἐνδύματα καλαῖα ἐμβαλωμένα.

Ὁ Ζήνων ἐτίμα βεβαίως και τὴν θεωρίαν ἀλλὰ περισσότερον τὴν πράξιν. Κατ' αὐτὸν οὐχὶ ὁ λέγων σοφά, ἀλλ' ὁ πράττων σοφὰ εἶναι σοφός. Διὰ τοῦτο διώρισε και διάδοχόν του ἐκ τῶν μαθητῶν του τὸν Κλεάνθην, ὅστις δὲν ἦτο μὲν ἐκ τῶν μαθητῶν του ὁ πνευματωδέστατος, ἦτο ὅμως ὁ ἐπιμονώτατος και ὁ καρτερικώτατος αὐτῶν πάντων νὰ πράττῃ τὸ καθήκόν του. Ἦτο δὲ ὁ Κλεάνθης οὗτος πτωχὸς νέος ἐκ τῆς Ἀσσοῦ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅστις ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὡς μόνα ἐφόδια ἔχων τέσσαρας δραχμάς. Φύσει δὲ ἐργατικός και φιλόσοφος ὦν εὑρεν εὐθὺς πολλὴν ἐργασίαν, ἐπάτιζε δηλ. τοὺς κήπους τῶν Ἀθηναίων ἀντῶν ὕδωρ ἐκ τῶν φρεάτων και ἤλεθε σίτον διὰ χειρομύλου ἐπ' ἀμοιβῆ. Τὰς ἐργασίας δὲ ταύτας ἐξετέλει τὴν νύκτα ὀλίγιστον χρόνον κοιμώμενος, τὴν δὲ ἡμέραν ἐπήγαινε εἰς τοῦ Ζήωνος τὸ σχολεῖον, ἀκροώμενος μετὰ προσοχῆς τῆς διδασκαλίας και σημειῶνων τὰ ἀξία σημειώσεως εἰς ὅστᾳ βοῶν ἢ και ὄστρακα, ἃ εἶχε πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν παρασκευάσῃ· διότι δὲν εἶχε περισσεύοντα χρήματα νὰ ἀγοράσῃ τὰ πρὸς γραφὴν ἀναγκαῖα οὐκ ὄντα. Οὕτως ἐξῆ ὁ Κλεάνθης, οὗ οἱ συμμαθηταὶ του ἐχόντες ὑπ' ὄψιν τὴν κυρίαν ἐργασίαν του ἐπωνόμαζον Φρεάντλην. Τοσοῦτον δὲ ἐξῆ κοσμίως και ἐνεδύετο ὥστε ὁ Ἄρειος πάγος, τὸ ἀνώτατον ἐν Ἀθήναις δικαστήριον, ὅπερ ἀπειμάκρυνεν ἐκ τῆς πόλεως τοὺς ἀργούς και κηρῆνας, ὑποπέυων και περὶ τοῦ Κλεάνθους, ὅς δὲν εφαινετο πῶθεν ἐπιρίετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀνέκρινεν αὐτὸν περὶ τούτου. Ἐν τῇ ἀνακρίσει δὲ ταύτῃ ἔμαθε διὰ μαρτύρων ὅτι ὁ Κλεάνθης σχεδὸν ὀλόκληρον τὴν νύκτα εἰργάζετο ποτίζων τοὺς κήπους και ἀλέθων σίτον και θυμαμάσας τὴν φιλοπονίαν και φιλομάθειαν τοῦ ἀνδρὸς εὐχαρίστως προσέφερε πρὸς αὐτὸν συνδρομὴν χιλίων δραχμῶν, ἃς ὅμως ὁ Κλεάνθης κατὰ συμβουλήν τοῦ Ζήωνος δὲν ἐδέχθη. Κατόπιν ὅμως ἐδέχθη τὴν δωρεὰν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου ἐκ 3000 δραχμῶν, ὡς και ἐν φόρεμα, ὁ προσέφερον αὐτὸ οἱ

Ἄθηναῖοι, ὅτε εἰς μίαν πανήγυριν καθ' ἣν ἦτο καὶ ὁ Κλεάνθης ὡς παιδαγωγός τινων παιδῶν, τοῦ ἤρπασεν σφοδρὸς ἄνεμος τὸ μόνον φόρεμα μεθ' οὗ ἦτο περιτετυλιγμένος καὶ ἐφάνη ὀλόγουμος ἐνώπιον τῶν χειροκροτούντων Ἀθηναίων. Ἦτο δὲ ὁ Κλεάνθης ἄνθρωπος γλυκὺς καὶ μετριόφρων, ἀπέφυγε τὰς ἐριδας καὶ ὠμίλει περὶ ὄλων τῶν ἀνθρώπων καλᾶ. Ὅτε συμμαθητῆς του ὠνόμασεν αὐτὸν ὄνον, ὁ Κλεάνθης οὐδαμῶς ταραχθεὶς εἶπε: «Μάλιστα, διότι μόνος ἐγὼ ἐξ ὄλων τῶν μαθητῶν δύναμαι νὰ βασιτάσω ὄνον τὸ βάρος τῶν καθηκόντων ἐπὶ τῶν ὤμων μου.» Ἀπέθανε δὲ εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν καὶ αὐτὸς ἐκουσίως. Εἶχεν ὑπὸ ὀδονταλγίας πρησθῆ ἢ παρειά του, ὁ δὲ ἰατρός διέταξεν αὐτὸν ἐπὶ δύο ἡμέρας νὰ μὴ φάγη τίποτε. Ὅταν δὲ παρῆλθον αἱ δύο ἡμέραι εἰ καὶ εἶχε γείνη καλὰ καὶ ἡδύνατο νὰ φάγη, ἀπέφυγεν ὅμως νὰ πράξῃ τοῦτο εἰπὼν ὅτι θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν καλὴν ὁδόν, ἥτις τοῦ εδείχθη, καὶ οὕτως ἀπέθανεν ὑπ' ἀσιτίας.

Μεγάλην δὲ δόξαν ἀπέκτησεν ἡ Στωϊκὴ φιλοσοφία διὰ τοῦ εὐγλωττου καὶ εὐφυοῦς Χρυσίππου, μαθητοῦ τοῦ Κλεάνθους. Ἦτο δὲ ὁ Χρυσίππος οὗτος ἀπὸ τοῦ βίου Σόλους ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὴν Ταρσὸν τῆς Κιλικίας. Καὶ ὁ βίος αὐτοῦ ἦτο λιτότατος, εἰ καὶ ἦτο φύσει ἀσθενικός. Ἠγάπα πολὺ τὰς συζητήσεις καὶ πολλάκις ὁ ζῆλος οὗτος παρέφευρε αὐτὸν νὰ συζητῇ καὶ μετὰ τοῦ διδασκάλου του. Τοσοῦτον δὲ δεινὸς ἦτο διαλεκτικός, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἔλεγον ὅτι ἂν ἔχῃσι καὶ οἱ θεοὶ ἀκολουθίαν τῆς μεγάλης αἰεὶ τῆς εὐγλωττίας, εἶχεν ἐν τῇ συζητήσει καὶ τὸ εὐτράπελον καὶ τὸ ἀστείον, δι' οὗ ἡ συζήτησις αὐτοῦ καθίστατο λίαν τερπνὴ. Ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἔχει τι τὸ ἀστείον. Ἦτο 73 ἐτῶν, ὅτε μίαν ἡμέραν κατελήφθη ὑπὸ ζέλης καὶ ἠναγκάσθη νὰ κατακλιθῆ ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ἔνθα ὑπηρετεῖ αὐτὸν μία πτωχὴ γράϊα. Ἐνταῦθα δὲ κατακεκλιμένος παρετήρησεν ὅτι ὁ προσφιλέτης του ὄνος εἰσεχώρησεν εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ τοῦ ἔρωγε τὰ σῦκα. Τοῦτο τοσοῦτον διεσκέδασεν αὐτόν, ὥστε ἐκάλεσε τὴν ὑπηρετρίαν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ὄνον καὶ ὀλίγον οἶνον νὰ πῆ. Ὅτε δὲ ὁ ὄνος ἤρχισεν εὐχαρίστως νὰ πῖνῃ καὶ τὸν οἶνον, ὁ Χρυσίππος τοσοῦτο ἐφαιδρύνθη, ὥστε γελῶν ἀπεπνίγη.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ τρεῖς κορυφαῖοι διδάσκαλοι τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας. Οὗτοι ἐπίστευον ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος τὴν εὐδαιμονίαν του φέρει εἰς τὴν καρδίαν του, ἐκεῖ ὑπάρχει ὁ θησαυρὸς καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους. Εὐδαιμονία δὲ εἶναι ἡ γνῶσις καὶ ἄσκησις τῆς ἀρετῆς. Ἐκαστος ἄνθρωπος, ἔλεγον, πρέπει νὰ ζῆσῃ ἐν πᾶ κόσμῳ τοῦτω εὐδαιμόνως. Ἀλλ' ἡ εὐδαιμονία δὲν συνίσταται

εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἢ ἀπόλαυσιν τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς ἀρετῆς. Ἡ συμφωνία τῶν πράξεων παντὸς ἀνθρώπου πρὸς τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις παρέχει εἰς αὐτὸν οὐρανίαν ἀπόλαυσιν καὶ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν ταύτην πρέπει πάντες νὰ τεινωσι. Καὶ ἡ μὲν προσπάθεια τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀποκτήσῃσι πεποιθήσεις λέγεται σοφία, ἡ δὲ δύναμις νὰ ζῶσι πάντοτε συμφῶνως πρὸς τὰς πεποιθήσεις των καλεῖται ἀνδρεία. Ὅστις δὲ ἔχει καὶ σοφίαν καὶ ἀνδρείαν ἐσωτερικῶς μὲν χρολιναγωγεῖ τὰ πάθη του καὶ τὰς ὁρμὰς του καὶ δεικνύει σωφροσύνην, ἐξωτερικῶς δὲ δεικνύει δικαιοσύνην. Αὐταὶ εἶναι αἱ 4 θεμελιώδεις ἀρεταὶ τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας, ἡ δὲ ἀσκήσις αὐτῶν εἶναι ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐν τῇ ἀσκήσει τούτων ζῆ ὁμολογουμένως πᾶ φύσει, ὅπως ἔλεγον ὁ Ζήνων. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐξευρέθη ἡ ἀπόλυτος ἀλήθεια τί εἶναι ἀγαθόν, τί εἶναι κακόν, ἀνάγκη πάντες νὰ ἐργασθῶσι πρὸς τοῦτο. Τὸ ἀτελές, τὸ ψευδές, τὸ κακὸν πρέπει νὰ ἐκλίπῃ, νὰ ἐπικρατήσῃ δὲ τὸ τέλειον, τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθόν. Ἡ δὲ εὐρεσις τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ εἶναι ἡ μεγίστη τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ μεγίστη αὐτοῦ εὐδαιμονία.

Ἡ ἀρετὴ φέρει πάντας εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, ἡ δὲ πρὸς τὴν ἀρετὴν τάσις εἶναι τάσις πρὸς τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν. Ἐχει δὲ ἡ ἀρετὴ τοῦτο τὸ οὐρανίον χάρισμα ἀσκουμένη νὰ καθιστᾷ τὸν ἀσκούντα εὐδαιμόνα εἴτε οὗτος θέλει τοῦτο εἴτε μὴ καὶ νὰ προάγῃ αὐτὸν εἰς βαθμὸν ἀνώτερον τελειότητος. Πρέπει δὲ νὰ ζητῶμεν τὴν εὐδαιμονίαν ἡμῶν οὐχὶ ἐκεῖ ὅπου τὴν ζητοῦσι συνήθως οἱ ἄνθρωποι. Ἐν τῷ βίῳ τὰ πράγματα ἔχουσι ἀναστραφῆ. Εἰς τοὺς κόπους, εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν στέρξιν ἔγκειται ἡ ἀγνή καὶ ὑψηλὴ ἡδονὴ καὶ οὐχὶ εἰς τὴν εὐφροίαν καὶ εὐπάθειαν. Πρὸ παντὸς δὲ ὅστις θέλει νὰ εἶναι εὐδαιμόνων πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ ανεξάρτητος. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ συνηθίσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκας, νὰ εἶναι ὑπέρτερος τῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου. Ὁ Σωκράτης ἔλεγεν ὅτι νὰ μὴ χρειάζηται τις τίποτε εἶναι θεῖον, νὰ χρειάζεται δὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον, εἶναι ἐγγύτατα τοῦ θεοῦ. Ἀληθῶς ἐλεύθερος ἄνθρωπος κατὰ Ζήνωνα εἶναι ὁ σοφὸς καὶ ἐνάρετος, ὁ δὲ κακὸς εἶναι δούλος. Ἡ ἀρετὴ διὰ τὸν σοφὸν εἶναι ἀρκετὴ. Ὅσῳ περισσότερον κλείομεν τὰς πηγὰς τῆς ἐξωτερικῆς εὐδαιμονίας, τοσοῦτω ἀρθνωτέρον βέουσι αἱ πηγὰς τῆς ἐσωτερικῆς. Οὐδαμῶς δὲ θολοῦται ἡ εὐδαιμονία τῆς ἀρετῆς ὑπὸ τῶν θλίψεων καὶ τῶν ἀλγηδόνων, διότι διὰ τὸ πνεῦμα ὑπάρχει μόνον ὅτι θέλει νὰ ὑπάρχῃ.

Ἐν τῇ ἀρετῇ δὲ ἔγκειται ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ μακαριότης. Ὅστις

δὲ δὲν αἰσθάνεται τοῦτο, δηλοῖ ὅτι δὲν ἐνεθάθουν ἐἰς τὸ πρᾶγμα. Αἰτία δὲ τῆς εὐδαιμονίας ταύτης εἶναι ἡ συμφωνία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ συμφιλίωσις πρὸς ἑαυτόν. Διὰ τῆς συμφιλίωσης δὲ ταύτης ἀνακτᾷ ὁ ἄνθρωπος τὴν οὐσίαν του, τὴν κυρίαν του φύσιν, ἀνακτᾷ τὸν ἀνθρωπισμὸν του. Ὁ δ' ἔχων ἀνθρωπισμὸν, ἔχει τὴν θεότητα ἐν ἑαυτῷ, ἔχει τὴν εὐδαιμονίαν. Περιλαμβάνει δὲ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ χρήσιμον διότι ἡ ιδιότης τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι νὰ ἀφελῇ καὶ ὄχι νὰ βλάπτῃ, ὡς γνῶρισμα τῆς θερμότητος εἶναι νὰ θερμαίνει καὶ ὄχι νὰ ψύχῃ.

Ἀνάγκη νὰ ἀρχίσωμεν νὰ ζῶμεν κατὰ φύσιν ἤτοι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. Ὅτι ὁ ὀρθὸς λόγος ὑπαγορεύει εἶναι καθήκον, ἡ δὲ ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος εἶναι ἀρετὴ. Ὁ πράττων κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ λογικοῦ του, θέτει τὴν φύσιν του εἰς συμφωνίαν πρὸς ἑαυτήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὀρθὸς λόγος εἶναι εἰς ὅλα τὰ λογικὰ ὄντα ὁ αὐτός, οἱ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττοντες εἶναι ὅλοι πρὸς ἀλλήλους σύμφωνοι. Αὐτοὶ ἀποτελοῦσι τὴν πολιτείαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἣτις κυβερνᾷται μὲ τοὺς ἀγράφους αὐτῆς νόμους. Μόνον οἱ ἐνάρετοι εἶναι ἀληθεῖς πολῖται, οἱ δὲ ἄλλοι εἶναι ἐχθροὶ καὶ δοῦλοι. Ὅλοι δὲ οἱ ἐνάρετοι εἶναι ἀδελφοὶ μεταξύ των διότι ἀληθῆς ἀδελφότης δὲν εἶναι ἡ τοῦ αἵματος, ἀλλ' ἡ τῆς ἀρετῆς. Πάντες δὲ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἶναι ἐλεύθεροι καὶ πάντες ἔχουσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα.

Πολιτεία εἶναι μία ἡ τῆς ἀρετῆς, ἣτις περιλαμβάνει πάντας τοὺς ἐναρέτους, ὅπουδῆποτε γῆς καὶ ἂν κατοικῶσιν. Εἶναι ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ παγκόσμιος αὕτη πολιτεία ἡ παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἢ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ γῆς. Πάντες δὲ οἱ πολῖται τῆς πολιτείας ταύτης πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους διότι εἶναι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ κυβερνῶνται δι' ἑνὸς κοινοῦ εἰς ὅλους νόμου ὡς μία ποίμνη.

Τοιαῦτα εἶναι αἱ δοξασαίαι τῶν Στωϊκῶν περὶ ἀρετῆς καὶ τῆς στενωῆς μετὰ ταύτης συνδεομένης εὐδαιμονίας. Οὐδεμία φιλοσοφία ἀνέδειξε τοιοῦτους χαρακτήρας ἐν τῷ βίῳ, οἷου; ἡ φιλοσοφία τῶν Στωϊκῶν, οἵτινες τὰ πάντα ἐθυσίαζον. τὴν ἀρετὴν ὅμως ὄχι. Ὁ λιτὸς καὶ ἀπέριτος αὐτῶν βίος, ἡ ἰδέα περὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς, εἶναι σωτήριοι ἰδέαι καὶ διὰ τὰ ἄτομα καὶ διὰ τὴν πολιτείαν. Περὶ τῶν ἰδεῶν τούτων εἰργάσθη ἐκθύμως καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ ἐργάζεται, ἵνα βασιλεύσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ γῆς ὡς εἶναι καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ.

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΚΚΟΣ

Ὁ εὐθυμὸς καὶ φιλοπαίμων ποιητῆς τῶν Γελοῦτων, ὁ φαειρὸς κωμειδουλόγραφος, ὁ πλήρης χάριτος καὶ εὐφυΐας καὶ ζωῆς, ὁ πάντοτε φιλόγελως καὶ ἐνθουσιῶδης, εἴμαρτο νὰ εὕρῃ σκληρὸν καὶ σπαρακτικὸν θάνατον τὴν νύκτα τῆς 7ης παρελθόντος Σεπτεμβρίου δι' ἀσυνειδήτου χειρὸς δολοφόνου παράφρονος, καθ' ἣν ὥραν ἐπέστρεφεν, εὐχαρῖς ὡς πάντοτε καὶ μὲ τὸ ἄσμα ἔτι εἰς τὰ χεῖλη, ἐκ τοῦ θεάτρου τῆς Ὁμοιοῖας μετὰ τὸ πέρας τῆς παραστάσεως τοῦ κωμειδουλλίου του : ἡ Λύρα τοῦ Γέρω - Νικόλα. Ἐπέπρωτο μία θολὴ καὶ τεταραγμένη διάνοια οἱ-

μοι ! νὰ ἐκμηδενίσῃ ἐν ὥρατον καὶ καλλιτεχνικὸν πνεῦμα, τὸν Δημήτριον Κόκκον, τοῦ ὁποῦο ὅλος ὁ βίος ἦτο διαρκῆς ἐμπνευσις καὶ μελωδία καὶ χαρμονὴ καὶ γέλως.

Οἱ ἀναγνώσται τοῦ Ἡμερολογίου, οὗ ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τακτικὸς συνεργάτης καὶ φίλος κάλλιστος, ἐν συντριβῇ καρδίας, ἐσμέν βέβαιοι, θὰ συναντήσωσιν ὧδε τὴν συμπαθῆ καὶ νοήμονα φυσιογνωμίαν τοῦ μεταστάντος ποιητοῦ, ὅστις τὸσάκις συνεκίνησεν, ἐπαίδρυνε καὶ ἐνεθουσίασε τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον καὶ ἰδίως τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν, ἣς ὑπῆρξεν ἐν τῶν προσφιλεστέρων σεμνωμάτων, καὶ ἣτις εἰλικρινῶς ἐπένησε καὶ ἐθρήνησε τὴν πρόωρον ἀπώλειάν του. Τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδᾶς διήνυσεν εἰς Ἀθήνας, νεώτατος δὲ γενομένου διδάκτωρ τῆς νομικῆς ἐπέδιωξε τὸ στάδιον τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου. Κυρίως ὅμως ὁ Κόκκος ἐγεννήθη, ἔζησε καὶ διέπρεψεν ὡς ποιητῆς. Πεπροικισμένος ἀπὸ φύσεως δι' ἰσχυρὰς φαντασίας καὶ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος ἐπεδόθη μετ' ἰδιαίτερας ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ποίησιν. Οἱ στίχοι του, εὖς ἐχαρακτήριζε χάρις καὶ σπινθηρίζουσα εὐφυΐα, ἀνεγινώσκοντο ἀπλήστως. Συνεκίνουν δὲ καὶ ἐμάγευον, ἀποσπῶντες τὰ δάκρυα ἐναλλάξ ἢ τὸν γέλωτα τῶν ἀχρωμένων, ὁσάκις τοὺς

ἀπήγγελλεν ὁ ἴδιος, κατέχων εἰς σπάνιον βαθμὸν τὸ μυστήριον τῆς ἀπαγγελίας, δι' ἧς προσέδιδεν αὐτοῖς ἰδιάζον τι θέλητρον καὶ κάλλος ἐκφραστικώτατον. Ἐγράψε μακρὰν σειρὰν ποιημάτων παντοίων, φθὰς πατριωτικὰς, θούρια, εἰδύλλια, ἔλεγεια, ἠρωϊκοκομικὰ καὶ πλεῖστα τοῦ ἐπικολυρικοῦ εἶδους, τὰ ὅποια εἶχεν ἀποθησαυρίσει εἰς τὸν πρό τινος ἐκδοθέντα τόμον τῶν *Ποιήσεών* του. Κατ' ἐξοχὴν ὁμοῦ ὁ Κόκκος ἐφάνη ἐσχηματισμῶν εὐδοκιμῶν εἰς τὴν σύνθεσιν κωμειδυλλίων, ὧν τὰ πνευματώδη ἄσματα ἐμελοποίησε ὁ ἴδιος. Ὁ *μπαρπα - Δινάρδος* καὶ ἡ *Λύρα τοῦ Γέρω-Νικόλα* παρασταθεῖσαι ἀλλεπαλλήλως ἀπὸ τῆς σκη-νῆς τοῦ Θεάτρου τῆς Ὀμοιοῖας ἐφαίδρυνον τὸ κοινὸν καὶ κατέστησαν τὸ ὄνομά του δημοφιλές. Πλὴν τούτων εἶχε φιλοτεχνήσει τελευταῖον καὶ τὸν *Καπετὰν Λάζαρον*, ὃν δὲν ἐπρόφρασε νὰ ἀναβιβάσῃ ἐπὶ σκηνῆς. Ἀναντιρρήτως δὲ ἤθελε βαθμηδὸν δια-πρέψει εἰς τὸ δραματικὸν τοῦτο εἶδος καὶ παραγάγει ἔργα τε-λειότερα καθὸ δεξιὸς ἠθογράφος τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ μίμος τῶν κατὰ τόπους γλωσσικῶν ἰδιωμάτων, ἐὰν δὲν ἀπέθνησκειν οὕτως ἠρόως, ἐν ἡλικίᾳ μόλις 36 ἐτῶν, καταλιπὼν μνημὴν ἄφθιτον καὶ πένθος οὐ μόνον εἰς τὴν δύσμοιρον οἰκογένειάν του ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ σύγχρονα ἑλληνικὰ γράμματα.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ
ΤΟΥ ΠΟΥΛΚΛΑΥΤΟΥ ΠΟΗΤΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΟΚΚΟΥ

Σκορποῦσε φῶς, ζῶν, χαρά, καὶ ἦταν ἡ χαρά μας,
Ἐξοῦσαμε 'ς τὸ γέλοιο του κ' ἐξοῦσε 'ς τὴ καρδιά μας,
Μέσ' 'ς τῆς ζωῆς τῆ συννεφιά γλυκὰ 'φεγγοβολοῦσε
Κ' ἔμπρός του ἡ λύπη ἐδῶπαινε καὶ τοῦ χαμογελοῦσε.

Μὰ ἡ μαύρη ἡ μοῖρα, ἡ ἀδικη, ποῦ κυβερνάει 'δῶ κάτου
Ἐφρόνησε 'ς τὸ γέλοιο του καὶ 'ς τὸ κελάηδιό μου,
Γιὰ μὰ στιγμὴν ἄγριεψε, τυφλώθη ἀπ' τὴ ζήλεια
Καὶ τὸ τραγοῦδι τοῦσβυσε ἀπ' τὰ γλυκὰ του χεῖλια.

Καὶ τώρα ἡ Μοῦσα, ἀμίλητη, βουβή, μαρμαρωμένη
Μ' αἰῶνιο παράπονο 'ς τὸ μνήμα του γερομένη,
Μὲ τὰ μαλλιά της ξεπλέγα καὶ μὲ σπασμένη Λύρα,
Θὰ κλαῖρ τὸ καμάρη της καὶ τὴ μικρὴ του μοῖρα.

Ἀθήναι τῆ 10 Σεπτεμβρίου 1891.

ΚΩΝ. Φ. ΣΚΟΚΟΣ

Ο ΒΡΑΧΟΣ ΤΩΝ 39

[ΖΑΚΥΝΘΙΝΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ]

ΚΙ Κερίοτες εἶνε οἱ κουτότεροι χωρικοὶ τῆς Ζα-κύνθου καὶ συνάμα οἱ πειρὸ πονηροὶ καὶ κακοὶ. Ζοῦ-νε 'ς τὸ ξερόθουλό τους σὰν ἄγριοι, δὲν πλησιάζουσι ἄνθρωπο, πρὸ πάντων χωραϊτῆ, κί' ὅταν ἰδοῦνε πῶς ἔρχεται κανένας ξένος κλειοῦνε τὸ σπίτι τους ἢ φεύγου-νε γιὰ νὰ μὴ τὸν φιλοξενήσουνε. Κί' ἂν πάγγῃ σὲ καμμιὰ καλύθα τους, ἀπὸ ἐκεῖναις ποῦ ταις λένε μαγαζεῖα, καὶ τοὺς ζη-τήσης λίγο νερό, ἢ θὰ σοῦ ποῦνε πῶς δὲν ἔχουνε, ἢ γιὰ νὰ σοῦ δώσουν θὰ πληρωθοῦνε. Διαφέρουνε σὲ ὅλα ἀπὸ τοὺς λοιποὺς νη-σιώταις. Ἄες καὶ δὲν εἶνε Ζακυνθῖνοί, κί' ἢ προφορὰ τους κί' ἐκεῖνη εἶνε περίεργη! μιλοῦνε σὰν Ἑβραῖοι κί' ἔχουνε δικαίαις τους φράσεις ἀλλόκοταις, ἀκατανόηταις. Μιά φορά ἄρκει νὰ τοὺς ἰδῇ κανεὶς γιὰ νὰ καταλάβῃ τὸ χαρακτήρα τους. Ἐχουνε μορφὴ γλωμῆ, τὰ μικρὰ τους μάτια ποῦ πάντα τάχουνε μισακλεισμένα, φανερώουνε τὴ μεγάλη τους πονηράδα, κί' ἓνα ἀδιόρατο σχε-δὸν χαμόγελο ποῦ ποτὲ δὲν ἀφίνει τὰ χεῖλιά τους, προδίδει τὴν ἀπεριόριστὴ βλακεία τους. Οἱ περισσότεροι, ἀκόμα κί' ὅταν μπαί-νουνε 'ς τὴν πόλι, ἀντὶ γιὰ πῖλο φέρουνε 'ς τὸ στενό τους τὸ κεφάλι λευκὸ ἢ χρωματιστὸ μανδῆλι, κί' ὄλη τὴν ἡμέρα τὴν περνοῦνε κάτω 'ς τὴν παραλία, 'ς τὴν Πίσσα, ξαπλωμένοι 'ς τὸν ἴσκιό τῶν ἐληῶν, καὶ περιμένοντες νὰ πάγγῃ κανένας περιη-γητῆς, γιὰ νὰ κερδήσουνε καμμιὰ δραχμὴ κάνοντας τάχα τοὺς ὀδηγούς 'ς τὰς πηγὰς τοῦ πετρελαίου.

Ἰπάρχουνε πάμπολλα ἀστεῖα ἀνέκδοτα τῆς πονηρίας τους καὶ τῆς κουταμάρας τους. Μιά φορά ἡ φοροτονιασμένη θάλασσα ἐπαράσχε μετὰ τὰ κύματά της ἓνα γαίδαρο ποῦ ἔβασκε 'ς τὴν ἀκρογιαλιά καὶ τὸν ἐπνίξε. Τὴν ἄλλῃ μέρα περνώντας ἓνας Κε-ρίοτης ἀπὸ τῆ θέσι ποῦ ἦταν ξεβρασμένος ὁ γαῖδαρος καὶ κυ-
29

τάζοντας τὴ θάλασσα ποῦ ἄφριζε μὲ ἐλαφρὸ ψιθυρισμὸ ἔς τὴν ἀμμουδιά, ἐσήκωσε τὸ χέρι του ἀπειλητικὰ καὶ τῆς εἶπε μὲ θυμὸ καὶ σοβαρότητα σὰν νὰ τὴν ἐπέπληττε γιὰ τὸν ἥρεμο θόρυβο ποῦ ἔκανε :

— «Τί, μωρή, τσοῦφου καὶ ζετσούφου; !... νᾶχες γαιδάρους νᾶπνιγες; !»

Ἄλλὰ τὸ πεῖο νόστιμο ἅπ' ὅλα εἶνε τὸ ἀκόλουθο ποῦ τὸ δι-
τήρησε ὡς τώρα ἢ παράδοσις.

Ἐν τὰ πρῶτα χρόνια ποῦ οἱ Βενετοὶ ἐλάβανε ἔς τὴν ἐξουσία τους τὴν Ἐφτάνησο, ἐστέλνανε κάθε χρόνο ἔς τὸ καθένα νησί ἓναν ἀνώτερο ὑπάλληλο, ποῦ εἶχε τὴν ἀξία τοῦ σημερινοῦ νο-
μάρχη. Οἱ Κεριοῦτες ὅμως δὲν ὑποφέρονε νὰ βλέπουνε κάθε χρόνο, κάθε χρόνο νὰ διορίζεται Φράγκος διοικητής, κι' ἐκάμανε συμβουλίον νὰ πάγουν σύσσωμοι ἔς τὴν χώρα καὶ ν' ἀπαιτήσουνε νὰ διορισθῆ μιά φορὰ κι' ἓνας Κεριοῦτης διοικητής.

— «Τί, δὲν εἶνε ντροπὴ, μωρὲ παιδιὰ, ἐλέγανε μὲ θυμὸ, νᾶνε πάντα Φράγκος πρεβεδοῦρος καὶ ποτὲ κι' ἓνας Κεριοῦτης; !»

Ἐκοινοποίησανε αὐτὴ τὴν ἀπόφασίν τους κι' εἰς τᾶλλα 39 χω-
ριά τοῦ νησιοῦ, ἐκρίθηκε ἅπ' ὅλους τοὺς ταμπούλοκέφαλους ὀρθὴ καὶ δίκαιη, καὶ μίαν αὐγὴ ἐκινήσανε ἀρματωμένοι 40 χω-
ρικοὶ, ἓνας ἀπὸ κάθε χωριό, καὶ μὲ τὸν Κεριοῦτη ἐπὶ κεφαλῆς ἐμπήκανε ἔς τὴν χώρα κι' ἐπήγανε ἔς τὸ κάστρο ποῦ ἔδρευε ὁ διοικητής. Ἐζήτησανε τὴν ἄδεια νὰ παρουσιασθοῦνε ἐμπρὸς του γιὰ νὰ τοῦ ἀνακοινώσουνε τὴν πρότασίν τους.

— Ἀπαιτοῦμεν, τοῦ λένε μὲ ἐπισημότητα, νὰ διορισθῆ μιά φορὰ πρεβεδοῦρος κι' ἓνας ἀπὸ ἐμᾶς, ἢ ἄλλοιῶς ἔχουμε ἀπόφασιν νὰ κόμουμε πράγματα μεγάλα...

— Τί! κορδονόμενος ἐφώνησε ὁ Κεριοῦτης, πάντα Φράγκος πρε-
βεδοῦρος καὶ ποτὲ κι' ἓνας Κεριοῦτης; !

Ὁ διοικητής ποῦ ἦταν ἔξυπνος ἄνθρωπος ἐκατάλαβε πῶς τὴν εἶχε κακὰ ἂν τοὺς ἔθριζε ἢ ἂν τοὺς ἔδιωχνε μὲ τὴ βία, καὶ δειγχνότας ψεύτικη ταπεινότητα τοὺς εἶπε :

— Ἐχετε δικηο, κύριοι! ἄλλὰ τί φταίω ἐγώ; Νᾶταν ἀπὸ τὸ χέρι μου ἀπόψε θὰ σᾶς ἔκανα τὴ χάρι ποῦ ζητᾶτε. Νὰ γυρίσετε ὅμως φρόνιμα ἔς τὰ χωριά σας καὶ σᾶς δίνω τὸ λόγο μου σὰν τίμιος ἄνθρωπος, πῶς θὰ γράψω ἀμέσως τὴ δίκαιη ἀπαιτήσιν σας ἔς τὴ κυβέρνησίν μου καὶ ὅτι, μοῦ ἀπαντήσῃ ἐρχόσαστε ἔς ἓνα μῆνα καὶ σᾶς τὸ λέω...

Ἐφύγανε οἱ χωρικοὶ κατενθουσιασμένοι καὶ δὲν βλέπανε τὴν ὥρα ποτε νὰ τελειώσῃ ὁ μῆνας γιὰ νὰ ἱσοῦνε καὶ Κεριοῦτη πρε-
βεδοῦρο! Ὁ διοικητής ἐν τούτοις ἔγραψε ἔς τὴν κυβέρνησίν του

τὸ σοβαρὸν τοῦ πράγματος, καὶ ἐζήτησε ταχεῖα βοήθεια κι' ὀδη-
γίαις. Ἡ κυβέρνησις ἀμέσως τοῦ ἔστειλε μιά φεργάδα καὶ τὴ
ρητὴ διαταγή, ὅταν πάγουν οἱ χωρικοὶ γιὰ νὰ λάβουν τὴν ἀπάν-
τησιν, νὰ τοὺς συλλάβῃ ὅλους, νὰ τοὺς μπᾶσῃ νύχτα ἔς τὸ πλοῖο
καὶ νὰ τοὺς χαλάσῃ ὡς ἐπαναστάτας.

Ὁ μῆνας ἐτελείωσε καὶ πάλι οἱ χωρικοὶ ἀντιπρόσωποι ἐμπή-
κανε μὲ θόρυβο κι' ἐπίδειξη ἔς τὴν χώρα γιὰ νὰ μάθουνε τὴν
ἀπάντησιν. Τοὺς ἐδέχτηκε μὲ ἀνοιχτὴ καρδιά καὶ μὲ πλαστὸ χα-
μογέλιο ὁ διοικητής, τοὺς ἔβαλε νὰ καθῆσουν δλόγουρά του καὶ
τοὺς εἶπε :

— Σᾶς συγχάιρομαι, κύριοι! ἡ πρότασί σας ἐγίνηκε μ' εὐχα-
ρίστητι δεκτὴ, κι' ἀπὸ ἐδῶ κι' εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ διορίζωνται
πλεῖα Φράγκοι πρεβεδοῦροι παρὰ Ζακυνθίνοι. Ἐγὼ φεύγω καὶ σεῖς
ἔχετε χρέος νὰ τὸν ἐκλέξετε μεταξύ σας ἐκείνον ποῦ θὰ μὲ ἀντι-
καταστήσῃ. Κι' ἐπειδὴ τὸ μέρος ἐδῶ δὲν εἶνε κατάλληλο γιὰ
νὰ σκεφθῆτε, σᾶς συμβουλεύω νὰ ὑπομείνετε ὡς τὸ βράδυ καὶ
χωρὶς νὰ σᾶς ἐνοήσῃ κανεὶς, νὰ μπηῆτε ἔς τὴ φεργάδα ποῦνε
αραγμένη ἔς τὸ στόμα τοῦ λιμένος, κι' ἐκεῖ νὰ συνεδριάσετε ἡσυχα
καὶ νὰ ἐκλέξετε τὸν πρεβεδοῦρο τοῦ νησιοῦ...

Γεμάτοι ἀπὸ χαρὰ κι' ἐνθουσιασμὸ οἱ χωρικοὶ ἐδεχτήκανε τὴν
πρότασιν τοῦ διοικητοῦ καὶ χωρὶς νὰ ὑποπευθοῦνε ὀλοτέλα ἐμπή-
κανε κρυφὰ τὴ νύχτα ἔς τὴ φεργάδα... ποῦ ἀμέσως ἔκαμε πανιὰ
κι' ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ στεριά.

Ὅταν ἐπροχωρήσανε ἀρκετὸ διάστημα κι' ἐχάσανε πλεῖα ἀπὸ
τὰ μάτια τους τὴν πόλιν, τότες ἀρχίσανε οἱ βλάκες νὰ ὑποπεύων-
ται, ν' ἀνησυχοῦνε, νὰ τρέμουνε γιὰ τὴν τύχην τους. Ἐτοιμα-
ζόντανε δὲ νὰ ρωτήσουν ποῦ τοὺς πηγαίνουνε, ὅταν ἔξαφνα τοὺς
περικυκλώνουν ναῦταις μὲ σχοινιά. Τοὺς δέσανε σφιχτὰ δύο δύο
ὀπισθάκωνα κι' ἔπειτα τοὺς λέει ὁ καπετάνιος μὲ λίγα λόγια
καὶ μὲ ψυχρότητα :

— Εἴσαστε καταδικασμένοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν νὰ κρεμασθῆτε,
γιὰτὶ ἠθέλατε νὰ φέρετε ἔς ἐπανάστασιν τὸ νησί. Χάρι δὲν ἔχει,
οὔτε περνοῦν κλάφαις καὶ παρακλίαι. Ὅποιος μονάχα ἅπ' ὅλους
σας ἀποφάσιζεν νὰ γίνῃ ὁ δήμιος τῶν ἄλλων, ἐκεῖνος θὰ γλυ-
τώσῃ τὴ ζωὴ του...

Κανεὶς δὲν ἀποφάσιζε νὰ γίνῃ ὁ φονιάς τῶσων ἀνθρώπων, κι'
ὅλοι ἔστεκαν ἄφωνοι, χλωμοὶ, κεραυνόπληκτοι γιὰ τὴ μεγάλη
συφορὰ ποῦ τοὺς πλάκωσε, γιὰ τὴν τύχην ποῦ τοὺς περιέμενε. Ὁ
καθένας ἐσκεπτότανε μὲ λαχτάρια τὸ σπῆτι του, τὴ γυναῖκά του,
τὰ παιδιὰ του, τὸ χωριό του, καὶ δακρῦζοντας ἀναθεμάτιζε τὴν
ὥρα ποῦ τοῦ βουλήθη νὰ γίνῃ πρεβεδοῦρος!...

Καὶ τὸ πλοῖο ὡς τόσο αὐλάκωνε μὲ σιγῆλὸ παφλασμὸ τὰ ἡ-
συχα νερά, κι' ἐπροχωροῦσε ἀδιάκοπα μὲ φουσκωμένα τὰ δλόα-
σπρα πανιά του, σιμώνοντας τὸ μέρος ποῦ ἀποφασίστηκε νὰ γίνη
ἡ ἐκτέλεσις . . .

— Λοιπὸν κανένας σας δὲν ἀποφασίζει νὰ γίνη δήμιος γιὰ νὰ
γλυτώσῃ; τοὺς ρώτησε γιὰ ὑστερὴν φορὰ ὁ καπετάνιος.

— Ἐγὼ! ἀκούστηκε ἀδύνατα μιὰ φωνὴ μέσα ἀπὸ τοὺς 40...
Ἦταν ὁ Κερίδης ποῦ γιὰ νὰ σώσῃ τὸ κουφάρι του ἔπαιρνε 'ς
τὸ λαϊμὸ τοῦ 39 ἀθώαις ψυχαίς! . . .

Ἐφθασε τέλος τὸ καράβι διὲ ἐγλυκοχάραζε 'ς ἓνα ξερόβραχο,
ποῦνε ὀπίσω ἀπὸ τὸ Κρόν νερό, κι' ἐκεῖ 'ς τὴν ἔρημ κορυφὴ του
ἐχόθηκε τὸ αἷμα 39 ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ βέβηλο χερί τοῦ Κερί-
δῆ, τοῦ αἵτιου τοῦ θανάτου των . . .

Ἀπὸ τότες ὁ βράχος ἐκεῖνος, ποῦ σήμερα εἶνε χωρισμένος ἀπὸ
τὴ λοιπὴ στεριά καὶ σχηματίζει ἓνα μικρὸν ἀπότομο νησάκι,
ὠνομάστηκε «ὁ βράχος τῶν 39.» Ἐμεινε δὲ μέχρι σήμερον ἡ
παροιμία, ποῦ ὑπερηφανεύονται νὰ τὴν ἀκούνε οἱ κουτοπόνηροι
Κερίδες . . . «πάντα Φράγγχος πρεβεδοῦρος καὶ ποτὲ κι' ἓνας
Κερίδης!»

Ζάκυνθος, 1891.

ΑΝΔΡΕΑΣ Α. ΣΒΟΥΡΗΣ

ΩΡΑΙ ΣΧΟΛΗΣ

Ἄ ἱερεὺς πρὸς μέθυσον :

— Ἀκουσε, Γιάννη δὲν σοῦ εἶπα χίλιας φοραὶς ὅτι τὸ
κρασί εἶνε ὁ χειρότερός σου ἐχθρός :

— Μά, παπᾶ μου, γι' αὐτὸ ἴσα—ἴσα τὸ ἀγαπῶ κ' ἐγώ. Δὲν
λέγει τὸ Εὐαγγέλιον «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν» :

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐν ἀμηχανίᾳ :

— Ναι, ἀλλὰ δὲν λέγει καὶ γὰρ . . . τοὺς καταπίνωμεν !

*
*

Ἐν τῷ Πλημμελειοδικεῖῳ. Ὁ πρόεδρος ἐρωτᾷ τὸν μάρτυρα :

— Γνωρίζεις καλὰ ἂν αὐτοὶ οἱ δύο κατηγορούμενοι εἶνε
ὑπανδρευμένοι ;

— Εἶμαι βεβαίωτος, κύριε πρόεδρε. Τοὺς ἄκουα κάθε
μέρα νὰ μαλλώνουν.

Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

[Πόσοι φονευμένοι καὶ πληγωμένοι — Ὁ κ. Μπουρντὼν περὶ
τοῦ κινεζικοῦ θεάτρου. — Ἐνστάσις ἀνηλικιότητος λόγῳ ξυ-
ρίσματος. — Λί κυρίαί τῶν Ἀθηναίων παρανόμως ὀπλοφο-
ροῦσαι. — Ἡ ἐγκληματικότης τοῦ θιάσου Ἀλεξιάδου. — Ὁ
Ἀλκάδης τῆς Θαλαμῆς καὶ ὁ μαρκήσιος Ναν-τουγιέ.]

Τὸ ζήτημα τῆς ἐγκληματικότητος ἐπὶ τοῦ τάπητος.
Καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοῦτο χίλιοι φονευμένοι καὶ πλη-
γωμένοι, δηλαδὴ τριπλάσιοι τῶν πεσόντων ἐν Μαρα-
θῶνι. Εἰς ἐπιμέτρον ἐν ἐγκλημα περισσότερον. Ἡ
πραγματεία τοῦ κ. Μπουρντὼν περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου,
γραφεῖσα ὡς ἐξ ἀποκαλύψεως, τοῦ συγγραφέως ἐννοοῦντος τὴν
ἐλληνικὴν ὅσον καὶ ἐγὼ τὴν κινεζικὴν. Ἀλλὰ ἐλπίζω ὅτι τὸ
δικαστήριον θὰ φανῇ ἐπιεικὲς, διότι ὁ συγγραφεὺς, χάρις εἰς τὸ
ζυγάρι του, δὲν ἔβγαλε ἀκόμη μουστάκι.

Πλέομεν εἰς πέλαγος ἐγκληματικότητος. Ὅλοι ἐμιλοῦσι καὶ
γράφουσι περὶ ἐγκληματικότητος. Τὸ ἐν ἐγκλημα δηλαδὴ ἐπι-
προστίθεται εἰς τὸ ἄλλο . . . Οἱ λόγοι μας ἀνεκάλυψαν τρια-
κόσια τοῦλάχιστον εἶδη ἐγκληματικότητος . . . Ἡ ἐγκληματικό-
της τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἐγκληματικότης τῆς πολιτικῆς, ἡ ἐγ-
κληματικότης τοῦ τύπου, ἡ ἐγκληματικότης τῆς ἀστυνομίας, ἡ
ἐγκληματικότης, γενικὴ τῆς ἐγκληματικότητος, δοτικὴ τῆ ἐγ-
κληματικότητι, τὴν ἐγκληματικότητα, ὦ ἐγκληματικότης . . .
Ναι ! ὦ ἐγκληματικότης ! πόσα ἐγκλήματα ἐν ὀνόματί σου !

Τί θὰ γείνωμεν λοιπὸν, Θεέ μου ! Διὰ νὰ περιέλθῃ τις ἀσφα-
λῶς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηναίων πρέπει νὰ φορέσῃ θώρακα καὶ περι-
κεφαλαίαν. Εἶναι κατάστασις αὕτη ; Ὁ κ. Διευθυντῆς τῆς
ἀστυνομίας πρέπει νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του.

Ἄλλὰ πῶς θὰ διορθωθῇ τὸ κακὸν ; Ἐὰν ὁ ἥλιος θερμαίνῃ
τόσον τὸ αἷμα καὶ σκοτίζη τὰς φρένας, εἴαν ἡ ἀνατροφή καὶ
αἱ παραδόσεις ἐξάπτουσι τὴν φαντασίαν καὶ ὀδηγοῦσιν εἰς τὸ
ἐγκλημα, τί εἶνε δυνατόν νὰ γίνη ; Εἴμπορεῖ κανεὶς νὰ ψυχράνῃ

τὸν ἥλιον, ἧ ν' ἀφαίρεση τὸ αἷμα ἀπὸ τὰς φλέβας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων; Ὅχι· ἐφόσον λοιπὸν ὁ ἥλιος διατρέχει τὴν αὐτὴν τροχίαν οὐδέποτε οἱ Ἕλληνας θὰ πύσωσιν ἐγκληματοῦντες.

Τόπος λοιπὸν εἰς τὸν ὁποῖον τὸ πᾶν γεννᾷ μανίαν, παραφορᾶν, ἀπελπισίαν, ἀπόγνωσιν, ἐπιβάλλει τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξευρέσεως τῶν μέσων πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ. Πρέπει ν' ἀπαγορευθῶσιν, ὄχι μόνον τὰ ρεθόλθερ, ὄχι μόνον αἱ μάχαιραι, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὄξύ, πᾶν αἰχμηρόν, πᾶν κοπτερόν, μέχρι περουινῶν, μέχρι καρφοβελονῶν, μέχρι σακκορράφας. Ὁ κ. διευθυντῆς τῆς αστυνομίας μάλιστα δὲν πρέπει νὰ σταματήσῃ ἕως ἐδῶ· ὑπάρχουσιν ὀφθαλμοὶ οἴτινες, ὡς βεβαιοῦσιν οἱ ποιηταί, πληγώνουσιν ὡς μάχαιραι. Ὑπάρχουσι βλέμματα ἄτινα διαπερῶσι τὴν καρδίαν ὡς βέλη. Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ βλέμματα ὁ κ. Διευθυντῆς πρέπει ἐξάπαντος νὰ φορέσῃ γυαλιὰ μαύρα . . .

Λέγουσι τινὲς ὅτι οἱ περισσότεροὶ φόνοι γίνονται παρὰ τὰ Χαιτεῖα. Καὶ διατὶ ὄχι, ἀφοῦ μόνον ὁ θίασος τοῦ Ἀλεξιάδου θὰ ἔχη φωνεῖσθαι ἕως τώρα περὶ τοὺς ὀδοθήκοντα τοῦλάχιστον μαρκηστῆς, βαρώνους, δοῦκας, κόμητας, ἅπαντας γηνησίους γάλλους καὶ ἀγαθοὺς καθολικοὺς, ἐπειδὴ ἄπλως ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ τὸ δράμα! Ἀποροῦμεν μάλιστα πῶς ὁ κόμης Μοντολῶν δὲν ἐπενέβη ἀκόμη διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς φρικώδεις αὐτὰς αἱματοχυσίας, αἰτινες ἐνθυμίζουσι τὰς τρομερὰς ἡμέρας τοῦ Διευθυντηρίου.

Ἐἴμαι βέβαιος ὅτι ὁ μαρκηστῆς Ναντουγιὲ πρεσβευτῆς τῆς Ἰσπανίας θὰ ἐξέλθῃ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῆς ἀπαθείας του, διότι ὡς ἔμαθον πρόκειται νὰ παρασταθῇ σὺ Ἀλκᾶδης τῆς Θαλαμείας. Ἐὰν ὁ κ. Ναντουγιὲ δὲν εὕρισκῃ σεβαστοὺς τοὺς λόγους τῆς ἐπεμβάσεως, τότε ἀναμφιβόλως δὲν θὰ εὕρῃ ἀφορμὴν νὰ ἐπεμβῇ ποτέ, διότι δὲν πιστεύω καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα νὰ ὑπάρχωσιν Ἰσπανοὶ ἔχοντες ἀνάγκην τῆς προστασίας του ἐκτὸς τῶν δραματικῶν ἡρώων τοῦ Καλδερῶν καὶ τοῦ Λόπε δε Βέγα.

Τὶ θὰ γείνη λοιπὸν, Θεέ μου, τί θὰ γείνη; Τόσοι ἐγκληματοὶ εἰς αὐτὸν τὸν τόπον!

. . . Ἀλλὰ γράφων περὶ ἐγκληματιῶν τσοσαύτην ὦραν καὶ ἀπασχολῶν τὰς πολυτίμους στιγμάς σας καθίσταμαι μοὶ φαίνεσθαι πλείοτερον ἐγκληματίας ἀπὸ ἐκείνους περὶ τῶν ὁποίων γράφω. Δόσατέ μοι λοιπὸν χάριν, ὦ Ἕλληνας, διότι ἀλλέως . . . θὰ τὴν πάρω μόνος.

Ἀθῆνας, 19, - Ἀδφ.αι.

Δ. ΟΙΚ. ΚΑΛΑΠΟΘΑΚΗΣ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΝ Τῷ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚῷ ΘΕΑΤΡῷ

[Ἡ ἐπίσημος κριτικὴ. — Ἡ κριτικὴ τοῦ τύπου.
— Ἡ κριτικὴ τοῦ κοινού.] *

ΕΝ Ἑλλάδι, παρὰ κοινῷ πεπροικισμένῳ δι' ὅλων τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ Γαβριᾶ τοῦ Οὐγκιώ, ἡ κριτικὴ προσέλαβεν ἰδιαιτερόν τινα τύπον καθ' ὃν ἡ βαθεῖα αὐτῆ ἐπιστήμη ἀνήχθη εἰς βαθμὴν ἀξιοσημειώτου ἐλαφρότητος. Ἡ πανελλήνιος πρὸς τὴν κριτικὴν τάσις ἐκδηλοῦται ἰδίως εἰς τὸ θέατρον. Ἐκεῖ σπουεῖς ἀμεσωτέραν συνάφειαν ἔρχεται ὁ κρινόμενος μετὸν ἐπικριτὴν, πάντες, ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἢ πέντε ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν κατὰ συνθήκην κριτικῶν μας, εἰς οὓς μελέτη πολλὴ καὶ πείρα ἴσως δὲ καὶ δόσις τῆς ἰδιοφυίας, ἐξησφάλισε τὴν πικρὰν ταύτην δόξαν, μέχρι τοῦ ὑπέρτερου οἰνοπωλείου, ὅστις ἐτυγεν ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἀδείας παρὰ τοῦ κυρίου καὶ τιμᾶ ἤδη καὶ αὐτὸς τὸ θέατρον μετὴν τοῦ ποδιᾶν τοῦ ἀκόμη, πάντες ἐνοσοῦν θορυβωδῶς καὶ ἐπιδεικτικῶς νὰ ἐκφράσωσι τὴν γνώμην των, ἥτις ἂν διαφοροτρόπως βεβαίως ἐκδηλοῦται, ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀτόμου, πάντοτε ὁμῶς ἐπιπολαίαν ἔχει τὴν πηγὴν. Ἀκριβῶς διὰ τὴν ἐπιπολαϊότητα ταύτην, φιλολογικὸς θόρυβος δὲν γίνεται ποτέ, καὶ ἂν προκληθῇ, καταπαύει ἅμα τῇ γεννήσει του, εἶναι δὲ ἄγνωστον, ὅτι γαλλιστὶ λέγεται θεατρικὸν γεγονός καὶ ἰταλιστὶ καλλιτεχνικὴ ἐπιτυχία. Τῶν δύο αὐτῶν ὄρων ἀντίστοιχος ἐν τῇ ἑλληνικῇ δὲν ὑπάρχει, διότι δὲν ὑπάρχει τὸ πρᾶγμα.

Ἡ πρώτη εἰς τὴν σκηνὴν ἐμφάνισις νέου ἡθοιοῦ, ἡ διδασκαλία νέου ἔργου, ἢ θὰ κπερέλθουν τελείως ἀπαρατήρητα ἢ τῇ πρώτῃ περὶ αὐτῶν ἐντύπωσις θὰ τοῖς ἐξασφαλίσῃ τὴν τύχην των. Κρίσις βαθεῖα δὲν γίνεται ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐκείνη ἢ ἐκ στιγμιαίας σκέψεως ἐπιπολαίει ἐντύπωσις εἶναι ἀλλοκρινής, ἀμε-

ρόλητος. Τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον εἶναι ἐντελῶς ἀπηλλαγμένον τῶν ἀχρείων ἐκείνων μέσων, τὰ ὅποια τίθενται ἐν χρήσει εἰς ἄλλα, μᾶλλον ἡμῶν φιλολογικῶς ἀνεπτυγμένα ἔθνη, ὅπως ἐκδιᾶσται τὴν γνώμην τοῦ κοινοῦ καὶ διαθέσωσιν αὐτὸ ὑπὲρ τοῦ ἔργου ἢ τοῦ ἠθοποιοῦ, ἢ ἀδρά, δηλαδὴ, πληρωμῆ τῶν εὐνοϊκῶν κρίσεων τοῦ τύπου καὶ ἢ δωρεὰν εἰσόδος εἰς τὸ θέατρον πολυαριθμῶν μισθωτῶν χειροκροτητῶν. Παρ' ἡμῖν αἱ θεατρικαὶ εὐνοϊκαὶ κρίσεις πληρῶνται μὲ εὐγνωμοσύνην μόνον, οἱ δὲ ὀλίγοι δωρεὰν εἰς τὸ θέατρον εἰσερχόμενοι εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἵτινες ὑβρίζουν δυνατώτερον τῶν ἄλλων.

Εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν ὅτε τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον ἐξετέλει μᾶλλον εὐσυνείδητον τὸν προορισμὸν του, ἢ κριτικὴ ὠμίλει, καὶ πράγματα καὶ πρόσωπα διυλίζοντο ἐν ἀπονεμηθῆ αυτοῖς τὸ προσῆκον. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ἠθοποιοὺς παρήγαγε καὶ ἔργα. Ἡδὴ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν τὸ θέατρον κατέλιπον πάντες ἐκεῖνοι οἵτινες τὸ ἐπαιδαγωγῆσαν, ἢ κριτικὴ εἰσήγησε καὶ ἠθοποιοὶ καὶ θέατρον ἀφέθησαν εἰς τὴν τύχην των. Τώρα τὰ πράγματα ἤλλαξαν.

Ἀρχὰ καὶ κάπου, μετὰ τὴν παράστασιν νέου τινὸς ἔργου, ἐμφανίζονται πομπῶδες, πλήρες στόμφου ἄρθρον, ἐν ᾧ ὁ γράφων, ἀφοῦ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὑβρίση καὶ χλευάση συλλήθδην πάντας τοὺς γράψαντας περὶ θεάτρου ἀπὸ τοῦ Ζαμπελίου μέχρι τοῦ κ. Σπεράντσα καὶ τοὺς ἠθοποιοὺς ἀπὸ τοῦ μακαρίτου Σούτσα μέχρι τοῦ κ. Σιράγου, παραξενεύεται ἔπειτα διατὶ τάχα οἱ Εὐρωπαῖοι ἠθοποιοὶ, οἱ σπουδάζοντες ἐν καλλιτεχνικαῖς ἀκαδημαῖαις καὶ ἡγεμονικῶς ἀμειβόμενοι, διατὶ νὰ εἶναι καλῆτεροι τῶν ἰδικῶν μας, οἱ ὅποιοι αὐτοδίδακτοι ἄνθρωποι, τεχνῖται ἕως χθές, περιμένουσι τώρα τὴν γλίσχρον ἀμοιβὴν των κάθε δευτέραν, διὰ νὰ ἐλευθερώσωσιν τὰ πράγματα των ἀπὸ τὸν ἐνεχυροδανειστήν, καὶ νὰ πληρώσωσιν τὸ ἐνοικιόν των, ἀπαχολούμενοι οὕτω ὑπὸ τοῦ βιωτικοῦ ἀγῶνος ὅστις πολὺ ὀλίγον τοῖς ἀρίτοις καιρὸν διὰ καλλιτεχνικὴν τελειοποίησιν, ἐν χώρᾳ ὅπου δύο ζωγράφοι εἰς μίαν ἐβδομάδα ἀποπειρῶνται ν' αὐτοκτονήσωσιν εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ σιδηροδρόμου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπικρίνονται καὶ τὰ πρωτότυπα ἔργα. Ἡ κριτικὴ ἀμειλικτὸς ἐπιπίπτει ἰδίως κατὰ τῶν πρωτοπύρων καὶ ἀφοῦ εἰς ἐν ἄρθρον ἀποφανθῆ ὅτι ἡ κωμῶδία δὲν πρέπει νὰ στηρίζεται οὔτε ἐπὶ παρεξηγήσεως, οὔτε ἐπὶ λογοπαιγνίου, οὔτε εἰς τὸν διάλογον, οὔτε εἰς τὴν πλοκὴν, οὔτε δὲν ἤξεύρομεν ποῦ ἄλλου, καταλήγει λυπούμενη διατὶ ἢ ὑπὸ κρίσιν κωμῶδία εἶναι κατωτέρα ἀπὸ τὰς κωμῶδιας τοῦ Μολιέρου, τοῦ Λαμπίς, τοῦ

Παιγερών! Ἄρθρα ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους γραφόμενα, κατορθώνουν ἐννοεῖται μόνον τοὺς ὄμους τῶν διαφορομένων νὰ σηκώσωσιν καὶ νὰ προκαλοῦν μικρὸν τι μειδιάμα καὶ μεγάλην ἀγανάκτησιν, λαμβάνονται δὲ ὑπ' ὄψει ὑπ' αὐτῶν ὅταν τὰ περὶ μέλλοντος πανευρωπαϊκοῦ πολέμου ἄρθρα τῆς Ἐφημερίδος τοῦ Κραθασσαρῶ. Ἄλλα καὶ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ οὐδεμίαν ἐπίδρασιν δύναται ταῦτα νὰ ἔχουν, διότι διέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπαρτητήρητα ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀναγνωσθῶσιν ἢ περὶ τοῦ ἔργου πεποίθησις ἔχει σχηματισθῆ ἤδη παρὰ τῶ ἀναγνώστη ἐκ τῆς παραστάσεως, δὲν μεταβάλλεται δὲ δι' ἄρθρων εἰς τὰ ὅποια ὁ γράφων φαίνεται: εἰς ἀρχῆς ἐπιζητῶν δόξαν ἐπικριτοῦ τοῦ Μολιέρου.

* *

Ἐν τούτοις ἐνῷ τόσοσιν ἀπαιτητικὴ παρίσταται πρὸ τοῦ κοινοῦ ἢ ἐπίσημος παρ' ἡμῖν κριτικὴ, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος ὑπάρχει ἡ κριτικὴ τῶν ἐφημερίδων, ἢ κριτικὴ τῶν «διαφόρων». Οὐδεμία ἐφημερίς ἐν Ἑλλάδι ἀνέθεσέ ποτε τὰ θεατρικὰ εἰς ἓνα, τὸν ὅπως οὖν εἰδημονέστερον αὐτῆς συνεργάτην. Πολλάκις μάλιστα αὐτοὶ οἱ συνεργάται τῆς ἐφημερίδος εἶναι οἱ ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων θνητῶν συχνάζοντες εἰς τὸ θέατρον, τοῦ διευθυντοῦ αὐτῶν διανεμόντος τὰ δι' αὐτοὺς ὠρισμένα εἰσιτήρια εἰς προσωπικούς των φίλους ἐν εἶδει ἀνεξόδου ρουσφετίου. Τὴν ὀλιγόστιχον λοιπὸν ἐν τῷ φύλλῳ κρίσιν περὶ τῶν καθημερινῶν παραστάσεων γράφουν ἄνθρωποι: πολλάκις ξένοι τῆς δημοσιογραφίας ἢ συντάκτες τις τοῦ φύλλου ἄρτι ἀφικόμενος ἐκ Ξυλοκάστρου ὅπου ἤκουσε θαυμάζόμενον τὸν κ. Ἀνδρονόπουλον καὶ τὸν κ. Βασιλειάδην ἐννοῶν δὲ νὰ δημοσιογραφῆσιν καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ διάστημα τῶν σπουδῶν του ἐνταῦθα, ἀφοῦ δύναται ν' ἀναλάβῃ τοιαύτην δημοσιογραφικὴν ὑπερσίαν χάριν τῆς συστάσεως φίλου βουλευτοῦ. Οὕτω ἀπὸ τοῦ «Πολίτου» τοῦ Ἀγρινίου ἀνακηρύξαντος ἐφάμιλλον δὲν ἐνθυμούμεθα τίνος διασήμου Ἰταλοῦ κωμικοῦ τὸν κ. Βερώνην, ἠθοποιὸν ἄγνωστον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς θεατρικοὺς κύκλους, μέχρι τῆς μεγαλοσχῆμου ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος, ὁ ἀναγινώσκων ἀνακαλύπτει ἐναγώνιον προσπάθειαν εἰς ἀνεύρεσιν τοῦ ὑπερθετικωτέρου βαθμοῦ τῶν ἐπιθέτων διὰ τὴν ἐξύμνησιν πάντων ἐν γένει τῶν ὑποκριτῶν καὶ τῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς μίαν ἰδίως τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων ὁ συντάκτης φησὶ πολλάκις δανειζόμενος ἐκ τοῦ ἐνὸς κοινωνικοῦ ἐν ἐπίθετον ἀπὸ τὴν καλλίφωνον Ἄγγελω, τὴν γνωστὴν Ἀνατολίτισσαν ἐντὸς τοῦ χήπου τοῦ Γερανοῦ διὰ τὴν ἐξύμνησιν τῆς κ. Μομπαζόν, καὶ μίαν φράσιν ἀπὸ τὸν κ. Ἀθανασίου διὰ τὸν κ. Παντόπουλον.

Ἡ ὀλιγωρία αὐτῆ τοῦ τύπου πρὸς τὴν σκηνὴν ἔχει ἐνίοτε παιδρὰς συνεπειὰς· κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θερινῆς θεατρικῆς περιόδου τοῦ 1891 ἐσπέραν τινὰ ἐπρόκειτο νὰ δοθῆ, δὲν ἐνθουσιάζοντο οἱ θεατῶν δῶμα, τὸ ὅποιον ὅμως ἀνεβλήθη, ἐξ ἀπρόοπτον καλωσόματος. Τὴν ἐπομένην ἡμέρην τις ἔγραψε σοβαρῶς ὅτι τὸ δῶμα ἤρесе καὶ οἱ δεινὰ ἡθοιοὶ ἐπέτυχον καὶ οἱ ἄλλοι ἀπέτυχον, ἐν τέλει δὲ συνεβούλευε τὸν θιασάρχην νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ! Ἐννοεῖται ὅτι τὸ διάφορον ἐκεῖνο εἶχε γραφῆ ὥρα πολλὰς πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ παράστασις ὃ δὲ ἐπιτετραμμένοι τὰ θεατρικὰ συνεργάτης ὄχι μόνον δὲν παρέστη εἰς τὸ θέατρον, ἀλλ' οὐδ' ἐφρόντισε νὰ μάθῃ ἂν τὸ δῶμα παρεστάθῃ κἄν!

* *

Ἄλλ' ἡ πρωτοτυποτέρα πασῶν εἶναι ἡ κριτικὴ τοῦ κοινοῦ. Ταχεῖα, θερμῆ, ἀνεκτικὴ καὶ ἀμειλιχτος, εἶναι τὸ φθόνηρον τῶν ἡθοιοῦν. Εἶναι πάντοτε εὐλικρινῆς, εἴτε εὐνοϊκῆ εἴτε δυσμενῆς. Οὐδεὶς συγγραφεὺς ἢ ἡθοιοὺς εἶναι ἀπεχθὴς εἰς τὸ δημόσιον. Ἐννοεῖται ὅμως ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τὸ ἀθηναϊκὸν κοινὸν ἀπὸ τοῦ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων. Τὴν διακρίσιν ταύτην τὴν ἕκαμαν αὐτοὶ οἱ ἡθοιοὶ. Τοῦ Αἰγίου τὸ κοινὸν ὑποστηρίζει ἐκθύμως θίασον διευθυνόμενον ὑπὸ νεαροῦ ἡθοιοῦ, ὅστις ἦτο τὸ ἔσχατον μέλος ἀθηναϊκοῦ τινος θιάσου· τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ταύτης εἶναι ὑπόδειγμα ἀνεκτικότητος. Εἰς τὰς Πάτρας ὅμως εἶναι ἀπαιτητικώτατον· ἡθοιοὺς διακρινόμενος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἔργων τοῦ Σαίξπηρ, ἔγεινεν ἐκεῖ δυσμενῶς δεκτὸς καὶ οὐδέποτε πλέον παρουσιάθη ἀπὸ σκηνῆς Πατραϊκῆς. Τὸ κοινὸν τῆς Σύρου φθάνει μέχρι· σκληρότητος· μόνον εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἀπέτυχεν οἰκτρῶς ὁ Α' Ἑλληνικὸς μελοδραματικὸς θίασος ὅστις ἐθνωμάσθη καὶ ἐτιμῆθη πανταχοῦ.

Τὰς διαθέσεις ταύτας τοῦ κοινοῦ διαφόρων τῆς Ἑλλάδος πόλεων τὰς γνωρίζουν οἱ Ἑλληνες ἡθοιοὶ, καὶ προκειμένου νὰ δώσουν παραστάσεις εἰς αὐτὰς κανονίζουν ἐκ τῶν προτέρων δραματολόγιον καὶ ὑπόκρισιν. Τὸ αὐτὸ ὅμως δὲν συμβαίνει καὶ εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ ἀθηναϊκὸν κοινὸν ἐν συνόλῳ λαμβανόμενον παρουσιάζει νευρικὰ, ὑστερικὰ φαινόμενα. Εἶναι ἀκατανόητον. Παύει· τὸν γέλωτα τῆς εὐχαριστήσεως· διὰ νὰ γελᾷ μυχθηριστικῶς καὶ σπεύδει νὰ κλείσῃ τὸ στόμα δι' οὐ ἐφώναζεν εἶπε! διὰ νὰ συριζῇ. Ἐπιδεικνύει κωμικὴν σοβαρότητα καὶ ἐπιφύλαξιν κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ κ. Κοκλὲν καὶ ἀναγκάζει τὸν μέγαν καλλιτέχνην νὰ ἐκφρασθῇ ἐν Παρισίοις τὸσον δυσμενῶς κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ἀπουσιάζει ἀπὸ τῆς παραστάσεως τῆς κ.

Μορέν, ἢν μολὶς τὴν ἐνάτην ἐσπέραν τιμᾷ αἰφνιδίως δι' ἀνθοδεσμών καὶ στεφάνων, καὶ ἐξ ἄλλου χειροκροτεῖ μετὰ τὸτον ἐνθουσιασμοῦ, καὶ παρακολουθεῖ τὸσον προσεκτικῶς καὶ θαυμάζει τὸσον λεπτῶς τὸν κ. Ρώσσην, ὥστε ὁ διάστημα δραματικὸς ἐρωτᾷ μετὰ θαυμασμοῦ μὴ ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος ἀποτελεῖται ἀπὸ τεχνοκρίτας.

Πρὸ τοιούτου κοινοῦ οἱ Ἑλληνικοὶ θίασοι παρουσιάζονται ἀναποφάσιστοι καὶ δειλοὶ, ἔτοιμοι ν' ἀκολουθήσωσι πᾶσαν τροπὴν τῶν διαθέσεων αὐτοῦ πρόθυμοι νὰ θυσιάσωσι τὸ πᾶν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του.

Διὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς γνώμης του τὸ κοινὸν ἐφεῖρε διάφορα μέσα. Λαδὸς ἐκτάκτως θερμὸς καὶ κινητικὸς διαθέσει καὶ τὸ στόμα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας του, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐχαριστήσιν ἢ τὴν ἀγανάκτησιν του.

Ὁ προχειρότερος τρόπος πάντοτε εἶναι τὸ χειροκρότημα. Τὸ σύνθημα δίδεται ἀπὸ τῆς δευτέρας θέσεως τῶν θερινῶν καὶ ἀπὸ τοῦ ὑπερφύου τῶν χειμερινῶν θεάτρων. Ὁ ἡθοιοὺς ἔρχεται πρὸ τῆς σκηνῆς καὶ προφέρει πομπωδῶς μίαν φράσιν «Α! μὰ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον τὸν προστάτην μου! . . . θὰ ἐκδικηθῶ!» δὲν προφθίνει ὅμως νὰ τελειώσῃ, καὶ παταγῶδη χειροκροτήματα καταπινοῦσι τὴν συνέχειαν τοῦ ὄρκου του. Ἀλλὰχού ἐπεκράτησε τὰ ποδοκροτήματα νὰ εἶναι ἀντίθετα τῶν χειροκροτημάτων, ἔκφρασις δυσαρκεσίας. Παρ' ἡμῖν τὰ δύο ταῦτα εἶδη συγγέονται. Ἐκφράζουν καὶ τὰ δύο πολὺν ἐνθουσιασμόν. Εἰς τὸ δημοτικὸν θέατρον ὁ κ. Μπασιτῶν, ἤκουσε γινόμενον δεκτὸν τὸ τέλος κωμικῆς τινος μονωδίας του διὰ δαιμονίου θεοῦ χειροκροτημάτων καὶ ποδοκροτημάτων. Ὁ αἰδὸς ἐνόμισεν ὅτι τὸ κοινὸν διηρέθη καὶ ἤρρισε νὰ ὠχρηᾷ. Ἀργὰ τέλος κατεόρησεν ὅτι ὅλα ταῦτα ἦσαν εὐνοϊκὰ δι' αὐτὸν καὶ ὅτι τὰ ποδοκροτήματα ἐν Ἑλλάδι ἄλλοιαν ἔχουσι σημασίαν.

Τῆς ἀποδοκιμασίας τὸ λεπτότερον μέσον ἀπέμει ε πάντοτε ὁ συριγμός. Εἰς τὰ χειμερινὰ θεάτρα ἀκούεται κάποτε δειλός, πεμπιγμένος, ἀραιός, εἰς τὰ θερινὰ ὅμως ὅπου ἢ δευτέρα θέσις πλειοψηφεῖ, δάκτυλα ἐπὶ τὸ κουτσαβακικώτερον γώνονται εἰς τὸ στόμα καὶ ἀποτελεῖται ἤχος ὀξύ· καὶ δαιμόνιος ἱκανὸς νὰ ἐξυπνήσῃ ἐντεῦθεν ὅλα τὰ ποιμνία τῆς Θεσσαλίας.

* *

Ἐν τούτοις, τῆς γλώσσης ἡμῶν ὁμολογουμένως πτωχῆς εἰς τοὺς θεατρικοὺς ὄρους ἀνάγκη παρέστη νὰ παραληφθῶσι καὶ ξένα τινὲς λέξεις εἰς τὸ θέατρον.

Μία τῶν ἐν πληρεστέρῃ γρήσει εἶναι ἡ λέξις *bis*, ἡ ἐκφρά-
 ζουσα τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κοινοῦ νὰ ἐπαναληφθῇ δις τὸ ἄσμα ἢ
 ἐν γένει τὸ μέρος τοῦ ὑποκειτοῦ· ἡ λέξις ὁμῶς ἀπόλυσε τὴν
 ἀριθμητικὴν τῆς σημασίαν. Εἰς τὸ θέατρον Ὁμόνοια ὁ κ. Παν-
 τόπουλος ἐπαναλαμβάνει διὰ τετάρτην φοράν τὴν *serenάδα*
 τῶν *Mulowάδων* καὶ ὁμῶς ἡ δευτέρα θέσις κραυγάζει ἀκόμη
μπις! Κάποτε μετὰ τὸ τέλος κωμῳδίας τινὸς χονδροειδοῦς ἐξ
 ἐκείνων, περὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ φροντισθῇ ὄχι πλεόν ἡ ἄστυ-
 νομία ἀλλὰ τὸ ἱατροσυνέδριον, ἀκούοντες βροντώδεις κραυγαί,
μπις! Τότε ἡ λέξις σημαίνει ἀπλῶς ἐκχύλισιν ἐνθουσιασμοῦ.
 Καὶ ἡ ξενικὴ λέξις *φώρα!* τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἔχει. Δι' αὐτῆς τὸ
 κοινὸν ζητεῖ ἐπὶ σκηνῆς τὸν ἠθοποιὸν ἢ τὸν συγγραφέα νὰ τὸν
 συγχαρῇ· ἐνίοτε ὁμῶς δὲν ἔχει τόσον ἀγαθὴν σημασίαν. Πολ-
 λάκις χρησιμεύει ὡς παγίς διὰ τὸν προσκαλούμενον ὅστις παρε-
 ξηγῶν αὐτὴν ἐξέρχεται ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἀντὶ χειροκροτημάτων
 ἢ ἀνθοδερμῶν δέχεται ἄλλα διάφορα εἶδη προϊόντων τῆς κοινῆς
 δυσαρρεσκείας.

Οἱ διάφοροι τρόποι τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ ἀποδοκιμασίας,
 ἐτέθησαν ἐν γρήσει ἰδίως εἰς τὸ Ἄντρον τῶν *Νυμφῶν*, τὸ διά-
 σημον παρλιόσιον θέατρον τοῦ Καλιόση. Ἐκεῖ ἡ πλειοψηφία
 ἀπέμεινε εἰς τὴν δευτέραν θέσιν, τῆς ὁποίας οἱ θαμῶνες ἀναγω-
 ρίζοντες τὴν ὑπεροχὴν των ἐξεχύνοντο ἐλευθέρως εἰς ὅτι ἢ ἐκ
 τῆς παραστάσεως ἐντύπωσις των τοῦ ἐξώθει. Εἰς τὸ θέατρον τοῦτο
 ἠδύνατό τις νὰ σπουδάσῃ ἀκριβῶς τὸν χαρακτήρα τοῦ κοινοῦ.

Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν εἰς τὸ Ἄντρον τῶν *Νυμφῶν* προτελήθη
 γαλλεῖς τις αἰδὶς ἡ κ. Φορτουνέ. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐσπέρας
 ἐξῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν κοσμίως ἐνδεδυμένη, σεμνὴ καὶ ἀφελής.
 Ἡ συμπεριφορὰ ἐκείνη δὲν ἤρσεν εἰς κοινὸν εἰθισμένον νὰ βλέπῃ
 γυμνοῦς βραχίονας καὶ κνήμας καὶ κινήματα ἀναιδῆ. Ἡρχισε
 λοιπὸν ὑπόκωφος ψίθυρος ὅστις κατέληξεν εἰς συριγμὸν. Ἡ δυσ-
 τυχεῖς αἰδὶς τὰ ἔχασεν, ὠχρίασε καὶ κατέπαυσε τὸ ἄσμα ὑπὸ
 λυγμοῦ. Τὸ κοινὸν συνεχινήθη καὶ πανταχόθεν ἠκούσθησαν αἱ
 κραυγαί:

— Σῶπα σύ, σῶπα σύ.

Ἡ κ. Φορτουνέ ἐζήτηθῆ καὶ συγκεκριμένη ἐψαλε τὸ Ὅργα-
 νὸν τοῦ Παράσχου. Αὐτὸ ἤρκεσεν· ἔκτοτε ἀπεθεώθη ἀνθοδέσμαι
 πέλωροι καὶ ζεύγη περιστερῶν τῆ προσεφέρθησαν, δημοτικώτατα
 δὲ κατέστησαν ἡ *Κολόμπα* καὶ ἡ *Πανδόρα* καὶ ἡ «Βασιλισσά
 μου» ἄσματα τὰ ὁποῖα πρώτη ἐψαλεν ἐνταῦθα.

Ἄλλ' ἡ εὐαισθησία αὐτῆ τοῦ κοινοῦ ἔχει τὰ ὄριά της· δὲν
 χωρεῖ εἰς τὴν συναίσθησιν περιφρονηθείσης ἀξιοπρεπείας του. Εἰς

τὸ αὐτὸ θέατρον εἶχεν ἀφιγθῆ Γαλλεῖς αἰδὶς, ἡ Adèle, χονδρο-
 τᾶτη καὶ κοντῆ, ὁροσερὰ ὁμῶς καὶ χαρίεσσα ὡς Γαλλεῖς, πολλῆς
 δὲ ἀπολαύουσα δημοτικότητος, ἰδίως χάρις εἰς δύο τρία τάγματα
 εὐνοουμένων. Αἴφνης εὐνοοῦμενοί τινες δυσηρεστήθησαν καὶ ἀπε-
 φάσισαν νὰ τὴν ἀνατρέψωσιν Ἡρχισε λοιπὸν σιωπηλῆ ἀντι-
 πολιτευσίς. Ὅταν τὰ πνεύματα προπαρεσκευάσθησαν, ἡ συνο-
 μαχία ἐξεργάγη φανερὰ ἐπάνω τινά. Οἱ δυσηρεστημένοι ὑπε-
 δέχθησαν τὴν Adèle διὰ τὴν κραυγὴν:

— Σς... Σς... μέσα!... μέσα...

— Ἄλλο... ἄλλο...

— Μέσα, χονδρῆ.

Τὸ κοινὸν εὗρισκε πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ ἀνέλαβε νὰ τε-
 λείωσῃ τὴν ὑπόθεσιν.

— Μέσα, βαρέλα!...

— Φύγε, ἵπποπόταμε!...

—... Κορκόντελα!...

— Μέσα, ὁδοστρωτήρα!...

Ἡ Γαλλεῖς ἐξηκολούθησε τὸ ἄσμα της καὶ ἠρκέσθη νὰ ὑψώσῃ
 τοὺς ὤμους. Ἡ παράστασις ἐτελείωσε προῶρως ἐν μέσῳ τοῦ γε-
 νικοῦ θορύβου καὶ ἀλαλαγμοῦ. Τὴν ἐπομένην ὁμῶς ἐσπέραν
 μόλις ἡ Adèle ἐφάνη ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ραπανάκια, ντομάταις,
 κολοκύνθια, καὶ ὅτι ἄλλο προχειρότερον ἐπρομήθευσε τὸ φυτικὸν
 βασιλείον, ἀλλ' ἀκόμη, δεκάρα καὶ κολουῦραι, κατέκλυσαν τὴν
 σκηνὴν καὶ ἡ αἰδὶς ἀπεχώρησε διὰ νὰ μὴ ἀναφανῆ πλεόν. Πέ-
 ρυσι δὲ ἀκόμη, αἰδὶς τις Οὐγγίς, Khaterine ὀνόματι, ὠραιο-
 τᾶτη γυνὴ, ἠναγκάσθη ν' ἀπέλλῃ κακῶς ἐντεῦθεν, διότι, ὅταν
 τὸ κοινὸν, φαιδρυνθὲν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ ὀνόματός της, ὄπερ
 ἐνεθύμιζε τὴν γνωστὴν παράφρονα τῶν Ἀθηναίων, ἤρξατο κραυ-
 γάζον Κατερίνα! Κατερίνα! ἐκείνη ἔφερε περιφρονητικῶς τὴν
 χεῖρα εἰς τὴν μύτην μὲ ἀνοικτούς τοὺς δακτύλους. Εἰς τὰς σχέ-
 σεις ταύτας τοῦ κοινοῦ πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν ἢ ἄστυνομίαν, φρο-
 νίμως ποιοῦσα, οὐδὲν ἄναμιγνύεται. Ἀνώτερος ἄστυνομικός
 ὑπάλληλος ἀποπειραθείς ποτε ν' ἀποβάλλῃ τοῦ χειμεριοῦ θεάτρου
 μαθητὴν τῆς δραματικῆς σχολῆς, ρίψαντα κολουῦραν εἰς ἄξιον
 αὐτῆς Γάλλον ἠθοποιόν, ἀπέτυχε καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ
 ἐν μέσῳ τῶν συριγμῶν τοῦ πᾶθους.

Τὰ ραπανάκια ὁμῶς, αἱ ντομάται, τὰ κολοκύνθια, αἱ κολουῦ-
 ραι, αἱ δεκάραι γενικῶς μόνον κατὰ τῶν ἠθοποιῶν ἀπευθύνονται.
 Ἄλλ' ἡ ἀθηναϊκὴ εὐφυΐα εὖρε καὶ ἄλλο μέσον, δι' οὗ ἐμφανε-
 στερον ἀποδοκιμάζει καὶ τοὺς συγγραφεῖς, τὸ μαξιλαράκι, τὸ
 γνωστὸν μικρὸν προσκεφάλαιον τὸ τοποθετούμενον ἐπὶ τῆς θέσεως

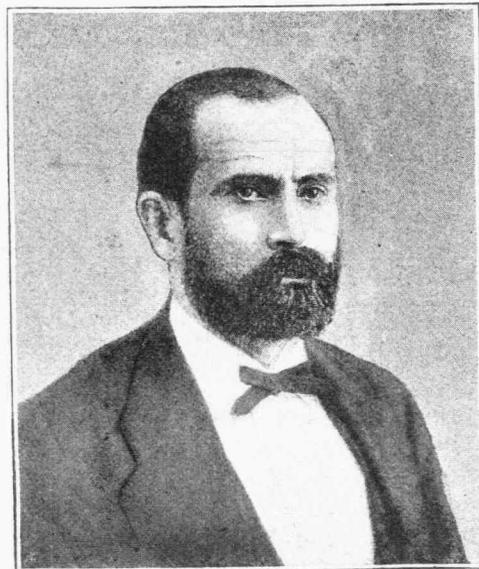
τῶν θεατῶν εἰς τὰ θερινὰ θέατρα. Τὸ νέον αὐτὸ εἶδος ἐπισήμως ἀνεφάνη πρὸ ἐπτά ἢ ὀκτὼ ἐτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς τὸ θέατρον α' Ἀπόλλων ἔφθασεν Ἰταλικὸς τις θιάσος πνευματιστῶν, μάγῳ, ἀλχημιστῶν, λεκανομάντεων, διευθυνόμενος ὑπὸ Ἰταλίδος τινὸς κυρίας Ἀδελαΐδος. Τὴν πρώτην ἐσπέραν τὸ θέατρον ἦτο πλήρες. Ἡ αὐλαία ἤρθη καὶ εἰς τὸ βάθος, ὅπισθεν λευκῆς σινδόνης, ἐφάνησαν ἀντὶ πνευμάτων νευρόσπαστά τινα, εἶδη καραγκιζῶ-μπερτέ Ἀνατολίτου, κινούμενα ὑπὸ τῷ φῶς μαγικῆς τιγδὸς λυχνίας τοποθετημένης εἰς τὸ παρασκήνιον. Τὸ θέαμα ἦτο κατώτερον πάσης προσδοκίας. Τὴν ἐπομένην ἐσπέραν ἡ διευθύνουσα, κακῶς ἐκτιμήσασα τὴν εὐπιστίαν τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ, ἐκρέμασεν ἀμελῶς τὴν σινδόνην εἰς τὸ πρῶτον παρασκήνιον, ὥστε ἡ ἀπάτη ἦτο καταφανής. Ἐκεῖ λοιπόν, ἐνῶ οἱ ἀγῦρται ἠθοποιοὶ ἦσαν παραδεδομένοι εἰς τὴν ἐργασίαν των, νεανίας τις ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου ἀρπάσας τὸ μαξιλαράκι του τὸ διηθύνουν εἰς τὸ μέσον τῆς σινδόνης, ἡ ὁποία κακῶς ἤρμωσμένη, κατέπεσεν, ἀφίνουσα νὰ φανῶσιν ὀπισθέν τῆς τὰ νευρόσπαστα καὶ οἱ κινούμενες αὐτά. Ἐν ἀκαρεΐ ἡ σκηνὴ ἐπληρώθη μαξιλαρίων ἐνῶ διευθύντρια καὶ μάγοι καὶ ἀλχημισταὶ καὶ λεκανομάντεες ἐφευγον ἡμίγυμνοι ἐκ τῆς ὀπισθίας θύρας.

Μετὰ δύο ἢ τρία ἔτη ἡ Ἀπιγόνη τοῦ Σοφοκλέους ἐδίδετο ὑπὸ φοιτητῶν εἰς τὸ θέατρον Ὀλύμπια. Κατὰ τὰ μέσα τῆς παραστάσεως, οἱ φοιτηταὶ τὰ ἔχασαν, τὸ κοινὸν ἤρχισε νὰ γελά. αὐτοὶ τὸ ἐμίμηθησαν, καὶ βροχὴ μαξιλαρίων κατέπεσεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅμως τὸ μαξιλάρι διηθύνετο μόνον κατὰ τῶν ὑποκριτῶν. Ἐπέπρωτο ἐν τούτοις καὶ οἱ συγγραφεῖς νὰ δοκιμάσουν τὰς σχέσεις του.

Εἰς τὸ θέατρον Ὀμόνοια τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστη ἄλλο πρωτότυπον ἔργον α' Ἡ λύσις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζήτηματος. Ὁ τίτλος ἦτο βαρῦς, ἐνθυμίζων ὀλίγην Κρήτην, ὀλίγην Μακεδονίαν, τὰ ἀπαράγραπτά μας δικαιώματα, τὰς τρεῖς προστάτιδας Δυνάμεις, τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικὴν καὶ μίαν τὸ ὀλιγώτερον ἐπιστρατεῖαν. Καὶ ὅμως τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά. Ἀνατολικὸν ζήτημα ἦτο ἀπλοῦστατα ὁ ἔρως ἀγαθοῦ Ἀνατολίτου, ὃν ἐπραγματεύθη ὁ συγγραφεὺς μετὰ περισσῆς ἀδεξιότητος. Τὸ κοινὸν δυσηρεστήθη καὶ ὅταν ὁ συγγραφεὺς, ἀκούσας ὅτι τὸν ἐζήτησαν, ἐξῆλθεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐδέχθη κατὰ δεκάδας τὰ μαξιλάρια.

Τοιαύτη ἐν τῷ θεάτρῳ ἡμῶν ἡ κριτικὴ, εἰλικρινὴς καὶ θερμὴ καὶ ἀμαθής, σπανίως ἀδίκος, πάντοτε ὅμως ἐπιπολαία ὡς ὅλα ἄλλως τε τὰ Ἑλληνικά.

Γ. Β. Γεωκοποῦλος

E. Tsoukalas

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Ευάγγελος Σανόπουλος υπῆρξεν ἀναντιρρήτως διακεκριμένη προσωπικότης ἐν τε τῷ ἐπιστημονικῷ καὶ τῷ δικαστικῷ παρ' ἡμῖν κόσμῳ. Γεννηθεὶς τῷ 1834 ἐν Ἀργεὶ ἐκ γονέων πτωχῶν διήνησε τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐν Ναυπλίῳ ἀριστεύων πάντοτε καὶ ἐπισπώμενος τὸν θαυμασμὸν τῶν διδασκάλων. Ἀλλὰ στερούμενος ἀπολύτως τῶν μέσων πρὸς ἐξακολούθησιν καὶ τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σπουδῶν, καίπερ ὑπὸ ἱερῷ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν παιδείαν διαφλεγόμενος ἔρωτος, ἤναγκάσθη νὰ ἐργασθῆ ἐπὶ τινα ἔτη ὡς γραφεὺς καὶ ὑπογραμματεὺς τοῦ ἐν Ναυπλίῳ Ἐφετείου, οὕτω δὲ ἀποταμιεύσας δι' αὐστηρᾶς καὶ παραδειγματικῆς οἰκονομίας ποσὸν τι ἐπαρκές διὰ τὰς πρώτας δαπάνας τῆς εἰς Ἀθήνας μεταβάσεώς του, ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ χωρὶς νὰ παύσῃ ἐργαζόμενος παρὰ δικαστικῶν γραφείων πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν, κατώρθωσε νὰ ἀναγορευθῆ διδάκτωρ τῷ 1862 μὲ τὸν βαθμὸν Ἀριστα. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ δικαστικὸν στάδιον ὑπηρετήσεν εὐόρκως τὸ Κράτος ὡς ἀντεισαγγελεύς, πρωτοδίκης, πρόεδρος πρωτοδικῶν, ἐφέτης, πρόεδρος ἐφετῶν καὶ τέλος ὡς νομικὸς σύμβουλος μέχρι τοῦ 1888, ἴδτε δεινὴ νόσος κλονίσασα τὴν σιδηρᾶν ὑγίαν καὶ τὴν ἀκατάβλητον ἐνεργητικότητά του πολυτίμου ἀνδρὸς εἴμαρτο νὰ ἀπορφανίσῃ τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν ἐνὸς τῶν ἐπιζηλωτέρων αὐτῆς σεμνωμάτων. Διότι ἀληθῶς ὁ Σανόπουλος ἦτο ἐκ τῶν σπανίων ἐκείνων χαρακτήρων, οὓς θερμαίνει καὶ ἐπιρρωνύει θελήσις χαλυβδίνη, ἀρετὴ ἀλίγυστος, ἐργασία πεφωτισμένη καὶ ἀφοσίωσις εὐλικρινὴς πρὸς τὸ καθῆκον. Καθ' ὅλον τὸν μακρὸν δικαστικὸν αὐτοῦ βίον, καίπερ ἐξελιχθέντα ἐν μέσῳ τῆς μισματώδους πολιτικῆς ἀτμοσφαιρας, ἦτις τὰ πάντα παρ' ἡμῖν παραλύει καὶ νοθεύει, οὔτε σικὰ κἂν μομφῆς ἢ ὑπονοίας ἠγγέρθη ποτὲ περὶ τοῦ ἀνδρός, μολοντί τὸ ἀδέκαστον καὶ ἡ ἀμείλικτος αὐτοῦ αὐστηρότης ἐδημιούργει κατ' ἀνάγκην δυσαρεσκείας περὶ αὐτόν. Ἐξ ἐναντίας δὲ διὰ τῆς ὑπερόχου ἰκανότητος καὶ τῆς ἀνεπιλήπτου δικαστικῆς ὑπηρεσίας ἐπεβάλλετο εἰς τὴν συνείδησιν καὶ ἐκείνων ἀκόμη ὅσοι τυχόν ἐφθόνουν ἢ ἐπωφθαλμίων τὴν ἔσοχον περὶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὡς κοινωνικὸς ἄνθρωπος καὶ ὡς οἰκο-

γενειάρχης ἐπέτελεσεν εὐλαβῶς τὸ αὐτοῦ καθήκον, ἀν καὶ ἡ ἀχαριστία, ὡς συνήθως, κατεπίκρανε τὰς ἡμέρας αὐτοῦ. Δι' αὐστηρᾶς φειδοῦς καὶ οἰκονομίας ἠδυνήθη νὰ συντελέσῃ ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τεσσάρων ἀνυπάρχων ἀδελφῶν, συγγενῶν δὲ ἰδίοις ἀναλώμασι νὰ σπουδάσῃ καὶ δύο αὐτοῦ ἀδελφούς, τὸν μὲν φαρμακοποιὸν ἐν Ἀργεῖ, τὸν δ' ἕτερον γραμματέα ἑλληγν. Προξενίου Ἡ Κυβέρνησις, ἐκτιμῶσα τὰς πολλαπλᾶς ἀρετὰς καὶ τὰς σημαντικὰς δικαστικὰς ὑπηρεσίας τοῦ Σχολοῦλου ἀπένεμειν αὐτῷ τὸν ἀρχυροῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος τῷ 1875, τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τῶν Ἰπποτῶν τῷ 1883 καὶ τὸν Σταυρὸν τῶν Ταξιαρχῶν τῷ 1886. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1885, νυμφευθεὶς τὴν ἐκ Κάλυβρύτων κ. Ἀγγελικὴν Τσιριγώτου, ἐξῆλθες ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ γαλήνῃ τῆς οἰκογενειακῆς τοῦ ἐστίας, συγκεντρῶν πᾶσαν εὐτυχίαν εἰς τὴν προσφιλεῖ του σύζυγον καὶ τὸ λατρευτὸν του τέκνον, ὅποτε τὴν 18^{ην} Φεβρουαρίου τοῦ 1890, καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβιβώσκοντος αὐτὸν νοσήματος ἀπέθανε, καταλιπὼν πένθος βαρὺ εἰς τὴν οἰκογενεῖάν του, μνήμην ἄβητον καὶ ἀγαθὴν, καὶ δυσαναπλήρωτον κενὸν ἐν τῇ δικαστικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κράτους.

ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήτου Ἐλπιδοφόρου Λαδοπούλου, συνδέεται στενότερα πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ἱστορίαν τοῦ συνοικισμοῦ, τῆς ἐμπορικῆς ἀκμῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῆς Σύρου ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐντεῦθεν, διότι ὁ Λαδόπουλος ὑπέρξεν εἰς τῶν πρώτων θεμελιωτῶν αὐτῆς, γοῦς καὶ δυνάμεις δημιουργικῆς, ἀφιερωθείσα ὑπὲρ τῆς ὠραίας νήσου τῶν Κυκλάδων.

Γεννηθεὶς τῷ 1815 ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐκ πατρὸς Ἀθανασίου Λαδοπούλου, ἐνὸς τῶν προυχόντων τῆς ἑλληνικωτάτης ἐκείνης πόλεως, κατέφυγεν εἰς Σύρον μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ, ἅμα ἐξαργείσης τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεως, φεύγων τὰ δεινὰ τῆς τουρκικῆς θηριωδίας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, δεκαπενταετῆς εἰσέτι, ἀπῆλθεν εἰς Παρίσιον, ἀφοῦ πρότερον κατηρτίσθη εἰς τὰς πρώτας ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐν Σύρῳ, ἐκεῖ δὲ ἐν τῇ μητροπόλει τῶν φώτων ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἐγένετο πτυχιούχος αὐτῆς. Κατέγινε δὲ συγχρόνως, ἐξ ἀκατανικήτου ἔρωτος ἐλκόμενος, καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἀστρονομίας, ἥς τὰς ἔκποτες διαφόρους ἀνακαλύψεις καὶ προόδους παρηκολούθει

μετ' ἐνδιαφέροντος ἀπαραιμείωτου καὶ μέχρις ἐσχάτων ἔτι, ἀν καὶ ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης εἰς τὴν περιλημμένην Σύρον δὲν ἐπαυσεν ἀσχολούμενος εἰς πρακτικὰς καὶ θειτικὰς ἐργασίας ὑπὲρ τῆς ἐπιμερικῆς καὶ προαγωγῆς τῆς θετῆς αὐτοῦ πατρίδος. Μολονταὶ δὲ κατὰ τὰ πρώτα ἐκεῖνα δυσμερῆ ἔτη τῆς ἐθνικῆς ἀποικιστάσεως ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ περιβλεπτον θέσιν, ἅτε ἐκ τῶν εὐαριθμῶν τότε ἐπιστημόνων, εὐμοιρῶν ἐξόχου παιδείας καὶ ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, οὐχ ἦτον δὲν ἀπεράσιτε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν προσφιλεῖ αὐτῷ Ἐρμούπολιν, ἀλλὰ κερήμενεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς μοχθῶν καὶ μεριμῶν μετ' ἀφοσιώσεως καὶ μοναδικῆς ἀφιλοκερδείας ὑπὲρ τῆς ἐμπορικῆς προόδου τῆς νήσου. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δὲν ἤρκειτο παρέων μόνον τὰ κεφάλαια τῶν γνώσεων καὶ τῆς πειρας αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἀδρῶς διαθέτων τὴν ἰδίαν περιουσίαν ὑπὲρ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπιχειρηματικῆς καὶ βιομηχανικῆς προαγωγῆς τῆς Σύρου. Οὕτως ὑπέρξεν εἰς τῶν παραγόντων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας, ἐν τῷ ἰδρυτικῷ τῆς ὁμοίας συμβολαίῳ τὸ ὄνομα του φέρεται οὐ μόνον ὡς ἰδρυτοῦ, συνεισενεγκόντος τὰ ἴδια αὐτοῦ κεφάλαια, ἀλλὰ καὶ ὡς πληροξουσίου πολλῶν ἄλλων κεφαλαιούχων, οὐ; παρῶρα πρὸς τὸ μέγα ἐκεῖνο καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν κοινωφελὲς ἐγγέγραμα. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑταιρίας μέχρις ἐσχάτων διετέλεσε καὶ σύμβουλος αὐτῆς ἐκ τῶν χρηστωτέρων καὶ ἀφιλοκερδιστέρων. ἐνίστε δὲ καὶ διευθυντῆς τοῦ ἔργου. Ὁ Ἐλπιδοφόρος Λαδόπουλος ἐκ τῶν ἀρχαίων δημοτῶν τοῦ δήμου Σύρου, ἅτε ἐγγραφεὶς ὡς τοιοῦτος τῷ 1834, ἐτιμήθη ἀείποτε ὑπὸ τῶν συνδημοτῶν αὐτοῦ ἐκλεγείς δημοτικὸς σύμβουλος πολλάκις καὶ χρηματίας ἀλληλοδιαδόχως καὶ κατ' ἐπανάληψιν πρόεδρος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἐμποροδίκης καὶ πρόεδρος τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου. Ἀλλὰ τὸ κύριον ἐπάγγελμα, ἐφ' ᾧ διέπρεψε καὶ δι' οὗ εὐεργέτησεν ἀείποτε τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Σύρου, ἦν τὸ τραπεζιτικόν. Ἀπολαύων ἀμερίστου ὑπολήψεως καὶ ἐμπιστοσύνης παρὰ τοῖς εὐρωπαϊκαῖς ἀγοραῖς, οὐ μόνον ἀπεδείχθη ἄξιος αὐτῆς, ἀμεμπτος καὶ ἀκριβὴς εἰς πᾶσας ἀνεξαιρέτως τὰς συναλλαγὰς του, τιμῶν οὕτω ἐ: τῷ ἐξωτερικῷ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐμπέδωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἐντοπίου ἐμπορίου ἐ: ἀνῆ ἀείποτε πρόθυμος, διαθέτων μὲγάλα ποσὰ ἐκάστοτε εἰς πᾶσαν ἐμπορικὴν ἢ βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν. ἦν ἐθερμῶς συντελεστικὴν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου. Πλὴν αὐτῶν δὲ ἀφειδῶς ἐδαπάνη καὶ ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν καὶ πατριωτικῶν σκοπῶν, ἐφ' ᾧ καὶ εὐεργέτης τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων καὶ τοῦ ἐν ἄνω Σύρῳ Γαλλικοῦ Νοσοκομείου εἶχεν ἀνακηρυχθῆ.

Συνδεθείς διὰ γάμου πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου τῆς Σύρου Ἐμμ. Μαγκάκη, οὗ τὴν θυγατέρα Ἀννέταν ἐνουμφεθῆ πρό τριακονταετίας, ὑπῆρξε χρηστὸς καὶ ἐνάστεος οἰκογενεάρχης μορφώσας ἀγαθὰ τέκνα διακεκριμένην θέσιν ἐν τῇ κοινωσίᾳ Σύρου κατέχοντα. Καταβληθεὶς τὸν παρελθόντα Ἰουνιον ὑπὸ δεινῆς νόσου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Σύρῳ καταλιπὼν μνήμητιν ἀφθιτον καὶ ὄνομα ἐπίζηλον.

Τοιοῦτος διὰ γενικῶν γραμμῶν ὁ ἀειμνήστος Ἐλπιδοφόρος Λαδόπουλος, τοῦ ὁποῦ τοῦ τὴν ἀπώλειαν βαθέως συνησθάνθη καὶ πανδήμως ἐπένησεν ἡ κοινωσία Σύρου, ἧς ὑπῆρξε στήριγμα κραταῖον καὶ ἀγλαὸν σέμνωμα.

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΜΑΡΤΣΩΚΗΣ

Ο Λουδοβίκος Ἰγνάτιος Μαρτσώκης, οὗ τὴν ἀπώλειαν βαθέως συνησθάνθη καὶ ἔκλαυσε τὴν Ζάκυνθος, ἡ θετὴ αὐτοῦ προσφιλεῆς πατρὶς, ὑπῆρξε μία τῶν προνομίων ἐκείνων ἰδιοφυῶν, εἰ. ἄς ἡ φύσις ἐπιδείκνυται ἀληθῶς ἀπειθῆς προικίζουσα αὐτὰς διὰ σπανίων θησαυρῶν καρδίας καὶ πνεύματος. Ἐλκων τὸ γένος ἐξ ἀρχαίας καὶ εὐγενούς οἰκογενείας τῆς Ἰταλίας ἐγεννήθη ἐν Βονωνίᾳ τῷ 1804 καὶ ἠτύχησε νὰ καλλιεργήσῃ τὴν δημιουργικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν αὐτοῦ διάνοιαν ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ διὰ τῆς συγχρωτίσεως περιχλεῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καθηγητῶν καὶ φιλολόγων, τοῦ Παύλου Κώστα, τοῦ Μόντη, τοῦ Περτικάρη καὶ ἄλλων.

Μεῖραξ ἔτι, μῆπω δεκαεξάτης, ἐγένετο ἐπὶ τοσοῦτον ἐγκρατῆς τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ τοιαύτης πολυμαθείας καὶ ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως ἠμυροί, μεταφράζων ἐκ τοῦ προχείρου τὸν Κικέρωνα καὶ τὸν Ἰτίον Λίβιον, γινώσκων ἀπὸ μνήμης τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα χωρία τοῦ Βιργιλίου καὶ σχεῖδὸν ὀλόκληρον τὴν Κόλασιν τοῦ Δάντου, κάτοχος τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς, γράφων ἀπαιτήτως ἐν τε τῷ πεζῷ καὶ τῷ ἐμμέτρῳ λόγῳ, ὡςτε ἐπέσπασε τὸν θαυμασμὸν τῶν κορυφαίων τῆς Ἰταλίας συγχρόνων φιλολόγων καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἐν Βονωνίᾳ Φελσινείου Ἀκαδημίας, σὺν τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ παρακαθῆσθαι ἐν ἡλικίᾳ τοσοῦτον νεαρᾷ, παρὰ τῷ Στρόκῃ, τῷ Κώστῃ, τῷ Μαρκέττῃ καὶ ἄλλοις δισσημίαις προσώποις. Ὁ Μαρτσώκης ἔκλιεν ἀπὸ φύσεως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας. Ἄλλ' ὑπέικον εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν γονέων αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὴν νομικὴν, ἧς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν ἡλικίᾳ μόλις δεκαεννέα ἐτῶν. Ψυχῇ, ὡς εἶδος, μεγάλη καὶ φλογερᾷ, διακαιομένη ὑπὸ

τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἱεροῦ ἔρωτος, καὶ ὄνειροπολῶν νὰ ἴδῃ αὐτὴν μίαν καὶ ἰσχυράν, ἀπαλλασσομένην τοῦ ξένου ζυγοῦ, μετέσχεν ὁ Μαρτσώκης τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1831 ἐκραγείσης ἐν Βονωνίᾳ ἀτελεσφόρου καὶ ἀνεπιτυχοῦς ἐπαναστάσεως, διὸ ὑποπερῶν εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς παπικῆς ἐξουσίας, ἀναλαβούσης καὶ πάλιν τὰς ἡλικίας τοῦ ἰταλικοῦ κράτους, καὶ ὑποβλεπόμενος ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς διπλωματίας, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ ἔδαφος τῆς Ἰταλίας καὶ τῇ προτροπῇ τοῦ Ζακύνθου Ἰωάννου Κοκκίνη, κατέφυγεν εἰς τὴν ὠραίαν καὶ φιλόξενον νῆσον τοῦ Ἴονι υ. Διὰ τοιούτων κεφαλαίων εὐρείας καὶ μοναδικῆς μαθήσεως κατηρτισμένος ὁ ἀειμνήστος Μαρτσώκης, ἦν ἐξωραΐζε χαρακτῆρ εὐθύς, ἦθος μελίγιον καὶ λεπτότης πνεύματος ἀριστοκρατικῆ, ἐπόρευον ἦτο ἄμα ἀφικόμενος καὶ ἐγκαταστάς εἰς Ζάκυνθον, νὰ καταλάβῃ περιφανῆ θέσιν καὶ νὰ ἐφελέκτῃ τὴν ἀγάπην, τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν Ζακύνθων, μετ' ὧν τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀμοιβαίας ἐκτιμῆσεως καὶ συμπαθείας ἐπέρρωσε καὶ καθηγήασεν ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαρίνας, ἀδελφῆς τοῦ κόμητος Κ. Μεσαλλῆ, ἐξ ἧς ἔσχε χρηστότητα καὶ ἄξια τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος τέκνα, διακεκριμένην κατέχοντα θέσιν ἐν τῇ κοινωσίᾳ τῆς Ζακύνθου καὶ τῇ συγχρόνῳ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ. Ἐν Ζακύνθῳ ὁ Μαρτσώκης ἐγένετο εὐθύς ἐξ ἀρχῆς δημοτικώτατος. Ἐδίδασκε τὴν νεολαίαν αὐτῆς οὐ μόνον τὴν πάτριον γραμματολογίαν τὴν λατινικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν, ἀλλὰ καὶ ἱστορίαν καὶ φιλοσοφίαν καὶ ἀρχαιολογίαν, οὕτω δὲ τὸν οἶκον αὐτοῦ εἶρε καταστήσῃ εἶδος μικροῦ Πανεπιστημίου, ἐνθα τρεῖς ὄλαι γενεαὶ ἐγγλομήθησαν καὶ ἐξεπαφεύθησαν καὶ ἔτυχον μορφώσεως ἀλληλοδιάδοχαι. Ἰδιαιτέρας καὶ ἐξαιρετικῆς εὐνοίας ἀπῆλκυεν ὁ Μαρτσώκης παρὰ τοῦ τελευταίου Ἀρμοστοῦ τῶν Ἰονίων νήσων Στόρκ, ὅστις ἀποτυχῶν ἕνεκα τῶν συνήθων ῥαδιουργιῶν, νὰ διορίσῃ αὐτὸν καθηγητὴν ἐν τῷ Λυκεῖῳ Κερκυρας, τὸν κατέστησε τοιοῦτον ἐν τῷ τῆς Ζακύνθου, βραδύτερον δὲ καὶ διευθυντῆν.

Λυπούμεθα ὅτι τὰ στενὰ φῶς τοῦ Ἡμερολογίου ὄριον δὲν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ ἐξείκονίσωμεν λεπτομερῶς τὸν βίον τοῦ ἀειμνήστου Μαρτσώκη, οὗ ἀμυδρὰν καὶ διὰ γενικῶν γραμμῶν εἰκόνα χαρίζτομεν ὧδε, καὶ ὅστις ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπαραμίλλου ὑπόδειγμα φιλοπονίας, μελέτης, ἐνεργητικότητος, ἀσεπῆς καὶ ἀγάπης: πρὸς ὅ,τι ὠραῖον καὶ εὐγενές, οὐ ζῶτα ἐνσάρκως ὑπῆρξεν ἐν παντί. Ἀρκούμεθα μόνον νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Ζάκυνθος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μαρτσώκη ἀσπετέρηθη ἀγαπητότατος σεμνώματος, ἐφ' ᾧ καὶ εἰλικρινῶς ἐθρόνησε τὸν θάνατόν του ἐπισυμβάντα τὴν 23 Ὀκτωβρίου τοῦ 1890.

ΤΟΝ βίον τοῦ ἀειμνήστου κλεινοῦ ἱστορικοῦ, τοῦ ἡδευτοῦς καὶ σοφοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους, τοῦ γλαφυροῦ καὶ ἐμβριθοῦς συγγραφέως, οὗ τὰ ἔργα προώχονται νὰ διαφωτίζωσιν ἐπὶ γενεὰς γενεῶν τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, θὰ ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ περιλείψωμεν εἰς τὰς στενὰς καὶ μεμετρημένας φῶδες σελίδας τοῦ *Ἡμερολογίου*, οὗ τόμου δολοκλήρου θ' ἀπηχοῦντο ἴσως πρὸς ἐπαρκῆ ἐξεικόνισιν τῶν ἔργων καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ περικλειοῦς ἑλληνος ἱστορικοῦ. Διό, καταλείποντες εἰς ἄλλους πολλῶν κρείττονας καὶ ἀρμοδιωτέρους τοιαύτην ἐκτενῆ μελέτην περὶ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς, περιοριζόμεθα εἰς τὰς βραχείας φῶδες βιογραφικὰς σημειώσεις.

Ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος ἐγεννήθη τῷ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατήρ του Δημήτριος, τραπέζιτης, καταγόμενος ἐκ Γόρτυνος, ἄμα ὡς ἐξεραργῆ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπαναστασις, συνελήφθη καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μεθ' ἑνὸς τῶν υἱῶν καὶ τινῶν συγγενῶν. Ἡ μήτηρ τοῦ ἱστορικοῦ κατέφυγε μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Πέτρου ἐν Ὀδησσῷ, ἔνθα ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἐξεπαιδεύθησαν ἐν τῷ λυκείῳ Ρισελιέ, ἔνθα ἐφοίτων καὶ ἄλλοι Ἑλληνοπαῖδες, ἐν οἷς καὶ ὁ Ραγκαβῆς.

Κατὰ τὸ 1828 κατήνθεν εἰς Ἑλλάδα, ἐμαθήτευσε δὲ ἐν τῷ Κεντρικῷ Σχολείῳ τῆς Αἰγίνης ὑπὸ διδάσκαλον τὸν Γεννάδιον, οὗτινες διετέλει οἰκότερος. Ἐν Αἰγίνῃ διέμενε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Κυβερνήτου. Εἶτα μετέβη εἰς Ναύπλιον, πρωτεύουσαν τότε ὅπου ἀποκατεστάθη, διορισθεὶς ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, ὑπουργοῦντος τοῦ Σχινᾶ. Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη, διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας παρηκολούθησεν αὐτὴν καὶ μετέφρασεν εἰς τὸ Γαλλικὸν τὰ πρακτικὰ τῆς ὅλης δίκης. Ἐν τῷ ὑπουργείῳ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1848, ἀνελθὼν μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ παρέδρου, ἰσοδυναμοῦντος πρὸς τμηματάρχην. Ἄλλ' ἀπελύθη τῆς θέσεως του κατ' ἀκολουσίαν τοῦ περὶ αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων νόμου.

Βραδύτερον μετατεθεὶς τῆς πρωτεύουσας εἰς Ἀθήνας, διορίσθη καθηγητῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον ὑπὸ Γυμνασιάρχην τὸν Γεννάδιον. Τῷ 1854 κατέλαβε τὴν ἑδραν ἐκτάκτου καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Τῷ 1855 προήχθη εἰς τακτικόν. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἦτο ὁ ἀρχαιστατος τῶν ἐπιζώντων ὑπαλλήλων. Παρασημοφορηθεὶς τῷ 1854, ἐγένετο κατόπι ἀνώτερος Ταξίαρχης.

Τῷ 1882, μετὰ τὴν προσάρτησιν, ἀπεσιᾶθη ὑπὸ τοῦ Τρι-

κούπη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως κανονίσῃ τὸ ζήτημα τῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ὑπαγωγῆς τοῦ κλήρου τῶν προσηροθησίων ἐπαρχιῶν.

Ἀπέθανε τὴν 14 Ἀπριλίου τοῦ 1891, καταβληθεὶς ἐκ τοῦ γήρατος καὶ τῆς θλίψεως. Μέχρις ἐσχάτων διετήρει ἀκμαίαις τὰς αἰσθήσεις. Στιγμῆς τινος πρὶν ἐκπνεῦσθαι ὤμιλει πρὸς τὸν γαμβρὸν του κ. Πατριδῆν περὶ τοῦ μεγάλειου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς πεποιθητικῆς του εἰς τὸ εὖρ καὶ μέγα μέλλον αὐτοῦ.

Ὁ μόνος ἐπιζῶν αὐτῷ συγγενῆς εἶνε ἡ ἐν Γενεύῃ ἀδελφή του, Λουκία Μινιέ. Ὁ Παπαρρηγόπουλος κατέλειπεν ἡμιτελῆ τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ, εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ὁμοίων ἡσυχολοίῳ

ΛΟΥΚΑΣ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ

Ὁ Λουκᾶς Παπαιωάννου δὲν ἦν ἐκ τῶν καιῶν ἐπιστημόνων, οἵτινες οὐδὲν τῆ ἐπιστήμῃ εἰσφέρουσι βραδίζοντες τὴν ἔκπαλαι ὑπ' ἄλλων χαραχθεῖσαν ὁδόν ἢ, τὸναντίον, ἔξωτος νοῦς καὶ ἐμβριθῆς ἐπιστήμων μεγάλας τῆ ἐπιστήμῃ παρασχῶν ὑπηρεσίας. Δικαίως λοιπὸν ἡ ἀπάθεια τοῦ ἀνδρὸς ἐθεωρήθη ὡς δυσεπανόρθωτον δυστύχημα, διότι, ὡς ὁρθῶς εἶπεν ἐν τῷ ἐπικυρήθῃ λόγῳ του ὁ βέλτης κομητῆτωρ τῆς Ἱατρικῆς σχολῆς κ. Π. Κυριακός, «*Ἰῶμεν εἰς χρόνον, καθ' οὗ ὁ θάνατος ἀνδρὸς τοιοῦτου καταλείπει κενὸν δυσαναπλήρωτον, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, ἐν τῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ, ἀληθέστερον δὲ εἰπεῖν καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολίην.*»

Ὁ Λ. Παπαιωάννου ὡς καθηγητῆς τῆς Ἀνατομικῆς ἐμόρφωσε τὸν κλάδον τοῦτον παρ' ἡμῖν, τὰς στενὰς καὶ δυσβάτους τρίβους τῆς διδασκαλίας εἰς λεωφόρους εὐσκόιους καὶ τὰς ἐρειπωμένας αὐτῆς καλύψας εἰς μέγαρον μεταβαλὼν. Κατώρθωσε κατὰ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῶν ὀκτώ ἐτῶν καθ' ἃ διέτελετε καθηγητῆς, οὐ μόνον τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος ν' ἀνυψώσῃ εἰς τὸ ἐμπρέπον αὐτῇ σημεῖον, οὐ μόνον τέλειον Ἀνατομείον μετὰ πλήρους Ἱστολογικοῦ ἐργαστηρίου νὰ ἰδρῶσῃ, ἀλλὰ καὶ σπουδαιότατον τρίτομον σύγγραμμα Ἀνατομικῆς μεθ' Ἱστολογίας καὶ Ἐμβρυολογίας νὰ ἐκδόσῃ. Οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ καθηγηταί, οἱ ἐπιστήμονες πάντες καὶ οἱ προσφιλεῖς αὐτῷ σπουδασταὶ ἐθαύμαζον τοῦ ἀνδρὸς τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν μέχρις αὐτοθυσίας ὑπέμετρον αὐτοῦ ζῆλον. Αὐτοθυσίας καὶ! Ὁ Λ. Παπαιωάννου ἔπετε θῦμα τῆς ἐπιστήμης. Διερχόμενος πολλὰς καθ' ἡμέραν ὥρας ἐν τῷ Ἀνατομείῳ εἶτε διδασκῶν, εἶτε χειραγωγῶν τοὺς ἐπὶ πτωμάτων ἀσχομένους φοιτητάς, εἶτε μελε-

των, έμολύθη εν τῇ νοσηρᾷ εκείνῃ ἀτμοσφαιρᾷ καὶ ὁ πλήρης υγείας ἐκεῖνος ἀνὴρ κατεβλήθη τέλος καὶ ἔπεσε. Πλὴν ἔπεσε μετὰ καρτερίας! Τοιοῦτο τέλος ἐπέκλωσεν αὐτῷ ἡ εἰμαρμένη!

Ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡ. οἰκογενειάρχης ὁ Λουκάς Παπαϊωάννου ἦν πρότυπον ἀγαθοῦ, εὐλικρινοῦς, προσηνοῦς, μειλιχίου ἀνδρός. Δὲν προτιθέμεθα ν' ἀπαριθμήσωμεν τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ οὐδὲ στέφανον ἐγκωμίων νὰ πλέξωμεν αὐτῶ. Οἷος ἦν ὁ ἀνὴρ μαρτυρεῖ εὐλόγητος ἡ θλίψις ἡ καταλαβούσα ἐπὶ τῷ θανάτῳ του πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀναστραφέντας ἢ ὅπως ὀλίποτε γνωριστὰς αὐτόν.

Ὅσοι ἠκολούθησαν ἐν συνεχείᾳ τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίαν του, οἱ ἄμουςοι μάρτυρες τοῦ πολυμόθου καὶ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἔργου, ἐκεῖνοι μόνοι δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν ὅσοι κενὸν κατέλειπεν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ἐπιστήμην ἡ ἀπόλεια τοῦ πολυτίμου ἀνδρός.

ΟΘΩΝ ΣΩΝΙΕΡΟΣ

ΠΟΛΥΤΙΜΟΥ καὶ συμπαθοῦς προσωπικότητος ἀπεστερήθη κατὰ τὸ ἀποχόμενον ἔτος τὸ Β. Ναυτικὸν καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη. Μετὰ δράσεως καὶ ζωῆς ἀφιερωμένης εἰς τῆς ὑπηρεσίας τὴν εὐορκον ἐκπλήρωσιν καὶ τῆς ἐπιστήμης τὴν θεράπειαν, ὑπέκυψεν ὁ ἀρχίατρος Ὁθων Σωνιέρος ὑπὸ τὸ πλῆγμα δόξος καὶ ἀδοκίμου νοσήματος, κατασυντρέψαντος ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ὀργανισμόν χαλύβδινον καὶ μεστὸν ἐνεργείας.

Ὁ ἀειμνήστος ἀρχίατρος, τοῦ ὁποίου τὴν πρόωρον καταστροφήν ἐθρήνησεν ἐν συντριβῇ τὸ ἑλληνικὸν Ναυτικὸν καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινωρία, ὑπῆρξε γόνος εὐκλεοῦς γαλατικῆς οἰκογενείας. Ὁ θεῖος αὐτοῦ κατατάσσεται ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῶν ναυτικῶν ἡρώων τοῦ ἐνδόξου ἔθνους. Ὁ πάππος του κατεβλῶν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀποκαταστάς ἐν Κερκύρα ἐνυμφεύθη Ἑλληνίδα, αὐτῆς δὲ ἐγεννήθη καὶ ὁ πατὴρ τοῦ ἀειμνήστου ἀρχίατρου. Ὁ πατὴρ Σωνιέρος εἶνε γνωστὸς ἐκ τῶν πρώτων στρατιωτῶν τοῦ ὑπὸ τὸν Φαβιέρου πρώτου τακτικοῦ ἐν Ἑλλάδι στρατεύματος, ὅστις καὶ ἐκτιμῶν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἐξέλεξεν αὐτόν ὡς ὑπάσπιστόν. Ἐκτοτε αἱ πλείστα κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα μάχαι εἶδον τὸν Σωνιέρον γενναῖον καὶ εὐγενῆ ἀγωνιστὴν. Τὸ ἔθνος τιμῆσαν τὰς πολυτίμους αὐτοῦ υπηρεσίας ἀπένευμεν αὐτῷ τὰ ἀνώτερα στρατιωτικὰ ἀξιώματα μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου.

Ὁ Ὁθων Σωνιέρος ἐγεννήθη ἐν Κορώνῃ τῇ 12 Ἀπριλίου

1835. Διακοχίας τὰς ἐγκυκλίους οὐτοῦ σπουδὰς ἐν Ἀθήναις, εἶτα δὲ καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ συνεγίζων εὐγενεῖς στρατιωτικὰς παραδόσεις κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, ὡς δόκιμος ἰατρός τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1862. Περί τὰ πέντε ἔτη εὐδοκίμως ὑπηρετήσας ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν στρατῷ μετετέθη ὡς ἀνθυπίατρος εἰς τὸ υγειονομικὸν σῶμα τοῦ Β. Ναυτικοῦ τῷ 1867, ἔκτοτε δὲ εὐδοκίμως διῆλθε πάσας τὰς βαθμολογικὰς κλίμακας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρχίατρου, εἰς ὃν ἐπ' ἐσχάτων προήχθη.

Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Ὁθωνος Σωνιέρου εἰς τὸ Β. Ναυτικὸν εἶνε ἄπειραι καὶ πανθομολογούμεναι. Διὰ τοῦ ἀόρκου αὐτοῦ ζήλου, τῆς εὐρείας καὶ μορφώσεως αὐτοῦ, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ υγειονομικοῦ κλάδου τοῦ Β. Ναυτικοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου μέχρις ἐσχάτων δὲν ἔπαυσε μορβῶν. Αὐτὸς εἶνε ὁ ἱδρυτὴς τοῦ πρώτου ἐν Πειραιεῖ Ναυτικοῦ Νοσοκομείου, ὅπερ ἐκ τοῦ μηδενὸς κατήρτισε βαθμηδὸν ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν οἱ ἐπιστημονικοὶ κλάδοι τοῦ Β. Ναυτικοῦ εὐρίσκοντο ἐτι ἐν νηπιῶδει καταστάσει, ὃ δὲ καταπονητὸς υγειονομικῆς ὑπηρεσίας ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἐπουσιωδεστέρων ζητημάτων. Ὁ ἀειμνήστος Σωνιέρος κατὰ πάσων τούτων τῶν προλήψεων ἐρωσιμῶς ἠγωνίσθη μετὰ τῶν ἄλλων συναδέλφων του πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ θελήγερτου τοῦ εὐεργετικωτάτου καὶ σπουδαιστάτου τούτου κλάδου, κατορθώσας νὰ πλουτίσῃ τὸν στόλον καὶ τὸ Νοσοκομεῖον διὰ πληρεστάτων χειρουργικῶν οὐλογῶν καὶ καταρτίσῃ μετὰ τοῦ μόνου τότε φαρμακοποιοῦ κ. Δρίτσα φαρμακαποθήκην πληρεστάτην καὶ πλουσίαν, προσενεγκοῦσταν πλείστας ὄσας ὑπηρεσίας εἰς τὸ Β. Ναυτικὸν. Καὶ μέχρις ἐσχάτων δὲ δὲν ἔπαυσε φροντίζων ὑπὲρ αὐξήσεως καὶ τελείου καταρτισμοῦ τοῦ υγειονομικοῦ κλάδου καὶ τῆς ἀνυψώσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἀριμόδουσαν αὐτῷ περιωπῆν.

Τὰς ὑπηρεσίας ταύτας καὶ τὴν ἱκανότητά αὐτοῦ ἐκτιμῶν καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς προσέλαβεν αὐτόν ὡς ἱατρὸν τῆς θαλαμηγοῦ αὐτοῦ « Ἀμφιτρίτης » ἔθνα ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπηρετήσας, ἀπένευμε δὲ αὐτῷ καὶ τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος, ὃν ἔπαξίως ἔφερε μετὰ τοῦ Δανικοῦ καὶ Ἰταλικοῦ Παράσημου.

Ὡς ἐπιστήμων ὁ Ὁθων Σωνιέρος, ἐπὶ μακρὸν ἐξασκήσας τὸ φιλανθρωπικὸν αὐτοῦ ἔργον ἐν Πειραιεῖ, διεκρίθη αἰετοπε ἐπὶ παραδειγματικῷ ζήλῳ, παρακολουθῶν μετὰ νεανικοῦ ζήλου τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης καὶ μάλιστα ἐν τῇ χειρουργικῇ, καταρτισθεὶς ἐκ τῶν δοκιμασιῶν χειρουργῶν. Ἀλλ' ὅ,τι ἰδίως περιεκόσμησε τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἀνθρωπίνην φυσιογνωμίαν τοῦ ἀειμνήστου ἀρχίατρου ὑπῆρξεν ἡ ἀμέριστος καὶ ἀνεπρίριστος

αυτοῦ φιλανθρωπία περὶ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐν πάσῃ ὥρᾳ ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν ἐβλεπον ὁ Πειραιεὺς σπεύδοντα ἐν νεανικῇ προθυμίᾳ ἕνα παράσχῃ τὴν ἱατρικὴν αὐτοῦ ἀντίληψιν, διανυκτερεύοντα παρὰ τὴν κλινὴν τῶν ἀρρώστων, μεταβαλλόμενον εἰς νοσοκόμον καὶ θεράποντα τῶν πασχόντων συναδέλφων του καὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Καὶ διὰ τοῦτο πάνδημον ἐξεδηλώθη τὸ πένθος τοῦ ναυτικοῦ κόσμου ἐν Πειραιεὶ κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ πολυκλαύστου ἀρχιάτρου καὶ παρὰ τὰ θαλερὰ ἄνθη ἄτινα ἐπὶ τῆς σοροῦ του κατέθηκεν ἡ Α. Μ. ἡ βασιλίςσα καὶ οἱ πενθοῦντες συνάδελφοί του, ἤρωμάτισαν τὸν νεκρὸν του καὶ τὰ ἀγριολούλουδα τῶν τεκνῶν τοῦ λαοῦ, ἅτινα κατέθηκεν ἡ πενθοῦσα εὐγνωμοσύνη εἰς τὸ νεκροκράββατόν του.

Τὴν ἀπόλειαν τοῦ συμπαθοῦς ἀνδρὸς θρηγεῖ ἡ πολῦτιμος σύζυγος τοῦ μεταστάντος Ἀμαλία Σωνιέρου, τὸ γένος Ἀξελου, γνωστὴ διὰ τὰ φιλανθρωπικὰ αὐτῆς ἔργα καὶ αἱ ἀτυχεῖς ἀδελφαὶ τοῦ μεταστάντος μετὰ πάντων τῶν γνωρισάντων αὐτόν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΛΛΙΣΠΕΡΗΣ

ΕΞΗΚΟΝΤΑ ἔτη διαρρέυσαντα ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας καθίσταν ὀσημέραι σπανίους ἐν μέσῳ ἡμῶν τοὺς ἀνδρας, οἵτινες νέοι σφαιριῶντες κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως, εἶδον λευκανομένας τὰς τρίχας αὐτῶν ἐν ταῖς προσπάθειαις καὶ τοῖς ἀγῶσι πρὸς καθύρσιν καὶ παγίωσιν τῶν πολιτικῶν ἡμῶν ἐλευθεσιῶν. Ὅσῳ παρήρχοντο οἱ ἑνιαυτοί, ὁ θειρισμὸς ἐγένετο μείζων καὶ ἀραιότεραι αἱ τάξεις τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπ' ἐσχάτων μάλιστα ἠριθμοῦντο ἐπὶ τῶν δακτύλων οἱ ἀπομένοντες ἀντιπρόσωποι τῆς ἀποικομένης αὐτῆς γενεᾶς.

Αἱ πρῶται τοῦ ἀπῴντου Μαρτίου ἡμέραι εἶδον ἐκλείποντα τὸν Νικόλαον Καλλισπέρην ἕνα τῶν τελευταίων ἐπιζησάντων τῆς ἐνδόξου γενεᾶς τοῦ 21. Ὁ Καλλισπέρης εἶχε χρηματίσει δικαστῆς ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, καὶ ἐπὶ μίαν ἄλλην Νομάρχης, διοικήσας τοὺς πλείστους Νομοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἤτις τότε οὔτε τὸ Ἴόνιον ἔτι περιελάμβανε πέλαγος, οὔτε τὴν Θεσσαλίαν. Εἶχεν ἐκλεγθῆ ἀντιπρόσωπος τῶν Σποράδων ἠρώων εἰς τὰς ἐθνικὰς Συνελεύσεις καὶ ἐπὶ τῆς τελευταίας πρωθυπουργίας τοῦ Βούλγαρη εἶχε κληθῆ εἰς ἀνώτατον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης λειτουργήμα. Εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος εἰς τὴν Ἠπειρὸν καὶ τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854 καὶ τὰ ὑπομνήματά του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ τοῦ ἀτυχοῦς τούτου κινήματος ἀποτελοῦσι τὰς μόνας πηγὰς τῶν σελίδων τούτων τῆς

Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ὑπῆρξεν ὁ σθενότερος φίλος τῆς Βαυαρικῆς Δυναστείας καὶ ἀπὸ τοῦ 1847 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωλέττου ὁ πιστότερος τοῦ βασιλέως Ὄθωνος σύμβουλος. Ἀφ' οὗτου ὄμως ἀνεφύη τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς καὶ ἡ βασιλεία εἶχεν ὑπερμέτρως ἐν τῇ Κυβερνήσει ἀναμιγθῆ, ὁ Καλλισπέρης ἐγένετο συνωπότης καὶ ἐκ τῶν πρωτοεργῶν μάλιστα τῆς Μεταπολιτεύσεως.

Καὶ ὡς δικηγόρος δὲ εἶχεν εὐδοκίμησει ἐν χρόνοις προγενετέροις διὰ τῆς ευλωτίας καὶ τῶν περὶ τὸ δίκαιον γνώσεών του, ἀπὸ δὲ τοῦ 1840 καὶ ἐντεῦθεν εἶχε συμμετάσχει τῆς Συντάξεως τῶν πρώτων ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς του. Ἀλλ' ὁ μεγαλειότερος τίτλος του, ὁ ὕψ' ὃν εἶχε γίνει γνωστὸς τῷ Πανελληνίῳ, εἶνε ὅτι ὑπῆρξεν ὁ ἐπιστήθιος φίλος καὶ ἰδιαιτέρως γραμματεὺς—μετ' ἀπολύτου ὕλικῆς αὐταπαρνήσεως—τοῦ Κωλέττου, ὅστις ἐν Σάμῳ ἰδὼν αὐτόν, παρέλαβεν ἐν τῇ Διοικήσει τῆς νήσου, ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν ἐκ Παρισίων, ὅτι εἶχεν ἀποσταλῆ πρεσβευτῆς, προσφκειώθη καὶ ἐμύησεν εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἰδέαν, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ὁ μεγαλεπήβολος ἐκεῖνος πολιτικὸς εἶχε στρέψει πάσαν τὴν προσοχὴν εἰς τὰς προσπάθειας.

Δι' ὅλης τῆς πρωθυπουργίας τοῦ περιουστάτου ἀνδρὸς, ὃν ἐθαύμαζον οἱ Θιέροισι καὶ οἱ Γκιζῶτοι καὶ ὃν ἐτίμα δι' ἰδιαιτέρας ὅλης φιλίας ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος, ὁ Καλλισπέρης ἦν ὁ μόνος ἐξ ἀπορρήτων, ὁ εἰρηνικῆς σύμβουλος, ὁ ἀκάματος συνεργάτης, τὸ στήριγμα τῆς πολιτικῆς του. Ἡ ὀξύνοια, ἡ πειθῶ, τὸ μειλίγιον καὶ ἡ λιπὴ ἰκανότης τοῦ Καλλισπέρη εἶχον ἀναδειξοῦ αὐτόν τὸν μόνον δυνάμενον νὰ βαστάξῃ τὸ μέγα βάρος, —διότι ἐπεχείρησαν, ὀρεγόμενοι τῆς ἐντεῦθεν τιμῆς καὶ ἄλλοι ἐγκριτοὶ ἐπιστήμονες, ἀλλ' ἀπέκαμον καὶ ἀπῆλθον συντετριμμένοι— τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ Κωλέττου ἀλληλογραφίας μετὰ πλήρη ἐξουσίαν ν' ἀνοίγῃ πᾶν γράμμα ἐπιγραφόμενον πρὸς ἐκεῖνον, ἐνεργῆ δὲ καὶ ἐπιστέλλῃ κατ' ἴδιαν κρίσιν αὐτοῦ καὶ ἐκτίμησιν. Πᾶσαι περὶ πλέον αἱ ἀπαιτήσεις τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν βουλευτῶν ἔδει ν' ἀπευθύνωνται πρὸς τὸν Καλλισπέρην, ὅστις οὕτω ἀξιόλογον ἐξήσκει ἐπίρροην ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπὶ τῶν τραχέων πολιτευτῶν, οἵτινες μολὶς εἶχον καταθέσει τὴν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ αἵματος νοπὴν ἐπὶ σπάθην των, ἵνα ἐσέλθωσιν ἐντὸς Κοινοβουλευτικοῦ περιόλου, μετασχηματιζόμενοι οὕτω ἀπὸ ὀπλαρχηγῶν εἰς πολιτευτὰς ἐκ τοῦ παραχοῦμα. Οὕτω δὲ ἐνῶ ὁ Κωλέττης προσήλου τὸ ὄμμα πρὸς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀνατολήν, ἀσχολούμενος κατὰ πρῆτιμῃσιν περὶ τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ Ἔθνους πολιτικὴν, ὁ Καλλισπέρης ἐγένετο ὁ μοχλὸς τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ τῶν πολιτικῆς.

Κακῆ τῆς Ἑλλάδος μίσην σὺν τῇ ἀλλαγῇ τῶν προσώπων ἤλλαξεν ἢ πολιτικῆ, ἤλιαν καὶ τὰ πράγματα. Ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ τῶν εὐγενῶν προγραμμάτων μετέπεσον εἰς τὴν πεζὴν καὶ χαμαιζήλον πολιτικὴν τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων καὶ τῶν προσώπων. Οὕτω δὲ ὁ Καλλισπέρης μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον εὐρέθη ἐν μέσῳ λεγομένων πολιτικῶν, ὧν δὲν ἠδύνατο νὰ νοήσῃ οὔτε τὴν διάλεκτον οὔτε τὰς πράξεις, ἀλλ' οὔτε ἐκεῖνοι συνεβίβάζοντο πρὸς αὐτόν, ὃν ἐθεώρουν ἴσως ὀπισθοδρομικὸν καὶ παραδοξολόγον. Καὶ ἰδοὺ πῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Νικόλαος Καλλισπέρης εἶχεν ἀποχωρήσει τοῦ δημοσίου βίου· ἀλλ' εὐρε-
τερπνὴν μετ' οὐ ποῦ ἐνασχόλησιν. ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ του καὶ τῶν ὄμο αὐτοῦ θυγατέρων, οὐδ' ἀπὸ ἐπιτῆ περιτοῦ ἐτῶν παρὰ τὸ βαθύ γῆρας καὶ τοὺς μετρίους του πόρους συνετήρει ἐν Παρισίοις χάριν τελειότερων σπουδῶν, τοῦ μὲν υἱοῦ ἀσχολουμένου περὶ τὰς Νομικὰς καὶ Πολιτικὰς ἐπιστήμας, ἐκ δὲ τῶν θυγατέρων, τῆς μὲν πρώτης σπουδασάσης φιλολογίαν, τῆς νεωτέρας δὲ Μουσικῆν.

Παρὰ τὰ 85 ἔτη, ἅτινα ἐβίβασαζεν εὐθύμως μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἡμερῶν ἐπὶ τῶν στερεῶν ὤμων του, ὁ νοῦς αὐτοῦ ἦν διαυγής, ὡς ἡ διάνοια ἀκμαίου ἀνδρός, ἡ συνομιλία του λίαν διδακτικὴ καὶ ἐκ τῶν μέλιττα εὐχαρίστων, ἰδίως, ὅτε προεκάλεον αὐτόν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μακρυνῶν ἀναμνήσεων. Γενόμενος ὁ στενὸς φίλος καὶ ὁ σύντροφος τῶν ἀνδρῶν, ὅσοι κατελίπον τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις, ὁ Καλλισπέρης εἶχεν ἀπομείνει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μοναδικὴ τούτων ἐνσάρκωσις. Καὶ αἱ διηγήσεις αὐτοῦ ἦσαν αὐτῆ ἡ ἀνερόληπτος Ἱστορία ζωῶν καὶ λαλοῦσα διὰ τοῦ στόματός του. Ἄλλ' ἤδη ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμούς ὁ χρηστός οὗτος πολίτης, ἀπὸ διεβίωσεν ὡς ἐνάρετος Ἕλληνας, ὡς χριστιανὸς καὶ ὡς δίκαιος, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἰσιγῆσε. Μετ' αὐτοῦ ἐκλείπει ὁ ἔσχατος σύνδεσμος ὄχι δύο ἀλλὰ τριῶν γενεῶν, διότι ἐγένετο ὄντως σύγχρονος τριῶν διαδοχικῶν γενεῶν. Ὑπῆρξεν ὁ εὐνοούμενος τοῦ Καποδιστρίου, ὁ συνεργάτης τοῦ Κωλέττου καὶ ὁ προλεάνας τοῦ Βούλγαρη, ὡς ἀπορρέει ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀλληλογραφίας τῶν ἀνδρῶν τούτων, εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ἐάν ποτε δημοσιευθῶσι τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Καλλισπέρη καὶ ἡ ἀλληλογραφία του μετὰ τῶν ἐξῆκων ἀνδρῶν τῶν τριῶν αὐτῶν γενεῶν, θὰ χυθῆ πολὺ φῶς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Νέας Ἑλλάδος.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἐποχαι.—Ἐκλείψεις τοῦ 1892.—Πασχάλιον.—Ἔθραι τοῦ ἔτους.—Σεληνοδρόμιον τοῦ ἔτους 1892.—	σελ.
Ἐορτολόγιον τῶν 12 μηνῶν.—	1—22
Ὁ στηθόδεσμος, ὑπὸ Α. Καλλιθωκά.....	23
Πέτρος Παπαρρηγόπουλος, σκιαγραφία ὑπὸ Ἄντων. Μου- φερράτου.....	33
Ἐπιστολὴ εἰς φίλον, ποίημα Ἀχ. Παράσχου.....	36
Τῆ ψυχῆ ἐκεῖνης : ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς βασιλόπαιδος Ἀ- λεξάνδρας, ὑπὸ Σεβαστῆς Καλλισπέρη.....	37
Καρδιὰ πέτρινη : ποίημα Δημ. Ταγκοπούλου.....	41
Ἐρωτικὰ ἐγκλήματα : ὑπὸ Γ. Ν. Καλλισπέρη.....	42
Τὸ οὐράνιον τόξον : ποίημα Ἄνδρ. Μαρτζώκη.....	49
Ἀημέτριος Γουδῆς : βιογραφικὸν σημεῖωμα ὑπὸ Κ. Φ. Σκόκο.....	51
Αὐθηρὸ συνάντημα : ποίημα Γ. Μαρτινέλη.....	54
Ἄληθινό : διήγημα ὑπὸ Διον. Ἐλιακοπούλου.....	57
Ἐπιτύμβιον εἰς τὸν ἔρωτά μου : ὑπὸ Ν. Κοτσελοπούλου	64
Ὁ Σωκράτης ἐν μέσαις νεωτέραις Ἀθήναις, ὑπὸ Ἄλ. Ν. Φιλαδέλφειας.....	65
Τὰ θύματα τῆς δικαστικῆς πλάνης, ὑπὸ Γ. Φιλαρέτου.	73
Χαῖρε Σμύρνη, ποίημα Χρ. Βασιλικάκη.....	80
Κ. Παρασκευαΐδης, ἠθογραφικὸν σημεῖωμα ὑπὸ Κωνστ. Φ. Σκόκο.....	81
Ἡ πρώτη Ἑλληνις διδάκτωρ.....	97
Ἰανὰς Μνημόσυνα : ἡ αὐγὴ μου, ποίημα Ν. Μύρωνος.	102
Βιογραφικὴ Πίνακothῆκη τοῦ 1892.—Φώτιος Πανᾶς.—Ὁ Μητροπολίτης Κρήτης Ἄνθιμος—Ἀνδρέας Ἄνα-	

γνωστικῆς.—Τάσσεσ Δημητρίου Νεροῦτσας.—Γεώργιος Γούσιος.....	Σελ. 104
Μαζὺ τῆς : ποίημα Μ. Δ. Γιαννουκάκη.....	112
Εἰκόνες ἐκ τῆς συγχρόνου νεοελληνικῆς Φιλολογίας : Γεράσιμος Μαρκοῦδης, καλλιτεχνικὴ μελέτη ὑπὸ Γρ. Δ. Ξενοπούλου.....	413
Μία καλὴ ψυχὴ, ποίημα Γερασίμου Μαρκοῦδᾶ.....	145
Τὸ σφαιρίδιον τοῦ Διαβόλου, ὑπὸ Χ. Ἀννίνου.....	148
Ἡ Λεόντιον καὶ ὁ Ἐπίκουρος : σελίδες ἐκ τοῦ ἀρχαίου βίου, ὑπὸ Ἐμμ. Γαλιάνη.....	153
Ἰσμάτιον, ὑπὸ Ἀνδρ. Νικολάρχᾳ.....	160
Δημήτριος Βερναρδάκης, ἠθογραφικὸν σημεῖωμα.....	161
Ὁ Χρησμός τῆς Μαγίσσης, ποίημα Δ. Βερναρδάκη.....	165
Ἄνιγμα πρὸς λύσειν, διὰ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἡμερολογίου.....	167
Ἡ ἐν Ἀριστολοδάμῳ φιλελληνικῇ Ἑταιρίᾳ, ὑπὸ Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆ.....	168
Μωσαϊκόν.....	175
Ἐλεγείον, εἰς τὸν θάνατον Μαρίας Ι. Λουπρίτου, ὑπὸ Ἄ. Μανούτου.....	176
Αἱ κακαὶ γλῶσσαι : ἠθογραφικὸν σκαλάθουρα, ὑπὸ Κωνστ. Φ. Σκόκου.....	177
Πρακτικὴ φιλοσοφία.....	181
Ἔθων καὶ Γερῶ-Κολοκοτρώνης, ἀνέκδοτον.....	182
Τὸ ὕδωρ τῆς λήθης, κωμῳδία ὑπὸ Δημ. Α. Κορομηλᾶ.....	183
Συκοφαντία, ὑπὸ Ἰακίνθου.....	206
Στιγμαὶ θυμηδία.....	207
Ὁ Ῥουσσὸ καὶ ὁ Ἕλλην ἀρχιμανδρέτης, ὑπὸ Ἀριστοτ. Κουρτίδου.....	209
Εἰς ἀφιλότιμον στιχουργόν, προσηφώνησις ὑπὸ Ἰακίνθου.....	216
Οἱ μικροὶ μαθηταὶ μου (ἐν τῷ Λυκείῳ ἢ «Πρόδοσι»), ὑπὸ Ἀνδρ. Μαρτζώκη.....	217
Δανάης Μνημόσυνα : Εἰς Κρήτην, ἐλεγείον ὑπὸ Ν. Μύρωνος.....	226
Ἀναμνήσεις : ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Παπαδοπούλου.....	228
Ἔνα γράμμα : ἐκ τῶν ἀἈνεκδότων Κοινωνικῶν Ἐπῶν» ὑπὸ Π. Συνοβινοῦ.....	239
Ἰάκωθος Ῥῆζος ὁ Ῥαγκαβῆς βιογραφικὸν σημεῖωμα.....	241
Ὁ υἱός μου Ἀλεξάνδρος εἰς Μόσχαν : ποίημα Ι. Ρ. Ῥαγκαβῆ.....	246
Τὸ κάρρον : ἀθηναϊκὴ σελίς ὑπὸ Μιχ. Μητσάκη.....	248
Μετοικεσία μετὰ 25 ἔτη : ὑπὸ Ἀνδρ. Μαρτζώκη.....	257

Ἐλεγείον εἰς Ἀντωνίαν Ι. Κυμπάνη : ὑπὸ Δημ. Κ. Βαρδουσιώτου.....	Σελ. 166
Τὰ χρώματα τοῦ λυκαυγοῦς, ὑπὸ Κ. Ι. Πρασᾶ.....	268
Ἐπίγραμμα εἰς βαρέως κοιμώμενον : ὑπὸ Ἡλ. Τανταλίδου.....	271
Οἱ τυραννίσκοι τοῦ θέρους : ἄσμα καλοκαιρινὸν ὑπὸ Γ. Παπούλια.....	272
Ἀρμόδιοι καὶ ὑπεύθυνοι : ἤτοι ἱστορία ἐνὸς λάκκου—διοικητικὴ εἰκὼν ὑπὸ Κωνστ. Φ. Σκόκου.....	273
Ἡ εἰκόνα μου : ποίημα Στεφάνου Μαρτζώκη.....	891
Σκέψεις : ὑπὸ Στεφ. Ι. Στεφάνου.....	292
Ἐ τὸ χρόνιασμα : ποίημα Δ. Ἡλιακοπούλου.....	293
Λαμιακαὶ ἐντυπώσεις : ὄδοπορικὸν σημεῖωμα ὑπὸ Κ. Δ. Καπράου.....	294
Εἰς τὴν ποθητὴ μου κόρη : ποίημα Γ. Μαρτινέλη.....	304
Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ μικροῦ ἀγγέλου του : ἐλεγείον ὑπὸ Ν. Αἰγιαλείδου.....	305
Ἀνέκδοτον Γερῶ-Κολοκοτρώνη.....	306
Οἱ Ἑβραῖοι καὶ ἡ περὶ αὐτῶν πρόληψις ἐν τῇ ἑλληνικῇ ποιήσει, ὑπὸ Τιμολ. Ἀμπελά.....	307
Ἵρνηθολογικὸν ὠρολόγιον.....	320
Ὁ ἰατρός κῦρ Ἀνδρέας : ἠθογραφία Κομπογιαννίτου, ὑπὸ Δημ. Κ. Βαρδουσιώτου.....	321
Ἐδῶ κ' ἐκεῖ.....	344
Ἐλεγείον εἰς Μπήλιω Φρ. Γεωργαντοπούλου, ὑπὸ Ι. Τσακασιάνου.....	345
Ἕλλην ἀρχιμανδρέτης εἰς Μελίτην : ἱστορικὸν ὑπὸ Α. Γραμματικοῦ.....	347
Ἐπιγράμματα τῆς τράπουλας : ὑπὸ Σατανᾶ.....	352
Σύντομον βιογράφημα Χατζῆ Μιχάλη Γιάννηκη β-πλαρχηγοῦ Κρητός.....	353
Εἰς τὴν Ἀστέρω μου : ποίημα ὑπὸ Ἀνδρ. Μαρτζώκη.....	363
Ψηφιδωτόν : ἐκ τῆς συλλογῆς Δ. Κ. Βαρδουσιώτου.....	364
Χορευτικὸν σκαλάθουρα : ὑπὸ Π. Γ. Λιδωρίκη.....	365
Φαροπούλα : Ἐκ τῶν τοῦ Heine, ὑπὸ Δ. Ι. Μάργαρη.....	368
Παλαιαὶ ἀμαρτίαι : ὑπὸ Ἰακ. Χ. Δραγάτη.....	369
Ἐκδικήσεις : ποίημα Θ. Ν. Ἀποστολοπούλου.....	381
Ὁ ὀδογηχοστὴς μου : ποίημα Ἀνδρ. Λασκαράτου.....	382
Ἡ Μοῦσα τοῦ Λασκαράτου : ἀπάντησις ὑπὸ Ι. Τσακασιάνου.....	385

Τὰ θύματα τῆς βεκλάμας : μετὰ γελοιογραφικῶν εἰκόνων εἰς σκηναίς ἐξ, ὑπὸ Σατανᾶ.....	Σά. 390
Ἡ ἐξ Ἄδου παραγγελία : κωμῳδία ὑπὸ Ν. Λάσκαρη..	391
Ὁ κύρ Ἀναστασάκης : διδασκαλική εἰκὼν ὑπὸ Χρ. Π. Οἰκονόμου.....	412
Ἐπιτύμβιον εἰς ἀποθανοῦσαν σύζυγον.....	416
Ζουλεύκα : ἔμμετρον διήγημα ὑπὸ Σ. Ι. Στεφάνου.....	417
Τὸ μαντεῖον τῆς ψυχῆς : τηλαισθητικὸν διήγημα, ὑπὸ Γ. Κ. Στρατήγη.....	428
Ἐνάσκησις φιλανθρωπίας : εἰκὼν ὑπὸ Λ. Κανελλοπούλου	438
Θά τὴν κλέψης, ἔ : ποίημα Γ. Χ. Παπούλια.....	442
Περὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν Στωϊκῶν : ὑπὸ Π. Π. Οἰ κονόμου.....	443
Δημήτριος Κόκκος : νεκρολογία.....	449
Ἐλεγεῖον εἰς Δημήτριον Κόκκον, ὑπὸ Κ. Φ. Σκόκου.....	460
Ὁ βράχος τῶν 39 : Ζακυνθινὴ παράδοσις ὑπὸ Α. Ἀβούρη	451
Ὁραὶ Σχολῆς.....	454
Ἡ ἐγκληματικότης : ὑπὸ Δημ. Οἰκ. Καλαποθάκη.....	455
Ἡ κριτικὴ ἐν τῷ νεοελληνικῷ θεάτρῳ : ὑπὸ Γ. Β. Τσοκοπούλου.....	457
Νεκρολογίαι : Εὐάγγελος Σανόπουλος.—Ἐλπιδοφόρος Λα- δόπουλος.—Λευδοβίκος Ἰγνάτιος Μαρτζώκης.—Κ. Παπαρρηγόπουλος. Λουκάς Παπαϊωάννου.—Ἦθων Σωνιέρης.—Νικῆος Καλλισπέρης.....	465—476

